This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

3 3433 00066498 1

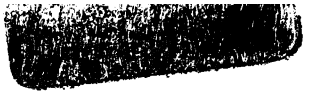

LOTGEVALLEN

EN

ONTMOETINGEN

OP

EENE MISLUKTE REIZE

NAAR

DE KAAP DE GOEDE HOOP

in de jaren 1804, 1805 en 1806.

IN BRIEVEN

aan

EENEN VRIEND.

Door H. POTTER.

Met platen.

De mensch bedenkt zynen weg
maar de Heer bestuurt zynen gang.

Te HAARLEM
bij A. LOOSJES Pz.
MDCCCVI.

TO NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
177663A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1925 L

VOORBERICHT

AAN DEN

LEZER.

Het boek, het welk u, geeerde Lezer! onder den titel van Lotgevallen en Ontmoetingen enz. *in handen komt, is deszelfs oorsprong verschuldigd aan eene mislukte Reize naar de* Kaap de Goede Hoop, *naar welke kolonie ik door den Raad der Asiatische bezittingen, in den jare* 1803 *tot Predikant bij de Gereformeerde Kerk beroepen was, op welke reize deze brieven werkelijk, wat het grootste gedeelte van hunnen inhoud betreft, geschreven zijn.*

Posthumus 21 July 1924

Beroepen zijnde naar die kolonie, berstte, na eenen korten vrede, de oorlog wederom uit, tusſchen Frankrijk *en* Engeland, *waar, helaas! ons ongelukkig en zoo lang gefolterd vaderland ook niet buiten bleef, en dit onheil was voor mij van dat gevolg, dat ik met de mijnen niet zoo ſchielijk de reis konde ondernemen, als anderszins onze bedoeling was geweest.*

Evenwel er kwam van tijd tot tijd, nu en dan, alhoewel in afgelegene havens, gelegenheid, om naar de plaats van mijne beſtemming te vertrekken; doch telkens kwam de een of andere zwarigheid er tusſchen, vooral de omſtandigheden, waarin zich toen mijne vrouw bevond, het welk de reis onmogelijk maakte; want, dat het toen ons oogmerk geheel niet was ons van elkanderen te verwijderen, maar integendeel om met elkanderen naar het ſchoone Africa *te vertrekken, zal de lezer die ons kent gaarne zonder mijne verzekering gelooven: alleen toevallige en onvoorziene omſtandigheden van den tijd, maakten tegen verwachting en bedoeling het eerſte noodzakelijk.*

De Leden van den Aſiatiſchen Raad, mijne Heeren en Meesters, drongen nimmer ſterk op mijn ver-

vertrek, maar lieten zulks veel eer aan mij zelven over, tot dat tijd en gelegenheid het mogelijk zouden maken met de mijnen te vertrekken: voor welk bewijs van goedheid, gelijk ook voor zoo vele andere van ware toegenegenheid ik nimmer, dat erken ik gaarne openlijk, dankbaar genoeg zijn kan.

Doch eindelijk deed er zich eene buitengemeen gunſtige gelegenheid tot mijn vertrek op, in den herfst van 1804, *uit eene wel vreemde, doch niet ver afgelegen haven; deze gelegenheid was zoo goed en gunſtig, dat er zeldzaam zulk eene voorkwam; maar nu was de zwarigheid, dat vrouw en kinderen niet mede konden reizen, dewijl, en de geſteldheid van het ſchip, zoo als uit dit verhaal ook zal kunnen blijken, en de buitengewoon groote kosten voor zoo vele perſonen, dit volſtrekt niet toelieten. — — Nu was er dus beraad en overleg van noode. Brieven van mijne Kaapſche vrienden hadden mij reeds meermalen verzekerd dat men aldaar zeer naar mijne overkomst verlangde. — Belang pleitte in meer dan in een opzigt voor het vertrek, ja maakte het zelfs ten pligt. Op onze toenmalige woonplaats waren wij het leven*

moede: — voor het vervolg was er meer gunſtig vooruitzigt, dat mijne vrouw enz. met meer gemak en met andere vrouwen, die ook op eene gunſtiger gelegenheid bleven wachten, mij zoude kunnen volgen, en wel onder het geleide van eenen mijner vrienden.

Na rijp beraad en overleg met elkanderen en met goede vrienden, wierd er dus tot mijn vertrek alleen beſloten, gelijk ik dan ook vertrok, en, (welk een groot geluk dat mijne lievelingen niet bij mij waren) zulk eene reize had, als dit Verhaal u melden zal.

Het is waar, de Lotgevallen en Ontmoetingen, die ik op dezelve had, waren niet geheel vreemd of volſtrekt buitengewoon, maar evenwel toch ook van die natuur, dat zij op verre na niet elken reiziger, en nog minder op één enkele reize, overkomen, en deze, gevoegd bij mijne opmerkingen en aanteekeningen, betrekkelijk de landen en plaatſen door mij bezocht, oordeelden mijne vrienden van dat belang, dat zij dezelve met genoegen lazen, en mij tot derzelver openlijke uitgave aanſpoorden, waartoe ik eindelijk bewilligde.

En indien nu deze brieven in een ledig oogenblik-

blikje den lezer ook eenig genoegen bezorgen, gelijk zij mij bij het opſtellen, op mijne reis te water en te lande, mijnen tijd genoegelijk deden doorbrengen, zal ik mij den arbeid aan derzelver uitgave beſteed niet beklagen.

Het eerſte deeltje, dat den lezer hier wordt aangeboden, en niet verder in het Verhaal gaat dan tot Sint Helena, *zal door een tweede en derde van gelijke uitgebreidheid gevolgd worden. Het Tweede zal hoofdzakelijk behelzen een verhaal van het geen mij bijzonder en beſchrijvenswaardig op dat fraai en zoo verrukkelijk eiland, is voorgekomen, en teffens van mijne zoo noodlottige terugreis van daar naar* Engeland, *op welke wij, behalve kommer, gebrek en veelvuldig lijden, van nabij aanſchouwers waren van een zeegevecht, waarin ons oorlogſchip door de Franſchen genomen wierd, terwijl wij ter naauwernood aan hunne vervolgingen ontkwamen.*

Het derde en laatſte deel zal loopen over mijn verblijf in onderſcheidene Graaffchappen van Engeland, *van de maand* October 1805, *tot het laatst van Mei* 1806, *van welk tijdperk mijn verblijf te* Londen *een groot gedeelte inneemt, in*

welke ſtad mijne toenmalige betrekking tot de Hollandſche Kerk mij tijd een gelegenheid gaf vele van deszelfs merkwaardigheden te beſchouwen, terwijl ik juist het tijdſtip trof, dat twee groote mannen, namelijk NELSON *en* PITT, *door den dood aan* Engeland *ontrukt wierden, het welk mij gunſtige gelegenheid ſchonk, om die prachtige en ſtatige begrafenisſen bijtewonen.*

Voor het overige, den geëerden Lezer eene aangename en nuttige uitſpanning met het doorlezen dezer Brieven, en heil, welvaart en voorſpoed, het zij het zijn lot is op de ontrouwe baren omtezwerven, het zij hij gerust en veilig onder zijnen wijnſtok en vijgeboom kan nederzitten, van harten toewenſchende, ben ik

H. POTTER.

Dockum den
21 *September* 1806.

INHOUD

VAN HET

EERSTE DEEL.

EERSTE BRIEF.

Toebereidſelen tot de voorgenomene reize naar de *Kaap de Goede Hoop*. Vertrek van *Amſterdam* op *Harlingen*: van daar naar mijne woonplaats. Affcheid van mijne Pastorij, van mijne ſtudeerkamer, invallende gedachten en aandoeningen toen ik mij voor de laatſtemaal *op dezelve bevond*; laatſte bezoek aan mijnen tuin, aan ſommige geliefde plekjes. Vreugdegevoel bij het verlaten van het dorpje. Vertrek over *Franeker* naar *Dockum*. Kort verblijf aldaar. Affcheid van vrouw, kinderen en vrienden. Akelige en ontzettende morgen. Onaangename reis naar *Groningen*. Aldaar belemmerd door de vorst. Vertrek van daar naar de *Nieuwe Schans* met eenen korenwagen. Beſpiegelingen onder weg. Schoone landſtreek. Slechte en gevaarlijke weg. *Nieuwe Schans*. Beſchrijving van deze plaats. Verdere reize naar *Leer* met twee vrachtwagens. Scheidpaal tusſchen den Hollandſchen en Pruisſiſchen bodem. — Vaarwel aan vaderland en vrienden. — — Ongeluk op weg overgekomen. *Leer*. *Den Oort*. Verblijf in eene herberg aan deze zijde van de rivier de *Eems*. Gezelſchap aldaar aangetroffen. Goed onthaal. Karakter van den Kastelein. Overtogt over de rivier naar *Leer*. Logement aldaar. Onaangenaam en lastig verblijf in hetzelve. Mijn bagagie aan de wal. Intrek in mijn nieuw verblijf.

TWEEDE BRIEF.

Teleurſtelling in de verwachting van een ſchielijk vertrek. Schoone kamer en aangenaam verblijf voor weinig geld. Ontpakken van ſommige goederen. Geruste en aangename levenswijze. Middelen tot een gelukkig leven in elken ſtand voor elk verkrijgbaar. Morgen, middag en avondbezigheden. Geheel eenzaam en gelukkig leven. Korte beſchrijving van *Leer*. Straten, Kerken. De rivier de *Eems*. Vermakelijke uitzigten aan *den Oort*.

DERDE BRIEF.

Winterreis, over *Groningen*, *Vriesland*, *Overijsſel* en *Gelderland* naar den *Haag*. Van daar naar *Noord Holland*. Van daar te lande wederom terug, naar *Oostvriesland*. Paſſagiers voor de *Indien* in *Leer*. Het ſchip. Gedachten en aandoeningen op het eerſte gezigt van hetzelve. Vertroostende gedachte. Geruste en blijmoedige overgaaf van mij en mijn toekomſtig lot aan den wil van de wijze en weldadige Voorzienigheid.

VIERDE BRIEF.

Gunſtige gelegenheid om aan mijnen vriend te ſchrijven. Gevoel van het gemis van eenen vriend. Stille berusting in mijn lot. Verandering van tooneel in de plaats van mijn verblijf. Godsdienſtoefening. Leeraars

aars bij onderſcheidene gezindheden. Bezoek op het ſchip. Een woord over het karakter der Oostvriezen. Manier van leven. Mijne wandelingen buiten het vlek. *De Oort.* *Esklum*, aangename ligging van dit dorpje en ontmoeting aldaar. *Loga.* Het grafelijk Slot. Vele Hollanders. Aangename verkeering aldaar. *Bollinghuſen*, fraaije tuinen, bosſchen, vermakelijkheden en uitſpanningen aldaar. De *Plijtenberg.* Wandeling naar denzelven. Beſpiegelingen.

VIJFDE BRIEF.

Verandering van verblijf. Vertrek van *Leer* naar *Embden*, en vervolgens naar het ſchip. Treurig afſcheid van deze *plaats.* *De laatſte avond* in mijn kamer. — Gedachten over de onbeſtendigheid van onze genietingen. — — Iets over *Embden.* Komst aan boord. Opkomende gemoedsaandoeningen. — — Bezigheid in mijn hut. Groote drokte op het ſchip, zoo onder de paſſagiers als onder de matrozen. Wanorde en gebrek aan plaats. — — Schikkingen van de noodige goederen in mijn hut. — Het ligten der ankers. Vertrek.

ZESDE BRIEF.

Mijn logijs en levenswijze aan boord, verbazend onderſcheiden van mijne vorige. — Groote voordeelen van den Godsdienst in alle mogelijke omſtandigheden en lotgevallen van ons leven. — Tijdkorting. — Zeeziekte; niet door dezelve aangetast. — Gedachten bij het laatſte gezigt van eenen vaderlandſchen toren. — Gezigt van *Douvres.* — — Onverwachte ſtorm. — Beſchouwingen over het vergaan van het ſchip *de Vrede.* — Gelukkige uitkomst. Bemoedigende

van door de Engelſchen wederom te zullen worden vrijgegeven. — Raken op het ſleeptouw. — — Laſtige en gevaarlijke toeſtand.

TWAALFDE BRIEF.

Het oorlogſchip verlaat ons voor eenen nacht, om op andere ſchepen, die in het gezigt waren te jagen. — Komt niet weder bij ons. — Akelige toeſtand daar door bij ons veroorzaakt. — Worden op rantſoen van water geſteld. — Krijgen geen gekookte ſpijzen. —— Akelig vooruitzigt. —— Seltſer waterkannen meest geledigd door de rotten. — Een kleine feestdag. —— Onwaardeerbaarheid van zuiver water. —— Regen, doch vangen niet dan zout water. — Troost in mismoedigheid. — Nemen onzen koers nog al zuidwestwaarts. — Voortdurende en ſteeds toenemende gezondheid. — Repasſeren der Steenboks Keerkring. — Zetten het aan op het eiland *Sint Helena*. — Zorgelijke toeſtand. — Hevige en langdurige ſtorm. — Blijmoedige gelatenheid in mijn lot.

DERTIENDE BRIEF.

Aangenaam onbeſchrijfelijke gewaarwordingen. — — Krijgen het eiland *Sint Helena* in het gezigt. — Werpen het anker in deszelfs Baai. — — Vinden daar het Engelsch oorlogſchip weder. — Groote vreugde en blijdſchap aan boord van beide ſchepen. —— Indruk, welke het gezigt van dit eiland op mij maakt. — Gelukkige avond. Beſluit van het eerſte Deel mijner reize.

LOT-

LOTGEVALLEN

EN

ONTMOETINGEN

OP EENE

MISLUKTE REIZE

NAAR DE

KAAP DE GOEDE HOOP.

EERSTE BRIEF.

Leer Nov. 1804.

Thans een begin van mijne voorgenomene reize gemaakt hebbende, en op de plaats waar ik aan boord zal moeten gaan gekomen zijnde, herinner ik mij mijne, u dikwijls gedaane, belofte, u namelijk een eenigzins uitvoerig berigt van mijne ontmoetingen, lotgevallen en wedervaren, mij op dezelve bejegenende, te zullen mededeelen. En wat zou mij aangenamer zijn dan, van mijnen vriend afgescheiden, mij met denzelven op zulk eene wijze te onderhouden? wat anders zou in staat zijn mij uw wezenlijk gemis eenigermate te vergoeden? — — Ik zal dus van dit oogenblik af aan toonen uw verzoek en mijne belofte niet vergeten te zijn, en van den

eerſten ledigen tijd, welken ik hier heb, gebruik maken u eenige berigten van mijne reize uit het vaderland naar herwaarts, te doen toekomen.

Gij weet, mijn vriend, dat ik op den 15den October dezes jaars, eene Reſolutie van den Aſiatiſchen Raad ontving, volgens welke ik den 1ſten November aan boord moest gaan, om mij naar de plaats mijner beſtemming te begeven. 'Er waren dus zeer vele gewigtige zaken in eene zeer korten tijd te verrigten, als de losmaking van mijne Gemeente, van de clasſis onder welken ik behoorde; ook moest ik nog in perſoon in den *Haag* zijn, in *Amſterdam* bevestigd en alles wat tot mijne reis behoorde nog in orde gebragt worden. Zeker zag ik er goote zwarigheid in dat alles tegen den mij bepaalden tijd wel en behoorlijk in orde te krijgen, evenwel het ſchikte zich, en liep gunſtiger en ſpoediger af, dan ik mij voorgeſteld hadde.

Na dan affcheid van mijne goede vrienden in *Holland*, voornamelijk in *Amſterdam*, genomen te hebben, vertrok ik van daar den 27ſten met den Beurtman op *Harlingen*, niet wetende, of dit mij altijd zo wel bevallend *Amſterdam*, waar ik dikwijls zo veel goeds genoten, zo veel aangenaams ondervonden, waar ik vele van de aangenaamſte oogenblikken van mijn leven geſleten had, en waar ik vrienden achterliet, die mij lief en dierbaar waren, ooit wederom aanſchouwen zal.

Een gunſtige wind bragt ons in eenige weinige uren *Harlingen* binnen, alwaar ik mij toch niet lan-

langer ophield, dan noodig was, om aan eenige goede vrienden en bekenden voor het laatst vaarwel te zeggen. Zoo ſchielijk mogelijk haastede ik mij naar de plaats mijner woning, wel kunnende berekenen zeer weinig tijds, volgens de mij gegevene bepaling, meer overig te hebben. Ik vond, te huis gekomen zijnde, ook reeds meest alles gepakt, mijne goederen voor de *Kaap*, die van mijnen broeder voor *Noord-Holland*, en die van mijne vrouw voor *Dockum*, de plaats waar zij zich vooreerst en intuſchen zoo lang er geſchikte gelegenheid was, om tot mij te komen, zou nederzetten.

Hier dus meest alles tot ons vertrek in gereedheid vindende, en de goederen in daartoe afgehuurde Schepen geladen zijnde, namen wij affcheid van eenige goede vrienden en verlieten onze woning op den 28ſten October.

Zo verliet ik dan mijn dorpje *Peins*, na een verblijf in het zelve van elf jaren, in welken tijd ik aldaar veel zuurs en zoets geſmaakt, veel goeds en kwaads ondervonden hadde. Ik doorliep vooraf nog eerst mijn Pastorij, en herinnerde mij in elk vertrek de meest bijzondere voorvallen, die mijnen levensweg met vreugde of droefheid geteekend hadden: ik dacht aan de verloopen tijden, aan de eerſte jaren, toen mij alles aanlagte en mijn weg voorſpoedig was, maar ook aan die onaangename, waarin domme hatelijke dweepzucht mijnen weg met doornen beſtrooide en mij mijn leven zoo bitter maakte: ik dacht aan aangename en onaangename familie-

lie-lotgevallen, aan mijn huwelijk, aan de geboorte mijner kinderen, aan goede vrienden, die wij dikwijls het genoegen hadden in onze gastvrije woning te zien, die het genoegen van ons huis vermeerderden, en onder welke ik u mijn vriend met uwe lieve huisgenooten voor al moet rekenen.

Ik ging ook nog eens op mijne nu ledige ſtudeerkamer, dat vertrek, dat mij zoo dikwijls of eenzaam, of terwijl mijne kinderen bij mij ſpelende waren, bezig zag in aangename en nuttige oeffeningen van kennis en wetenſchap, maar ook dikwijls getuige was van de tranen in geheim verdriet en pijnlijke zielskwelling, daar geweend over een gedurigen zamenloop van onaangename treffende omſtandigheden en lotgevallen, die mijnen levensweg verdonkerden, die mij mijn leven bitter maakten, mijne gezondheid ondermijnden, en mij wel eens 's morgens zuchtend deden wenſchen, ach, dat het avond! en 's avonds, ach dat het maar morgen ware! — — Ik dacht verder na over mijn hier gehouden gedrag: het is waar, ik ontdekte vele gebreken en tekortkomingen, vele gevallen, waarin ik misſchien anders en beter zou hebben kunnen handelen: ik gevoelde mijne ongeſchiktheid, en deze had ik reeds lang gevoeld en ondervonden, om zulk eene gemeente als de mijne te behagen, door den weg van huichelarij of kwakzalverij daar toe inteſlaan: zulks was mij altijd onmogelijk geweest, maar toch, had ik dan als leeraar, in welke betrekking ik toch ook een mensch bleef, mijne gebreken, ik vond toch ook bij deze zelfs-

zelfsbeproeving gronden van vertroosting en opbeuring: wat anderen ook van mij mogten denken, wat velen zelfs door mij beweldadigden in deze mijne voormalige gemeente ook van mij mogten zeggen en belasteren, ik kende en durfde echter mijn hart vrijmoedig voor den Alwetenden openleggen en zonder schaamte zeggen: „ Heere, gij weet dat ik hier in opregtheid des harten voor uw aangezigte gewandeld hebben; Gij weet dat alle mijne krachten en vermogens, alles wat ik bezat en waarmede ik in staat was mijn evenmensch te dienen, daar toe besteed wierd, gij weet dat ik naakten gekleed, *hongerigen verzadigd*, *dorstigen te drinken* heb gegeven, en dat nooit een ongelukkige die tot mij kwam om hulp, indien ik helpen konde, ongeholpen en ongetroost wierd weggezonden: dit kende en durfde ik vrijmoedig tot God en mij zelven zeggen, niets had ik mij in dat opzigt te verwijten. — Het is u bekend, mijn Vriend, dat mijne brave echtgenoote door dezelfde menschlievende gevoelens bezield was; dat niemand zal ontkennen, niemand zal kunnen of durven tegenspreken, hoe zij bij elke gelegenheid onvermoeid bezig was, kranken in nooden bij te staan, van gepast en heilzaam voedsel te voorzien, met raad en troost te dienen, in een woord, om alles te doen, wat door woord of daad in haar vermogen was om rampen en ongelukken weg te nemen of te verzachten: dit alles weet gij, mijn Vriend! maar ook is u niet minder bekend, welke de dank, welke de vergelding, welke de beantwoor-

ding geweest is voor dezen onzen arbeid der liefde: verfoeijelijke ondank, hatelijke laster en ſchandelijke verguizing, doch dit is ons genoeg, ons geweten ſpreekt ons vrij, en hoe dikwijls ook onze harten gebloed hebben over zulk eene behandeling, wij bekommeren ons thans weinig meer over het oordeel, dat menſchen over ons vellen.

Ik verliet dan mijne kamer, nam afſcheid van dezelve, en wenschte mijnen, zoo ik hoopte voor deze gemeente beter berekenden en meer geſchikten opvolger, zonder mijne tegenſpoeden hartelijk alle die genoegens toe, die ik op dit vertrek in de ſtille eenzaamheid zo dikwijls en zoo rijkelijk geſmaakt hadde.

Ik zag nog eens ter loops achter mij om langs den ruimen en fraaijen gang en in de openſtaande ledige vertrekken, en verliet deze woning, die ik nu vervolgens niet anders, dan met het oog eens vreemdelings zou aanſchouwen.

Nu ging ik ook nog eens in den tuin, ik liet mijne oogen weiden over de gronden, waarop ik, daar de tuinarbeid mij altijd een der aangenaamſte uitſpanningen geweest was, menige zweetdruppelen had laten vallen: ik doorliep alle de paden, ſtond ſtil bij de boomen, die ik met eigen hand geplant hadde, bezocht de beſchaduwde prieeltjes en die meestgeliefde plekjes, waar ik met mijne huisgenooten en goede vrienden zoo menig aangenaam oogenblik geſleten hadde: ik zag mijne nieuwgeplante zoo welig groeijende heggen, de fraaije heestergewaſſen

in

in mijnen bloemtuin, en verkwikte mij nog eens, in mijne gedachten, met de heerlijke meest met eigen hand gezaaide en geplukte groenten en vruchten, die ons in de verloopene jaren zulk een ſmakelijk als gezond en verſterkend voedſel verſchaft hadden.

Na dat alles dus, en welligt voor de laatſtemaal bezichtigd te hebben, waarbij eene menigte gedachten en denkbeelden van voorledene gebeurenisſen te gelijk *in mijnen geest* opkwamen, verliet *ik ook* dit tooneel van mijne voormalige vreugde en nuttige bezigheid, dankte de Voorzienigheid voor de menigvuldige ſtille genoegens, hoe gemengd ook met van *buiten op ons aanvallende verdrietelijkheden*, hier genoten, en verliet den tuin, en met denzelven het dorp, reden vindende, de Voorzienigheid in mijn hart niet minder te danken voor eene, zo lang gewenschte, verlosſing uit hetzelve.

Onder verſchillende gedachten over plaats gehad hebbende gebeurtenisſen, gedurende mijn verblijf alhier, afgeſtorvene vrienden, vrolijke en droevige dagen, ſtaatsomwentelingen, en de grootere of kleinere gevolgen en invloeden van het een en ander op mijn huisſelijk leven en genoegen, vooral de zoo zonderlinge als veelal tegenſpoedige zamenhang en opvolging van mijne eigene lotgevallen: over dat alles nadenkende vertrok ik naar *Franeker*, ſlechts een uur van mijne voormalige ſtandplaats afgelegen, eene ſtad, op welke ik veel betrekking had en in welke ik vele mij waarlijk welgezinde vrienden hadde. Hier vond ik mijne huisgenooten, die mij vooruit gereisd waren,

met welke ik den volgenden dag de reis naar *Dockum* aannam.

Hier gekomen zijnde, bragt ik mijne zaken voor mijne verdere reis, zo ſchielijk mogelijk, in orde, nam affcheid van familie en eenige goede vrienden, en vertrok van daar den vijfden November. Nooit, mijn Vriend, vergeet ik dien morgen, akelig en ontzettend was voor mij dezelve: ik moest affcheid nemen van eene waardige vrouw en vier lieve kinderen; onbeſchrijfelijk waren de ſmarten en aandoeningen van mijn hart: was mijne vrouw niet ſtandvastiger geweest, had zij niet meer rede gebruikt dan ik, ik zou onder mijn gevoel bezweken zijn, en voor dat tijdſtip mijn vertrek hebben moeten ſtaken.

O! dat ernſtig en zo pijnlijk gevoel des harten, het zich verbergend gelaat van mijne echtgenoote, die tranen en ſnikken van mijne SOPHIA, een kind van negen jaren, zoo aan mij gehecht, die altoos op mijne kamer, zoo aan mij verkleefd, geſpeeld had, de tranende oogen van mijne twee oudſte zoontjes, die mij, toen ik hun den affcheidskus gegeven had, zwijgend nazagen, als of zij zeggen wilden: o Vader! blijf toch bij ons, verlaat ons niet! o welk een indruk, welk een vreesſelijk pijnlijke ſchok voor mijn gefolterd en verſlagen hart, — als eene blikſemſtraal trof mij dat zoo teeder, mij zoo ſchreijend naziend oog mijner kinderen.

De jongſte, nog een zuigeling van ruim acht maanden, een kind, ſchoon als een bloeijende roos, lag nog in zijne wieg en ſliep, en was onbewust van het

het treffende tooneel, dat thans rondom hem plaats had: ik kuste hem, beſproeide zijne gezonde blozende koontjes, met mijne tranen, en ging zwijgende van hem, ſmekende in mijn hart de Voorzienigheid, den beſtuurder onzer lotgevallen, om zijne vaderlijke hoede, zijne bewarende zorg en leidende goedheid over alle deze dierbaren, die ik hier moest achterlaten.

De klok van mijn vertrek floeg, ik moest mij dus losſcheuren uit de armen mijner lievelingen en heengaan, heengaan zonder te weten, of ik ooit iemand hunner wederom aanſchouwen zal.

O vrolijke morgen! nooit zullen de pijnen, die mijn hart op denzelven gevoelde, uit het zelve worden uitgewischt: ik was ontvatbaar voor alle troostgronden, voor alle troostgevoelens, die ik anders uit mijne goede oogmerken en bedoelingen, en uit de volſtrekte onmogelijkheid van anders te hebben kunnen handelen of ons lot anders te hebben kunnen ſchikken, zoo wel als uit de oorzaken, die een langer verblijf onmogelijk maakten en tevens beletteden vrouw en kinderen mede te nemen, zou hebben kunnen afleiden.

Ja waarlijk, mijn Vriend, ik heb het ondervonden en zou het anders misſchien niet hebben kunnen gelooven, dat, bij de beste bedoelingen en de ſchoonſte vooruitzigten, het vaderlijk gevoel zoo ſterk, zoo pijnlijk en zoo gevoelig werken konde: ik zou haast durven zeggen, dat ook de beste en teederſte vader, hoe gevoelig ook voor zijne kinderen,

evenwel nog niet regt weet, wat de naam en de betrekking van vader op het hart heeft, zo lang hij niet in zulke treffende omſtandigheden geplaatst is, als waarin ik mij op dezen geduchten morgen bevond; nu nog kan ik mij bij de herdenking aan dat treurige tooneel, naauwelijks van weenen onthouden: ik gevoel nog het geen de Dichter OVIDIUS (wiens treurzangen wij zoo gaarne in onze jeugd lazen) wel eer na een diergelijk affcheid, gevoelde, en wiens ſchoone en treffende taal de ondervinding mij nu beter dan ooit heeft leren verſtaan, — als hij zegt:

Cum ſubit illius triſtiſſima noctis imago,
Quæ mihi ſupremum tempus in urbe fuit;
Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.

U zal ik het niet wederom behoeven te zeggen, mijn Vriend, waarom vrouw en kinderen, daar wij zoo gehecht aan elkanderen waren, niet aanſtonds te gelijk mede op reis gaan, daar gij zo wel als ik weet, dat zulks voor het tegenwoordige tijdſtip volſtrekt onmogelijk en mij niet geoorloofd was, terwijl pligt en belang mij thans noodzaken, eindelijk de roepſtem der mij gegevene gemeente gehoor te geven, om naar de plaats van mijne beſtemming te vertrekken; daar een langer uitſtel van mijn kant, ſchoon mij reeds meermalen, en nu zelf bij deze gelegenheid, ook nog toegeſtaan, thans om meer

dan

dan eene reden waarlijk onbetamelijk en met mijnen pligt ſtrijdende, zou zijn.

Ik vertrok dan, met een vol, met een bedrukt gemoed. Dat mijne reis niet zeer aangenaam was, dat ik meest zeer afgetrokken, peinzende en tot mij zelven ingekeerd was en zeer mismoedig, kunt gij u gemakkelijk voorſtellen. — Er was tot mijne vreugde zeer weinig gezelſchap in de roef, en des avonds bevond ik mij met al mijn bagagie in *Groningen*.

Het was mijn oogmerk mij hier van daan den volgenden dag met de ſchuit naar *Delfzijl* te begeven, om daar eene gelegenheid te zoeken naar *Leer* te gaan; doch eene buitengewoon vroege en ſtrenge vorſt verijdelde dat oogmerk, dewijl dezelve het de Jaagſchuiten onmogelijk maakte, den volgenden morgen afte varen.

Daar zat ik dus in *Groningen* vast, en denkende, dat ik allen mogelijken ſpoed moest maken, en zelfs gene kosten ſchromen, om, op den mij bepaalden tijd, op de beſtemde plaats te zijn, nam ik op raad van mijnen Kastelein, eenen groten vracht- of koornwagen, waarop al mijn bagagie gepakt kon worden, en vertrok met denzelven naar mijne Groninger vrienden gezien en vaarwel gezegd te hebben, naar de *Nieuwe Schans*, en verliet dus, ook niet zonder aandoening, deze plaats, waar ik ruim vier jaren, meest tot mijn genoegen geleefd, en zonder rampen of onaangenaamheden te kennen, het aangenaamſte tijdperk van mijn leven, dat van ongeſtoorde vreugde, doorgebragt hadde bij nuttige

en

en aangename bezigheden, en in eenen kring van vrienden, wier aandenken mij altoos, ſchoon van hun afwezig zijnde, tot genoegen zal verſtrekken.

Daar het reeds in den achtermiddag was, eer mijn voerman en ik de ſtad verlieten, reden wij tot laat in den avond, eer wij onze bedoelde rustplaats bereiken konden. De avond was ſchoon en heerlijk, geen wolkje was zigtbaar aan den hemel, de volle maan ſcheen met eene zwijgende majeſteit op de wit bevrorene en glinsterende velden; de ſterren ſlonkerden met den ſchoonſten luister; de gantſche natuur rondom mij was majeſteit en heerlijkheid. Mijn voerman en ik zaten zwijgende naast elkander; ik was verzonken in gedachten, en onbeſchrijflijk was de vertroostende indruk, welke dit ſtil- en prachtige tooneel op mijn hart en mijne gewaarwordingen maakte.

Mijn geheele ziel was gevoel, eerbied en aanbidding, afgeſcheiden en mij ſteeds verder verwijderende van het geen mij het dierbaarst was op aarde, beſchouwde ik mij, als geheel alleen op de wereld, als een zwerveling op aarde: maar toch ook onder de weldadige beſcherming van dat Wezen aller wezens, dat alle die duizenden flikkerende zonnen en dat verbazend aantal door dezelve verlicht wordende wereldbollen geſchapen heeft en in ſtand houdt: dat Wezen, het welk door de gantſche natuur als wijs, als goed, als hoogst weldadig wordt geprediкt, en dat zijn redelijk tot geluk geſchapen ſchepſel, den mensch, onmogelijk kan of zal vergeten.

On-

Onder zulke aangename, mij vertroostende gedachten en beſpiegelingen, vervorderde ik mijnen weg, die mij dezen dag niet verder bragt dan in de *Scheemda*, een groot en fraai dorp, waar ik mijn nachtverblijf nam. Den volgenden morgen vroeg, begaf ik mij met mijnen voerman weder op reis. Het was het ſchoonſte weêr dat men kon wenſchen; eene friſſche heldere lucht. Mijn weg liep door het ſchoonſte en rijkſte gedeelte van deze Provincie, namelijk het *Oldampt*, over de fraaije dorpen *Oostwolde*, *Midwolde*, *Finſterwolde* enz.; dan eens zat ik op een mijner koffers, naast mijnen vriendelijken en goeden voerman, op wien ik toch, op dit oogenblik, de naaste betrekking in de wereld hadde, met hem over koeitjes en kalfjes, over oude en nieuwe dingen pratende; dan eens wandelde ik op het ſchoone van den weg afgeſcheidene zandige voetpad, en was verrukt over de ſchoonheid en rijkheid van dezen oord, in vette weiden, hooge bouwlanden, fraaije lusthuizen en verbazende groote en ſchoone boerderijen, zoo duidelijk zich vertoonende; buiten zoo veel vertooning van welgeſteldheid en rijkdom, vallen ook bijzonder in het oog de prachtige en rijke woningen der geesteljkheid, ſchooner en rijker van inkomsten, dan misſchien in eenig ander gedeelte van het vaderland.

Ik was thans merkelijk opgeruimd en te vreden in mijn lot: ik vervolgde mijnen weg met een ſtil genoegen, en vond zelfs eenig vermaak in de gedachte, dat mijne tegenwoordige manier van reizen

in

in het kleine wel iets had van die van VAILANT, toen hij, afgeſcheiden van vrienden en bekenden, van echtgenoote en kinderen met zijne bagagie wagens omzwierf in *Africa*, dat zelfde land waarheen ook mijne beſtemming was, en waar ik ſommigen van die ſchoone tafereelen der Natuur, door hem zoo verrukkelijk geteekend, ook eens met eigen oogen hoop te zullen aanſchouwen. — Ik verplaatste mij in mijne gedachten in die aangename en gezonde oorden, in mijne Paſtorij, in mijnen tuin onder het koele lommer van welriekende boomen, op mijnen wijnberg, en in het zoet gezelſchap van vele goede vrienden, die ik in jaren niet heb gezien, en die zoo hartelijk naar mijne overkomst verlangen.

Onder zulke en diergelijke gedachten vervorderde ik hoewel langzaam met eenen zwaar geladen wagen en langs eenen veelal oneffenen weg mijne reis, en kwam nog dienzelfden avond op de *Nieuwe Schans* aan.

Nooit, mijn Vriend, zag ik zulke ſlechte en oneffene wegen, als op eenigen afſtand en in de nabijheid van deze plaats, van welken kant men dezelve ook nadert: honderdemalen was ik in vreeze en gevaar, dat de wagen van den ſteilen dijk naar beneden zoude tuimelen; doch, hoewel de paarden ſlechts ſtapvoets konde gaan en de zware vracht ſoms ter naauwernood uit de diepe gaten trekken, kwam ik echter, ſchoon met veel moeite en gevaar, zonder ongelukken op dit plaatsje aan.

De

De *Nieuwe Schans*, weet gij, is eene van de grensplaatsen van ons vaderland aan dezen kant van *Pruisſen*: het is eene vesting vrij ſterk van grachten, wallen en batterijen voorzien. De ſtad, of liever het bewoond gedeelte der vesting is klein en heeft volſtrekt niets aanmerkelijks: eene vrij breede ſtraat, in het midden met eene fraaije laan van boomen beplant, loopt van de eene poort tot de andere, en is de voornaamſte; de andere zijn niet noemenswaard: zoo ook de gebouwen; de voornaamſte en aanzienlijkſte zijn het Commandantshuis, de ruime barakken, en de Kerk, die zeer gemeen is, en, ook zonder toren zijnde, eene bijkaas onzigtbaren ſtand heeft. De wal of bolwerken rondsom de plaats leveren eene niet onaangename wandeling op en ſchoone vergezigten naar den kant van *Groningen* en *Pruisſen*: de militairen, dewijl deze vesting altijd min of meer van garnizoen voorzien is, en veel doorvoer van goederen en doortrekken van reizigers, maken dit plaatsje 's Zomers nog al levendig; doch 's Winters, vooral in natte tijden, wanneer het bijna in ſlijk en modder ligt begraven, is het als van heel de wereld afgeſcheiden, als dan moeten de vermaken binnen eenen zeer engen kring beperkt zijn. Buiten de vesting, naar *den kant van Groningen*, is een zeer goed Logement, waar men voor eene zeer matige betaling zeer wel van een goed bed en ſmakelijke tafel voorzien wordt, en, daar ik hier meermalen geweest was, en dit dus bij ondervinding wist, nam ik ook hier nu weder-

om

om mijn intrek, genoot een goed avondmaal en ſliep gerust tot den volgenden morgen.

In dezen nacht was het weêr geheel veranderd, in plaats van eene friſche heldere lucht, was het nu mottig en regenachtig, en daar door de waren oneffene wegen glibberig en bijna geheel onbruikbaar geworden. Mijn Groninger voerman durfde nu de reis niet verder met mij ondernemen, zo, om het gevaarlijke van den gladden weg met zulk eene zware vracht, als om dat zijne paarden ook reeds te zeer afgemat waren. Na rijp beraad en overleg met den vriendlijken Kastelein, die tevens opziener over wagens en ſchuiten is, huurde ik twee vrachtwagens om mij naar *Leer* te brengen; mijne goederen wierden opgepakt, en zo was ik ſchielijk gereed om mijne reis onder zeer ongunſtige voortekenen van weer en wind en weg te vervolgen. Op eenen afſtand van eenige minuten van de *Nieuwe Schans* is op dien dijk een paal geplaatst, dienende tot ſcheidpaal tuſſchen het Pruisſiſche en Hollandſche grondgebied. Dezen paſſeerde ik, zeide in mijne gedachten vaarwel aan vaderland en vrienden, niet wetende of het mij ooit wederom gegund zal worden eenen voet op dien dierbaren grond te zetten, of mijne daarop achtergelatene vrienden te aanſchouwen. Ik kan niet ontkennen, mijn Vriend, dat mijn hart ontſteld wierd op de mij als eene blikſemſtraal treffende gedachte aan het geen ik achterliet, doch ik had echter moeds en rede genoeg de beſturing van mijn toekomſtig lot eerbiedig

en

en gerust aantebevelen, aan dien Alregeerder, voor wiens oog mijne weg en oogmerken niet verborgen zijn.

Ik bevond mij nu dus op Pruisisschen bodem, zoo ongemakkelijk en oneffen de weg was, zoo aangenaam en heerlijk was het uitzigt over de schoone vette wei en bouwlanden en de menigte groote, fraaije en zoo veel welvaart vertoonende boeren hofsteden, die op kleine afstanden verspreid lagen, van welken sommigen aan den Koning, sommigen aan bijzondere personen in eigendom toebehoren. Voornamelijk munt dat gedeelte uit in rijkheid van grond en voortbrengselen, het welk de *Pruisische Polder* genaamd wordt. Hier omstreeks had ons een groot ongeluk kunnen overkomen, het welk echter beter beloeg dan men met mogelijkheid had kunnen verwachten: het gebeurde namelijk, dat, door de oneffenheid van den weg, de wagen, op welken ik gezeten was, zulk eenen geweldigen schok kreeg, dat mijn, naast mij zittende, voerman van denzelven op den grond stortte. Hij lag op den rug, met de beenen onder den wagen, en, daar de paarden, als of er niets gebeurd was, hunnen gewonen tred hielden, liep het voorste wagenrad over zijn been: ik ijsde op dat gezigt en dacht niet anders, dan dat het geheel verpletterd zoude zijn tusschen zulk eenen harden oneffenen weg en zwaar geladen wagen: hij schreeuwde om hulp aan den anderen voerman, die kort achter ons aankwam, doch eer, die bij ons was, was hij reeds wederom opgestaan, klom op

den wagen, nam zijn oude plaats weder in, als of hem niets was overgekomen; hij gevoelde een weinig pijn en had verder geen ongemak aan dat been gekregen, als eenige blaauwe plekken. Hij kwam dus meest met den schrik vrij, die ook in de naaste herberg met eene goede snaps van het hart gedronken wierd; naderhand wierd, zo ik vernam, zijn been gezwollen en pijnlijk, zoo dat hij zich in huis moest houden, waartoe denkelijk zijn al te groote trek naar sterken drank niet veel goeds deed: evenwel was hij in een dag of acht volkomen hersteld, en zo frisch en gezond, als hij voor dit ongeluk geweest was.

Wij vervolgden, na dit onaangenaam voorval, onze reize, passeerden het groot en fraai dorp *Bonda* en nog een paar andere dorpen, en kwamen zonder verdere rampen in den achtermiddag aan *den Oort*, zijnde eene verzameling van huizen, voornamelijk aan de overzijde van de Rivier *de Eems*, ruim een vierde van een uur gaans van *Leer* afgelegen.

Aan deze zijde, aan welke ik aankwam, staat slechts één huis, zijnde een herberg; hier liet ik stil houden en onderzocht, of er gelegenheid was, om de rivier overtekomen, dewijl ik gaarne nog dien avond in *Leer* wilde zijn. Doch zulks vond ik onmogelijk, de rivier was vol groote brokken drijfijs; de kleine boot voer slechts, en nog met veel gevaar over en weer, en voor deze was het onmogelijk al mijn bagagie dien avond overtebrengen. Ik liet dezelve dan afladen, om mijne twee voerlieden

ge-

gelegenheid te geven, zoo als zij gaarne wilden, om te rug te keeren, en nam zelf mijn intrek in deze eenzame en waarlijk niet zeer fraaije herberg.

Na dat ik met den goeden Kastelein over mijn verblijf aan zijn huis gesproken had en mijne goederen in eene schuur droog en veilig, zoo als hij mij zelf herhaalde reizen verzekerde, geplaatst waren, trad ik in eene kamer, zeer sober verlicht en zoodanig beslijkt, dat ik mij gemakkelijk verbeelden konde nog buitenshuis op den weg te staan: behalve den Kastelein, een vriendelijk en zeer praatachtig man, die aan elk tot hem inkomend reiziger het zelfde verhaal deed, hoe hij ook in de dagen zijner jeugd met zijnen vader, die een paardekooper was geweest, een verre reis naar *Bergsland* had gedaan, behalve deze en zijne zeer bevallige zindelijk gekleede dochter en twee zonen vond ik hier nog een gezelschap van een douzijn Munsterlanders, gekleed in lange bonte kielen, die de gedaante van een hemd hebben, en met dikke bonte slaapmutsen op hunne hoofden: zij zaten allen rond den haard, rookende om het zeerst hun pijp tabak, waarvan de geur door de gansche woning heen verspreid was. Dit was het gezelschap, dat ik hier vond en met mij onder het zelfde dak logeerde: zoodra ik binnen kwam en de Kastelein mij nogmaals verzekerde, dat mijne goederen in zijn huis veilig waren, en dat ik het ook regt goed zoude hebben, wierd er plaats voor mij in den hoek van

den haard gemaakt: men plaatste een klein tafeltje bij mij, bezorgde mij een flesch wijn, glas, pijp enz. — Ik dronk het eerſte glas op de gezondheid van den Heer Kastelein en zijne kinderen, het tweede op het overige gezelſchap; ik ſtopte ook mijn pijp, en begon te rooken met de rookende menigte.

Waarlijk mijn Vriend, ik kon niet nalaten mijnen tegenwoordigen toeſtand in zulk een gezelſchap vrij zonderling te vinden, evenwel hoe morſig, hoe vreemd en zonderling mij dit alles eerst voorkwam, ik vond er nog al eenig genoegen in: ik floeg het gelaat en de zonderlinge houding en manieren van deze goede Munsterlanders gade. Hunne platte ſpraak; het onderwerp van hun geſprek; alles was zoo dood eenvoudig, zoo onſchuldig, zoo onopgeſmukt; hunne ſcherts, die zij zich ſoms jegens elkanderen vooroorloofden, zoo kinderachtig. Welk een onderſcheid dacht ik bij mij zelve tusſchen menſchen en menſchen, tusſchen dit gezelſchap en zoo vele anderen welke ik dikwijls en ſoms met meer verveling in de zoogenaamde groote wereld had bijgewoond.

De Kastelein verhaalde de meest bijzondere lotgevallen uit de dagen zijner jeugd, zijn huwelijk, de genoegens in het zelve ondervonden, het afſterven van de beminde zijner ziel; hij beklaagde zich, dat hij te oud was zich wederom in den echt te begeven, vooral daar hij van denkbeeld was; dat een jonge meid hem niet zou willen

len nemen, en dat eene oude hem niet voegde. — Ook ſpeet het hem niet minder, dat zijne jaren thans te ver verloopen waren, om zijne neiging en zucht tot reizen in te volgen, om verafgelegene landen te bezoeken, want hij was toch altijd van denkbeeld geweest en nog, dat hij naar zijn verſtand en oordeel in eene geheel verkeerden ſtand geplaatst was, en geloofde tot veel grootere ondernemingen geſchiktheid te hebben gehad dan in zulk een eenzaam klein landherbergje zijne koſtelijke talenten te moeten begraven en zijne dagen zoo ten einde brengen. — Ook kwam hij met zijne aſtronomiſche en geographiſche kundigheden voor den dag, betoogende onder anderen dat *de Kaap de Goede Hoop* Oostindien was, waar het brandend heet was, en waar de affchuwelijkſte menſchen woonden. Onder zulk ſoort van geſprekken, met eenen plat Duitſche Oostvrieſchen tongval uitgeſproken, en waarnaar de Munsterlanders met opene monden en ooren luisterden, en niet onduidelijk te kennen gaven dat zij verbaasd ſtonden over de vreemde lotgevallen zo wel als de zonderlinge geleerdheid van onzen Kastelein, verliep de avond. Ik had een avondmaal beſteld; dit wierd nu op een apart klein tafeltje opgedragen, beſtaande uit aardappelen en gebakken ſaucijzen; goede boter, brood en kaas waren niet vergeten: en in der daad, daar het rijden langs zulk eenen oneffenen weg mij vrij wat lodigheid in mijne maag bezorgd had, at ik met zoo veel ſmaak als ik mogelijk immer gedaan had: — —

mijn Munstersch gezelschap wierd aan eene andere tafel geplaatst, en vergastede, zich zoo het mij toescheen met geenen minderen smaak en graagte, op eene soort van melkpap, boter en brood. Na het eten bragt men mij in een ander vrij zindelijk vertrekje, waar ik alleen konde zijn, en waar ik op een tamelijk goed bed in eenen zeer aangenamen slaap, den nacht doorbragt; opgestaan zijnde en ontbeten hebbende, wandelde ik naar de rivier, liet mij dezelve overzetten en kwam dus binnen kort te *Leer*, de plaats van mijn verlangen en het doel dezer ongemakkelijke reize.

Onbekend in deze plaats zijnde, kwam ik bij toeval in het aanzienlijkste Logement van de zelve, toebehorende aan eenen WAGENER: —— Hier nam ik voorloopig mijn verblijf; doch weldra had ik er zeer veel tegen, het voldeed mij hier maar in het geheel niet. Het huis is wel groot en van buiten eenigzins prachtig, doch van binnen noch zindelijk noch gemakkelijk. Mijn logeervertrek was eene koude, zeer gemeene hooge achterkamer, waar ik niets konde krijgen, en vooral niet het geen ik zoo gaarne alleen verkoos te gebruiken, mijn ontblijf namelijk. Ik was dus genoodzaakt meest beneden te zijn, waar de trotsche Kastelein en zijne niet minder trotsche vrouw, zich over alles dat op tafel kwam, de opperheerschappij aanmatigde. — Behalve dat verveelde mij zeer de woeste luidruchtigheid welke hier plaats had, voor welke ik thans minder dan ooit gestemd was, en waaraan

de

de Heer Kastelein doorgaans den eersten en hoogsten toon gaf, vooral aan tafel, alwaar de eerste en voornaamste plaats ook altijd door hem zelven bezet wierd. — Dit een en ander mishaagde en verveelde mij zoodanig, dat ik na een verblijf van weinige dagen naar eene andere kamer omzag, die ik ook gelukkig vond in dezelfde straat bij eene Zee-Kapiteins vrouw: eene kamer zoo zindelijk, zoo net, zoo aangenaam gelegen, als ik ooit eene zou hebben kunnen verlangen. De Heer SCHROEDER had de goedheid zijn volk te zenden om mijne goederen van de overzijde der rivier naar mijn tegenwoordig verblijf te laten brengen, zo dat ik het genoegen had dezelve weldra zonder schade en ongemak te zien aankomen.

Nu ben ik dus eerst in de gelegenheid om van deze mijne hoewel niet onaangename, evenwel ongemakkelijke reize eens ter dege te kunnen uitrusten, gelijk ik thans van schrijven ook zal doen, met dezen voor het tegenwoordige te sluiten.

*

TWEEDE BRIEF.

Leer Dec. 1804.

Daar ik mij thans ſedert ruim eene maand in deze plaats bevinde, kan en wil ik, op uw vriendelijk verzoek niet langer verzuimen, u eenig berigt van mijne lotgevallen en ontmoetingen zoo wel, als het een en ander deze plaats betreffende, mede te deelen.

Gij verwondert u, mijn Vriend, dat ik, na een verblijf van eenige dagen in een Logement, verder nog naar eene kamer omzag, dat een nog langduriger verblijf doet vooronderſtellen, daar gij van denkbeeld waart, dat ik zoo oogenblikkelijk bij mijne aankomst alhier aan boord zou kunnen gaan, om binnen kort in Zee te ſteken en naar de plaats van mijne beſtemming te vertrekken. Ik zelf had zulks ook verwacht, mijn vriend! dit was mij immers ſtellig verzekerd: den eerſten November was mij daartoe bepaald en met moeite kreeg ik uitſtel tot den 5den of 6den dier maand: ik maakte dus zoo veel haast als mogelijk was, en ſchroomde zelfs geene kostbare en ongemakkelijke reis over land met zoo veel bagagie, om maar op den mij bepaalden tijd op deze plaats te zijn. Maar ziet, het was alles vruchtelooze moeite, nutteloos gemaakte kosten, want

bij

bij mijne komst alhier vond ik noch ſchip, noch lading, noch mijne medereisgenooten; in één woord niets hoegenaamd, niets dat op onze reis eenige betrekking had.

Zeker was dit voor mij eene onaangename teleurſtelling; doch het was niet anders; en er is dus voor mij niet beter op, dan naar een goed verblijf omtezien, het welk ik tot mijn genoegen vond: terug te keeren tot de mijne is niet wel mogelijk of raadzaam; de wegen zijn thans, daar het tuſſchen vriezen en dooijen in is, geheel onbruikbaar, zoo wel voor het reizen te voet als in een rijtuig, de twee eenige wijzen op welke men in dit land kan reizen; waar bij nog komt dat het ſchip elken dag verwacht word, en eindelijk, hoe zeer ik ook de mijne nogmaals wensch te zien, ſchroom ik echter te zeer de herhaling van een tweede affcheid en van die onaangename indrukken, die ik nu reeds eenmaal zo gevoelig ondervonden hebbe. Ik blijf dus hier, betrok mijne kamer, en zoek nu, daar ik geheel onbekend op deze plaatſe ben, mij mijn eenzaam leven zoo aangenaam te maken, als ik kan.

Mijne kamer is zeer aangenaam gelegen in eene der beste ſtraten van het vlek, en heb daarbij eene beneden wel gemeubileerde voorkamer, zoodat ik een vol uitzigt heb op ſtraat; en alle bewegingen van voetgangers en rijtuigen. — Ik heb dezelve op die voorwaarde gehuurd, dat men mij alles daarbij moet bezorgen: als vuur, licht, ontbijt, middagmaal, thee, avondeten, in één woord, alles

wat men naar onze manier van leven dagelijks op onderſcheidene tijdperken van den dag noodig heeft, of althans oordeelt noodig te hebben: en denk eens, mijn Vriend, voor dat alles vroeg mijne goede huiswaardin per week niet meer dan zeven gulden Hollandsch, eene ſom over welker geringheid ik zoo verbaasd ſtond, vooral toen zij mij vroeg of het gevraagde ook te veel was, dat ik haar ten minſten acht guldens toezeide: en waarlijk als ik eens uitrekende, daar het winter was en ik dus veel in mijne kamer zoude zitten; wat ik al niet van den morgen tot den laten avond aan vuur en licht enz. nodig heb, en dan daarbij een gulden vergeleek, was het mij onmogelijk te denken, dat deze goede vrouw aan zeven guldens genoeg of aan acht te veel konde hebben.

Zoodra ik tot mijne blijdſchap alle mijne groote en kleine kisten binnens huis had, was mijn eerste werk de boel eens te ontpakken en natezien, hoe of dingen, die ſchade onderworpen waren, 'er waren afgekomen en vond meest alles boven verwachting in de beste orde. Het geen ik tot mijn dagelijks gebruik van nooden had plaatste ik in mijne kamer, ik ontpakte eenige boeken, mijn lesſenaar en ſchrijfgereedſchap, ſtelde mijne kleine huishouding naar mijnen zin in orde; en kan mij omtrent verbeelden mijn ſtudenten leven wederom op nieuw aantevangen.

Maar gij vraagt mij mijn vriend, of ik mij hier niet verveel, of zulk eene volſtrekte eenzaamheid

mij

mij in deze vreemde plaats niet onverdragelijk valt en waarom ik geene kennis maak met dezen of genen.

Wat uwe eerste vrage aangaat, of het mij niet verveelt zoo eenzaam in eene vreemde plaats te leven, ik kan hierop tot mijn geluk ronduit *neen* antwoorden; reeds lang toch kende ik bij ondervinding de waarheid van een ſchoon gezegde van CLEMENS DE VEERTIENDE (*Ganganelli*) ergens in een zijner uitmuntende brieven (althans die op zijnen naam gaan) voorkomende, waarin gezegd wordt: „ Het is niet in het gewoel der wereld, niet midden in de drukke bezigheden der ſtervelinlingen, dat men het geluk moet zoeken, maar in het gezelſchap van eenige vrienden en van eenige boeken." — Vooral in dit laatſte het welk in ſommige gevallen alleen genoeg, en één van beiden genomen zijnde, het eerste ſomtijds voor te trekken is. Ongelukkig rekende ik altijd die mensch, die de bronnen van gelukzaligheid altijd buiten zich moet zoeken, daar ze binnen in en rondom hem zo rijkelijk vloeijen, te meer daar deze laatſte daar door zoo veel te voortreffelijker en beter zijn, dewijl zij geheel van ons zelve afhangen, geheel binnen het bereik van ons eigen vermogen ſtaan, en door geene tijden of omſtandigheden ons ontnomen kunnen worden, en integendeel de vermaken, die wij buiten ons zelve genieten, zelfs die van vriendſchap, altijd onderworpen zijn aan menigerlei veranderingen en teleurſtellingen.

Het

Het is waarachtig, zegt, (zo mij mijn geheugen niet bedriegt) NAHRDT in zijn uitmuntend Zedekundig Handboekje voor den burger: „ Het is waarachtig, dat niet ons lot, maar de gesteldheid, met welke wij het zelve dragen, ons het leven tot een woestijn of tot een Eden maakt." Hij die zijne begeerten schikt naar zijn lot, en gelooft, dat het zijn waar geluk bevorderen zal, die ervaren is in de zalige kunst, om altijd wel te vreden te zijn, die is nooit ongelukkig; maar hij vind overal het geluk rondom zich, daar zelfs, waar een ander het niet zoeken zal.

De ondervinding heeft mij dit een en ander zoo als gij weet al sedert jaren geleerd en mij tot mijn geluk in dezen opzigte zulk eenen weg doen bewandelen, waar op het mij, het zij ik alleen ben, het zij ik in de woelingen der menschen moet verkeeren, het zij in eenen kring van vrienden of geheel buiten denzelven, nimmer aan waar geluk behoeft te ontbreken.

En zoo is thans ook hier met mij het geval, daar ik zonder vrienden en bekenden geheel aan de eenzaamheid ben overgegeven.

's Morgens onder of na mijn ontbijt houd ik mij onledig met schrijven of lezen in zulke boeken die mij het meest behagen; ik maak nuttige uittreksels uit dezelve: vooral ook bestudeer ik de aardrijkskunde, waarin ik altijd zoo veel behagen vond, ook de geschiedenissen der wereld en der volkeren. En onder zulke aangename en nuttige bezigheden, waar bij ik door niemand gestoord word, is de morgen heel

heel ſchielijk voorbijgegaan. Na het middagmaal, doe ik meest altijd eene wandeling en zoek mij dus met deze plaats en derzelver omtrek meer bekend te maken. Na het theedrinken, onder het welk ik de nieuwspapieren van den dag leze, overvalt mij ſchielijk de lange winteravond; doch ook deze gaat even ſpoedig en ongemerkt voorbij als de morgen. Ik lees of ſchrijf, ook maak ik wel het een of ander ſpeelgoed voor mijne kinderen, om het hun voor mijn vertrek tot een aandenken van mijn verblijf aan deze plaats, van hier toetezenden. Bij eenen warmen haard gezeten, vier ik ook dikwijls bot aan den loop mijner gedachten, herinner mij de dagen mijner jeugd, mijne verdere levensjaren en den zamenhang van vele verſchillende lotgevallen in dezelve ondervonden. Ik denk aan ſommige goede vrienden en naastbeſtaanden, die ik allen in het vaderland heb achtergelaten,

Wel is waar zulke gedachten maken mij ſomtijds wel eens min of meer droefgeestig, doch zelfs die ſoort van droefgeestigheid geeft mij een zeker onuitſprekelijk ſtreelend genoegen, en leid mij altoos op tot eene ſtille en eerbiedige onderwerping aan den wil van dien God en Vader zijner ſchepſelen, aan wiens magtig en liefderijk beſtuur alle onze lotgevallen, alle onze voor en tegenſpoeden onderworpen zijn, en wiens barmhartigheden gaan over alle zijne werken, — Ook houd ik mij dikwijls bezig met ſchrijven aan mijne vaderlandſche vrienden, waar van deze zoo wel als de voorgaande u

mij-

mijn Vriend, ten bewijze kan verſtrekken: en onmogelijk is het mij, mij te kunnen verbeelden geheel eenzaam en alleen te zijn, zoo lang ik mij in geſchrifte met mijne vrienden onderhouden kan.

Zoo zie ik dat de eene dag voor, de andere na verdwijnen in eene ongeſtoorde rust en vergenoegen. Alleen ontſtaat ſomtijds bij mij eenige kwelling uit eene mij overrompelende gedachte aan de lievelingen, van mijn hart, wier gemis ik nog zoo zeer gevoele, nog zoo dikwijls betreure en welke ik zoo gaarne bij mij zoude hebben: doch ook zoek ik mij, volgens mijnen tegenwoordigen hoewel harden pligt, aan hunne afwezenheid te gewennen, en die hartelijke begeerte naar hun bijzijn, die toch niet voldaan kan worden, te onderdrukken.

En waarlijk, mijn Vriend, hoe meer ik mijnen tegenwoordigen toeſtand van nabij en uit het regte oogpuntbeſchouw, hoe gelukkiger mij zulk eene wijze van leven voorkomt. — — Ik ben wel is waar als geheel afgeſcheiden van de zamenleving, doch heb ik geene lusten, ik heb ook geene lasten van dezelve; ik ben geheel onafhankelijk van iemand buiten mij, — — ik bekommer mij om niemand; niemand bekommert zich om mij; — — ik kan gaan, waar ik wil, zonder dat iemand de moeite neemt mij optemerken: ſtijve ſtatelijke gezelſchappen, waar de een den anderen zit aan te gapen en niemand weet wat hij ſpreken zal of ſpreken moet; vervelende of eeuwigduurende politieke geſprekken, waar van eigenbelang meest al het beweegrad is, vermoeijen mij-

mijne ooren niet; Even weinig word ik hier geſtoord, zoo als voorheen bij dagen en bij nachten, door dronkene boeren, door vechtende partijen, en gebeurt er al iets van die natuur, ik ben er buiten en een wezen op mij zelven. De vuige laster, de domme zoo veel kwaad op aarde ſtokende dweepzucht kan hier tot mij niet genaken. En zoo bewandel ik eenzaam onafhankelijk mijnen weg, zoo gaan mijne dagen in ongeſtoord genot voorbij, zonder kwelling, zonder pijnlijke zorg of kommer, en daar deze ſtaat van eenzaamheid en onafhankelijkheid mij zoo wel gevalt, zult gij mij gaarne willen toeſtemmen dat ik gene reden hebbe nieuwe vrienden optezoeken, welke ik niet weet, hoe mij die bevallen zouden: vind ik evenwel bij toeval of gelegenheid dezelve op dezen mijnen levensweg, ik zal ze ook met blijdſchap aannemen en door omgang met hun den kring van mijn genoegen zoeken aantebieden.

Na zulk eenen onaangenamen levensſtand, na zulk eene lastige betrekking als mij, buiten mijne ſtille en ook nog zoo dikwijls door rampen afgebrokene huisſelijke genoegens, te beurt was gevallen, vooral in deze laatſte jaren, leert mij nu de ondervinding eens wederom zoo geheel gevoelen, dat het waar is.

Gelukkig hij, die zonder zorgen,
Het leven dat hij leeft geniet,
Die, voor het nijdig oog verborgen,
Zijn tijd geruſt verloopen ziet:

Wel

Wel zalig hij, die, afgezonderd
Van 't wuft gemeen, in ſtilte leeft;
Zich zelven kent, Gods daên bewondert
En naar geen beter dagen ſtreeft.

Wat deze plaats betreft, waarvan gij het een en ander wenscht te weten, het is u bekend, dat *Leer* zonder poorten of wel ſlechts een vlek is, bevattende ruim vierduizend inwoners: het is over het geheel in eenen zeer ouden ſtijl en ſlechten ſmaak gebouwd: al de ſtraten zijn nauw en krom, en zoo ſlecht en oneffen gevloerd als ik ooit ergens gezien heb: het is niet dan met moeite dat een vreemdeling, zulk een oneffen voetpad niet gewoon, daarop gaan kan. *Leer* heeft ſlechts drie Kerken, namelijk eene Gereformeerde, eene Lutherſche en eene Roomſche. Die der Gereformeerden is een ſchoon, nog nieuw gebouw, hebbende een zeer fraai orgel en vele prachtige geſtoeltens: in dezelven wordt door twee Predikanten de dienst in de Nederduitſche taal verrigt. Deze Kerk was tot dus verre ſlechts van eenen halven toren voorzien, enkel tot de hoogte der kerkmuren opgetrokken, doch door de mildadigheid der inwoners is men thans in ſtaat geſteld denzelven te voltooijen, waarmede reeds werkelijk een begin gemaakt is.

De Lutherſche Kerk is een meer gottisch, doch van verre een fraai gebouw, in welke in de Hoogduitſche taal gepredikt wordt, zoo als ook in de Roomſche, die groot en nieuw is, en van eenen

eenen toren en klok voorzien, die voor hunne godsdienstoefening geluid mag worden.

Behalve deze is er nog eene kleine vergaderplaats voor de Doopsgezinden en eene Synagoge voor de Joden. Deze zijn, behalve eenen ruimen fraaijen Waag, alle de publieke gebouwen, die in deze plaats gevonden worden.

De rivier de *Eems*, welke voorbij dezelve vloeit, maakt haar zeer geschikt voor binnen en buitenlandschen handel, dewijl groote schepen voor pakhuizen in de plaats zelve kunnen gelost en geladen worden.

De *Eems* zelf heeft een zeer akelig en woest aanaanzien, vooral in dezen tijd van het jaar: in *Leer* is zij naauwelijks en slechts op weinige plaatsen zigtbaar, daar zij buiten het vlek achter de huizen langs stroomt, die uit dezelve zijn opgebouwd. Was dezelve met eene straat voorzien aan de eene, of met een wandelpad aan de andere zijde, zulks zou in der daad een zeer behagelijk gezigt opleveren, vooral daar dezelve veeltijds nog al rijkelijk van groote en kleine schepen voorzien is, die nu door eene donkere straat en onderwetsche huizen, voor het oog meestal onzigtbaar zijn.

Met de Environs van *Leer* ben ik nog niet genoeg bekend om u van dezelve eene genoegzame beschrijving te kunnen geven, ik heb aan dezen en genen kant zoo al eens een weinigje buiten gekeken, doch de schrikkelijk modderige kleiwegen maken het wandelen op eenigen afstand volstrekt

onmogelijk. Mijn voornaamſte en meest geliefde wandeling bepaalt zich voor als nog meest naar den kant, waar ik ben aangekomen, namelijk *den Oort*: men heeft aldaar heerlijke vergezigten over een groot 'gedeelte van *Oostvriesland* en op de kronkelende *Eems*: ook laat ik mij de rivier wel eens overzetten, om eens bij mijnen ouden Kastelein, in wiens huis ik het eerst, bij mijne komste in dit land, mijn verblijf genomen had eene pijp te rooken en wat te praten: wij hebben, ſedert wij malkaêr het eerst gezien hebben, nog al eenige nadere betrekking op elkanderen gekregen, dewijl het toevallig zoo is nitgekomen, dat de brave Kapiteins vrouw, bij welke ik alhier gehuisvest ben, zijne dochter is.

Zie daar dan, mijn Vriend; u thans het een en ander van de plaats van mijn tegenwoordig verblijf en mijne eenvoudige, maar geruste, levenswijze vermeld hebbende, wil ik het hier thans bij laten, tot dat tijd en gelegenheid mij in ſtaat ſtelt, om dezen te te vervolgen, en u met meer bijzonderheden van deze plaats zoo wel als mijne ontmoetingen en lotgevallen bekend te maken. Niet twijfelende of deze zal voorloopig aan uwe bedoeling voldoen, ben ik gelijk altoos.

DERDE BRIEF.

Leer Feb. 1805.

Na eenigen tijd afwezig geweest te zijn ben ik thans wederom hier in mijn oud verblijf: daar ik zag dat de groote reis nog zoo schielijk geen voortgang zoude hebben, kwam de gedachte in mij op om mijne naastbestaanden nog eenmaal te bezoeken; welke gedachte zeer schielijk in een besluit veranderd wierd, met welks uitvoering ik ook niet lang draalde. Zoo dra ik eenmaal dat denkbeeld had plaats gegeven, had ik rust noch duur: het was mij onmogelijk het zelve tegentegaan, ik oordeelde het met mijnen pligt te strijden dien wensch, dien trek van mijn hart niet optevolgen, waartoe bij de strenge en aanhoudende vorst genoegzame tijd en gelegenheid was.

Doch verwacht nu niet, mijn Vriend, van deze aangename winterreize eene uitvoerige beschrijving: slechts met een woord zal ik u zeggen, dat ik met eenen gids naar de *Nieuwe Schans* wandelde, waar ik 's avonds de barrière gesloten vond: en na anderhalf uur wachten en schreeuwen den schildwacht niet kunnende beroepen, vreesde dien nacht onder den blooten hemel te zullen moeten doorbren-

gen: — — dat ik mijne huisgenooten volmaakt welvarende vond en aangenaam verraschte; dat ik, nog eens om mijne belangen in den *Haag* moetende zijn, mij met meer reizigers, die gaarne over wilden, scheep begaf in een buitengewoon gehuurd vaartuig, dewijl de gewone beurtman de reis niet wagen durfde om de sterke vorst en het menigvuldige ijs: dat wij ook door het ijs tot terugkeeren genoodzaakt wierden: — — dat ik vervolgens van *Harlingen* over de *Lemmer* op *Zwol* reisde, van *Zwol* met den Postwagen over de *Veluwe* op *Amsterdam*: — — dat ik ruim een uur of daaromtrent boven *Zwol*, bij de zoogenaamde *Zwijnsbergen* met postwagen, paarden en reisgenooten, boven van den hoogen dijk afrolde, zonder dat iemand onzer zich merkelijk bezeerde of ongemak leed: — dat ik vervolgens, na in den *Haag* mijne zaken verrigt en mijne oogmerken bereikt te hebben over *Amsterdam* verder in *Noord-Holland* reisde, om mijnen broeder op zijne standplaats, welke ik nog niet gezien had, te bezoeken, en het laatst vaarwel te zeggen: — — dat ik vervolgens, daar de strenge vorst bleef aanhouden, genoodzaakt was, de terugreis weder over land te ondernemen met de postkoets van *Hoorn* op *Amsterdam*, van daar over *Nykerk* op *Zwol*, waar ik een extra rijtuig nam op het *Heereveen*, van waar ik mij in eene schuifflee over het ijs door twee knappe schaatsrijders naar *Dockum* liet brengen, van waar ik na een kort verblijf, dewijl het toen

sterk

ſterk begon te dooijen, de reis naar herwaarts wederom aannam.

Deze hoofdpunten van dit mijn niet onaangenaam winterreisje zult gij zeker niet verwachten, dat ik u in het breede zal beſchrijven, te meer daar de plaatſen welke ik ben doorgetrokken allen wel bij u bekend zijn, en mij op deze ganſche reize, uitgenomen het omvallen met den postwagen en zoo eene en andere min of meer gevaarlijke ontmoeting, niets is overgekomen, dat eene meer breedvoerige beſchrijving waardig is.

O hoe zeer heb ik gewenscht u, mijn Vriend, op dat reisje door het vaderland een bezoek te hebben kunnen geven, doch uwe woning was te verre van den weg, dien ik moest volgen, afgelegen, het welk het voldoen van mijnen wensch onmogelijk maakte; doch heb ik het vermaak niet kunnen genieten u te zien en te ſpreken, ik zal dan voortgaan mij met u in geſchrifte te onderhouden en u mijne lotgevallen en wedervaren door de pen mededeelen.

Sedert mijnen laatſten zijn de zaken betrekkelijk mijn reize naar *Afrika* merkelijk veranderd. Ik vond bij mijne terugkomst alhier reeds eenige paſſagiers, wel niet voor het zelfde ſchip, maar toch naar het zelfde land beſtemd: het ſchip, waarmeê deze de reis zouden doen, was men reeds begonnen te laden en het onze was nog niet eens hier. Eindelijk evenwel kwam hetzelve ook opdagen, men bragt mij tijding dat het op eene kleinen afſtand van deze

plaats voor anker lag. Reeds langen tijd had ik naar hetzelve verlangd, ik begaf mij daarom oogenblikkelijk op dit berigt op weg naar buiten, wandelde naar *den Oort*, beklom den hoogen dijk, en ziet daar lag het vaartuig op eenen geringen afstand, midden in de rivier, vlak voor mijne oogen.

Mijne gedachten en aandoeningen waren thans geheel andere, dan wanneer ik op andere tijden dezen, voor het uitzigt zoo bekoorlijken, dijk langs wandelde.

Dit is dan, dacht ik, het klompje hout, het welk mij vele honderden mijlen ver van mijn dierbaar vaderland, van mijne vrienden, van mijne lievelingen zal afbrengen, dat mij zal wegvoeren van het geen mij het liefst en dierbaarst is op aarde. Op het zelve zal ik op een ongestadig element weken mijn verblijf houden en een ongewoon leven moeten leiden; wie weet wat mij op het zelve nog zal overkomen, wat ik op het zelve zal lijden, zal te verdragen hebben, of ik niet in eene brandende hitte door ziekte en zwakheid, aan mijne enge legerstede zal gebonden zijn, geheel onder vreemden verstoken van gepast voedsel en eene liefderijke oppassing. Wie weet waar het mij misschien nog eens zal heenvoeren, zoo men eens in zijne verwachtingen bedrogen wierde? —

Ik stelde mij het zelve voor, overgegeven aan eene door stormen en onweders beroerde zee, zich dan verheffende op den top van hemelhooge golven, dan als in eenen diepen afgrond nederdalende: ik ver-

verbeeldde mij het zelve genomen en in de magt van vijanden te zien; ik ſtelde mij alle de verſchrikkelijkheden van eene ſchipbreuk voor den geest — en diergelijke akelige tooneelen en mogelijke voorvallen meer, voor welke de reiziger op zee bloot ligt. Ik wierd akelig en weemoedig, en zocht daarom eene andere wending aan den loop mijner gedachten te geven, en verbeeldde mij het zelve zachtjes de zoute baren klievende en ons voorſpoedig uit de eene luchtſtreek in de andere overbrengende, en eindelijk zonder merkelijke rampen of tegenſpoeden uitgeſtaan te hebben, gelukkig in de gewenschte haven aanlanden: ik verheugde mij vooral in het ſtreelende vooruitzigt van dat genoegelijk oogenblik, wanneer ik na volbragte reis mijne enge en bekrompene woning zou verlaten, om in het vruchtbaar, het paradijſiſche *Africa*, in eene van Nederlandsch bekoorlijke Kolonien, in het midden van zoo vele goede vrienden en bekenden, onder mijnen wijnſtok en vijgenboom het goede van dat ſchoon, dat heerlijk land te genieten, en ſchielijk te vergeten de vermoeijenisſen en ongemakken eener langdurige en ongewone reize.

Doch, mijn Vriend, het geen mij het meest vertroostte bij deze verſchillende, in mij opkomende, gedachten, was mijn onwankelbaar geloof aan en mijn vast vertrouwen op de Goddelijke Voorzienigheid, op de bewarende zorg en de vaderlijke leiding van dat Wezen aller wezens, dat alle onze lotgevallen zoo wijs als weldadig beſtuurt, van

dien liefderijken Vader, die ons nooit begeeft, zoo wij ons niet het eerst van hem verwijderen. Die God, dacht ik, mijn Schepper en Vader, die mijne oogmerken en bedoelingen kent, die mij tot dus verre heeft geleid, bewaard en welgedaan, die mij dikwijls uitredding heeft geſchonken, mij dikwijls van de dagen mijner ouderlooze en onervaren jeugd tot op dit oogenblik toe bij de zigtbaarſte gevaren voor onheilen bewaarde, die zelfde liefderijke en weldadige Vader ziet mij zijn ſchepſel ook daar op deze enge woning, ook daar is mijn lot in zijne handen, ik heb dus geene redenen om te twijfelen, dat ik niet door hem bewaard en de redelijke wenſchen van mijn hart, ten beste mijner lievelingen, door zijne alvermogende zorg en goedheid vervuld zal zien. Ik beval mij en mijn toekomſtig lot aan de zorg van den Beſtuurder van ons leven en van alle onze groote en kleine, aangename en onaangename lotgevallen eerbiedig aan, en keerde opgeruimd en welgemoed terug naar mijne woning. Bij mijn heengaan vielen mij eenige vertroostende regelen uit een gedicht *de Zaligheden van den Christen*, van eenen mij onbekenden dichter te binnen:

In wien geloof en deugd zich paren,
Schroomt ſtormen, rampen noch gevaren,
Noch 't woeden van de holle baren,
Op 's werelds Zee;

Moet hij op aard' als vreemdling zwerven,
Ja vaak zijn goed, ſoms 't leven derven,
Geen pood! hij landt terſtond bij 't ſterven
Op 's Hemels reê.

De

De ſtrenge Winter begint thans te wijken om door zachter weer en aangenamer dagen vervangen te worden; een friſche wind, zoo als thans waait, zal hoop ik de dijken en wegen ſchielijk opdroogen en mij dus gelegenheid bezorgen, om het genot van meer uitgeſtrekte aangename wandelingen te hebben en de omſtreken van deze plaats te leeren kennen. Ik verlang dit te meer, om dat ik hoor dat er nog al verſcheidene ſchoone dorpen en fraaije lusthuizen in de nabijheid van dit vlek gelegen zijn. Ook dan eerst, mijn Vriend, zal ik in ſtaat zijn uwe vragen daaromtrent te beantwoorden, waar toe ik tot dus verre door de morſige wegen buiten ſtaat, geweest ben. Voor ditmaal dus niets meer, dan de verzekering dat ik aan uw nieuwsgierig verlangen zal voldoen zoo dra tijd en gelegenheid mij daar toe in ſtaat geſteld zullen hebben.

VIERDE BRIEF.

Leer Maart 1805.

Thans opgeruimd en vervrolijkt door het ontvangen van brieven uit het vaderland, die mij van uwen welſtand en van dien mijner naastbeſtaanden eene blijde verzekering geven, haaste ik mij zoo dra mogelijk ook weder eenen voor u gereed te maken. Het is thans ſlecht weêr, waar door ik den ganſchen dag aan mijne kamer gebonden ben, en dus in de

best gelegenheid, om mij wederom in geſchrifte met u te onderhouden. Het aangename lenteweer heeft ons voor het tegenwoordige geheel verlaten en ſchijnt in eenen barren winter verkeerd te zijn: geen zon is zigtbaar: donker van onweer zwangere wolken ontlasten zich in den gonzenden hagel of dikke dwarrelende ſneeuwvlokken. Het gezigt van den voorbijganger verkleumt mij, maar geeft mij ook een aangenaam gevoel van mijn tegenwoordig gelukkig lot, daar ik geheel vrij en onbelemmerd in eene aangename kamer, bij eene warme kagchel kan blijven zitten te lezen of te ſchrijven.

Wel nu dan, mijn Vriend, ik wil mij van deze gunstige gelegenheid bedienen, om zoo veel mogelijk uwe vragen te beantwoorden, te meer daar ik reden vind om mij te haasten, voor eerst om dat er nu reeds eene buitengewoon lange tijd verloopen is ſinds gij mijne laatſte ontvangen hebt, — — ten anderen om dat ik niet weet, of mij nog wel lang tijd en gelegenheid gegund zal worden u van deze plaats eenige berigten te doen toekomen: mijn vertrek kon welligt niet eens ver meer af zijn, en dus onze briefwisſeling ſpoedig voor eenen langen tijd worden afgebroken.

Wat uwe zoo half en half geuitte wensch aangaat, om mij nog eens in het vaderland en wel bepaald, bij u te zien, daaraan kan onmogelijk voldaan worden, en wel voor eerst niet, om de zoo even bovengemelde reden, een ſchielijker vertrek van hier dan gij misſchien denkt, en ten anderen niet,

niet, om door een wederom herhaald tooneel van ſcheiden de wonden van mijn hart niet weder op nieuw aan het bloeden te brengen.

Zeker zou mij, in een vreemd land, zoo als ik hier ben, enkel onder vreemden verkeerende de tegenwoordigheid van zulk eenen vriend als gij mij zijt, onuitſprekelijk aangenaam zijn: ik gevoel het dat ware vriendſchap de balſem des levens, en dat eene levenswijs ſomtijds akelig en treurig is, wanneer men niemand heeft, aan wien men zich zoo eens regt kan mededeelen, aan wien men zijn hart eens zoo geheel kan uitſtorten, en die in onze aangename of onaangename lotgevallen broederlijk deel neemt. Ik weet door ondervinding de waarheid van GELLERTS zeggen:

Wees zonder vriend, hoe veel verliest uw leven?
Wie zal u troost en moed in rampen geven?

Dit laatſte zoudt gij kunnen doen, mijn Vriend: en als ik dit bedenk gevoel ik eene zekere weemoedige ſpijt, dat ik thans niet, zoo als in vroegere dagen, een gedeelte van de lieve lente op uw aangenaam en zoo verrukkelijk gelegen Buiten kan doorbrengen, in uwe fraaije tuinen, ſmaakvolle lommerrijke boschjes kan wandelen en een blijde deelgenoot zijn van uwe ſtille huiſelijke genoegens: doch mijn lot is niet anders, mijn Vriend, en dat zoo zijnde is het nu pligt mij zoo veel mogelijk met eene ſtille berusting aan het zelve te gewennen en te onderwerpen; dit

zult

zult gij mij gaarne toeſtemmen, en dus ook beſeffen dat zulk eene kortſtondige genieting, als zeker in uwe tegenwoordigheid mijn deel zoude zijn, mij naderhand in een peilloos diep van droefgeestigheid zou neerdompelen en mij dubbel ongelukkig maken.

Met het wijken van den Winter begint het hier ook meer levendig te worden: de rivier is thans geheel bevrijd van ijs, en eene menigte groote en kleine ſchepen komen thans uit verſchillende oorden opdagen. Het is, of het dezelfde plaats niet meer is, zoo veel gewoel en beweging is er langs de ſtraten, ook begint het mij nu hier, wat het plaatſelijke betreft, beter te bevallen; het ſtille eentoonige wintertooneel is voorbij, en het tegenwoordige meer bezige geeft eene andere wending aan mijne gedachten; daar toe ben ik thans ook reeds door eene enkele toevallige ontmoeting van eenen ouden vriend in eene vrij uitgebreide verkeering zoo in als buiten het vlek, ga dikwijls uit, ontvang dikwijls gezelſchap op mijne kamer, en kan in het ſchoone weêr, zoo als het tot dus verre geweest is, het genoegen van wandelen genieten zoo rijkelijk ik wenſche.

Ik meen u reeds in eene voorgaande gezegd te hebben, dat in de Gereformeerde Kerk den dienst door twee Predikanten in de Nederduitſche taal wordt waargenomen. Met beiden ben ik in kennis geraakt, en vind vele aangename oogenblikken in hunne gulhartige en vriendelijke verkeering: beiden zijn het mannen, die hunne eerwaardige bedieningen verſieren met eenen wandel hunner roeping waar-

waardig. De oudſte, namelijk de Heer SNETHLAGE is, behalve de gulheid en menschlievendheid zelve, een deftig welſprekend redenaar; zijne taal is zuiver, en door zijne netbewerkte leerredenen weet hij het verſtand te verlichten en het hart te roeren, twee voorname punten, die het karakter van den echten redenaar vormen.

De jongſte, den Heer SCHELTENS, ook een man van een best karakter, is meer ſtijf in zijne manier van denken en voorſtellen, evenwel daarom niet minder nuttig en aangenaam voor een zeker ſoort van toehoorders. Jammer is het dat zijn Wel-Eerwaarde, die in zijne tegenwoordige ſtandplaats uit een der deftigſte familien geboren is, te veel van de platte ſpraak zijns lands op den kanſel brengt, en aan eene der aanzienlijkſten van Hollands Hoogeſcholen er zich niet genoeg op ſchijnt te hebben toegelegd, om eene meer zuivere Nederduitſche taal op eenen publieken Hollandſchen leerſtoel te gebruiken.

Eens ben ik in de Lutherſche Kerk geweest, doch hoorde daar niet zeer tot mijn genoegen, op eenen akeligen toon, eene predikatie uitzingen of liever uitkrijten, het onderwerp was uit Hand. 17: 31. het laatſte Oordeel, en de leerrede zelfs met gebed en al, woordelijk uit ZOLLIKOFER overgenomen.

Beter beviel het mij in dat opzigt in de Roomſche Kerk: in dezelve wordt, zoo als in de Lutherſche, in het Hoogduitsch gepredikt. Meermalen

len hoorde ik alhier met veel ſtichting en genoegen eene nuttige, en waarlijk ſtichtelijke redevoering uitſpreken door den kundigen, gullen en menſchlievenden Priester, den dienaar dezer Kerke. Ik verwonderde mij over de weinige plegtigheden, die in deze Kerk plaats hadden bij den eerdienst, zoo wel als over de weinige verſierſelen, die in dezelve gevonden wierden als van bloemen, beelden enz. alles was dood eenvoudig, en buiten het klein en nederig altaar, weinig of niets naar eene Roomſche Kerk gelijkende: — — misſchien een bewijs of een gevolg van meerdere verlichting en minder bijgeloof: — — trouwens dat weet ik bij ondervinding door omgang met vele leden dezer Kerke, dat deze gezindheid alhier minder dom, minder dweepziek en bijgeloovig is, dan in ſommige, ja de meeste gedeelten van ons vaderland.

In de vergadering der Doopsgezinden ben ik nog niet geweest, ik kan er dus niets van zeggen, dan dat de Prediker van dezelve zeer geprezen wordt als een man van ſmaak en letteren. Daar ik thans zelfs, ſedert ik hier zoo zeer in kennis geraakt ben, meestal 's Zondags hier of daar den dienst verrigte, ben ik daardoor buiten de mogelijkheid gebragt andere Kerken te bezoeken.

Het begint hoe langer zoo levendiger en vrolijker in deze plaats te worden: het krielt hier van vreemdelingen, vooral ook van Paſagiers voor de *Indiën*, die gene, welke tot ons ſchip behooren, en mijn reisgenooten zullen zijn, zijn ook reeds allen hier, wij heb-

hebben eene aangename verkeering met elkander, en voorſpellen ons, zoo weêr en wind ons eenigzins gunſtig zijn, eene niet onaangename reize.

Onlangs leidde ik met een paar goede vrienden een bezoek op ons ſchip af, dat nu binnen het vlek voor de wal ligt. Hetzelve is een wel fraai, doch klein fregatje van niet meer dan zestig last: de Kajuit is net en ruim genoeg, en geſchikt tot onze algemeene verblijfplaats: doch onze bijzondere logeervertrekjes of hutten, waarin geen twee voet ruimte buiten de kooi is, en dan nog twee kooijen boven elkander in dezelve hut, zijn zeer eng en bekrompen. Staan of liggen is het eenigſte, dat men in dezelve doen kan, wanneer men eens alleen wil zijn.

De Kapitein, een geboren Oostvriesch, ſchijnt een zeer goed ſlag van een man te zijn, hij woont dikwijls onze gezelſchappen bij, of wandelt met ons, en toont zich zeer ingenomen met zijne paſſagiers. Men zegt dat onze ſcheepsvictualie overvloedig en van de beste ſoort is, dat er lekkernijen voor onze tafel aan boord zijn, die niet algemeen op de eerſte en aanzienlijkſte tafels gevonden worden, en dat wij het in één woord heerlijk zullen hebben. Nu, er wordt ook eenen buitengewoon goede ſom voor betaald en daarom geloof ik dat alles gaarne, en hoop met al mijn hart, dat de ondervinding mij en mijne medereizigers niet van het tegendeel zal overtuigen en in onze goede verwachting bedriegen.

De Stuurman, (er is ſlechts één aan boord, en dus

dus heeft hij de andefs onderſcheidene betrekkingen van opper- en onderſtuurman, in zijn perſoon alleen vereenigd,) een geboren Hollander, is een hupsch welopgevoed man, aangenaam in de verkeering, en heeft reeds verſcheidene reizen naar de Oost gedaan: behalven deze is er nog een Doctor of Chirurgijn, Timmerman, Kuiper, Zeilemaker, Kok enz. allen te zamen van den kajuitwachter tot den Kapitein zoo zestien of zeventien perſonen uitmakende: naar mijn oordeel te weinig manſchap, niet voor zulk een ſcheepje, maar voor zulk eene reis, en zulke verſchillende luchtſtreken, en bij zoo veel gevaar van ziektens. De Kapitein heeft nog nooit zulk eene groote reis gedaan, en niet verder dan de Oost- en Middellandſche Zee gevaren, doch wij krijgen een Superkarga aan boord, een braaf, verſtandig en voorzigtig man, die verſcheidene reizen als Kapitein voor de Oostindiſche Compagnie naar de *Kaap* en *Indie* gedaan heeft, en aan wiens toevoorzigt wij ons veilig kunnen toevertrouwen.

Na dit bezoek op het ſchip, ſleet ik het overige gedeelte van den dag en den avond aan het huis van eenen vriend.

Gij vraagt mij, mijn Vriend! in uwen laatſten wat ik denk van de Oostvriezen, en of mij de omgang met hun wel bevalt? Ik ben niet lang genoeg in dit land geweest, om u eene ſchets van het karakter des Oostvrieſchen volks te kunnen geven: doch voor zoo verre ik de inwoners dezes lands bij onder-

dervinding kenne, moet ik zeggen, dat ik ze vriendelijk, gedienstig, onopgesmukt, gul, menschlievend en veelal opregt vinde, en dus kan het niet anders, mijn Vriend, of de omgang met dit volk moet mij wel bevallen, of ik zou niet weten, hoe ik de menschen wenschen zoude.

De gewone en dagelijksche manier van leven komt het meest overeen met die van de Provincie *Groningen*: alleen, op feesten en bij plegtige gelegenheden of zamenkomsten halen zij zeer breed uit, en vertoonen wenig minder, dan eene Engelsche rijkheid en overvloed op hunne tafels, in de menigte en verschillende soorten van spijs en drank. Vooral word de wijn 'er niet gespaard, men drinkt meest goeden Bourdeauxen onder het eten, dan volgt de Portwijn, en dan rijkelijk de Champagne, waarmede de maaltijd besloten wordt. Zij zijn liefhebbers, bij zulke gelegenheden, als zij hunne vrienden onthalen, van lang aan tafel te zitten, rijkelijk te eten van de gedurig verwisselende schotels, en veel te drinken. Meermalen is het mij gebeurd, dat ik in zulk eenen vriendenkring 's avonds ten zeven of acht uur aan tafel ging, en 's morgens ten vijf of zes uur eerst wederom van dezelve opstond.

Zoo lang ik hier geweest ben, heb ik menigvuldige gelegenheid gehad optemerken, dat men hier zeer genegen is eenen vreemdeling vermaak aan te doen, hem te regt te helpen en hem het leven zoo aangenaam te maken, als mogelijk is: ik heb zulk een getuigenis van velen mijner bekenden, die hier vreemdelingen met mij zijn, gehoord, en weet het

overtuigend bij eigen ondervinding. — Nooit zal ik vergeten het menigvuldig goede, dat ik in dit goede land genoten heb, en altoos met genoegen denken aan dien tijd, welke ik hier afgeſcheiden van mijne teederſte en dierbaarſte betrekking, als vreemdeling heb doorgebragt, en waarin men alles doet, wat mogelijk is, om mij mijn zorg en kommer te doen vergeten, en de dagen mijner vreemdelingſchap genoegelijk door te brengen.

Dat ik mij nu bij dit ſchoone voorjaars en lenteweêr, (waarop ik hoop, dat de zoo buijige dag van heden ſlechts alleen eene uitzondering zal maken) dikwijls met wandelen vermaak, zult gij ligt begrijpen. Alleen 's morgens en zelden langer dan tot elf uur, zoo ik geen bezoek krijg, zit ik in mijne kamer, mij met lezen of iets anders bezig houdende, en de namiddag ziet mij meestal op het veld, in een bosch of naar het een of ander dorp wandelen: zoo akelig, als mij deze plaats voorkwam in den winter, toen ik geheel onbekend was en geen voet buitens huis, dan op morſige ſtraten konde zetten: zoo aangenaam vind ik nu integendeel dezelve, nu ik de menſchen ken; nu ik eene verkeering tot mijn genoegen heb; nu ik kan gaan wandelen, waar ik wil. En waarlijk, ook tot dit laatſte is hier, zoo als ik nu weet bij ondervinding, de ſchoonſte gelegenheid: een beminnaar van deze aangename en zoo heilzame uitſpanning kan ook in dat opzigt in de environs van *Leer* volkomen zijn genoegen vinden.

Dus zie ik hieruit wederom mijn Vriend, dat men

men toch vooral niet te haastig moet zijn in het oordeelen over eene plaats, zoo min als over de menschen, maar eerst het een zoo wel als het ander van verschillende kanten en op onderscheidene tijden wel beschouwd moet hebben, zal men niet in zijn oordeel mistasten, en soms uit loutere onwetendheid het kwade goed en het goede kwaad noemen.

Doch, om tot mijne wandelingen terug te keeren, dikwijls ga ik nog *den Oort* bezoeken: het verrukkelijk uitzigt van de hoogte op welken weleer een sterk Kasteel stond, op de kronkelende en scheeprijke *Eems*, *is mij altijd nieuw* en aangenaam; niet minder is het dat over de nu opgedroogde schoone bouw- en weilanden: een heerlijk gezigt in de daad, zich onbelemmerd aan den eenen kant tot aan *Emden* uitstrekkende, en aan den anderen over de groote en rijkbevolkte dorpen *Weener*, *Bonda*, en eene groote menigte kleinere, zich rondsom aan het oog vertoonende. — — Ook laat ik mij wel eens de rivier overzetten en bezoek het aan de overzijde, op den oever der rivier gelegene kleine dorp, *Esklum*. Ik ging aldaar onlangs eens ter Kerk, en vond in den leeraar dier plaats, zoodra ik hem op den predikstoel zag, een academiekennis. Na het eindigen van den godsdienst hernieuwden wij weldra onze kennis, en sedert dien tijd heb ik vele aangename uren aan zijne gastvrije pastorij gesleten. Dat het na die aangename en onverwachte ontmoeting en hernieuwde vriend-

ſchap niet wel konde misſen, of ik moest nu en dan ook eens voor mijnen vriend opklimmen, kunt gij ligtelijk denken.

Het dorpje zelfs is klein en heeft niets bijzonders, dan eene aangename ligging zoo nabij de rivier en het vlek, zijnde een afſtand ſlechts van eenige minuten. Er zijn goede wei- en korenlanden, vooral ook bij de Pastorij, die den Predikant een veel rijker inkomen bezorgen, dan de meest voorname en groote dorpen in ons vaderland.

Een ander niet min geliefkoosde wandeling voor mij is naar het Dorp *Loga*, liggende een half uurtje gaans ten oosten van *Leer* aan den grooten postweg naar *Duitschland*.

Dit dorp is groot en fraai, hebbende verſcheidene ſtraten en vele deftige gebouwen. Verſcheidene buitenplaatzen en lusthuizen verſieren ook hetzelve, onder welke bijzonder uitmunt dat van den Grave VAN WEDEL, Vrijheer van dit Dorp en Kamerheer des Konings van *Pruiſſen*. Het ſlot is vorstelijk; de ſchoone tuinen, lommerrijke uitgeſtrekte bosſchen en fraaije Engelſche parkjes, kenſchetſen den goeden ſmaak van deszelfs rijken en niet karigen bezitter.

Dit dorp is tegenwoordig ook de woon- en verblijfplaats van een vrij aanzienlijk aantal gewezene Hollandſche militairen, die, na de omwenteling van 1795 hun ontſlag gevraagd en bekomen hebbende, hier ſtille en aangename dagen in eene bekoorlijke eenvoudigheid ſlijten: ik heb het vermaak met ſommi-

migen hunner bekend te zijn geworden, en vind zoo veel genoegen in hunnen omgang, dat de namen van den braven MOLTZER, (van wiens waardige familie te *Montfoort* ik voorheen reeds zoo vele bewijzen van hartelijke vriendſchap ondervonden hadde) van den gullen VAN TROOIJEN en den vriendelijken GERRITZEN altoos onder die van mijne vrienden gerangſchikt zullen blijven en onvergetelijk zijn.

Maar dat merk, dat gevoel ik ook, mijn Vriend, dat al dat aangename en genoegelijke mij te ſterk, te vast aan deze plaats zal binden, welke ik toch zeker binnen kort, willens of onwillens, genoodzaakt zal zijn te verlaten, om honderde mijlen afgeſcheiden van deze zoo wel als van mijne vaderlandſche vrienden te leven.

Ook heb ik in dit dorp *Loga* eenen anderen Vriend naar mijn hart in den kundigen BARENBORG gevonden, waardig en geacht leeraar aan deze plaats. Zoo als aan de bovengenoemden zal ik ook altijd met genoegen denken aan de vriendſchap mij door hem bewezen en aan die aangename tijden, die ik zoo dikwijls aan zijne gastvrije Pastorij zoo vrij en ongedwongen geſleten heb.

De Kerk van *Loga* is vooral van buiten verre van fraai en zeer beneden de ſchoonheid van het dorp; van binnen echter voldoet dezelve beter, zij bezit een goed orgel, en dat dezelve niet ongemakkelijk of zwaar is voor den Prediker, is mij herhaalde reizen bij eigen ondervinding gebleken.

De Pastorij is een ruim, net en gemakkelijk ingerigt gebouw, nieuw uit den grond opgetimmerd, ten tijde van het verblijf van den welbekenden SCHARP alhier, voorzien van eene ſchoone groote tuin en landerijen, die den leeraar een vrij aanzienlijk inkomen bezorgen.

De meest begunstigde en ook de meest bezochte wandelplaats, van de inwoners van *Leer*, is *Bollinghuſen*.

Dit is geen dorp maar enkel eene kleine verzameling van huizen, van welke het lusthuis van den Baron VON REEDE het voornaamſte is. Het huis of ſlot zelfs heeft voor het oog niets ſchoons of bevalligs, het is ouderwetsch in eenen ſlechten ſmaak gebouwd, en vertoont duidelijk, dat het niets meer dan een brok of overblijfſel is van een grooter gebouw, dat hier wel eer geſtaan heeft. Trouwens dit gebrekkige in het huis, zoo men het een wezenlijk gebrek kan noemen, daar het niets van deszelfs inwendig gemakkelijke inrigting wegneemt, wordt rijkelijk vergoed, door de heerlijke bosſchen, fraaije tuinen en de met helder water gevulde grachten en beekjes, die hetzelve omringen.

Zelden zag ik ergens fraaijer bosſchen dan op deze plaats: de altijd groene dennen en wilde laurierboomen vormen hier regte lanen en ſlingerende paden, donker en koel, waar geene zonneſtralen kunnen doordringen. Op zekere afſtanden vindt men zoden of netgemaakte houten bankjes, waarop de vermoeide wandelaar in het midden van rozen en jas-

jasmijnen en andere welriekende heesterbloemen kan uitrusten, en aan zijne gedachten ongestoord den vrijen teugel vieren.

De vriendelijke Baron laat bosch en tuinen altijd open, zoo dat elk, zoo wel de inwoner des lands als de vreemdeling, zoo wel de bekende als de onbekende zich hier kan vermaken, zoo dikwijls hij wil en op welken tijd hij zulks verkiest.

Inderdaad, dit plekje gronds is, zoo wel voor den vriend der stille en schoone natuur; voor hem, die zich gaarne, van de woelingen en bezigheden der menschen verwijderd, in de eenzaamheid met denken of bespiegelingen bezig houdt, zoo wel voor dezen als voor den beminnaar van meer luidruchtige vermaken, een waar Elysium. Zij die voor het eerste zin en smaak hebben, kunnen deze hunne neiging zes dagen in elke week, bij gunstig weêr, voldoen, terwijl de laatste hier des Zondags alles vinden, wat zij tot hunne vermaken kunnen wenschen.

De Baron heeft namelijk aan de overzijde van den weg een groot gebouw laten oprigten, dat door hem verpacht wordt en jaarlijks een vrij aanzienlijke som opbrengt: dit gebouw is eene soort van herberg of liever koffijhuis, waar alle soorten van dranken goed en voor eenen matigen prijs te bekomen zijn: dikwijls komen hier ook in de week groote partijen bij elkander, om hier een diné, soupé of danspartij te houden, doch Zondags is het meer voor alle man, dan komt hier vast een bende muzijkanten; dan wordt er gespeeld, gedanst, gezongen, gedron-

ken. Op zulk eenen dag gaat het hier lustig toe; dan is het hier als opgepropt en vol van menſchen van allerlei rang, ſoort, ouderdom en ſekſe, die hier dan, als op de eerſte en voornaamſte plaats van uitſpanning, zamenvloeijen. De vriend van ſtille eenzaamheid voegt het hier op dezen dag geheel niet, want, behalve de groote menigte jeugdige en dartele wandelaars, vindt men ook in bosch en tuin theetafels aangerigt, en veele thee, wijn of iets anders drinkende vrolijke gezelſchappen; en daar bosch of tuinen niet geſloten worden, behoeft dus niemand haast te maken in zijn genot, en niet zelden geheurt het, dat de donkere nacht of de helderſchijnende maan, wanneer de gulden zon zich reeds uren lang aan het gezigt van de bewoners van dit halfrond ontrokken heeft, ja ſoms reeds wederom van zijn bezoek bij onze tegenvoeters is teruggekeerd, alleen getuigen zijn van de vermaken, die dan nog in deze ſtille donkere boschjes genoten worden.

Er zijn nog meer andere plaatſen van uitſpanning, waar Zondags ook muzijk gegeven wordt, en welke mede niet ſchaars bezocht worden, doch, daar ik er niet geweest ben, weet ik van dezelve ook niets dat bijzonder is, te melden. Trouwens uit dit bovenſtaande kunt gij reeds duidelijk genoeg bemerken, dat dit vlek in deszelfs omtrek gelegenheid tot vermaak en uitſpanning aan de hand geeft, waartoe buiten de meeste, vooral de kleine, ſteden van ons vaderland weinig of geene gelegenheid is.

Nog

Nog een klein plekje gronds dat nu en dan ook door mij bezocht wordt, wil ik u nu beſchrijven, en dan deze daar mede beſluiten.

Aan de Noordzijde van het vlek, ruim een vierde van een uur gaans van hetzelve, verheft zich op het vlakke veld eene vrij hooge heuvel de *Plijtenberg* genaamd. Van deszelfs top, heeft men het ſchilderachtigſte gezigt, dat men zich kan voorſtellen, over de kronkelende rivier en een groot gedeelte van *Oostvriesland*. Een paar dagen geleden bezocht ik nog denzelven; mijn weg bragt mij langs eene laan van ſtatige en grijze olmen, hunne kruinen tot eene verbazende hoogte verheffende. De laan zelve liep uit op een oud kasteel, reeds vóór honderde jaren alhier geſticht, en weleer het aanzienlijk verblijf van ſommige voorname edelen dezes lands, die nu reeds lang, buiten hunne namen, in het ſtof der vergetelheid begraven liggen, en niets anders dan eenige beſchimmelde wapenſchilden, verroeste helmen en lanſen, en dit ſteenen gedenkteeken hunner voormalige glorie hebben nagelaten. Ik doorwandelde eenige ſombere lanen, terwijl beelden van vergankelijkheid mij voor den geest zweefden en ik overal als geſchreven vond: „De wereld gaat „ voorbij met al haar begeerlijkheid."

Vervolgens kwam ik op een kerkhof. — Op het zelve ſtond weleer de Kerk, welke echter, en uit hoofde van haren ouderdom, en hare afgelegenheid, ongeſchikt tot het oogmerk, waartoe zij was, geoordeeld wordende, afgebroken wierd, en ver-

vangen door eene betere, midden in het vlek ſtaande.

Midden op dit eenzaam gelegen kerkhof ontdekte ik een grafkelder; ik zag eenen trap die tot denzelven heenleidde, ging langs dezen naar beneden, doch vond een paar boogswijs gevormde dikke houten deuren met zware grendelen en ſterke ſloten voorzien, en konde door de wijde reten niets ontdekken dan donkerheid en duisternis. O! hoe gaarne zou ik dit verblijf der dooden eens zijn binnen getreden en onder deze ſombere gewelven, in de tegenwoordigheid van zoo vele geduchte gedenkteekenen der vergankelijkheid bot gevierd hebben aan mijnen thans tot eene ſombere en ſtille treurigheid geſtemden geest: dan, daar ik dit onmogelijk vond, keerde ik terug, ging langs en rondom het kerkhof, las ſommige opſchriften op de graftombes en ſteenen, en vervolgde mijne wandeling naar den *Plijſtenberg*, ſlechts op eenen afſtand van een paar ſtukjes land van dit kerkhof afgelegen.

Ik beklom den heuvel en zettede mij neder op deszelfs met gras begroeiden top. Het was een ſchoone avond, geen wolkje was er aan den hemel zigtbaar, de ganſche natuur was ſchoon en heerlijk, en onbeſchrijfelijk was de indruk van het grootſche, het prachtige gezigt dat zich aan mijn rondwalend oog, zoo wel van verre als van nabij opdeed.

Beneden mij vloeide de majeſtueuſe rivier op eenen kleinen afſtand. Zachte windjes deden dezelve in klei-

kleine kabbelende golfjes langs haren oever ſtroomen. Ik zag een aantal groote en kleine ſchepen; ſommige den breeden bogtigen ſtroom opkomende, andere voor anker liggende en wachtende op eene gunstige gelegenheid, om met het vallende water zeewaarts aftezakken.

Gij weet mijn Vriend! dat ik altoos ongemeen veel behagen vond in het gezigt van een zeilend ſchip, doch het ſchilderachtige van zulk een gezigt van den heuvel op zoo vele ſchepen, wier witte zeilen zich in het glinſterend water ſpiegelden, was ſchooner, dan ik ooit aanſchouwd had, en verre boven de beſchrijving, die ik u daarvan geven kan.

Op eenen verren afſtand voor mij zag ik *Embden* en eene ontelbare menigte ſchepen op zijne reede, beſtemd naar verſchillende werelddeelen.

Welk een onderſcheid dacht ik tuſſchen deze ſtad, zoo als zij nu is, en zoo als zij was voor ſlechts tien jaren; toen arm, onbeduidend en bouwvallig, verheft zij thans hare rijke en heerlijke gebouwen, ontvangt in haren ſchoot, zoo vele ſchatten van het Oosten en van het Westen; ziet zij ſchepen af en aanzeilen, die overvloed en rijkdom binnen hare muren verſpreiden, ſchepen, voor welke de vaderlandſche vlag, weleer geeerbiedigd van het Oosten tot het Westen, en het Zuiden tot het Noorden, thans nutteloos en onbruikbaar is, en die in hunne eigene havens niet kunnen, niet mogen binnenloopen. Ik wierd bedroefd, ik weende in mijn binnenſte over het ongelukkig lot, de ake-

li-

lige toeſtand van mijn zoo diep gezonken, zoo laag gevallen en zoo vernederd vaderland. Ik betreurde de onzinnigheid dier menſchen, (zoo zij nog dien naam verdienen) die, enkel door vuig eigenbelang of ſnoode heerschzucht aangedreven het zoo vernielend vuur des oorlogs ſtoken, en dus deze aarde, die voor ons allen een hemel konde zijn, grootendeels in eene hel veranderen.

Was braucht es krieg zu ſein?

Dacht ik met mijnen beminden dichter, KLEIST in zijn overſchoon gedicht *Sehnſucht nach ruhe.*

Mijn oog viel nu op het ſombere kerkhof en het niet ver van daar gelegen ſtatige geboomte, waaruit het oud kaſteel zijnen graauwen en waggelenden top verhief. Daar, dacht ik, daar op die ſtille rustplaats der dooden, in die donkere gewelven ligt misſchien het ſtof verſtrooid van hun, die onder dat nu vervallen dak voorheen groot en heerlijk leefden, die, misſchien de liefde en achting hunner medemenſchen, maar ook misſchien de ſchrik van hunne tijdgenooten waren, de zegen of de vloek van hunne onderhoorigen. Dat gebouw, dat prachtige tooneel van hunnen voormaligen luister en heerlijkheid, mogt deszelfs eerſten ſtichter en eene lange rij van adelijke opvolgers en bezitters eeuwen lang overleven; eens toch zal het zelve ook voor de vernielende magt des alles veranderenden en verwoestenden tijds moeten bukken en

weg-

wegzinken in deszelfs voormalige nietigheid, en aan de latere nakomelingſchap niets achterlaten, dan de enkele gedachte, dat hier weleer een oud kaſteel geſtaan heeft, welks vroegere bezitters in magt, grootheid en rijkdom boven velen uitmuntende waren.

De heuvel zelfs trok vervolgens mijne aandacht tot zich. — — Het is het algemeen gevoelen dat dezelve zijn naam ontleend van Pluto den God der helle, die van de vroegere heidenſche bewoners van dit land hier vereerd zou zijn geweest. *Plijtenberg* zou dus zoo veel zijn als *Pluto's* berg.

De gedaante van dezen heuvel is ook zoodanig dat dezelve niet, zoo als veele terpen en hoogten in dit en in het naburig gewest *Vriesland*, kan opgeworpen zijn, met oogmerk om zich ten tijde van hoogen vloed en watersnood op denzelven voor gevaar te beveiligen, daar dezelve te ſteil en te beperkt van omtrek is, om ſlechts eene geringe menigte van menſchen en beesten te bevatten.

Als zulk eene heilige plaats, op welke voor twee duizend jaren en vroeger aan eene der voornaamſte, toenmaals erkende godheden, godsdienſtige hulde wierd bewezen, beſchouwde ik nu dezen thans zoo eenvoudigen heuvel als een eerbiedwaardig overblijfſel der grijze oudheid. Ik verplaatste mijne gedachten in verloopene jaarhonderden, in die donkere eeuwen van onkunde en bijgeloof, waarin het weelderig vernuft der menſchen naar welgevallen goden ſchiep en zich godsdienſtig ne-

nederboog voor zijne uitvindingen; tijden, in welke de kennis van den eenigen waren God als Schepper en Vader bekend was aan zeer weinige wijzen en verlichten, die zulks echter niet aan anderen mogten openbaren; gelijk een SOCRATES daarom tot den giftbeker veroordeeld en met den dood geſtraft werd; tijden, in welke vooral ook ons vaderland in eene dikke duisternis van onkunde en bijgeloof begraven lag, waar van de rampzalige gevolgen zich zoo dikwijls in burgerlijke en maatſchappelijke rampen, als gedurige onderlinge oorlogen, twisten, verdeeldheden enz. openbaarden.

Daar Pluto, als een Zoon van Saturnus en broeder van Jupiter en Neptunus eene godheid van den eerſten rang was, verbeeldde ik mij tempel, eerdienst en al wat daarop eenige betrekking had in luister en heerlijkheid, aan de hoogheid en uitmuntendheid van zijn perſoon geëvenredigd. Ik verbeeldde mij dezen heuvel omringd door donkere cypreſſen en anderen aan dezen onderaardſchen god gewijde boomen. Misſchien, dacht ik, misſchien zit ik thans wel op het zelfde plekje, waarop weleer het altaar ſtond, op welk de offeranden ter eer dier godheid geofferd wierden. Ik verbeeldde mij den ſtatigen offerpriester en al het godsdienſtig werk en omſlag, dat bij zulk eene plechtige gelegenheid op dezen zelfden grond plaats had. Ik zag in mijne verbeelding eene godsdienſtige menigte eerbiedig dezen heiligen grond betreden, of op eenigen afſtand den rook des offers ten hemel klimmen, verwachtende,

de, als een gevolg van deze hunne godsdienſtige hulde, de afwending van werkelijk plaats hebbende of gevreesde onheilen, of de bevrediging van de veronderſtelde gramſchap van zulk eene godheid.

Akelige tijden, dacht ik, in welke de redelijke mensch, onkundig van zijne ware en verhevene beſtemming, en verſtoken van de middelen, om daartoe te geraken, tot zulke nuttelooze en buitenſporige eerbewijzingen aan verdichte wezens zijn toevlugt nam en daarop zijn vertrouwen ſtelde. Ik beſefte met een dankbaar gevoel de grootheid van het geluk van geboren te zijn, in deze betere tijden, waarin een helder licht van zuivere waarheid ons omſtraalt, waar door wij zoo gemakkelijk weten kunnen, wat wij doen en wat wij laten moeten, om de gunst van onzen Schepper te gewinnen; om ons zijner liefde en welgevallen waardig te maken, en door welke gepaste en voor onze menſchelijke natuur juist geſchikte hulpmiddelen wij daartoe in ſtaat geſteld kunnen worden, en dus met een opregt, met een rein hart aan God eene offerande toebrengen, die hem alleen welbehagelijk kan zijn.

Ik dacht verder na over de heilrijke invloeden welke Jezus weldadige godsdienst overal, waar dezelve gevestigd wierd, gehad had op bijzonder en algemeen geluk, in huisgezinnen en maatſchappijen, tusſchen volkeren en volkeren, daar dezelve elk in zijne betrekking zoo krachtig, zoo duidelijk, met zulke klemmende en veelvermogende drangredenen aanſpoorde, matig, regtvaardig en godzalig te le-

leven in de tegenwoordige wereld. Ik ſtelde mij voor, hoe onbedenkelijk veel hooger deze zoo wel bijzondere als algemeene gelukzaligheid der menſchen en der volkeren zou geſtegen zijn, zoo de dwaasheid en hoogmoed der menſchen, gelijk helaas! overal het beklagelijk geval geweest is, in alle landen, bij alle volkeren, tot welke dit hemelsch licht van waarheid doordrong, geene inbreuk gemaakt hadden op de regten des Christendoms, leerende leeringen, die geboden en vindingen van menſchen zijn; zoo men den Christelijken godsdienst niet geſchonden en verminkt, en zich in geloof en wandel alleen gehouden hadde aan de voorſchriften en bepalingen van Hem, van wien het zelve zich oorſpronkelijk rekent. Ik betreurde, dat bij zulk een helder licht van waarheid zoo weinige menſchen zich het zelve behoorlijk ten nutte maken, dat er bij zoo vele duizenden en duizenden eene niet minder dan heidenſche dweepzucht plaats heeft, waar door de roem des Christendoms niet weinig verdonkerd, en de verdoolde mensch ten eenemaal van het bedoelde nut verſtoken wordt.

Treurig was mij dezen gedachte, maar aan den anderen kant verheugde mij het ſtreelende vooruitzigt van die beloofde en meer aangename tijden, waarin deze hemelſche godsdienst, van allen kaf gezuiverd, een over allen tegenſtand, over alle menſchelijke vooroordeelen zal zegepralen, en zich in de heilrijkſte en zaligſte gevolgen openbaar zal maken, in het daarſtellen en ſchenken van de ruimſte

maat

maat van bijzonder en openbaar geluk, die tijden, welke door den Profeet JESAIAS zoo ſchoon, zoo verrukkelijk worden afgeteekend, als hij daar van zegt: „ De wolf zal met het lam verkeeren; de „ luipaard zal bij den geitenbok nederliggen en een „ klein jongsken zal ze drijven; het zoogkind „ zal zich over het addershol vermaken, en men „ zal nergens leed doen op den ganſchen berg des „ Heeren, maar de aarde zal vol zijn van de ken„ nisſe des Heeren."

Zoo dacht ik, mijn Vriend, en was op mijnen gewijden heuvel zoo diep in beſchouwingen verzonken, dat ik niet eens gemerkt had, dat de avond zoo ver gevallen was, totdat het ſombere gelui van ſommige dorpsklokken mij uit mijne mijmering opwekte. De Zon was reeds in het westen gezonken: donkerheid verſpreidde zich over de velden: ik ſtond dus op en wandelde onder een aangenaam gevoel van het genot van dezen dag, naar mijne woning; waar ik vervolgens den avond niet minder genoegelijk doorbragt, met aan u te denken, en u door de pen mijne ontmoetingen, lotgevallen en gewaarwordingen mededeedeelen.

Ik oordeelde nu dan ook, mijn Vriend, met regt te kunnen ſluiten: hopende aan uwe bedoelingen te hebben voldaan en wenſchende, dat het lezen van dezen brief u zoo veel vermaak zal geven, als mij het opſtellen van denzelven een ſtil en wezenlijk genoegen heeft bezorgd: ben ik enz: enz.

VIJFDE BRIEF.

Aan boord. April 1805. op de Reede van *Embden*

Het geen ik reeds eenigen tijd vooruitgezien had, dat weldra gebeuren zoude, heeft werkelijk plaats gehad, namelijk mijn vertrek van *Leer*. Het is niet meer, in mijn lieve aangename kamer, niet meer in dat mij zoo wel bevallend onvergetelijk *Leer*, dat ik u dezen zit te ſchrijven, maar ſtaande in eene enge hut aan boord van het fregatſcheepje *Anna Wilhelmina*, nu liggende op de Reede van *Embden*, dat ik mij thans met u in geſchrifte onderhoude.

Het oogenblik nadert nu met raſe ſchreden, het geducht oogenblik, dat mij van vaderland en vrienden, ja van dit geheele werelddeel, van *Europa* zal affcheiden. Met den eerſten gunſtigen wind zeg ik het vaste land vaarwel, om hetzelve niet weder, dan in het heete *Africa* te betreden. Ik haaste mij dus en maak mij elk ledig en geſchikt oogenblik ten nutte, om nog voor mijne vaderlandſche vrienden eenige letteren te vervaardigen, die denkelijk van hier, en ook misſchien, voor eenen langen tijd, de laatſte zullen zijn.

Het was ſlechts eenige weinige dagen, na het af-

zen-

zenden van mijnen laatſten aan u, dat mij en mijnen reisgenooten aangezegd wierd, dat ons vertrek op handen was, en wij ons gereed moesten houden, om met den eerſten gunſtigen wind ons terſtond van hier naar *Embden* te begeven. De lading was reeds in het ſchip, en al, wat voor het overige tot zulk een reis behoorde, in gereedheid; het ſchip zelfs was reeds de rivier afgezakt en lag op de Reede van *Embden*, op ons en op een' gunſtigen wind te wachten, om verder, zoodra mogelijk, naar deszelfs beſtemming te vertrekken. Deze boodſchap, hoe lang ook reeds te gemoet gezien, kwam evenwel ten laatſte nog onverwacht en gaf mij zoo wel ſtof tot treurigheid als blijdſchap. Zeker had ik reden mij over dezelve te verblijden, daar ik nu het bereiken van mijn oogmerk naderde, maar aan den anderen kant gevoelde ik toch eene zekere weemoedigheid, dat nu het oogenblik daar was, waarop ik mij zoo geheel verwijderen zou van het geen mij het liefst en dierbaarst was op aarde; dat ik, gelijk ik reeds van het vaderland gedaan had, mij nu ook van deze plaats, van mijne vrienden in dit goede land, op het welk mijn hart zulk eene ſterke betrekking had gekregen, zou moeten losſcheuren.

Mijne meeste goederen waren reeds aan boord, ſlechts het een en ander, dat ik dagelijks in handen noodig oordeelde, als eenige kleederen, boeken, ſchrijfgereedſchap enz. had ik bij mij gehouden. Deze zaken bragt ik nog dien zelfden dag in orde,

en gebruikte den volgenden, om mijne goede vrienden in en buiten *Leer* voor het laatst vaarwel te zeggen.

Treurig, zeer treurig was voor mij die dag, onbeschrijfelijk veel kostede het aan mijn gevoelig hart, mij losterukken van zoo vele vrienden, die zoo veel gedaan hadden, om mij, vreemdeling in dit vreemde land, mijn leven te veraangenamen, mijne dagen in de streelendste genoegens doortebrengen, en mijn oneffen doornig levenspad met rozen te bestrooijen. — — Wat zulk een affcheid is en wat het hart daarbij gevoelt, behoef ik u den besten mijner vrienden niet breedvoerig te beschrijven, daar de harde ondervinding het u en mij reeds in vollen nadruk heeft geleerd en doen gevoelen.

Den avond bragt ik eenzaam door in mijne kamer; eene sombere zwaarmoedigheid beving mijnen geest; ik beschouwde mij, na dit affcheid van mijne vrienden, nu wederom als geheel eenzaam en verlaten van alles, als een vreemdeling op aarde, beroofd van vrienden, aan welke ik eens in droefenis en treurigheid mijn hart zou kunnen uitstorten ter vertroosting en opbeuring, — — geheel overgegeven aan vreemden, om misschien de vrienden van mijn hart nooit wederom aan dezen kant des grafs te aanschouwen.

Ik dacht nog eens na over alle de lotgevallen van mijn leven, over alle de voorvallen, die mijnen levensweg met licht of donkerheid geteekend hadden; over vrolijke en droevige dagen, en vond dat wisselval-

valligheid en onſtandvastigheid altijd de hoofdrol had geſpeeld, waar van het tegenwoordig oogenblik mij ook wederom de treffendſte bewijzen opleverde.

Zoo, dacht ik, beſtaat dan ons leven uit een mengſel van blijdſchap en treurigheid, zoo is ook het beste daarvan vergankelijk en ijdel: ik gevoelde het ware, maar ook het vertroostende van een versje van VAN ALPHEN, dat mij te binnen ſchoot, waarin hij zegt:

De parel der beſtendigheid
Ligt in de ſchulp der eeuwigheid:
Hier mengelt weenen zich met zingen.
Ons paadje ſlingert, hoe men 't gaat,
Ja ſtervelingen! onze ſtaat
Is die van vreemdelingen.

Had ik dit laatſte, ſedert eene reeks van jaren ondervonden; had ik thans de ondervinding daar van ten bewijze; gevoelde ik in vollen nadruk het harde voor de menſchelijke natuur van zulk eene wisſelend en onbeſtendig lot; vooral in het moeten misſen van het geen ons zoo lief en dierbaar is geworden, en dat wij zoo gaarne langer zouden bezitten: ik vond evenwel ook ſtof tot opbeuring en vertroosting in het eerſte, en wierd meer gerust, meer te vreden in mijn lot, en verheugde mij in het blij vooruitzigt op die gewesten, waar vrienden wederom aan elkander zullen worden wedergegeven, om nooit van elkander te worden afgeſcheiden,

om voor eeuwig ſaam hereenigd, buiten de grenzen der wisſelvalligheid en onbeſtendigheid, een geluk en zaligheid te ſmaken, die ſtoreloos en onveranderlijk zal zijn.

Daar de wind nu in ons voordeel was, had men reeds tegen den volgenden morgen, twee opene vrachtwagens beſteld, om met dezelve en onze bagagie naar *Embden* te vertrekken. Wij vonden 's morgens den wind nog gunſtig, dus was alles ſchielijk tot onze afreize in gereedheid. Ik zag bij mijn heengaan nog eens in mijne, mij nu zoo woest en ledig voorkomende kamer, rond, en verliet niet zonder aandoening dat aangenaam verblijf, waar ik eenige maanden zoo gelukkig en weltevreden had geleefd, waar ik zoo wel in de eenzaamheid als in eenen kring van gulle vrienden genoegens had geſmaakt, die mij wel eens, toen de ſtormen van dit leven mij om het hoofd loeiden, deden vergeten, dat ik een doornig pad bewandelde, genoegens, die mij gelukkig in mijn ongeluk maakte.

Ik dankte in mijn hart de weldadige Voorzienigheid voor deze gunſtige beſchikking in mijn lot; beval mij voor de toekomst, die ik met een gelaten vrolijk hart te gemoet zag aan hare vaderzorge: — wenschte zegen en voorſpoed over hun, wier vriendſchap mij eene verkwikkelijke levensbalſem was geweest, die bloemen van vreugde op mijnen oneffenen levensweg hadden geſtrooid, terwijl ſommigen hunner zelve, helaas! wegen van ramp en tegenſpoed bewandelden. Ik verliet mijne kamer, nam

nam afſcheid van mijne goede huiswaardin, aan welke ik het een en ander ten geſchenke achterliet, het geen ik wist dat haar bij uitnemendheid behaagde en overtuigen konde, dat ik meer dan te vreden was geweest over de goede behandeling, die ik in hare woning ondervonden hadde.

Onze goederen wierden nu op de beide wagens geladen, wij verdeelden ons in twee partijen en zetteden ons vier en vier op elk derzelver neder. De Postillons, elk van eenen grooten hoorn voorzien, bliezen eenige akelige holle toonen, grepen de teugels der paarden, en in weinige oogenblikken, waren wij buiten het vlek in het open veld.

Ligtelijk kunt gij denken, dat ik nog eens omzag naar de plaats, van welke wij ons verwijderden, waarop mijn hart zulk eene naauwe betrekking had gekregen, waar ik zoo veel goeds genoten had, waar ik vrienden achterliet die mij onvergetelijk zullen zijn. Ik zag nog het eenzame kerkhof, het oud kaſteel met eene zwijgende majesteit zijnen grijzen top uit het ſtatig woud verheffende: de *Plijſtenberg*, de boſſchen van *Bollinghuſen* en zoo vele van mijne geliefde plekjes, die mij vlugtig de daar geſmaakte genoegens herinnerden, en zwijgend toeriepen, alles is ijdelheid en onbeſtendig.

Alles verdween weldra uit ons gezigt; nieuwe voorwerpen deden zich op aan het oog en gaven eene andere rigting aan den loop van mijne gedachten, terwijl zij ons ſtof tot verſchillende geſprekken opleverden, die nu en dan met vroli-

ke ſcherts vermengd, dit ons reisje zeer veraangenaamden.

Niets bijzonders bejegende ons op hetzelve, dan dat door het geweldig hotſen en ſtooten van den wagen onze bagagie losgeraakt en ſommige dingen gebroken waren; onder welke ook mijn lesſenaar, uit welke ook bij nader onderzoek bleek, dat nog al het een en ander van waarde was verloren geraakt, dat door de wijde reten van den wagen op den weg zal zijn gevallen. Na de wanorde zoo veel mogelijk herſteld en op eene geſchikte pleisterplaats eenige ververſching genoten te hebben, vervorderden wij onzen weg naar *Embden*, waar wij tegen den middag, zonder verdere onaangename lotgevallen, behouden en wel aankwamen. Wij hielden ons hier niet op, maar reden ſlechts door de ſtad en verder buiten dezelve tot op de hoogte, waar ons ſchip lag, en van waar wij dus gemakkelijk met onze goederen aan boord konden komen.

De reede van *Embden* heeft dat groot ongemak, dat de meeste ſchepen, vooral grote en zwaargeladene op eene vrij aanmerkelijken afſtand van de ſtad moeten blijven liggen. Men is in de noodzakelijkheid ſoms een uur, ja twee uren te moeten gaan, eer men op de hoogte gekomen is, waar men wezen moet, om geſchikt aan boord te kunnen komen. Wil men zich derwaarts met eene boot laten brengen, men vindt wel is waar, in *Embden* daartoe genoegzame gelegenheid, doch dan is men ook verpligt de onbeſchofte eiſchen der roeijers intewil-

li-

ligen, die van geene bepalingen weten, dan die van hunnen eigen wil, en die niet bij guldens maar bij ducaten rekenen.

Trouwens, hoe gulhartig de Oostvriezen over het geheel ook zijn, hoe onbaatzuchtig en ongenegen den vreemdeling opteligten, gelijk ik zelfs meermalen ondervonden hadde, in *Embden* mag de vreemdeling het tegendeel verwachten en op zijn hoede zijn tegen slechte behandeling en knevelarij, waarvan hij ligt in deze plaats het offer worden kan. Nergens heb ik duurder logementen aangetroffen, nergens bij den gevraagden prijs der waren zoo onbeschoft hooren overeischen, nergens den vreemdeling zoo veel zien afknevelen.

Ik kende, zoo als gij weet, deze stad door een bezoek van vroegere tijden, zoo dat ik er thans geheel geen spijt van had, nu niet in de gelegenheid te zijn mij in dezelve optehouden. Ik heb bij mijn toenmalig verblijf in deze plaats genoegzaam kunnen merken, dat in *Embden* dat grondbeginsel voornamelijk heerschende en in werking is, zich van de gelegenheid te bedienen, terwijl die daar is, en te winnen, niet zoo veel men moet, maar zoo veel men kan.

Dan, om tot mij zelven en mijne reisgenooten wedertekeeren: toen het 's avonds hoog water was, zoo dat de sloep aan land konde komen, wierden eenige matrozen afgezonden, om ons aftehalen, die ons ook binnen weinige minuten met

het onze behouden aan onze nieuwe woning op het water bragten.

Zoo zag ik mij dan, in dit mijn nieuw, en wederom geheel vreemd verblijf, van het vaste land verwijderd, om, zoo onze reis gelukt en onze oogmerken bereikt worden, hetzelve niet wederom en niet eerder, dan in *Africa*, te betreden.

Ik gevoelde verſchillende aandoeningen in mijn binnenſte, verſchillende gedachten kwamen in mijnen geest op, zoo over het gene ik ondervonden had, als over het geen mij nu misſchien te wachten ſtond; zoo over het geen ik nu op het punt ſtond te verlaten, als over het toekomſtige, dat ik te gemoet ſnelde: doch ik vierde geen bot aan mijne aandoeningen, en gaf mij geen tijd alle de in mij opkomende en elkanderen als verdringende gedachten geregeld te laten werken.

Ik begaf mij zoodra mogelijk aan eenige bezigheid en bragt mijne hut in orde. Onder mijne reisgenooten bevindt zich een bejaard man, die als opziener over de Africaanſche Walvisch-compagnie naar de *Kaap* vertrekt; dezen ouden Heer heb ik reeds in *Leer* leeren kennen, als een man van een uitſtekend goed karakter, die door zijn vrolijk, altijd eenparig opgeruimd gemoedsgeſtel een zoo aangenaam reisgenoot is, als men immer kan wenſchen, vooral op zulk eene reize: ook heeft hij in zijne jonge jaren ten zee gereisd naar afgelegen landen, en heeft dus veel ondervinding.

De-

Deze goede oude nu heeft met mij zijne verblijfplaats in dezelfde enge hut, en zijne niet ruime kooi is onder mijne. Alles heb ik waarlijk voor dien eerbiedwaardigen ouden over, en gaarne wilde ik hem in alles helpen waarin ik kan, en, hoewel hij door zijne zeereize in vroegere jaren meer aan het ſcheepsleven gewoon is dan ik, zoo beletten hem echter zijne thans geklommene jaren zich in zulk eene enge hut, die buiten de kooi maar ruim een voet diepte heeft, zoo te behelpen, dat hij in dezelve zijne zaken in behoorlijke orde kan brengen.

Ik begaf mij dus voor hem en mij aan het werk, en bragt voor den aanſtaanden nacht onze kooijen in orde. Zeker eene ongewone bezigheid, mijn Vriend! trouwens, hoe vele fraaije dingen ons voorheen ook van gemakkelijk logijs en andere heerlijke zaken voorgepraat waren; ik had reeds lang geweten, dat wij niet zoo zouden reizen, als dienaren van de Oostindiſche Compagnie van onzen rang, in voorgaande jaren, gewoon waren te doen: dat wij aan geenen knecht of eenige oppaſſing van dien aard te denken hadden; dat elk zijn eigen dienaar zou moeten zijn, en zich zoo goed moest helpen, als hij konde. De ondervinding leert ons dit nu reeds, want dat de Kajuitwachter de eenigſte, die ons nog zoo eens eenigen handlang zou kunnen doen, zoo velen als wij hier zijn, niet kan ten dienste ſtaan, begrijpt gij ligtelijk: — — blijde ben ik daarom, dat ik mij nog al gemakkelijk met zulke, hoewel onge-

wo-

wone zaken kan behelpen en niet heel ſchielijk verlegen ben.

Na dus onze kooijen en eenige andere kleinigheden in orde geſchikt te hebben begaven wij ons aan ons avondmaal, beſtaande uit koffij en een boterham, namelijk koffij zonder melk, die mij echter boven verwachting wel ſmaakte. Na dit gebruikt te hebben, begaf elk zich in zijne kooi ter rust, en ik ſmaakte in de mijne zulk eene aangename rust, als ik ooit aan wal op een goed bed genoten had.

De dag van heden heeft niet veel bijzonders opgeleverd: de wind is weder tegen en wij liggen nog voor anker, doch, zoodra dezelve gunſtig wordt, ligten wij hetzelve en vertrekken: ik wil dus, elk oogenblik, dat mij daartoe thans nog gelegenheid geeft, beſteden met aan u te ſchrijven, en ſchoon ook niet veel belangrijks behelzende, heeft het echter voor mij die nuttigheid, dat het mij mijn tijd op de aangenaamſte wijze doet doorbrengen.

Er was van daag eene buitengewone drokte aan boord, zoo onder het ſcheepsvolk, als onder de paſſagiers. De eerſte waren bezig met zoo als men het in eene ſcheepsterm noemt, het dek ſchoon te maken, dat is, alles van touwen enz. op zijn plaats te bergen en in behoorlijke orde te brengen. Doch dit zal een zeer bezwaarlijk werk voor onze matrozen zijn, dewijl het ſchip van binnen zoo onbeſchoft vol geladen is, dat er geen handvol meer in kan, zoo dat, behalven eene menigte dingen, tot dagelijksch gebruik noodig, ook nog vele watervaten, ton-

tonnen met vleesch, met aardappelen, enz. enz. allen op het dek moeten blijven ſtaan, blootgeſteld aan lucht en weêr. Gij kunt u geen denkbeeld maken van zulk eene verwarring als op ons volgeladen dek plaats heeft; de matrozen hebben bijkans geene plaats om zich in hun werk te redden. Zoo hierin geene verandering komt, ongelukkig dan, zoo wij onverwacht door eenen ſtorm overvallen worden. — Sommige paſſagiers bragten hunne hutten verder in orde, terwijl anderen met de ſloep naar *Embden* waren, om nog eenigen verſchen voorraad in te koopen; want in dat opzigt, mijn Vriend, vonden wij ons alreeds in onze verwachting op de gedane belofte zoo te leur geſteld, dat wij de ruime hoenderhokken ten eenemaal ledig, en in plaats van eene geit, of ſchaap, of varkens niets, dan honden en hondehokken vonden.

Wij kochten dus, terwijl er nog gelegenheid was, voor onze eigen rekening een goed ſtuk verſch oſſenvleesch en eenige hoenders, die te *Embden* het ſtuk niet minder dan dertig ſtuivers moesten kosten: denk eens, of men daar ook van de gelegenheid gebruik maakt.

Is de wanorde op het vol geladen dek groot: zij heeft niet minder plaats omtrent paſſagiers goederen, die meest met de lading ingenomen, hier en daar tuſſchen dezelve ingeplaats zijn. De eene zoekt naar zijn wijn, zijne ſaucijſen de boulogne, een ander naar zijne boterpot, beſchuit, kaas, kaarſen enz., een derde naar zijn

zijn liqueurkelder, een vierde naar eene koffer of mand, die hij voor dagelijks gebruik geſchikt en noodig had: in één woord, de een zoekt dit, de ander dat, niets is op zijne regte plaats.

Gelukkig voor mij, dat ik er zelfs bij tegenwoordig was, toen ik mijne goederen aan boord liet brengen, zoo dat ik mijne groote kisten, bij welke ik gedurende de reis niets te doen heb, in het ruim liet plaatſen, terwijl ik al het overige dat ik van tijd tot tijd oordeelde noodig te hebben: als van ljnnen, kleeding, proviſie enz. in mijne hut zamenpakte.

Ik beſteedde ook een gedeelte van dezen dag met mijn boel eens natezien, te verpakken en te regelen, waartoe, van wegen groot gebrek aan ruimte, kunst en overleg noodig was. Boeken en linnen plaatste ik onder mijn matras: eene lesſenaar met al het noodige ſchrijfgereedſchap enz. voorzien, aan het benedeneind van de kooi en een paar groote trommels met beſchuit aan het boveneinde op elkanderen, en wel vast geſjord, dat zoo veel te beter ſchikte, om dat zij juist de breedte van de kooi hadden. Eenige ſtukken kleeding, ligt en dun, die dus weinig plaats wegnamen, hing ik aan de ſchutting, en aan de balken van mijne zolder, op genoegzame afſtanden van elkander, potjes met aalbeziengelei, marmelade van citroenen, een flesch met azijn, brandewijn, ingemaakte zuren en diergelijke kleinigheden: op de rigchels der balken, hamer, ſpijkers, theegoed, drooge medicijnen, citroenen, glazen, zeep, mesſen enz. koffij, thee, ſui-

ſuiker en boterpot, vond, behalve een ander meubel dat men op een ſchip niet wel kan miſſen, plaats in een klein kasje aan het benedeneind der kooi; terwijl mijn wijn, liqueuren en ſelzerwater in een ander gedeelte van het ſchip zoodanig geplaatst waren, dat ik 'er elk oogenblik bij konde komen.

Ik vind dus, hoe bekrompen ook, mijne zaken toch nog al vrij wel tot mijn genoegen, terwijl ik tevens niet naliet die van mijnen ouden vriend en medgezel zoo veel mogelijk in orde te ſchikken. — Hij is van alles rijkelijk voorzien, doch helaas! tot op dit oogenblik toe weet niemand, waar of een ſtuk van zijne goederen of proviſie geplaatst is.

Ziedaar, mijn Vriend! deze waren de eenvoudige, maar voor mij zeer belangrijke bezigheden van gisteren en heden, terwijl het overige gedeelte des tijds, blijkens dezen, aan u is toegewijd geworden. Daar ik tot het avondeten geroepen word, zal ik het voor het tegenwoordige hier bij laten, terwijl ik in eenige volgende geſchikte oogenblikken dezelve hoop te kunnen voltooijen.

Na het genot van eenen zoeten ſlaap wierd ik dezen morgen wakker door eene buitengewone drokte en bezigheid op het dek; ik ſtond op en ontdekte dat de wind omgeloopen en het ſcheepsvolk bezig was de ankers te ligten; ik haast mij dus met dezen, denkelijk uit dit werelddeel en voor

lan-

langen tijd den laatſten, ten einde te brengen. Slechts eenige weinige woorden: ik heb ook niets bijzonders meer te melden. — — Ook ſtellen de woelige bezigheden op het dek mij buiten ſtaat geregeld te denken en te ſchrijven. Ik weet ook niet beter, of alle onze zaken zijn zoo wel geſchikt en beſproken, dat ik niet noodig heb u iets meer betrekkelijk dezelve te herinneren. — —

Het anker is reeds op: eene gunſtige wind vult de zeilen en doet ons de rivier met ſpoed afzakken: zoo dat de loots aan wien ik dezen zal medegeven ons ſchielijk verlaten zal. Vaarwel dus mijn Vriend! — — Laat dit enkel vaarwel, dat niet zonder ontroering geſchreven word, u thans genoeg zijn: God ſchenke ons eenmaal een gelukkig wederzien, is het dan hier niet aan dezen kant van het graf, dan op die plaats van meer beſtendig geluk en ſtorelooze zaligheid, waar geene tranen over onbeſtendige genieting vloeijen, geene vrienden ſcheiden zullen.

Vaarwel, vaar eeuwig wel, en zijt verzekerd dat ik ook op zee, zoo geene ziekte of ongeſteldheid mij zulks verhinderen, niet zal nalaten aan u te denken en te ſchrijven, en dat het zeker dan ook, terwijl ik mij al verder en verder van u verwijdere, mijne aangenaamſte bezigheid zal zijn, de wederwaardigheden en voorvallen gedurende de reis, voor u aanteteekenen om u dezelve bij de eerſte gunſtige gelegenheid toetezenden. — Vaarwel!

ZESDE BRIEF.

Op Zee, Meij 1805.

Thans onherroepelijk van vaderland en vrienden afgeſcheiden en in vollen nadruk eenzaam zijnde, daar ik niemand bij mij heb aan wien ik mijn hart kan uitſtorten; wil ik volgens belofte van de eerſte gunſtige oogenblikken gebruik maken en mij met u, mijn Vriend, ook wederom, zoo als voorheen, in geſchrift onderhouden.

Eene enge hut, waar juist zoo veel ruimte overig is, dat ik, ſtaande voor mijne kooi met mijn leſſenaar op dezelve geplaatst, deze bezigheid verrigten kan, is thans mijn ſlaap-, kleed-, proviſie- en ſtudeervertrek: en in dit eng bekrompen, altijd min of meer ſlingerend, verblijf zal ik mij eenige weken moeten ophouden en mij behelpen, zoo goed ik kan. Welk een verbazend onderſcheid, mijn Vriend! tusſchen deze mijne tegenwoordige en vorige manier van leven. Toen ruim, fraai en gemakkelijk gehuisvest, had ik van mijn ſchoon ſtudeervertrek het heerlijkst uitzigt over vruchtbare korenvelden, groene weiden, grazende kudden en eene menigte groote en kleine dorpen: thans zie ik niets dan de voorwerpen, hier rondom mij geplaatst, daar in dit mijn vertrek ſlechts een enkel

klein poortje is, naauwelijks groot genoeg, om zoo veel licht in te laten, als voor deze mijne tegenwoordige bezigheid noodig is.

Toen, moede van eenzaam ingeſpannen werken, begaf ik mij in den kring van mijne huisgenooten, ſpeelde met mijne kinderen, wandelde in mijnen tuin, zaaide, plantte, plukte de vruchten van mijnen akker, roeide met mijne kinderen in een ſchuitje, of zat onder een groen, met eigen hand geplant, prieel, en had in één woord, in elken tijd van het jaar een aangename afwisſeling in mijne bezigheden. In plaats daar van is mijn leven nu zeer eentoonig, en eene donkere dampige hut mijn eenigst verblijf. Verlaat ik hetzelve, ik ben geheel onder vreemden, die mij, in neerſlagtige oogenblikken, niet kunnen opbeuren, en rondom mij naar buiten zie ik niets, dan eene oneindigheid van water, lucht en wolken.

Evenwel, mijn Vriend, hoe groot dit onderſcheid ook is, ik zal mij aan hetzelve zoo veel ik kan zoeken te gewennen en mij mijn' tegenwoordigen toeſtand niet alleen dragelijk, maar ook aangenaam, pogen te maken. Bij het zekere bewust zijn, dat alleen eene pligtmatige zorg voor mijne lievelingen mij deze mijne onderneming ten ſchuldigen pligt maakte, en mij dus als een eerst onvermijdelijk gevolg daarvan aan mijne tegenwoordige bekrompene, en in vele opzigten onaangename omſtandigheden blootſtelt, bij dat bewustzijn, zal ik altijd denkbeelden in mij levendig zoeken te houden, die bronnen van ware

ziels-

zielsrust en eene innige tevredenheid voor mijn hart kunnen worden.

En zoo doende, mijn Vriend, dit weet en gelooft gij zoo wel als ik, kan het *mij*, hoe eenzaam en verlaten, hoe eenzelvig ook mijn leven is, aan geene ware genoegens ontbreken.

Het is toch waar volgens den aard der zaak, en bewezen door alle eeuwen en tijden, door zoo veele lijdenden en ongelukkigen, dat de godsdienst alle leed verzoet en in alle mogelijke lotgevallen en omstandigheden van dit leven, den besten troost oplevert.

Zoo waar als schoon en vertroostend vond ik in dit opzigt zekere passagie, die mij onlangs voorkwam in het fraaije werk van onze zoo bevallig schrijvende landgenoote E. M. POST: in *Reinhart*; *Natuur en Godsdienst*: — — waarin die schrandere Schrijfster zich dus uitlaat: „ De godsdienst is „ even als eene milde bron, die uit het heilig don„ ker van een digtbewassen grot met eene majes„ tueuse schoonheid voortschiet, daar het statigst „ geklater den oevet steeds streelt, en zich in ver„ scheidene beekjes verdeelt, die allen even mild „ en zacht lispelend heenvloeijen, om, zoo wel „ dorre woestijnen en eenzame wildernissen als „ bebloemde velden te doorkronkelen, op dat niet „ slechts de vergenoegde voetwandelaar, maar „ ook de beladen zwerver en de afgematte pelgrim, „ die wel het meeste verkwikking behoeven, aange„ naam gelaafd en hun wegzinkend leven opgebeurd

„ worde, en door het lief gemurmel hunne geſtor-
„ vene vreugde moge herleven: zoo, even zoo is
„ godsdienst eene eeuwigvloeijende mild ſtroomende
„ bron van zielsrust en waar geluk. In de ge-
„ noeglijkſte omſtandigheden van ons leven, dan,
„ als ons pad door bloemvelden en vruchtbare
„ dalen aangenaam kronkelt, dan is het de gods-
„ dienst, die het ware zoet aan alle genieting geeft:
„ zonder hem is alles doodsch en ledig voor eene naar
„ wezenlijk geniot dorstige ziele, en dan, wanneer de
„ weg onzes levens ſteil en moeijelijk, distelig en
„ ruw is, als wij met een ongunſtig noodlot moe-
„ ten worſtelen en de eene zwarigheid de andere
„ opvolgt: als de gloeijende zon der rampen op
„ ons hoofd brandt, of als wij, van vrienden en
„ bekenden verlaten, de akeligſte eenzaamheid
„ eener wildernis rondom ons gapende zien, o
„ dan! dan geeft de godsdienst een troost, eene
„ verademing, een genoegen, dat tegen alle die
„ rampen opweegt, en dat ons meer, ja veel meer
„ dan het mildſte beekje den matten pelgrim kan
„ verkwikken, ons verſterkt, laaft en met friſ-
„ ſchen moed onzen weg, dezelve blijve dan woest
„ of eenzaam, doet voortwandelen en afloopen."

Wat verder mijne bezigheid of tijdkorting op het ſchip aangaat, dezelve is zoo als gij denken kunt, zeer eentoonig, en den eene dag volſtrekt gelijk aan den anderen.

Wanneer ik 's morgens vroegtijdig ontwaak, houd ik mij in mijne kooi zoo lang met lezen bezig,

tot

tot ik hoor, dat het ontbijt gereed is, dat is ruim acht uur. Het ſcheepsvolk eet, volgens ſcheepsgebruik, gort, waar van zich mijne meeste reisgenooten ook bedienen, doch ik kan mij tot het gebruik van dezelve niet begeven, en houd mij enkel aan thee en ſcheepsbeſchuit: dit gedaan zijnde breng ik de hut in orde, ga vervolgens eens op het dek om lucht en water te aanſchouwen, dan aan het lezen of ſchrijven tot elf uren, dan na het koffijhuis om een morgenſlokje, waarbij wij zulk een ſchikking gemaakt hebben, dat elk der paſſagiers op zijn beurt ſchenken moet. Twaalf uur is de tijd van het middagmaal: na hetzelve een middagſlaapje: Ten drie ure theeklok, daar na wederom wat gelezen, geſchreven of een pijp gerookt: zeven uur de klok van het avondeten, en dan na hetzelve om den dag te ſluiten nog een pijp gerookt, en in compagnie met den een of anderen een glaasje wijn gedronken en dan te kooi: en zoo voort levende, volgt de eene dag den anderen.

Ik kan dus niet zeggen, dat ik mij verveel of dat ik verdriet vinde in het ſcheepsleven; integendeel nu ik eenigzins aan hetzelve gewoon begin te worden, gaan mijne dagen niet ongenoegelijk voorbij, en wel ſchielijker dan ik mij voorheen wel voorgeſteld had. Doch hartelijk beklaag ik dezulken die geen lust in lezen of diergelijke bezigheden van den geest vinden: voor hun moet het eentoonig ſcheepsleven onverdragelijk zijn, en zulk eene reis als de onze eene onafzienlijke lengte hebben. Het is wel waar, ik zie

het, en de ondervinding leert het mij, het geen Kapitein DE JONG ergens in eene zijner reizen naar de *Kaap* hieromtrent zegt: „Ongelukkig en be„klagenswaardig is die zeeman, die geen vriend „van lezen is: wat men er ook aan de wal van „zeggen mag, op zee is deze nuttige uitſpanning „niet te ontberen, en zij, die niet leezen, moe„ten van den leezer op eenen langen togt getui„gen, het geen FEITH in een zijner brieven zegt", „„ terwijl hem de uren in een ſtoreloos genot „„ ontvliegen, daar vallen wij al geeuwende aan „„ de vervelendheid en het verdriet ten prooi, „„ terwijl de tijd aan handen en voeten gekluis„„ terd voor ons duldeloos langzaam voort„„ kruipt."""

Iets, waarover ik mij het meest verwonder, is, dat ik tot dus verre hoegenaamd van geene zee-ziekte geweten heb. Meermalen ondervond ik zoo als gij weet, dat lastig ongemak op onze kleine Zuiderzee, en nu bij de hevige ſchokken van ons klein vaartuig heb ik er nog niets van gevoeld, zoo dat ik alle reden heb te verwachten, dat ik ten minſten van dat anders zoo gewone als onaangename ongemak bevrijd zal blijven.

Het begin van onze reis was zeer voorſpoedig, doch wierd weldra door tegenſpoeden afgewisſeld. Een gunſtige wind bragt ons ſchielijk van de rivier de *Eems* door de Noordzee in het Kanaal. Na de kusten van *Oostvriesland* uit het gezigt te hebben verloren, hadden wij ſlechts nog maar eene enkele

reis

reis gelegenheid, eenen vaderlandſchen toren in het oog te krijgen. Ik ſtaarde denzelven onophoudelijk aan, verzonken in gedachten, overſtelpt door eene menigte denkbeelden en gewaarwordingen, die op dit vaderlandſche gezigt mij allen te gelijk voor den geest kwamen, tot dat hij uit het oog verdween, en met hem alles, wat mij in dat land zoo lief en dierbaar was, om het zelve misſchien nooit weder te aanſchouwen. Vaart wel dan, zoo ſprak ik met een vol, met een ontroerd hart bij mij zelven:

Vaart eeuwig wel, mijn teergeliefde vrienden!
En gij, voor eeuwig wel, mijn dierbaar vaderland!
Hoe ſterk gevoelt mijn hart de banden die mij binden
Aan uw gezegend ſtrand!

O woeste Zee! waar 't hart geen vriend bejegent,
Voer mijn geheugen op uw vlotte baren meê:
En bruisch mij altijd toe, „Die God, die d'aarde zegent,
„ Beveelt ook aan de zee."

Slechts twee etmalen na ons vertrek van de reede van *Embden* waren wij in het Kanaal, en in het gezigt der Franſche en Engelſche kusten. Het weêr was ſchoon, de lucht onbewolkt: het bergachtig *Douvres* zagen wij aan onze regterzijde, en zoo nabij waren wij aan hetzelve, dat wij deszelfs kaſteel, dat merkwaardig overblijffel der grijze oudheid; de ſteile en overhangende rotſen, donkere bosſchen en groene beemden duidelijk onderſcheiden konden.

O hoe gaarne zou ik hier eens aan land gegaan zijn en rondgewandeld hebben op de hooge bergen en in de vruchtbare valleien, die dit zoo bekoorlijk liggend zeeplaatsje omringen. Onbeſchrijfelijk heerlijk en verrukkend moet het uitzigt uit het zelve naar alle kanten zijn: voor zich de engten van het ſcheeprijke Kanaal en de kusten van *Frankrijk*: achter zich de vruchtbare bergen en dalen van het rijke en ſchoone graafſchap *Kent*, bezaaid met de aanzienlijkſte lusthuizen en paleizen van Lords en andere rijken. Op eenen afſtand de majestueuſe *Theems*, op haren breeden rug eene ontelbaare menigte ſchepen voerende, die de ſchatten van een groot gedeelte dezer wereld in Engelands Hoofdſtad binnen brengen: — — die op hare rijke oevers, vruchtbare velden, rijke ſteden, fraaije dorpen en prachtige paleizen aan het verrukt oog vertoont. Hoe gaarne zou ik de hooge rots beklommen, en mij in het bezigtigen van het oud kasteel, dat hier reeds veele eeuwen verduurd heeft, verlustigd hebben. De hooge grijze torens, de ruime ledige vertrekken, de graauwe wanden, de beſchimmelde tapijten, misſchien de halfverſleten afbeeldſels van hun, die op dit tooneel de een of andere rol tot heil of ongeluk van hunnen medemensch, geſpeeld hebben: verroeste ſchilden en wapenen van helden die lang vergeten zijn: o hoe gaarne zou ik alle die overblijffels eener eerbiedwaardige oudheid aanſchouwd en mij met mijne ſombere gedachten verplaatst hebben in de voor-

wereld, in die eeuwen, die reeds zoo lang over ons zijn heengevloogen! Hoe gaarne zou ik... — — dan dit was toch ondoenlijk: aan dezen wensch konde in mijne omſtandigheid onmogelijk voldaan worden: ik vond mij als in eenen kerker opgeſloten, en was, gaarne of ongaarne, genoodzaakt te blijven waar ik was.

Zoo gunſtig als ons deze dag was, hebbende wij een' goeden wind en eene meest onbenevelde heldere lucht, die ons gelegenheid gaf alle de voorwerpen, die onder het bereik van ons gezigt kwamen, duidelijk te kunnen aanſchouwen, terwijl ik, zwijgende en peinzende op het dek gezeten, mij bij mij zelven in mijne romaneske beſpiegelingen aangenaam verlustigde: zoo ongunſtig, zoo onaangenaam, ja zoo vreeſelijk en ontzettend was voor ons de volgende nacht, een nacht, aan welken ik niet anders dan met ontroering denken kan.

Het was tegen den avond van dien genoegelijken dag, dat, terwijl wij onzen koers in het gezigt van Engelands kusten vervorderden, de wind begon aantewakkeren en veranderde, zoodat wij meer en meer naar deszelfs kusten henen gedreven wierden. Het was nieuwe maan en ſtik donker; de lucht betrok. Evenwel er waren juist geene zoo ongunſtige voorteekens, en het weêr, hoewel veranderd, echter zóó, dat wij allen, zelfs de Kapitein, zonder eenige vreeze voor gevaar of onheil, ons ter rust begaven. Maar wat gebeurt? Midden in het don-

kerst van den nacht, ſteekt geheel onverwacht en als in een oogenblik een geweldige ſtorm op.

Verbeeld u, zoo gij kunt, mijn Vriend! mijn toeſtand; — terwijl ik nederlag en ſliep, deed eene mij in mijne kooi overvallende ſtortzee, door het poortje ingeſlagen, ontwaken, ijſelijk ontwaken, terwijl mij het vreeslijk geraas der kabels en touwen verdoofde en bijna geheel buiten mij zelven bragt, niet wetende, of wij nog behouden of reeds verloren waren. Vreesſelijk woedende golven ſchuimden en brulden, tot zij met een donderend gedruis zich tegen elkanderen verhieven als bergen, en het hevig geſchokte ſchip met zich op hunne akeligs hoogten verhieven, om het dieper te doen nederzinken in den afgrond, die golf en golf van elkanderen ſcheidde.

Het geen het gevaarlijke van onzen toeſtand zoo zeer vermeerderde was de donkerheid van den nacht, de nabijheid van de kusten, die hier vooral zoo gevaarlijk zijn, zijnde juist dezelfde, waar onlangs het ſchip *de Vrede* zoo ongelukkig met zoo veele levens gebleven was: waar bij nog kwam, dat de matrozen, hoe knap en welbedreven anders, zich op het volgeladen dek niet anders dan met moeite redden konden.

Door het woeden der winden, het bulderen der zee, het razen en kraken van touwen, zeilen en masten, kon men geen onderſcheiden geluid meer hooren: het ſcheepsvolk verſtond elkander niet meer,

meer; het akelig geroep des Kapiteins door de holle ſpreektrompet, zijne matrozen nog niet eens bij naam kennende, waar door hij niet weinig in het behoorlijk geven zijner orders belemmerd wierd; het ſchreeuwend antwoord der matrozen, dat alles vermengde zich akelig onder het gehuil der aangierende winden, die telkens met eene verdubbelde woede op het ſlingerend ſcheepje aanvielen en het met eene oogenblikkelijke vernieling dreigden. De woedende golven verbrijzelden de glazen in de kajuits achterpoorten en kwamen met geheele ſtroomen dezelve binnen vliegen: banken, tafels, ſtoelen, fleſſchen, ander huisraad, alles wierd in minder dan een oogenblik met een ontzettend gedruisch in eenen hoek op elkander geworpen en meestendeels verbrijzeld.

Verbeeld u mijnen toeſtand, mijn Vriend! geheel aan het zeeleven, geheel aan zulke tooneelen niet gewoon, en niets anders dan den dood voor oogen ziende.

O! hoe veele benaauwende hartstogten wisſelden zich in die noodlottige uren af; hoe vele akelige mogelijkheden; hoe vele grievende waarſchijnlijkheden zworven voor mijnen moêgekampten geest, terwijl ik mij niet anders voorſtelde of onze reeds krakende en zoo fel geſlingerde woning zou eerlang verbrijzeld en een woest wrak worden, op welks verſtrooide overblijffels wij mogelijk ons noodlot eenige oogenblikken bejammeren, en dan met dezelve vergaan zouden.

O mijn

O mijn Vriend! hoe ik bij zulk akelige voorſtellingen, bij zulk een naar vooruitzigt te moede was, kunt gij u gemakkelijker voorſtellen, dan ik in ſtaat ben u te beſchrijven. Vurig ſmeekte ik om behoudenis tot dien God, in wiens hand alle onze lotgevallen zijn, tot Hem, die op de vleugelen des winds wandelt, aan wien de zee en hare bruisſchende golven gehoorzamen moeten.

Elk der matrozen arbeidde om het zeerst, om ſchip en leven te behouden, en na veel arbeidens en moeite kreeg men het ſchip gewend: het gelukte ons, ons verder en verder van de kusten te verwijderen, en meer in het ruime ſop te komen, waar door het gevaar merkelijk verminderde. Met het aanbreken van den dag bedaarde het weêr allengskens, de wind ging leggen en veranderde zoo in ons voordeel, dat wij weder onzen koers vervolgen konden, en weldra de ſchade, die wij met terugzeilen geleden hadden, inhaalden. Wij bevonden ons nu tegen den middag wederom op dezelfde hoogte, waar de ſtorm zoo onverwacht op ons was losgebarſten, namelijk *Dungeneſs*, de plaats zoo als ik even zeide, waar het Oostindisch ſchip *de Vrede* zulk een rampzalig lot getroffen heeft.

Men wees mij de plaats, en met een aangedaan, met een weemoedig hart ſtaroogde ik op dezelve. Daar ik de ijsſelijkheden van eenen ſtorm nu zoo nabij gezien en met zoo veel gevaar ondervonden had, konde ik mij zoo gemakkelijk de akelige toeſtand voor den geest brengen, waarin dat ſchip

met

met zoo vele honderden menſchen bevolkt, moet geweest zijn. Ik staroogde, of ik nog niet het een of ander overblijfſel van het zelve op het vlakke rode ſtrand ontdekken konde, doch ontdekte geene. — — Ik zag in mijne verbeelding, het ſchip vastzittende, door woedende golven overſtroomd; golven met de ontzettendſte kracht tegen hetzelve aangeſlagen, die het elk oogenblik met eene geheele verbrijzeling dreigden: ik hoorde het angſtig noodgeſchrei der bevreesde menigte, het onzinnig geraas en getier van ſommige woeste onbezuisde ſchepelingen, het naar hart brekende gekerm en gehuil van vaders, moeders, kinderen en allen, die niets anders dan eenen zekeren en ijsſelijken dood voor oogen zagen. Ik zag het ſchip gedeeltelijk onder de golven bedolven, en elk zijn laatst vermogen inſpannen, om nog een boven water zijnde plekje te bereiken, om ware het mogelijk den aangrimmenden dood te ontgaan, en het veege leven te behouden.

Ontzettend, akelig gezigt! vrouwen in de armen harer mannen vasrgekneld, vaders, moeders met een oog van het teederst, het diepst mededoogen hunne kermende, van den ſchrik des doods verbleekte kinderen aanziende, die zij zoo gaarne helpen wilden en niet helpen konden: kinderen, hangende aan den hals van de doodbleeke, en tot God om hulpe kermende moeders, onnoozele zuigelingen door de woeste golven van de moederlijke borst weggeſlagen. — — O! hoe veele oogmerken, hoe vele goede bedoelingen, hoe vele voor-

uit-

uitzigten wierden hier in een oogenblik verijdeld? — Hoe velen, dacht ik door een ongunſtig noodlot in hun vaderland vervolgd, misſchien door onregtvaardigen bedrogen en in het ongeluk gedompeld, of door den loop van tijden en omſtandigheden zoodanig in hun vermogen gekrenkt, dat zij geen behoorlijke zorg aan hun kroost beſteden konden; dat zij, ſteeds door tegenſpoed op tegenſpoed vervolgd, met al hun ingeſpannen arbeid en pogen het noodige niet bekomen konden, en nu, om een drukkend noodlot te ontgaan, en in eene nuttige betrekking betere dagen voor hun en de lievelingen van hun hart te hebben, eene verre reis ondernemende, vonden hier hun graf, en met hetzelve het vergaan van alle hunne verwachtingen. Ik verbeelde mij een edel, een regtgeaard jongeling, een waardig zoon, zich uit de armen zijner dierbare ouders losgeſcheurd hebbende, met dat edel oogmerk, om, in een ander werelddeel, waar hem de fortuin gunſtiger aanlachte, door zijn ijver en arbeidzaamheid alles te doen, wat in zijn vermogen was, om voor hun, die hem het leven hadden gegeven, en zoo veel, ja misſchien alles opgeofferd, om hem tot een gelukkig mensch voor zich zelven, en een nuttig lid der maatſchappij te vormen, om hun het goede aan hem bewezen te vergelden, den last der jaren te verligten en hun laatſte levenstijdperk in eene meer genoegelijke en onbekrompene onafhankelijke omſtandigheid te helpen doorbrengen: dezen zie ik met de doodskleur op zijn, met wanhoop en droefheid

heid geteekend gelaat, zuchten over het zoo vreesſelijk te leurſtellen van zijne edele oogmerken en ſtreelende vooruitzigten, en met een verſcheurd hart den akeligſten dood ontijdig te gemoet ſnellen. Ik zag het mastelooze wrak geheel verbrijzeld, en met hetzelve al wat adem had aan de woedende zee, aan eenen ontzettenden dood overgegeven.

En hoe ligt, mijn Vriend! had ons datzelfde akelig lot kunnen treffen, hoe na had had het ons ook geſtaan? en toch waren wij bewaard, waren wij behouden gebleven. Wat onderſcheidde ons boven alle die ongelukkigen? Ik zocht de redenen opteſporen, waarom aan ons een zoo veel gelukkiger lot beſchoren was? en vond geene andere dan de bewarende zorg, de gadelooze ongehoudene goedheid van dien God, in wiens hand alle onze lotgevallen zijn, en wiens wijze en altijd goede oogmerken in ons zoo gelukkig, zoo wel als in dat ander ongelukkig geval, voor ons verborgen waren. — Ik wierd geheel gevoel, eerbied en dankzegging voor dat Wezen aller wezens, dat heerscht in de hoogte en in de diepte, met eene magt, die geene palen kent. Nooit heb ik dieper dien indruk der grootheid van den God der natuur gevoeld, nooit geduchter bewijs daar van gezien. Hoe ontzaggelijk en hoe waar kwam mij nu die gedachte voor. „ Hij die boven den kloot der aarde woont, „ en de wereld beheerscht door den ſchepter zijner „ almagt, hij ſtrekte zijne hand uit over de zee „ en beval het onweêr, de winden hoorden dit

„ en

„ en vlogen woedend uit hunne holen, de zee ge-
„ hoorzaamde en hare golven bruischten."

Zoo dacht, zoo gevoelde ik: kalmte en rust keerden in mijne verflagene ziele te rug en ik konde nu bemoedigd en gelaten mijn lot en leven hem toevertrouwen, die, ook in het gezigt des doods, uitkomst geven kan. Waar God mij hoedt, konde ik nu blijmoedig met zekeren dichter zeggen:

Waar God mij hoedt, kan geen gevaar mij treffen:
Op wien mijn aanzijn drijft, op hem drijft ook mijn lot.
Hoe fel de golven flaan, hoe hoog zij zich verheffen:
Zij roepen: „ hier is God."

Zoo reis ik blij, zelfs op de ontrouwe baren
Omringd van bank en klip en duizend duizend doôn:
Zijn wenk alleen kan mij vernielen of bewaren:
Op zee is ook zijn troon.

Na het aanfchouwen en ondervinden van zoo vele ijsfelijkheden; na den dood van nabij onder de oogen gezien te hebben en ter naauwernood zijne fterke vuisten ontfnapt te zijn, befchouwde ik het leven van den zeeman, als den armften en beklagenswaardigften ftand op aarde, vooral dien der gemeene matrozen. Afgefcheiden van vaderland en vrienden, in een eng verblijf, foms weinig beter dan een varkenskot moetende huisvesten, omzwervende, en altijd van duizende gevaren omringd, flecht gekleed en nog flechter gevoed, bij dag en bij

nacht

lacht aan regenbuijen, wind en ſtormen blootgeſteld, met hun verblijf, de ſpeelbal der ontrouwe golven, — eentoonig, zonder het genot van jeugdige vermaken, henenlevende, verſtoken van gepaste middelen en gelegenheid, om hunnen geest te veredelen, hun verſtand te beſchaven, terwijl vele omſtandigheden in hunnen levensſtand zamenloopen, om eene ruwe woestheid en ligtzinnigheid meer dan ware zedelijkheid te bevorderen, moeten zij voor eene geringe bezoldiging, in de grootſte gevaren, hunne beste levensdagen doorbrengen. Zelfs den ſtand der voornaamſten beſchouwde ik met een zeker mededoogen, en zou, dacht ik, veel liever in eene geringe woning, waarin ik zonder angst of vreeze van dien aard, als de zee zoo dikwijls oplevert, bij eene ſchrale bete, mijn leven doorbrengen, dan in den ſtand van zeeman ſchatten op ſchatten te kunnen ſtapelen en van het edelſte en beste dezer aarde voorzien te zijn.

Evenwel, mijn Vriend! ik dacht ook, dat het zeer gelukkig was, dat niet allen in dit geval oordeelden, zoo als ik op dit oogenblik. Hoe vele genoegens toch zouden wij dan niet moeten misſen, die wij nu genieten kunnen; hoe vele nuttige kunſten en wetenſchappen zouden dan verborgen zijn gebleven? hoe weinig zouden wij dan kennen en weten van den aardbol, welken wij bewonen, en die ons nu in deszelfs afgelegenſte deelen, in alle deszelfs rijken, lucht, water en aarde, zoo vele treffende en heerlijke bewijzen van de magt, wijs-

heid en goedheid van den Schepper dezer wereld oplevert: bewijzen, die ons met bewondering eerbied, dank en aanbidding vervullen.

De edele voortbrengſelen, de koſtelijke ſchatten van het geurig Oosten en van het vruchtbaar Westen zouden wij dan niet alleen moeten ontberen, maar met dezelve zoo talloos vele dingen, die wij, in onzen tegenwoordigen toeſtand, tot verkwikking en veraangenaming van ons leven noodig hebben. Wat zou er dan van zoo vele landen en volken dezer wereld, wat zou er van ons eigen dierbaar vaderland geworden zijn? Zeker zou het nimmer zulk een paradijs, nimmer de bewondering der wereld zijn geworden; maar waarſchijnlijk nog in ſtinkende poelen en moerasſen voor het grootſte gedeelte begraven liggen, moerasſen, wier dampige en ſtinkende lucht dood en verderf rondom zich deden heerſchen, daar, waar thans heerlijke weiden, vruchtbare velden en korenakkers, fraai geboomte, ſchoone lusthoven, prachtige paleizen en deftige landhuizen het oog vermaken, de lucht met gezonde en welriekende geuren vervullen, en de bewondering van elken aanſchouwer tot zich trekken.

Ik eerbiedige de wijsheid en goedheid der Voorzienigheid, dat zij den menſchen zulke onderſcheidene neigingen heeft gegeven, en dat elk in zijnen ſtand en betrekking voor eene zekere mate van genoegens vatbaar is: waar door de zeeman, zelfs door geene gevaren van den ontzettendſten en vreeſelijkſten aard kon worden afgeſchrikt zijn leven op

zulk

zulk een ſchijnbaar of wezenlijk onaangename wijze, ten nutte van het algemeen, te beſteden.

Echter mijn Vriend! hoe zeer mij deze gedachten opleidden om den ſtand en het lot des zeemans uit een geheel beter oogpunt te beſchouwen, ja hoe eerwaardig mij dezelve nu ook voorkwam, had ik waarlijk nog meer medelijden met denzelven, voor al wat de gemeenen in dien ſtand betreft.

Is het waar, gelijk niemand kan ontkennen, dat zij tot het nuttigst gedeelte der maatſchappij behooren, dat zij ons duizende genietingen bezorgen, dat men rijkdom, overvloed, ja alles het geen van de meesten zoo gretig gezocht en begeerd wordt, aan hunne zorg en werkzaamheid te danken heeft; is het waar, dat ons, alom zoo beroemd, vaderland zonder dien nuttigen ſtand niets zou geworden zijn, en weldra wederom in eene modderpoel veranderen zoude; hoe beklagelijk dan, dat zulke nuttige, zulke onontbeerlijke leden der maatſchappij veelal zoo ſlecht behandeld, zoo ſober en gering bezoldigd worden, dat zij van velen met verachting worden aangezien, om hunne woestheid en losbandigheid, zoo als men zegt; doch dan zou men vooral ook den vaderlandſchen boer met geene mindere verachting moeten aanzien, die zich in dat opzigt niet ligt door den ruwſten zeeman overtreffen laat, zoo als onze dorpskermisſen duidelijk genoeg getuigen kunnen. Hoe beklagelijk dan, dat zij voor zoo vele knevelarijen blootſtaan; dat hun door gierige opperhoofden zoo dikwijls het noodig

177634

en ſchuldig voedſel wordt onthouden, om zich zelven daar mede ſchandelijk te verrijken, waar van het noodlottig gevolg voor deze ongelukkigen maar al te dikwijls op ziekten, kwijnende ongemakken of eenen ontijdigen dood uitloopt: en hoe weinig er bij de menigvuldige uitkomende ſchriften in ons vaderland voor de beſchaving en zedelijke verbetering van den zeeman gedaan wordt, is eene misſchien al te weinig opgemerkte, maar echter even zoo zekere als treurige waarheid.

Wat weêr en wind betreft, in dat opzigt is onze reis tot dus verre, na den doorgeſtanen ſtorm niet ongunſtig. Met eene matige koelte in het gezigt van Engelands kusten zeilende, ſtaroog ik nieuwsgierig op dezelve, en aanſchouw met een verrukkend genoegen het verbazend onderſcheid, dat er tusſchen deze en die van mijn vaderland plaats heeft. Daar de laatſte uit langzaam opgaande gelijkvormige zandheuvelen beſtaan, die aan het oog volſtrekt geene ſchoonheden van natuur of kunst, die men ſchilderachtig noemt, opleveren, aanſchouwt het verbaasd oog hier zich majestueus, als hooge torens, ſtout verheffende klippen en rotſen, in de zonderlingſte gedaanten gevormd; rotſen, waarop de ſchuimende golven te vergeefs eeuwen lang hunne woedende ſterkte hebben beproefd: verbazend hooge bergen naar alle kanten een onbeperkt

perkt en heerlijk uitzigt aanbiedende, en tusſchenbeide hier en daar op den top van eene rots of berg een oud, verlaten, graauw kasteel, dat de geſchiedenis der voorwereld in ons geheugen herroept.

Schilderachtig en treffende inderdaad is dit gezigt; en dat mij nu en dan wel eens de lust bekroop en een ſterk verlangen in mij gaande wierd om eens achter die rotſen en bergen de rijke vruchtbare velden, de bloeijende ſteden en de welbevolkte dorpen van het ſchoone Albion te aanſchouwen, zult gij wel gaarne zonder mijne verzekering gelooven willen.

Wat evenwel het aanmerkelijk onderſcheid tusſchen de Engelſche en Vaderlandſche kusten aangaat: hoe ſchoon, hoe ſchilderachtig ook de eerſte zijn, en het daarin zeker verre van onze vaderlandſche winnen, zoo moeten deze echter den onbevooroordeelden aanſchouwer met de meeste verbaasdheid en verwondering vervullen, als verre voor het grootſte gedeelte, (buiten de duinen namelijk) werkſtukken van kunst en arbeid zijnde, door menſchenhanden zamengeſteld en opgeworpen, en nog door menſchenarbeid met onnoemelijke kosten geſtadig onderhouden moetende worden, zonder welke voorzorg het ganſche land weldra wederom in eenen waterpoel veranderen zoude.

Onder zulke gedurig afwisſelende, mij nieuwe en treffende gezigten, terwijl ik met aangename beſchouwingen, die ik tusſchen beiden voor u mijnen

Vriend optecken, bezig houde, verloopt ongemerkt en ongevoelig mijn tijd en vervordert onze reis. Na tien dagen in zee, en meest altijd in het gezigt van land geweest te zijn, pasſeerden wij den 2den dezer *Kaap Lezard*, den uiterſten zuidwestelijken hoek van *Engeland*, en bevinden ons dus thans in de Spaanſche zee.

Hoe aangenaam na den ſtorm onze doortogt door het Kanaal was, wierd echter ons genoegen merkelijk geſtoord door een ander onaangenaam voorval, dat ons niet veel goeds voor het vervolg belooft.

Ik heb u reeds voorheen gemeld, dat ons voor ons vertrek dikwijls gezegd en verzekerd was, dat ons ſchip zoo goed en zoo rijkelijk van voorraad was voorzien, dat wij, naar mate van de hooge ſom, die voor ons was betaald geworden, wij ook een heerlijk leven zouden hebben. Gaarne geloofde en ſtemde ik dat toe, zoo lang ik aan de wal was, maar verzorgde mij des niet te min van de noodige ververſchingen en verſnaperingen, en de ondervinding leerde mij weldra hoe wel en voorzigtig ik daaraan gedaan had. De groote beloften wierden niet vervuld, — het geen ons toekwam aan ons onthouden. Hier over nu ontſtond een hevig geſchil tuſſchen den Kapitein en onzen braven Superkarga, die zich voor de paſſagiers in de bres ſtelde, met dat gevolg, dat ons opperhoofd in woede wierd ontſtoken; alles kort en klein ſloeg, en order gaf het ſchip te wenden en terug te keeren, gelijk werkelijk gebeurde. Evenwel hoe razend en woedend

hij

hij ook was, begrijpende, dat dit ook niet wel konde, en dat hem zulk eene daad in het vaderland zeer slecht zou hebben opgebroken, begon de storm bij hem te bedaren, hij herriep zijne orders, waarop wij wederom onzen koers vervolgden. Doch dat dit geval eenen zeer onaangenamen indruk op ons allen maakte, kunt gij ligt begrijpen.

ZEVENDE BRIEF.

Den 12 Mei, in de Spaansche zee.

Thans bevinden wij ons sedert eenigen tijd buiten het gezigt van land. Een gunstige wind bragt ons spoedig over de zoogenaamde gronden in de Spaansche zee. Verbazend hoog, maar statig en langzaam verheffen zich in deze zee de golven, zoo dat men dikwijls schepen, die zich in de tusschenruimte, die golf en golf van elkander scheidt, bevinden, niet dan van den hemelhoog verheven top eens golfs ontdekken kan.

Bij het schoone weêr, en eenen steeds toenemenden graad van warmte, zit ik dikwijls op het dek en staar op dit mij vreemd en nieuw tooneel op dezen onmetelijken waterplas. — — Ik zie in de elkanderen gedurig afwisselende baren een natuurlijk tafreel van 's menschen leven en het voorbijgaande en

met elkanderen te praten en hunne pijp te rooken: gelijk ook alle mijne reisgenooten, terwijl ik mij eenzaam in mijne hut heb afgezonderd, om mij met u in gedachten en geſchrifte bezig te houden.

O! hoe aangenaam is mij deze bezigheid, deze eenigſte vergoeding voor het gemis van eenen hartvriend; hoe genoegelijk in zulk eene volſtrekte eenzaamheid, al is het dan ſlechts op het papier, zijn hart, zijne gedachten, zijne aandoeningen en gevoelens aan eenen vriend te kunnen mededeelen: en daar dan bij te denken, dat dezelfde letteren, die wij thans zoo verre van hem afgeſcheiden op het papier zetten, hem toch denkelijk eens in handen komen, en ook aangename oogenblikken bezorgen zullen. Dit denkbeeld, dit zoete, aangename denkbeeld ſpoort mij telkens aan, om elk geſchikt oogenblik aan u toe te wijden en mij met u te onderhouden, al is het dan ook, dat ik van mijn eentoonig leven juist geene belangrijke berigten kan mededeelen.

Het was Zondag zeide ik zoo even. Nu, het geen ik verder daarvan zeggen wilde, beſtaat daarin, dat wij op dien dag ook onze ſoort van godsdienſtige bijeenkomst hebben.

Het zal u zeker niet onbekend zijn, dat het op de meeste ſchepen de gewoonte is 's Zondags een ſtuk uit de zoo bekende *Christelijke Zeevaart* voortelezen. Op kleine ſchepen verrigten doorgaans de Kapiteins dit werk, althans dezulke, die nog aan de oude gebruiken zijn gehecht, deze zullen zelfs geenen dag laten voorbijgaan, waarop niet door hem

de

de gewone morgen- en avondgebeden gelezen worden. Doch dit was niet de gewoonte van onzen Kapitein, en ik, hoe gaarne ik zulks in een ander geval gedaan zoude hebben, vond nu redenen, mij zelven niet ongezocht en ongevraagd tot zulk een, hoewel hoogstbetamelijk, ja pligtmatig werk op te werpen: doch, daartoe aangezocht wordende door mijne medepasſagiers en ſcheepsgenooten, was ik aanſtonds met geheel mijn hart daartoe genegen en bereidwillig. Wij formeerden dus eene ſoort van een klein genootſchap of maatſchappij, voor welke 's Zondags de kajuit in orde wordt gebragt en geſchikt, om met een godsdienſtig oogmerk in dezelve zamen te vergaderen.

Dezen morgen hadden wij eene bijeenkomst van dien aard. Gij begrijpt ligtelijk, mijn Vriend! dat ik mij in mijne voorſtelligen bij die gelegenheid niet binde aan de *Christelijke Zeevaart* of dergelijk nu ongeſchikt en afgeſleten werk. Ik volg mijn hoofd en eigen leiding, en zoek zoodanige waarheden voortedragen, als ik denk, dat met onze tegenwoordige behoeften en die van mijne ſcheepsgenooten, die van onderſcheidene gezindheden zijn, meest en best overeenkomen. Zoo had ik dezen morgen tot een onderwerp genomen. JOHANN. 17, v: 3. en daar uit aangetoond hoe nuttig, hoe vertroostend, hoe rustbevorderend in het algemeen en in het bijzonder de kennis van die waarheid is, *'er is een God.*

En waarlijk, mijn Vriend! wanneer men zijn door-

doornig levenspad zoo geheel eenzaam en alleen bewandelt; zoo geheel verlaten is van zijne vrienden, verſtoken van hunnen raad en troost, zonder ooit in ſtaat te zijn, zijn hart eens zoo vrij en geheel uitteſtorten, wanneer men zich als een eenzaam zwerveling op aarde moet aanmerken, omringd van duizende gevaren, o! dan gevoelt, dan ondervindt men eerst regt met een ſtreelend en hartverrukkend gevoel de kracht, de rustbevorderende en opbeurende kracht van het geloof aan zulk eene waarheid; dan, van allen vriendenraad, van alle vriendenhulp en troost verſtoken, gevoelt men eerst, welk eenen hoogeren, welk eenen zaligen, welk eenen alle angſten uit het hart verbannenden troost het aanbrengt, zijne toevlugt te kunnen nemen tot, en zijn onwankelbaar vertrouwen ook in de hoogſte nooden en gevaren zoo geheel te kunnen laten nederzinken, op dat Wezen aller wezens, het welk het vertrouwen aller einden der aarde en der verafgelegene aan de zee is.

ACHTSTE BRIEF.

Den 17 Meij 1805.

Thans zonder ophouden het ſchoonſte weêr en eene gunſtige wind hebbende, paſſeerden wij den 14den dezer het paradijſiſche *Madera* en *Porto Santo*, dat eiland dat van velen voor de bekoorlijkſte verblijfplaats der wereld wordt gehouden, en dit zegt veel, mijn Vriend! — — Trouwens, daarin toch komen allen, die dit eiland gezien en bezocht hebben, overeen, dat hetzelve in gezondheid en zachtheid van lucht, in vruchtbaarheid, in overvloed en rijkheid van de edelſte voortbrengſelen der natuur, en in natuurlijke ſchoonheden door geen land der wereld overtroffen wordt. — Welk een ſpijt, welk een hartzeer gevoelde ik, dat ik niet tot die gelukkigen behoorde, die dat alles uit eigen ondervinding weten konden; — welk eene ſpijt voor mijne neiging, dat het mij niet mogelijk was in die, welriekende boſchjes en lanen van oranjeboomen, bij het aanhoudend liefelijk concert der vogelen, rondtewandelen, of op den top eenes met geurige heesters beplanten heuvels, of op het groen tapijt eener wellustige vallei, een glaasje van dien hemelſchen nektar te kunnen drinken, die hier gekweekt

en

en toebereid wordt: dat ik niet op bergen en in dalen, in bosschen en in velden, in tuinen, wijngaarden, lusthoven, beekjes en rivieren, de wonderen der overschoone schilderachtige natuur in dit aardsch paradijs aanschouwen konde; of geen ooggetuige zijn van de sporen der geduchte verwoesting, onlangs op dit gezegend Eiland door ontzettende stortingen, watervloeden en overstroomingen veroorzaakt, waarbij zoo vele honderden van menschen en beesten het leven ongelukkig inschoten.

Hoe kort eene tijd wij ook nog maar buiten het gezigt van land geweest waren, gaf echter het aanschouwen van dit Eiland mij een onbeschrijfelijk genoegen, hoewel wij het zelve op eenen te grooten afstand van ons hielden, om er iets onderscheidenlijk dan hooge bergen en rotsen van te ondekken.

De dag van heden is zoo genoegelijk ten einde geloopen; zonder eenige verhindering van lucht of weêr voeren wij onophoudelijk in het gezigt der *Canarische Eilanden*. Gij weet, dat de Portugeaen voor ruim twee eeuwen, boven alle andere volkeren met drift bezield, om nieuwe ontdekkingen te doen, deze Eilanden in de vijftiende eeuw ontdekten, onder het geleide van VASCO DE GAMA en den dapperen ALBUQUERQUES. Bij de ouden waren deze Eilanden bekend onder den naam van *Fortunata*, (gelukkige) uit hoofde van de gezondheid der lucht, en de vruchtbaarheid van den grond.

De

De Kastilianen, die deze Eilanden naderhand aan *Spanje* afstonden, vonden dezelve bevolkt met eene zeer goedaardige en zachtmoedige soort van volk, hebbende niets van die wreedheid, welke men den barbaren doorgaans verwijt. De bloedstorting, bij voorbeeld, beschouwden zij met afschrik, en geen haat, hoe sterk ook, was in staat, een strenger straf tegen hunne vijanden uittedenken, dan dezelve te gebruiken om hunne geiten te hoeden, en hun vee te reinigen.

Een groot onderscheid dacht ik bij de tegenwoordige bezitters, daar thans nog werkelijk een Raad op dit Eiland in wezen is, welks pligt het is een wakend oog op de gewetens, de gedachten, de gezindheden van hunnen medemensch te houden, en die genen, die niet met hun van een gevoelen zijn, of niet dien weg naar den hemel inslaan, dien zij daar toe hebben afgebakend, te verbranden, terwijl men de ligchamen van hun, die naar het oordeel van deze regtbank, niet in het zuivere regtzinnig geloof, gestorven zijn, geen graf vergunt, maar slechts vrijheid geeft om in zee te worden geworpen. — Welk een onderscheid dacht ik tusschen de voormalige en tegenwoordige bezitters! — welk een onderscheid tusschen Heidenen en zoogenoemde Christenen! —

Het weêr was heden zeer schoon, de zee stil en slechts door zoele windjes bewögen. Wij zeilden op zulk eenen kleinen afstand van een dezer eilanden, namelijk *Groot Canárien*, dat hetzelve zich zeer schilderachtig

aan

aan het oog vertoonde. Dadelijk konden wij door onze kijkers het geboomte, dat op de kruinen der bergen pronkte, en het ſpelend groen der heuvelen onderſcheiden. Ik zag den alomberoemden, en alom bekenden *Piek van Teneriffe*, met eene trotſche majesteit deszelfs kruin in de wolken des hemels verbergende.

Een verbazend, een ontzettend gezigt, mijn Vriend, u dat te beſchrijven, u de heerlijke terugkaatſing van dat trotsch gevaarte in het glinsterende zeewater, te beſchrijven, gaat verre boven mijn vermogen, en boven het vermogen van elke pen. Maar wat moet dan het uitzigt van den top dezes bergs niet zijn? — Ik had het genoegen denzelven te beklimmen, in mijne gedachten namelijk: en wat zag ik, na een lang en zeer vermoeijend klimmen van verſcheidene mijlen. Dan eens door liefelijke Oranje- en Citroenen-bosſchen en ander geboomte; dan eens door koude, barre, zandige gedeelten; dan eens langs vruchtbare; dan eens langs woeste en dorre plaatſen, dan eens over gloeijend zand, en dan eens wederom over puntige en ſcherpe ſteenen, eindelijk met verbazend veel moeite den top bereikt hebbende, bevond ik mij op eene effene vlakte van denkelijk eene halve mijl in den omtrek. In het midden van dezelve was eene kolk als een trechter gevormd, nu en dan eenige rook en kleine ſteentjes uitwerpende. Ik wendde mijne oogen rond aan alle kanten, en had misſchien het uitgebreidſte uitzigt, dat men ergens op dezen aardbol hebben kan: misſchien het uitgebreidſte

en meest ontzettende, maar juist niet het ſchoonſte. — Het uitzigt van den *Veſuvius*, over het fraaiſte gedeelte van het ſchilderachtig *Italie*, moet dat van dezen berg verre overtreffen, daar het oog hier aan alle kanten niets ontdekt dan eene oneindigheid van water, lucht en wolken, eene oneindigheid waarop het oog wel ras moede wordt te ſtaren, terwijl het hart eene ſoort van kille en ontzettende aandoening gevoelt, eene aandoening, die ons onze kleinheid en nietigheid zoo zeer doet beſpeuren, dat wij ons gedrongen voelen, tot dank en aanbidding van dat Wezen aller wezens, dat deze wonderen zijner almagt ſchiep, en op den duur in ſtand houdt: — — God is groot en wij begrijpen Hem niet, dacht en beſefte ik en zonk neder voor den Almagtigen in het ſtof. ——

Ik vestigde, na deze aandoeningen mijns harten bot gevierd te hebben, mijne oogen naar beneden en ſtond verbaasd te zien, dat dit en de andere omliggende eilanden zich geheel vlak en effen vertoonen, daar zij toch zoo buitengemeen berg- en rotsachtig zijn. Dan ik bedroog mij, mijn Vriend, — het geen ik zag waren niet de eilanden, maar eene verzameling van wolken die den berg omringden: deze wolken vermeerderden en verdikten van tijd tot tijd, tot dat zij eindelijk in een onweêr losbarsteden. Welk een ontzettend, welk een onbeſchrijfelijk gezigt, ik zag als eene zee van vuur in ſnelſchietende blikſemſtralen rondom mij, terwijl

de donder met een vreesselijk geluid, van berg tot berg ontzaggelijk terug gekaatst, beneden mijne voeten rolde. — — Welk een tooneel, welk een heerlijk tooneel van de magt, de ondoorgrondelijke magt en grootheid van Hem dien Oneindigen, die woont boven den kloot der aarde, die zich met wolken bedekt als met een kleed, die op de vleugelen des winds wandelt. Verbaasdheid en ontzetting, heilige eerbied en diep ontzag vervulden mijne geheele ziel, en deden mij verrukt, bedwelmd door den glans van Gods grootheid majesteit, uitroepen:

Hoe groot! hoe vreesselijk zijt g' alom
In uw verheven heiligdom?
Aanbidlijk Opperwezen.

O God, wat is de mensch, de broze mensch, dat Gij zijner gedenkt, en 's menschen zoon, dat Gij aan hem zoo veel liefde en genot bewijzen wilt?

Nu bedaarde het onweêr, de wolken verdeelden zich en verdwenen weldra geheel en al, de lucht wierd helder, en nu vertoonde zich weder een geheel nieuw tooneel voor mijne oogen. Ik zag nu alle de eilanden als uitgespreid voor mij en rondom mijne voeten, evenwel zoo verbazend verkleind, dat het oog geene onderscheidene voorwerpen ontdekken konde. Gaarne had ik op den top des bergs zoo lang vertoefd, dat ik van daar het prachtig-

ligte natuurtooneel had kunnen aanschouwen, namelijk het ondergaan der zon: doch dit niet kunnende gebeuren, daalde ik weder af met zoo veel moeite als ik opgeklommen was, en bevond mij weldra weder op de plaats waar ik zoo lang geweest was, en die ik slechts in mijne gedachten had verlaten, namelijk op het schip.

Tot dus verre hadden wij zonder eenigen hinder onze reis vervorderd, zonder door een enkel schip gepraaid of opgehouden te zijn, zelfs in het Kanaal niet, waar ons anders zoo vele, vooral Engelsche schepen ontmoetten: het is waarschijnlijk, dat men ons schip voor een Engelsch vaartuig heeft aangezien, dewijl het ook werkelijk een Engelsch maaksel was, en dat dit de reden is, waarom men ons zoo ongehinderd onze reize liet vervolgen. Doch nu, na de *Canarische Eilanden* gepasseerd te zijn, had de eerste ontmoeting van die natuur plaats.

Een Kaper bejegende ons hier, deed naar gewoonte een schot en noodzaakte ons dus zeilen te minderen en bijtedraaijen: dit geschied zijnde, wierd de sloep uitgezet, en de Kapitein met eenige gewapende manschap kwam bij ons boord, onderzocht de papieren, bevond alles wel en vertrok wederom na eenige kleinigheden van tabak te ontvangen, en ons eene goede reis gewenscht te hebben.

Ik en mijne reisgenooten, wij hadden ons zoo goed

wij konden, verſtoken in onze hutten, om geen argwaan of kwaad vermoeden te verwekken, en bragten den tijd, dat dit kaper-opperhoofd aan boord was in eenige onrust en vreeze voor de gevolgen door; evenwel tot onze groote blijdſchap kwamen wij met eenen kleinen ſchrik vrij, en dachten geene redenen te hebben, om nu vervolgens, daar wij ons al verder en verder van de eilanden verwijderen, onder welke zich doorgaans zodanige ſoort van roofſchepen ophouden, eenig onheil van dien aard te vreezen, dewijl zich in zulk eene zee, en op zulk eenen afſtand van land, op zulk eene zoo weinig bezochte plaats als wij nu waren, die ſoort van ſchepen zeldzaam vertoonen.

Dit geval, zoo gelukkig voor ons afgeloopen, en dat ons geen nadeel had toegebragt, dan eenige oogenblikken vertraging in onze reize, gaf mij ondertusſchen aanleiding natedenken over het kaperleven, en met een innig medelijden beſchouwde ik het akelig, het ongelukkig bedrijf van die ſoort van menſchen, welke het, volgens het zoogenaamde regt des oorlogs, hunne beſtemming en verpligting oordeelen zich te verrijken met den roof van hunnen evenmensch, die ſomtijds geheel onkundig van, en altijd zoo onſchuldig is aan de rampen van den oorlog, als het kleinſte en minstbeteekenende ſchepſeltje op deze aarde. — Welk een hatelijk, — welk een afſchuwelijk bedrijf voor redelijke menſchen; menſchen, onſchuldige menſchen van het hunne moedwillig, en dat nog wel naar den ſchijn

des regts, te berooven, tot den bedelzak te brengen, of uitgeſchud en ontbloot van alles, aan een onbarmhartig noodlot overtegeven, ſoms duizendmalen erger dan de dood, of in eenen kerker te doen zuchten, boven welken de dood verre verkieslijk zoude zijn. — — Welk eene verbazende ongelijkvormigheid van het gedrag van zoo vele menſchen, hooge en lage, welk eene onzettende ongelijkvormigheid van den toeſtand van zoo vele volkeren en maatſchappijen, met die verhevene leſſen en bepalingen, die ons door het Christendom, dien godsdienst van liefde, vrede en menſchengeluk worden voorgeſchreven, die niets wil, niets bedoelt dan menſchenheil en menſchenzaligheid, zelfs ook op deze aarde daarteſtellen en te bevorderen, terwijl menſchen, de voorwerpen van dat onſchatbaar heil, van hun kant alles doen wat in hun vermogen is, die zalige oogmerken te verijdelen en het leven tot eene hel te maken.

Na deze ontmoeting wierd ons ſtil en eentoonig leven door niets bijzonders afgebroken. Weêr en wind zijn gunſtig; de hitte begint zich wel krachtiger te doen gevoelen, doch niemand klaagt over dezelve, en allen aan boord genieten eene volmaakte gezondheid. — — De eene dag is volſtrekt gelijk aan den anderen. Lucht en water zijn de eenigſte voorwerpen, die wij buiten ons ſchip aanſchouwen. —— —— Den laatſten Zondag hadden wij wederom als naar gewoonte onze godsdienstige bijeenkomst: bij welke gelegenheid ik mijnen

hoorers voorſtelde het troostrijke, het zalige en het nuttige van de verwachting van een leven na dit leven.

Ik zelfs, mijn Vriend! gevoel te zeer de heilzame, de zoo veel troost aanbrengende invloeden van diergelijke waarheden, dan dat ik mij niet gedrongen zoude vinden, om dezelve bij elke gepaste gelegenheid voortedragen. — — Het is wel waar, zoo lang ons leven zacht en kalm, als een murmelend beekje, daar heenvloeit, en onze dagen onder weldadige, en door allerleije uitſpanningen afgewisſelden arbeid, als vlugtige uren voorbijſnellen, zoo lang kan het geloof aan zulk eene verwachting ons wel toeſchijnen, als van minder gewigt en aanbeveling voor onze ziel, te zijn: maar als lijden en wederwaardigheden het genot onzes levens verbitteren, als onze vurigſte wenſchen onvervuld moeten blijven, als wij ſcheiden moeten en geſcheiden moeten leven van hen, die wij zoo hartelijk beminnen, en dan nog in zulk eenen toeſtand omringd zijn door duizende gevaren, die ons elk oogenblik treffen en vernielen kunnen, o, wie is er dan niet onder ons, die niet gaarne een voldoend antwoord, op deze en diergelijke, voor elk mensch gewigtige, vragen zoude hebben: Wie ben ik? Welke is mijne beſtemming, en wat heb ik na den dood te hopen of te vreezen?

Wij zijn reeds den *Tropicus Cancri* gepaſſeerd, en bevinden ons thans dus in de verzengde luchtſtreek. — Wij hebben nog geene ſtilten van belang gehad, en eene gunſtige paſſaatwind doet ons

ſcheep-

ſcheepje ſnel de baren klieven: toch begint het in het ſchip warmer en meer drukkende te worden, vooral na eenè regenbui, met welke de heete deelen der lucht naar beneden ſchijnen te dalen: op het dek is het niet meer uittehouden. 's Morgens ten negen of tien uur is het hout zoo heet, dat men er zijne hand niet op durft leggen, en de voeten het ſtilſtaan op éene plaats ſlechts eenige oogenblikken verdragen kunnen. Dat men niet vele kleederen noodig heeft, kunt gij ligt begrijpen, een enkel hemd en eene dunne nankingslinnen of katoenen lange broek is vooral genoeg.

Met onze tafel en proviſie gaat het tot dus verre ook nog al zoo wat heen; wij hebben nog goede aardappelen, doch het vleesch is zeer ſlecht, 's Zondags verkwikken wij ons met ſoep van vleesch, gort en ingemaakte andijvie gekookt, en laten een of twee van onze hoenderen braden. — De ſteeds toenemende hitte, die tegen den avond in het ſchip het ſterkst gevoeld wordt, maakt de nachten wel eens ſlapeloos en lastig, doch een middagſlaapje vergoedt dat gebrek ook wederom genoegzaam: — 's middags een kopje thee, onder eene zonnetent gedronken, ſmaakt heerlijk, en is bij het ſchoon uitzigt op het glinſterend water, een' mijner aangenaamſte genietingen.

Onder de nieuwigheden van den dag behooren nu, voornamelijk de vliegende viſchen, die wij dikwijls bij geheele troepen uit de zee zien opkomen. Bij naam kent gij zeker dezen viſch: zijn

grootte komt met die van den haring overeen, hij heeft twee vinnen die hem tot vleugels dienen om boven het water te vliegen: dit vischje is waarlijk wel een ongelukkig ſoort van wezen, (voor zoo ver wij, namelijk over het geluk der dieren, en der viſſchen in het bijzonder oordeelen kunnen;) in de zee, zijn element, wordt hetzelve onophoudelijk vervolgt door haaijen, zeebraasſems en andere roofviſſchen, in de lucht door roofvogels: bezorgd voor zijne veiligheid, verlaat deze visch door zijn natuurlijk inſtinkt het water, om in de lucht andere voor hem niet minder wreede vijanden in den mond te vliegen: ook verlaat hij nooit het water, als enkel om zijne vervolgeren te ontwijken, en kan het dan ſlechts zoo lang in de lucht uithouden, als zijne vinnen nat zijn. — — Ook behooren tot deze nieuwigheden het Bezaantje, zijnde een klein fraai vischje, hebbende de fraaiſte kleuren van blaauw, rood en purper op de ſchoonſte wijze dooreengemengd, zijnde de overgangen dezer kleuren zoo zacht en ſmeltend, als die van den regenboog. Waarſchijnlijk heeft dit vischje dezen naam gekregen, omdat het een vlies in den vorm van een bezaanzeil opſteekt en zich daarmede, als een bij de wind zeilend vaartuig, vertoont.

In den avond geeft mij de gedurige jacht der viſſchen, vooral der Tonijnen, die als lange vurige pijlen rondom ons ſchip door het water vliegen, — het vlammend water zelfs, — de getemperde warmte met alle de aangenaamheden der bedaarde zee,

onuitſprekelijk veel genoegen. — Vooral vind ik dat ook in het beſchouwen der lucht: als ik zoo op eenen ſchoonen avond op het dek zit of ſta, en ik ſla mijn oog dan naar den hemel, en zie dat aantal van duizende en duizende glinſterende ſterren, dan ben ik verbaasd, dan ben ik opgetogen van bewondering.

Nog in het vaderland zijnde, had ik dikwijls over de ſchoonheid der lucht tuſſchen de Keerkringen, door de reizigers hooren ſpreken, en met een verrukkend genoegen las ik daar van eene fierlijke beſchrijving in Kapitein DE JONG's Reize naar de *Kaap*: hoe ſterk wenschte ik toen reeds toch eens in de mogelijkheid te zijn, die ſchoonheden met eigen oogen te aanſchouwen; een wensch, welks vervulling toen niet alleen verre, of maar hoogst onwaarſchijnlijk, ja onmogelijk ſcheen: thans evenwel ben ik in die gunſtige gelegenheid zelfs te zien en te ondervinden: dat het geen ik in dit opzigt gehoord of gelezen heb, met de zaak zelve overeenſtemt. Zal ik u intuſſchen, mijnen Vriend, iets meer bepaalds van dit onderwerp zeggen, vergun mij dan, daartoe de woorden van genoemden Kapitein DE JONG te gebruiken, wijl ik er geene betere weet of vinden kan.

„ Binnen de *Tropici*, (zoo ſpreekt die ſchrande-
„ re Schrijver,) binnen de *Tropici* in de vaste pas-
„ ſaten is de lucht meesttijds helder, en ſchijnt het
„ blaauw azuur een ſchooner kleur, en de ſterren
„ meerderen glans te hebben dan op andere plaat-

„ ſen. Het zien opkomen en ondergaan der zon
„ is hier majestueus! geen wolk, geen nevel hin-
„ dert het ſtarend oog, dat onbeperkt den ganſchen
„ gezigteinder rondwandelt en in verrukking de
„ ſchoonheid van een tafereel bewondert, het welk
„ men nergens anders zoo vinden kan. Waar ziet
„ men den regenboog met zijne onnavolgbare kleu-
„ ren zoo prachtig, zoo helder, zoo dubbel?
„ Door de maan gevormd, heb ik hem hier wei-
„ nig flaauwer gezien, dan de ſchoonſte die zich
„ ooit bij u vertoont. De nacht, die door eene
„ aangename friſchheid de lucht verkoelt en al wat
„ ademt als op nieuw doet leven, geeft geen min-
„ der genoegen. Het kwijnend licht der maan, die
„ haar bleek gelaat in de effen zee ſpiegelt, het
„ gevoel opwekt, en het hart verteedert: de hel-
„ dere ſterren, die met een flonkerend goud van
„ het prachtig gewelf ons toelonken: o mijn
„ Vriend! alle die ſchoonheden der natuur binnen
„ een, de keerkringen zijn boven alle beſchrij-
„ ving."

Zoo ſchrijft DE JONG, en de eigen ondervinding zou mij thans, zoo ik het anders niet geloofd had, overtuigen kunnen, dat hij volkomen waarheid heeft geſchreven; ook de regenboog, door de maan gevormd, waar van hij ſpreekt in dit zijn zoo verrukkend tafereel, heb ik meermalen gezien met bewondering over deszelfs ſchoonheid. Als ik dan op zulk eenen ſchoonen, onbeſchrijfelijken avond, wanneer de donkerblaauwe lucht met helder ſchit-

te-

ſchitterende, zich in zee ſpiegelende, ſterren als bezaaid is, en ik niets rondom mij hoor als het klotſen der kleine golfjes, tegen het door zachte windjes voortgedreven vaartuig, als ik dan zoo ſtil en eenzaam verzonken in beſpiegelingen, nederzitte, en ik zie dan zoo vele wereldbollen buiten onze aarde, en zoo vele prachtige zonnen in het onmeetbaar ruim, geregeld langs hunne loopkringen omwentelen, en ſinds zoo vele eeuwen onveranderlijk in hunne ſtandplaatſen blijven, o hoe heerlijk wordt dan de ſchepping in mijn oog, — hoe groot de Schepper van alle die prachtige werken? hoe klein deze aarde? hoe gering en nietig, maar ook hoe groot de de mensch, hoe word ik dan gedrongen tot een eerbiedig geloof aan, en een onwankelbaar vertrouwen op eenen almagtigen en weldadigen Beſtuurder van alle die heerlijke werken zijner handen, gedrongen, om, geheel van eerbied en gevoel voor dien Oneindigen doortrokken, den godsdienſtigen dichter natezeggen: Hoe groot zijn uwe werken, o Heer? — hoe gevoel ik dan het ware, hoe ſchoon, het verhevene van de woorden van dichter van den achtſten Pſalm.

Sla ik naar 't ruim der heldre hemelbogen,
Dat heerlijk werk van uwe vingren, d' oogen;
Zie ik bedaard den glans der zilvren maan,
En 't ſtarrenheir, door u geſchapen, aan;

Mijn God, wat is de mensch dan op dees' aarde!

Hoe

Hoe gevoel ik dan met onzen vaderlandſchen dichter FEITH het zelfde, dat die wel eens bij diergelijke beſpiegelingen gevoelde:

Door 't akelig gevoel mijn's eigen niets verwonnen,
Schouwt mijn verbijstrend oog den eeuw'gen hemel aan;
Waar duizend duizenden van werelden en zonnen
Uw wenken gadeſlaan.

Daar ik hun talloos tal, verrukt, bedwelmd betrachte,
Verzink ik in den glans van uwe majesteit!
O God! wat is dit hier? een enkele gedachte
Van uwe almogenheid.

Zoo even ſchreef ik u, *dat zulke avondbeſpiegelingen* mij opleiden tot eene eerbiedige erkentenis van de grootheid van den Schepper, maar ook van de *nietigheid* en *grootheid* van den mensch. En zeker mijn Vriend! wanneer wij den mensch, een eindig, afhankelijk, geſchapen, albehoeftig wezen, beſchouwen in vergellijking van den grooten Schepper van alle die prachtige werken zijner almagt, van alle die duizenden werelden en zonnen, dan, ja, dan zeker moeten wij erkennen dat wij niet meer zijn, dan een druppel aan den emmer, en een ſtofje aan de weegſchaal; dat wij niets zijn dan ſtof en ijdelheid. Dan kunnen wij ons nooit te klein of te gering achten, ons nooit diep genoeg vernederen voor dien Hoogen en Verhevenen, die in de eeuwigheid woont, en zulke ſchepſelen als wij zijn tot vermeerdering van zijn geluk niet noodig heeft. Maar wanneer

neer ik dan den mensch beſchouw als een redelijk en voor eene eindelooze eeuwigheid geſchapen en dus onſterfelijk wezen, wanneer ik hem in zijne, hem door den goeden Schepper geſchonken, zoo uitnemende krachten en vermogens beſchouw, die hem voor zulk een eindeloos beſtaan geſchikt maken, wanneer ik denke aan zijne zoo verhevene beſtemming, — dan kan het dunkt mij waarlijk tot geene verhooging van de eer van onzen Schepper ſtrekken, ons zelven tot zulk een nietsbeduidend niets te vernederen: neen, onze edele, tot zulke verhevene einden geſchapene natuur, zoo ver te vernederen, is bij mij het zelfde als onze groote voorregten die wij boven zoo vele ſchepſelen bezitten, te verloochenen, en te gelijk de goedheid van onzen Schepper ſchandelijk te miskennen. — — En wanneer ik dan zoo, bij het aanſtaren der tintelende hemellichten, bij mij zelven denke — alle die duizenden van werelden en zonnen zijn de verblijfplaats van tot geluk geſchapene wezens, en dat is ook mijne beſtemming, en wanneer ik aan die beſtemming beantwoorde, dan zal ik ook eens, wanneer ik tot een genot van hoogere gelukzaligheid zal worden toegelaten, in alle die zonnen en planeten van tijd tot tijd, en van trap tot trap wonderen, tallooze wonderen van de almagt, wijsheid en goedheid van den Schepper der natuur aanſchouwen, dan, misſchien met de vlugheid van het licht en met de ſnelheid van eenen Seraf begiftigd zijnde, zal ik van het eene deel der ſchepping tot het

andere kunnen voortijlen, en in het onderzoeken van alle deze geheimen der ſchepping een groot deel van mijne hemelſche gelukzaligheid vinden. O! als ik dat zoo denk, als ik mij onze beſtemming zoo voor den geest ſtel, dan word ik als van zelf genoopt een zeker trotsch gevoel te hebben van dien ſtand en rang, dien ik als mensch onder de geſchapene wezens thans bekleede; een gevoel, dat mij niet minder aanſpoort mijne betrekking jegens mijnen oneindig hoog boven mij verhevenen, en daartoe zoo weldadigen Schepper eerbiedig in het oog te houden, en hem voor alles, wat ik ben en worden kan, de eer te geven, als het mij dringt, mij waardig die verhevene beſtemming te gedragen en te handelen, en mij zelven zoo doende voortebereiden en geſchikt te maken voor het genot van die eindelooze en onuitſprekelijke zaligheid; die het zeker deel van hun zal worden, die hier naar het doel van hun aanzijn op den weg des verſtands en der geregtigheid gewandeld hebben.

Ja mijn Vriend, ik zeg het nog eens, wij mogen niet alleen, maar wij *moeten* onze hooge waarde als menſchen en als Christenen gevoelen, dewijl wij zonder dat alle drangredenen misſen om overeenkomſtig onze beſtemming te handelen.

NE-

NEGENDE BRIEF.

Den 10 Junij, tusschen de Keerkringen.

Sedert ik mijne laatste letteren op dit papier zette, vorderden wij met eene matige hoewel steeds afnemende koelte onze reis, het weêr was gunstig, en wij hadden in dat opzigt geene tegenspoeden; maar toch is er sedert dien tijd eene verbazende verandering aan boord van ons schip voorgevallen, eene verandering, die welligt onze geheele reis op niets dan op teleurstelling in ons vooruitzigt zal kunnen doen uitloopen. —— Onze huishouding is thans wederom in zoo verre in orde, dat ik weder eenige stille oogenblikken kan waarnemen, om mij met u te onderhouden. Maar wat is er dan gebeurd? Zoudt gij kunnen vragen, zijt gij ziek geweest? of hebt gij wederom eenen zwaren storm doorgestaan; die zulk eene wanorde heeft kunnen veroorzaken, neen, mijn Vriend, dan zou ons ongeval na het doorstaan van het zelve spoediger te herstellen, en niet van zulke ver uitziende en onberekenbare gevolgen zijn, als ik geloof dat het thans is. — Maar het geen ons is overgekomen is dit, wij zijn genomen — genomen door een Engelsch oorlogschip op drie graden Noorderbreedte, wij zijn ge-

no-

nomen en, voor zoo ver zulks in zee naar regt of onregt kan geſchieden, voor goeden prijs verklaard. — Zie hier hoe dit geval toeging.

Terwijl wij alzoo zoetjes en zachtjes, van den Prins geen kwaad wetende of vermoedende, (zoo als men zegt) onzen koers, zoo goed wij konden, vervolgden, en de ſtilten die doorgaans onder de Linie, en wel ſoms van tien graden Noorder, tot tien graden Zuiderbreedte heerſchen, zich met eene onbegrijpelijke hitte begonnen te doen voelen, was het dat wij, dan eens wat ſneller, dan eens wat langzamer voortgaande, dan eens ſlechts drijvende, dat wij op de Noorderbreedte van vijf graden en eenige minuten, kwamen. Het was op den zesden Junij; — op den morgen van dezen dag kregen wij op eenen verren afſtand een ſchip, en wel voor zoo ver men door den kijker konde ontdekken, een groot ſchip in het gezigt. — — Het was een aangenaam gezigt voor ons, die ſedert het kaperſchip dat ons bij de *Canariſche Eilanden* aandeed, geen vaartuig ontmoet of gezien hadden, er nu juist een in zulk eene onmetelijke zee, zoo toevallig in onzen koers te ontmoeten. Wij dachten allen, dat het hoogstwaarſchijnlijk een naar het vaderland te rug keerend Oostindisch ſchip zoude zijn, en verblijdden ons voorloopig in het ſtreelende vooruitzigt, landgenooten te zullen ontmoeten, die ons zeker eenig nieuws van *Indie* of van *de Kaap* zouden kunnen mededeelen, — althans, het geen nog wel het voornaamſte was eenige berigten van ons en onze

tot

tot zoo ver gelukkig gevorderde reize, naar het vaderland, en naar onze naastbeſtaanden en goede vrienden zouden kunnen medenemen. Elk, dus daarin eenig belang ſtellende, haaſtte zich een kort berigt op het papier te ſtellen, terwijl ik niets deed, dan mijne reeds, zoo lang in orde liggende, voor u en de mijnen beſtemde, papieren bij elkanderen te pakken. Maar mijn Vriend, hoe gevoelig wierden wij in deze onze verwachting bedrogen, hoe nutteloos en overtollig was deze onze arbeid, hoe geheel anders kwam het uit, dan wij ons voorgeſteld hadden. — — — Toen de beide ſchepen elkander nader kwamen duurde het maar kort, of er wierd een vlag geheſchen, welken wij nog voor onze Hollandſche aanzagen. Doch nu duurde het niet lang of wij zagen weldra dat wij in onze gedachten ons misrekend hadden, — wij ontdekten de Engelſche vlag, en, zoo vreesſelijk wierden wij in onze aangename verwachting te leur geſteld, dat wij, in plaats van een Hollandsch of naar het vaderland ſtevenend vaartuig, een Engelsch Oorlogſchip ontdekten. Er wierd nu naar gewoonte een en andermaal een ſchot gedaan, dat ons noodzaakte zeil te minderen en bijtedraaijen, zoo als wij deden. Er wierd eene ſloep van het oorlogſchip uitgezet en met dezelve kwamen twee officieren, eenige matrozen en gewapende ſoldaten aan boord: de papieren, betreffende ſchip en lading, wierden onderzocht, kwalijk bevonden, (namelijk naar het oordeel der

onderzoekeren,) het ſchip prijs verklaard, en wij geſtopt in onze reize.

Gedurende dit onderzoek, dat nog al eenigen tijd duurde, hadden alle de paſſagiers om geen kwaad vermoeden te verwekken zich in hunne hutten verſtoken; ik was in de mijne met mijnen goeden ouden reisgenoot, en, zoo wij ooit onaangename oogenblikken in dezelve hadden doorgebragt, het was dan zeker in deze, toen wij ons aldaar op het midden van den dag in eene brandende hitte, zonder ons te kunnen of te durven reppen of roeren, in de pijnlijke onzekerheid voor de gevolgen moesten opgeſloten houden.

Na dit onderzoek en prijsverklaren, dat dus in een oogenblik alle onze vooruitzigten op niets dan eene hoogst onaangename en angſtige onzekerheid voor de toekomst deed uitloopen, nam men onzen braven Superkarga, de Heer VAN DER PUTTEN, de beste mensch in de zamenleving, en een ervaren zeeman, die in zijne vroegere jaren verſcheidene reizen als Kapitein, in dienst der *Oostindiſche* Compagnie, gedaan had, van ons af op het oorlogſchip; onze Kapitein verloor zijn kommando, hetwelk aan eenen Engelſchen Lieutenant gegeven wierd. — Onze matrozen moesten ook meest allen overgaan, en in plaats van dezelve kregen wij nog een Engelsch officier, eenige ſoldaten en een genoegzaam aantal van hunne matrozen aan boord; en alles onderging in een oogenblik eene verbazende verandering.

On-

Onmogelijk is het, mijn Vriend! u het woest en verward tooneel te beſchrijven, het welk bij deze gelegenheid vertoond wierd: het gewoel en geloop der matrozen door elkanderen, het overpakken der goederen, als van bultzakken, hangmatten kisten enz. van het eene ſchip op het andere; de wonderderlijke verwarring, de vreemde gezigten van hun, die nu onze meesters waren, de verſlagenheid van ſommigen onzer, de verbaasdheid van anderen, die ſtille en opmerkzame aanſchouwers van die vreemde en wonderlijke tooneelen waren: — dit alles zaamgenomen laat zich met geen pen beſchrijven. Banken en kisten van den Kapitein in de kajuit en in zijne kamer wierden kort en klein geſlagen; men maakte zich meester van zijn Genever, Brandewijn enz. Men riep, vloekte, raasde en woelde door elkanderen, dat 'er kop nog ſtaart aan te vinden was. — Nooit in mijn leven heb ik zulk eene zonderlinge vertooning gezien, die niet voor den namiddag eindigde, toen, met het vertrekken van onze matrozen naar het Engelsch oorlogſchip, de menigte begon te verminderen, en langzamerhand tot bedaren te komen.

Het overige gedeelte van den dag liep vervolgens ſtil ten einde, terwijl elk zich bezig hield zijne zaken, zoo goed hij kon, in orde te brengen. — Ons huis en huishouding hadden ondertusſchen eene verbazende verandering ondergaan: — Op het dek was alles zoo vreemd, als of wij niet meer op hetzelfde ſchip waren; — de Kapitein was in magt

en gezag gelijk aan ons allen geworden, en nad niets meer te zeggen of te doen, dan iemand onzer. — — Koers, beſtek, alles was nu nutteloos en overtollig; onze Stuurman kon net zoo wel als wij met de handen over elkander zitten — wij hadden niets te doen, dan ſlechts het oorlogſchip op zekeren kleinen afſtand achternatezeilen, zonder te weten; waar wij aanlanden; waar hetzelve ons brengen zoude.

Dus liep deze zonderlinge dag ten einde, ik verheug mij zeer dat men mij en mijne reisgenooten op dit ſchip heeft laten blijven; te meer, daar het anders, zoo als ik hoor, meestal de gewoonte is, om alle perſonen van het genomen zijnde ſchip op den nemer overtezetten: de verandering, die wij nu reeds ondergaan hebben, is groot, maar zou dan nog zeer veel grooter geweest zijn. Intuſchen, onze oogmerken en vooruitzigten zijn door dit geval in den wind geſlagen, onze reis ten eenemaal verijdeld, en ons lot voor het toekomende hoogst onzeker.

Dat ik, toen ik mij 's avonds, na het oproer wat bedaard, en de ſtilte op het ſchip herſteld was, nederzette, en over het gebeurde van den dag nadacht, en niet zeer wel te moede en opgeruimd was, kunt gij ligt denken: reeds zoo verre op eene moeijelijke reize gevorderd, reeds zoo vele zigtbare gevaren doorgeſtaan, en ter naauwernood ontkomen, enkel om in de magt van eenen vijand te vallen en alles te verliezen, akelig denkbeeld! en

zulk

zulk een lot te ondergaan, in zulk een klimaat, als waarin wij ons thans bevinden, in eene gloeijende hitte; dáár vooreerst te moeten kruiſen, want het ſchip dat ons genomen heeft is een kruiſer, en zal om onzen wil, den tijd, hem tot dien togt bepaald, zeker niet verhaasten. Akelige toeſtand! zoo voorſpoedig als onze reis tot dus ver was geweest, ſtelde ik mij nu de ontzettendſte rampen en lotgevallen voor oogen, aan welke wij thans waren blootgeſteld geworden; ik zag niets rondom mij en voor mij dan donkerheid en duisternis, ik wierd mismoedig, en beval in zulk eenen onaangenamen toeſtand des gemoeds mijn lot aan Hem, die 't al regeert, in wiens hand ons leven en alle onze lotgevallen zijn, en zonder wiens wetenſchap of toelating ons dit onheil zeker ook niet was overgekomen. — Tot mijne opbeuring en vertroosting vielen mij de woorden van den dichter te binnen:

Zalig hij die in dit leven
Jacobs God ter hulpe heeft:
Hij, die, door den nood gedreven,
Zich tot hem om hulp begeeft;
Die zijn hoop in 't hagchlijkst lot
Vestigdt op den Heer, zijn God,

't Is de Heer, wiens alvermogen
't Groot heelal heeft voortgebragt:
Die genadig uit den hoogen
Ziet, wie op zijn bijſtand wacht,
En aan elk, die hem verbeidt,
Trouwe houdt in eeuwigheid.

Op den volgenden dag ondervonden wij reeds wederom de zigtbaarſte blijken van de bewarende en nog voor ons zorgende goedheid van dat liefderijkst Wezen aller wezens. — Zoo ruw en woest, als het op den dag van het nemen van ons ſchip toeging, zoo groot de verwarring toen was, zoo groot was het gevaar, waaraan wij dezen dag zoo moedwillig als roekeloos blootgeſteld wierden.

De Engelſchen, die het ſchip enkel op vermoeden genomen en geſtopt hadden, om dat zij oordeelden, dat Pruiſen en eene Pruisſiſche vlag niets aan de *Kaap de Goede Hoop* te verrigten had, en dat dus alles zeker Hollandsch moest zijn — dat er bij gevolg ook zonder twijfel zulke goederen in het ſchip geladen zijn, als voor die Kolonie, in de tegenwoordige omſtandigheden, noodzakelijk waren; als voornamelijk kruid en geweren: de Engelſchen, dit reeds als zeker vooronderſtellende, wilden daarvan evenwel de bewijzen zien, en ondernamen dus het ſchip te ontladen en te onderzoeken, niet twijfelende, of zij zouden zoodanige kontrabande goederen in hetzelve vinden, die hun volkomen regt gaven de geheele boel als hun wettig eigendom aantemerken.

Verbeeld u, zoo mogelijk, zulk een ontzettend tooneel. — Dik opeengepakte vreesſelijke dreigende wolken omringden ons aan alle kanten, wolken met vuur en ſulfervlammen gewapend, niets dan verderf en vernieling het verſchrikt oog voorſtellende: in eene luchtſtreek, waarin dikwijls één

wolkje

wolkje in één oogenblik de ontzettendſte natuurverſchijnſelen vreesſelijke onweêrs en ſtormwinden veroorzaakt, die alle oplettendheid en voorzorg van den zeeman vorderen: in zulk eene luchtſtreek, bij zulke, zoo zigtbaar aan alle kanten dreigende, doodsgevaren ondernam men het geheele ſchip te ontladen.

Gij kunt u geen evenredig denkbeeld vormen, mijn Vriend! van het akelige, van het ontzettende van dit tooneel, en ik kan het u niet, zoo als het was, beſchrijven: men ſloopte en ſloeg kort en klein het geen in den weg was, men ſtapelde tot eene vervaarlijke hoogte kisten, vaten enz. op elkanderen, ſommigen ſloeg men ſtukken, ſommigen boorde, men om te ontdekken of ook kruid lood, kogels, geweren of pistolen in dezelve verborgen waren. — Daar men dus, op de ruwst mogelijke wijze, het ſchip ontlaadde, en alles op het dek plaatste, kregen wij eene vervaarlijke bovenlast, die alleen op het gezigt ijzing moest verwekken, vooral zoo men daarbij dacht aan de gevaren, waaraan wij daardoor blootgeſteld wierden. Het minst onverwacht ontſtane windje zou zekerlijk het ſchip omgeſlagen en ons allen naar den afgrond gezonden hebben. Dan gelukkig bleven wij bewaard... het was en bleef dood ſtil, tegen den avond was alles weder zoo goed of kwaad zulks op zee geſchieden konde, ingepakt: en wat vond men, niets dan eenige vaten harpuis, die, naar hun zeggen, wel kontrabande waren, maar aan welke het toch waar-

lijk niet der moeite waardig was geweest, om zoo roekeloos ſchip en lading aan zulke oogenſchijnlijke gevaren bloot te ſtellen. Nooit vergeet ik het akelige van dit tooneel, uitgevoerd in eene brandende hitte, bij dreigende doodsgevaren, door vreemd volk, dat alleen naar zijn eigen dolligheid te werk gingen naar geene redelijke en verſtandige voorſtellen verkoos te luisteren: nooit vergeet ik dezen dag, dien ik almede als een van de verſchrikkelijkſte en gevaarlijkſte van mijn leven aanzie: de ontzettende gedachte aan denzelven zal nooit uit mijn geheugen worden uitgewischt. — — Het was en bleef dien nacht doodſtil, de lucht was vreesſelijk om aantezien, en eerst den volgenden morgen ontlastten zich de dreigende digt op een gepakte wolken in een ontzettend onweêr. Schrikkelijke donderſlagen, wier rommelend geluid van wolk tot wolk terug gekaatst wierd, loeiden boven onze hoofden, en verſpreidden angst en ontſteltenis in onzer midden; ſnelſchietende blikſemſtralen vlogen als vurige pijlen rondom ons henen; de dikke wolken ontlastten zich in ſtroomen waters, terwijl hevige met dolle woede aanrukkende winden ons ſlingerend vaartuig tot een ſpeelbal der ontroerde golven maakten. Zulk een onweêr van donder en blikſem had ik nog niet op zee gezien. —— Dit was eene van die ſoort, die men *travaten* noemt, en zoo gewoon zijn tusſchen de keerkringen. Zij komen gemeenlijk heel ſchielijk, duren kort, maar zijn ook voor dat tijdſtip geducht en ontzettend. Er

zijn

zijn doorgaans genoegzame voorteekenen, die deze buijen aankondigen en tijd geven, om zeilen te minderen en te bergen, zoo als nu met ons het geval was, waar door wij, hoe ontzettend en geweldig ook het weêr was, in deze diepe zee, aan minder gevaren blootgefteld waren.

Ontzettend en gedücht in vollen nadruk was deze vertooning. — — „ De Stem des Heeren was nu", zoo als zeker Dichter zulk een onweêr in *Palestina* en op de naburige Middellandfche zee losgebarsten, zoo fchoon als nadrukkelijk befchrijft, — — „De Stem des Heeren was op de groote wateren: De God der eere dondert: de Heere is op de groote wateren: De ftem des Heeren is met kracht: de ftem des Heeren is met heerlijkheid. — — De dikke wolken goten water uit, de bovenfte wolken gaven geluid, ook gingen zijne pijlen daar henen. Het geluid zijns donders was in de rondte: de blikfemen verlichtten de wereld, zoo dat zij beroerd wierd en op hare grondvesten beefde."

Ik gevoelde bij dit ontzettende verfchijnfel met eenen kinderlijken eerbied en ftille gerustheid in mijn lot, de grootheid, de ontzaggelijke grootheid en majesteit van dien God, wiens krachtige ftem de cederen van *Libanon* verbreekt, die de woestijnen beven doet, de zee beroert tot op hare afgronden, en die, met almagt gewapend de geheele natuur op eenen wenk gebied, en alle krachten tot verderf ook van den mensch gebruiken kan.

Met genoegen en gevoel van het fchoone en

van het ware, las ik, gedurende dit onweêr, een voorheen door mij uit zekeren vaderlandſchen dichter uitgeſchreven dichtſtuk, het welk mij nu juist toevallig onder het nazien van eenige papieren in handen viel, het is getiteld, *God in het onweder*, Daar het mij thans wel wachten kan, wil ik het zelve gaarne nogmaals in dezen op het papier herhalen, en het aangenaam gevoel, dat het zelve toen in mij verwekte, nog eenmaal genieten, het is van dezen inhoud, — maar het moet op zee en bij zulk weêr zijn, om al het ſchoone en verhevene van dit lied naar waarde te gevoelen;

O God, hoe vreesſelijk zijt gij!
Wie kan voor u beſtaan!
De Heer is groot, en ſtof zijn wij!
Hij wenkt; en wij vergaan.

Hij maakt den dag ten donkren nacht:
't Heelal beeft als een riet.
't Verderf houdt om zijn troon de wacht,
En vliegt als Hij 't gebiedt!

Roodgloeijend ſlingert zijne hand
Den blikſem naar beneên:
En donder ſtort zich over 't land
En vlammen rondom heen.

Zoo

Zoo dat zelfs de aard op haren grond
Voor 's onweêrs woede beeft,
En wat om haar bewogen rond,
En in de diepte leeft.

Uw arm vol kracht erkent natuur,
Zij ſiddert, is vervaard:
De hemel ſtaat in 't rond in 't vuur,
En in het rond deze aard.

Wie hoedt mij ſterveling, mij ſtof?
Zoo Hij, die boven woont,
En volken plukt als dorrend lof,
Niet gunſtrijk mij verſchoont.

Wij hebben een genadig Heer,
Die ſtraffend zelfs bemint,
Hij ſlaat, maar hij verſchoont veel meer:
Die groote menſchenvrind.

TIENDE BRIEF.

Den 20ſten Junij 1805. op drie graden Zuiderbreedte.

Het onweêr, waarvan ik in mijnen vorigen melding maakte, dreef niet alleen zonder ons eenig nadeel toetebrengen over onze hoofden heen, maar was zelfs, behalve eene gezuiverde lucht, nog op eene andere wijs voor ons weldadig in de gevolgen, dewijl door het zelve de zoo vervelende ſtilten met aangename koelten wierden afgewisſeld, die ons merkelijk voorwaards bragten, zoo dat wij thans ſinds dien tijd en ſedert het ſlot van mijnen laatſten een merkelijk eind wegs afgelegd hebben. — — Twee zaken, die ik u melden wil, vielen in dien tusſchentijd voor, het eene, wel is waar, meer belangrijk dan de andere. De eerſte beſtond in het vangen van een Haai. — — Als een beminnaar der Natuurlijke Historie, kent gij uit naauwkeurige beſchrijvingen dat verſlindend zeegedrogt en deszelfs woedende krachten, zoo dat ik niet noodig hebbe in eene meer duidelijke en ontwikkelde beſchrijving van het zelve te treden; de matrozen kookten en aten hem: ——— ik heb er van geproefd, doch vond hem te tranig om er eenigen ſmaak in te vinden: ik vond het zelf zoo walgelijk, dat alleen

leen de bitterſte honger mij denzelven eetbaar zoude kunen maken.

De tweede en meer belangrijke bijzonderheid intusſchen voorgevallen, is *het paſſeren der Linie.* De zeventiende dezer maand was de gedenkwaardige dag waarop dit voorviel.

Gij weet dat er bij zulk eene gelegenheid, bij meest álle de onderſcheidene volkeren, eenige bijzondere plegtigheden aan boord plaats hebben. Bij ons beſtonden dezelve in het volgende, waar van ik u, hoe nietsbeduidend ook op zich zelve, gaarne een kort verhaal mededeele.

Indien er op zulk een ſchip perſonen aan boord zijn, welke de Linie nooit zijn gepaſſeerd, zijn deze volgens dat oude zeegebruik verpligt zich te laten doopen en ſcheren, of, zich niet aan die plegtigheid verkiezende te onderwerpen, dan, eene andere offerande aan den Zeegód Neptunus toe te brengen. Niemand wordt daar van uitgezonderd. De matrozen, die de uitvoerders van dit bedrijf zijn, benoemen twee van de leelijkſte of die zij tot het ſpelen van dezen rol het geſchiktst oordeelen, uit hun midden, om de perſonen van den Zeegod Neptunus en zijn vrouw te verbeelden, waar bij dan nog eenige lijftrawanten gevoegd worden. Deze hooge perſonen worden vervolgens zoo afſchuwelijk opgekleed en beſmeerd, als gij u met mogelijkheid kunt voorſtellen. Dus opgeſierd zet men ze op eene ſoort van praalwagen, zijnde doorgaans een affuit van een kanon of iets diergelijks, en

wor-

worden op dezelve zeer prachtig het dek rondgereden. Vervolgens worden de perſonen die onder de verpligting van te moeten offeren, liggen, een voor een, van den opperſten af tot den jongſten en laagſten toe opgeroepen, om voor den Zeegod, die aangekondigd wordt als uit de diepte der wateren te zijn opgekomen, te verſchijnen, ten einde hem eene behoorlijke hulde te bewijzen. Men verſchijnt voor den monstereuzen Zeegod. —— Een van zijne bedienden vraagt of men de Linie gepasſeerd is of niet, en zoo niet; of men dan genegen is die God der wateren de verſchuldigde hulde te bewijzen, en zich ten dien einde te laten ſcheren en doopen, waarop men dan gewoonlijk antwoord, dat men zich niet gaarne aan zulk eene plegtigheid onderwerpt, maar niet ongenegen is den Zeegod eene andere, en zeker meer behagende offerande, als een bewijs van hulde toetebrengen, en wel eene, zoo als gij gemakkelijk denken kunt, van wijn, brandewijn enz. En zoo gaat dat onderzoek van den een tot den anderen, tot dat de beurt aan de matrozen gekomen is, die zich, veelal niet in ſtaat zijnde een andere offerande te offeren, aan de doopplegtigheid moeten onderwerpen.

Tot dat einde is voor op het dek eene kuip met water geplaatst, en een pot met zwartſel en vet onder elkaêr gemengd, terwijl Neptunus zelfs, het ſcheermes, vooraf daartoe gemaakt van eene verroeste ijzeren uitgetakte hoepel, op zijde heeft. De Zeegod en zijne vrouw begeven zich met hunne koets

koets naar het daartoe beſtemde doop en ſcheerhuis: de doopeling gaat in de kuip met water, wordt ingezeept met het zwarte ſmeerſel, en dan geſchoren door een' van de lijftrawanten, welke verrigting voor den lijder niet heel gemakkelijk toegaat, en dan wordt hij ten beſluite overſtort met emmers vol zeewater, zoo dat hij van het hoofd tot de voeten druipt van zout water en zwartſel, en zoo gaat dit van den eenen tot den anderen, tot dat de geheele plegtigheid beſloten wordt met water te werpen op elk, dien men maar treffen kan: dan worden de beloofde offergeſchenken opgehaald, en vervolgens de avond in algemeene vreugde en vrolijkheid doorgebragt.

Dit was de plegtigheid, die bij deze gelegenheid van het paſſeren der Linie op ons en op het Engelsch oorlogſchip plaats had, en ieder, die dezelve eenmaal in zijn leven ondergaan heeft, behoeft zich nimmer weder daaraan te onderwerpen. Het is zeker op zich zelven een laffe, dolle en woeste pret, doch heeft evenwel ook die nuttigheid, dat zij rijkelijk ſtof tot lagchen geeft, het welk zoo veel te heilzamer en aangenamer is; naarmate men daartoe bij het zoo eenvormig, en ſoms vervelend zeeleven minder en zeldzamer gelegenheid heeft.

ELF-

ELFDE BRIEF.

Den 25 Junij 1805.

Zoo aangenaam en vrolijk de dag van gisteren eindigde, zoo ongelukkig en treurig was het begin van dien van heden.

De vrolijkheid van gisteren beſtond in het vieren van het feest van Sint Jan, patroon der vrijmetſelaren, dat is te zeggen, wij aten beter, wij dronken meer en waren vrolijker, althans uitgelatener dan naar gewoonte. Verſcheidene van mijne ſcheepsgenooten zijn leden van die Societeit, het welk aanleiding gaf tot het vieren van dezen dag; en, hoewel ik niet tot die kinderen des lichts behoore, ben ik echter gaarne blijde met den blijden en vrolijk met den vrolijken. Het is waar, bij diergelijke gelegenheden en voorvallen gevoel ik wel eens eenigen ſpijt, dat ik nog in de *duis*ternis wandele, dat denkbeeld, en die naam van een *Profaan* te zijn ſtaat mij dan geweldig tegen, en dat gaf nu ook wederom aanleiding dat ik, na een gehouden geſprek, over dit onderwerp met eenen broeder, mijne gedachten daar over in een ledig oogenblik eens nader liet gaan, welke ik u thans, daar ik niet weet of wij wel ooit opzettelijk daarover geſproken hebben, hoewel gij een voorſtander van die partij zijt, mededeele.

Voor-

Vooreerst, mijn Vriend! beſchouw ik het als het werk van eenen dwaas, iets te doen, iets te ondernemen of tot iets over te gaan, zonder vooraf te weten, of ik daartoe, al of niet eenige geſchiktheid hebbe: en al bleek dat dan al eens bij de uitkomst door de ondervinding, al wierd ik dan eens bij toeval in dat opzigt niet te leur geſteld, wat zou ik dan nog gewonnen hebben, wat geworden zijn, het geen ik niet buiten hetzelve, behalve eenige geheimzinnige teekenen, woorden en plegtigheden, had kunnen worden.

Ik eerbiedig met geheel mijn hart de beginſelen der vrijmetſelaren, voor zoo ver ik die kenne, namelijk die van hulpvaardigheid en menſchenliefde: maar wat behoef ik om die edele deugden te oefenen of tot derzelver beoefening aangeſpoord te worden, wat behoef ik daartoe een deelgenoot te worden van de geheimen eenes genootſchaps, waar van vele geheimen zelfs nog voor vele leden verborgen zijn. Het Christendom, waar door ik hier verſta de waarheden die Jezus heeft gepredikt, kan mij en elk in dat opzigt volkomen voldoende zijn: want wat toch de pligten van ware menſchenliefde aangaat, dan kunnen die der metſelaren op geene vastere gronden ſteunen, en door geene ſterkere en meer vermogende drang- en beweegredenen worden opgewekt en aangedrongen, dan in dat onderwijs van den menschlievenden Jezus geſchiedt; en hoe onbeperkt, hoe algemeen zijn deze, en juist daar door zoo veel te voortreffelijker, daar zij de be-

vordering van geene bijzondere genootschappelijke, maar algemeene gelukzaligheid bedoelen. Hoe schoon vind ik deze en diergelijke lessen. — „Indien gij alleen liefhebt, die u liefhebben, wat loon hebt gij? Hebt ook uwe vijanden lief, zegent die u vloeken: Al wat gij wilt, dat u de menschen doen: doe gij hen ook alzoo."

Ook wat betreft, om zijne kennis te vermeerderen, zijn verstand te verlichten, zich te verbeteren, en dus door het een en ander zich meer geschikt te maken tot bevordering van zijne eigene zoo wel als van meer algemeene gelukzaligheid, ook deze middelen kunnen daar niet van dien aard zijn, dat ik mij ook niet buiten dat genootschap, in welk een vak, in welk een opzigt ook, niet tot het zelfde oogmerk van dezelve zoude kunnen bedienen.

Ik wil zeer gaarne gelooven, dat de punten van geheimhouding geene zaken van wezenlijk aanbelang betreffen, want zoo dat waar was, zou dat genootschap, vooronderstellende als een aangenomen voornaam beginsel bij het zelve, *de beoefening van liefde* jegens den evenmensch, met zich zelven strijden. Een van twee moet waar zijn, — of dat genootschap behelst andere betere leeringen, gronden en beweegredenen ter bevordering der menschelijke gelukzaligheid, als het Christendom; of dezelfde. Is het eerste waar, dan wordt geheimhouding eene volstrekte onverantwoordelijke misdaad, de grootste zonde jegens het ongelukkig, en, van zijn ongeluk onkundig, in donkerheid en duisternis omdolend men-

menſchelijk geſlacht: en dan volgt van zelf dat zulk een genootſchap uit dat zelfde zoo hoog geroemde beginſel van menschlievendheid verpligt zou zijn tot heil der lijdende menschheid die duisternis opteklaren, en door hun weldadig licht te laten ſchijnen voor de menſchen, anderen ook gelegenheid te bezorgen tot vermeerdering van hun geluk, in dat licht te wandelen. — Heeft het dezelfde leeringen en beweegredenen als het Christendom, dan heb ik immers niet van noode tot het zelve toetetreden, dewijl ik dan reeds alles beziite, wat ik tot bevordering van mijn zedelijk gegeluk als een redelijk wezen kan van noode hebben.

Het is ook waar, dat vele profanen teruggehouden worden van het lidmaatſchap, doordien het met zoo vele bekende leden zoo ſlecht ſtaat met de werkdadige beoefening van dien voortreffelijken pligt van menſchenliefde: doch zoo iets maakt de waarheid zulk niet ſlechter of niet beter: het is ſlechts een bewijs, dat men goede beginſelen kan aangenomen hebben en toegedaan zijn, zonder zich om derzelver beoefening juist heel veel te bekommeren; hetzelfde dat wij helaas zoo algemeen met zoo vele belijderen van het zoo verheven als duidelijk onderwijzend Christendom zien gebeuren.

Zoo lang ik dus niet overtuigd ben, en daar van heeft mij nog geen metſelaar kunnen overtuigen, en het enkel altijd daarbij gelaten, dat mij zulk een ſtap nooit berouwen zoude, iets dat mij tot mijne over-

tuiging niet genoeg is, zoo lang, zeg ik, ik niet overtuigd ben, dat het mij waarlijk wijzer, beter, nuttiger en gelukkiger, voor mij zelven en mijnen medemensch kan en zal maken, en daartoe andere en betere hulpmiddelen aan de hand geeft, dan ik tot dus verre kenne en bezitte; zoo lang ik daar van niet overtuigd ben, beſchouw ik dat genootſchap, zonder hetzelve te verachten of laag te ſtellen, niet van dat aanbelang, niet van die noodzakelijkheid, om zich verpligt te rekenen tot het zelve toetetreden, waartoe ik mij anders, zoo ik het als zulk een middel tot bevordering en uitbreiding van meer geluk dan ik anders kan genieten of bewerken, konde beſchouwen, mij volſtrekt verpligt zoude rekenen.

Zie daar mijn Vriend! deze zijn de eenvoudige redenen waarom ik tot dus verre geen kind deslichts geworden ben, waartoe het aan geene gelegenheid ontbroken heeft. Kunt gij mij overtuigen dat ik dwale, en geheel niet in het regte ſpoor ben, gij weet dat ik niet eigenzinnig of wederſpannig genoeg ben, om mij niet, in welk eene zaak ook, te willen laten overtuigen: integendeel, elke verklaring, elke oplosſing van eene zwarigheid of verkeerd begrip, vooral in eene zaak van aanbelang, merk ik aan als eene ware weldaad aan mij bewezen, die mijne dankbaarheid verdient.

Dan, om na deze verhandeling, tot mijn verhaal terug te keeren: de dag van heden (was ik bezig u te zeggen begon) niet zoo aangenaam en vrolijk als

die

die van gisteren eindigde. — Het eerſte onheil dat ons bejegende beſtond daarin, dat wij met onze boegſpriet in de galerij van het oorlogſchip vaſtraakten, en vrij wat ongemak en verwarring in de kajuitsglazen enz. veroorzaakten, dit was op zich zelven juist zulk eene groote ſchade en onheil niet voor ons, als wel de ſtoot, dien wij naderhand van het oorlogſchip tegen ons klein ſcheepje kregen, en die zeer nadeelig had kunnen zijn in de gevolgen.

Eene andere ramp van eenen meer ernſtigen aard, was het verliezen van eenen matroos, met het een of ander werk aan de buitenkant van het ſchip, had hij het ongeluk het evenwigt te verliezen en in zee te vallen. Een goed zeeman zijnde, hield hij het gemakkelijk zoo lang boven water, tot dat de middelen om hem te helpen in gereedheid waren, doch toen men nabij hem was, verdween hij in een oogenblik, denkelijk door eenen Haai gegrepen, en is niet wederom gezien geworden. Dit ongeluk trof ons allen ſterk. Het was een knap jongman, in de kracht zijner jeugd, voor zoo verre wij hem kenden, van een uitſtekend goed karakter, altijd even zedig en bedaard, en handig bij zijn werk, hij was, in één woord, een der beste matrozen. Waarlijk ik was gevoelig getroffen over het ongelukkig lot dezen jongeling overgekomen, die misſchien, dacht ik, de ſteun van eenen braven vader, de hulp en troost van eene zwakke moeder, het voorwerp van de liefde van een be-

vallig meisje was, dat met een reikhalzend verlangen naar zijne terugkomst smacht, en nu, op dit oogenblik misschien, gelukkig is in het streelend vooruitzigt hem binnen kort na volbragte reize, en rijkelijk verdienden loon, geheel te zullen bezitten.

Nog een derde ongeluk, dat ons trof, was het onverwacht breken van de roertalij, dat is het touw, waar mede, door middel van een rad, het roer gedreven wordt. Wij misten dus voor dien tijd het stuur van het schip. Gelukkig dat het mooi weêr was, en dat wij er niets anders door verloren, dan dat ons middagmaal daar door grootendeels in de war gebragt wierd.

Sinds drie weken hebben wij nu de Engelschen aan boord, en beginnen werkelijk de hope op te geven, dat zij ons wederom wij zouden laten, na dat zij schip en lading onderzocht hadden, gelijk wij ons eerst gevleid hadden: ik voor mij geloof zeker dat wij ons niet meer met die verwisseling behoeven te paaijen. Zij beschouwen en behandelen ons schip als hun volstrekt eigendom, halen er af en eigenen zich van het zelve toe het geen hun goeddunkt, wat evenwel de levenswijze enz. aangaat, dan hebben de Engelschen eene zeer slechte ruiling gedaan: behalve het ongewone van ons voedsel voor hun, als erwten enz. hebben zij het hier op verre na zoo goed niet als op hun voorgaand verblijf. Onze matrozen, die op het oorlogschip hebben moeten overgaan, hebben zich integendeel merkelijk ver-

verbeterd, zij zijn heeren geworden, zijn beter gekleed, eten beter, en krijgen 's daags tweemalen hun rantſoen van wijn, gelijk het ook aan de Engelſche matrozen en ſoldaten bij ons aan boord uitgedeeld wordt. Waarlijk, mijn Vriend! een groot onderſcheid heeft er plaats tusſchen het leven op de Engelſche ſchepen en die vanonze en vele andere natien.

Voor het overige bevinden wij ons juist niet ongelukkig onder ons nieuw commando; wij kunnen zeer wel met elkanderen overweg, ons leven gaat als voorheen ſtilletjes den ouden gang; het is alleen ſpijtig en ongelukkig na het doorſtaan van vele gevaren, het oogmerk onzer reize te misſen, en ons telkens aan nieuwe gevaren te moeten blootſtellen, zonder nog te weten of te kunnen gisſen, waar men ons brengen zal.

Er is een lastig, en in mijn oog zeer gevaarlijk ongemak, waaraan wij ons geduldig en gewillig moeten onderwerpen; het zelve beſtaat hierin, wanneer ons ſchip het oorlogſchip niet op den bepaalden afſtand kan volgen, zoo als bij ſommige winden het geval is, dan neemt men ons, zoo als men het in eenen ſcheepsterm noemt, op het ſleeptouw, dat is, dan wordt een dikke tros of of touw achter uit het oorlogſchip geſtoken en aan ons ſchip vastgemaakt, om het zelve dus den gepasten koers te doen volgen, en, zoo het dat niet kan, het zelve er dan, door het mede te ſlepen, toe te noodzaken. Gij kunt denken dat het 'er dan ſomtijds heel mal doorgaat, het moet er dan ouder of

over, dat wordt niet gevraagd. De verbazende ſchokken die zulk een kleiner voortgeſleept ſchip dan gedurig krijgt, maken het verblijf op het zelve zeer onaangenaam en zelfs gevaarlijk, door dien wij ſoms door een onverwacht gunſtig ſtreekje van den wind, of door het al te ſterk aanrukken, het oorlogſchip wel eens nader bijkomen, dan raadzaam en voor onze veiligheid dienſtig is.

TWAALFDE BRIEF.

Den 10 Julij, 1805. in de gematigde luchtſtreek van het Zuider halfrond.

Toen ik de laatſte maal de pen op het papier zette, dacht ik niet, dat ons, bij onze uitgeſtane ellenden, nog zulk een akelig noodlot te wachten ſtond, als weldra volgde.

Het was op den 3den Julij, dat wij 's middags den *Tropicus Capricorni* paſſeerden. Tegen den avond van dien dag ſeinde ons het oorlogſchip om bij te houden, gelijk wij deden, en berigtte ons, dat het voornemen was, dien nacht jagt te maken op twee ſchepen, die aan bakboordzijde, geheel beneden aan den Horizont zich vertoonden, denkende dat het, misſchien rijkgeladene Spanjaarden waren, die men gaarne intuſſchen ook wilde medenemen. De

Ka-

Kapitein van het oorlogſchip gaf ons onzen te houden koers van dien nacht op en beloofde den volgenden dag weder bij ons te zullen zijn. De volgende dag kwam aan, en wij ontdekten geen oorlogſchip, gelijk wij er tot dus ver nog geen ontdekt hebben. — — Akelig is inderdaad, mijn Vriend! de toeſtand, waarin wij ons bevinden, en nog akeliger de vooruitzigten waarin zich niets dan kommer en gebrek op het ijſelijkst aan ons vertoonen.

Toen de Engelſchen, het ſchip genomen hebbende, hetzelve onderzochten, vonden zij zich op zekere plaats belemmerd door eenige watervaten, die aldaar lagen, deze nu ſloegen zij kort en klein en lieten het water, het beste, dat wij toen aan boord hadden, loopen, waar het wilde. De watervaten op het dek waren ook weldra geledigd, door dien de Engelſche matrozen, liefhebbers van wasſchen zijnde, dagelijks eene verbazende hoeveelheid van hetzelve gebruikten. Gij begrijpt ligt, dat wij, die dit wel als kwalijk en onvoorzigtig gedaan beſchouden, echter niets daar tegen konden doen, — dewijl zij de meesters op het ſchip en over alles waren. Ook zagen wij er dat groot onheil niet in, dewijl in geval van gebrek het oorlogſchip, dat ons genomen had, en medeſleepte, werwaarts het verkoos, ons ook van het noodige moest verzorgen: hierop hadden wij altijd gerekend, maar hoe ongelukkig kwam dit nu voor ons uit, het is waar, zonder opzet en bedoeling, alleen door het ongelukkig toeval, dat wij elkanderen misten in de regte

ſtreek, dat op zulk eene onmeetlijke zee zoo ligt gebeuren kan.

Een enkel klein vaatje water was al de voorraad, dien wij aan boord hadden, toen het oorlogſchip ons verliet. Toen hetzelve zich, den volgenden dag, volgens affpraak niet opdeed, zag elk weldra onzen zorgelijken toeſtand, en er wierden aanſtonds maatregelen genomen van bezuiniging die de wijsheid en voorzigtigheid vorderden. — Wij wierden allen op rantſoen geſteld, van de man daags één flesch. — — Eén flesch water in zulk eene heete luchtſtreek — verbeeld u dus onzen noodlottigen toeſtand; ook nam het koken een einde, — dat moest van zelfs volgen, want waar geen water is te drinken, is het ook niet om ſpijze te koken. Gij kunt dus denken, mijn Vriend, dat onze dagelijkſche manier van leven vrij wat verandering ondergaan heeft, het ontbijt en avondmaal beſtaat bij velen uit een glas wijn en een ſtuk brood, — het middagmaal uit vleesch en brood, vleesch, in zout water gekookt en half bedorven, dat men anders nog al met graagte om den honger zoude eten, doch niet eten durft uit vrees voor dorst, door de bijkomende hitte van het klimaat, waarin wij zijn, nog zoo veel te ſchielijker ontſtaande, en die wij nergens mede leſchen kunnen dan met ons weinigje water, dat daartoe niet toereikende is. Ook is het meer als half bedorven, zoo dat ik het zelve om het drinkbaar en eenigzins ſmakelijk te maken, vermeng, met eene ruime doſis *Cremor Tartari.*

O!

O! hoe magteloos en flaauw ben ik ſoms? wat zou ik niet willen geven voor een ſober maaltje warm eten; wat niet voor een frisch kopje thee of koffij van zuiver water? En wie ziet nog een eind aan dit gebrek? waarop zal het eindelijk nog uitloopen? O! welke zware zorgen pijnigen mijn beangſtigd hart? — — Ons meeste Selzerwater, waarop wij nog meenden te kunnen rekenen, is van de rotten, die wij rijkelijk aan boord hebben, uitgedronken. Met een innig medelijden beſchouw ik mijnen ouden reisgenoot, die zoo vele jaren aan zulk eenen dranк gewoon, elken dag ſmacht naar een kopje thee, en zich niet eenmaal kan verzadigen, en dat nu reeds zoo vele dagen. Welk een gevaar voor aanſtekende ziekten in zulk eene lucht, bij zulk water, en zulke harde, ſcherpe ſcorbutike ſpijze? — Het is waar, er is toch bij onzen ramp ook nog een groot geluk, wij gevoelen wel met ſmart onze groote behoefte, maar hebben, hoe akelig ook de vooruitzigten zijn, nog geen volſtrekt gebrek, wij hebben nog iets, en dat is immers onwaardeerbaar in onzen toeſtand; daarbij vangen wij nog al dikwijls van de zoogenaamde Kaapſche duiven, die ons veel komen bezoeken, en waarop ſommigen onzer zich zeer vergasten, doch ik kan dezelve niet gebruiken; deze vogel leeft van visch en is zoo tranig en raauw van ſmaak, dat ik mij liever met brood verzadige.

Gisteren was het voor mij en mijnen ouden vriend en reisgenoot een feestdag, ik had zoo veel water

met

met zuinigwezen opgespaard en opgekocht, dat wij eens een regt goed kopje koffij dronken, (want voor thee is het niet bruikbaar,) en volkomen onzen dorst konden leschen: maar nu zullen wij ons ook wederom dagen moeten behelpen. Een gunstig vooruitzigt is er thans voor ons, de lucht is zeer betrokken, het is hier in den regentijd, wij hopen dus op eenen milden regen, die ons eenigen voorraad en verversching aan zal brengen. — — O mijn Vriend! wat een dronk versch, zuiver water waardig is, weet men aan den wal niet te berekenen. Voor geld is het onze, dat zoo onzuiver is, niet meer te bekomen, ik heb al eens een daalder voor eene flesch betaald, doch wat is zilver of goud op zee: met jenever en tabak kan men nog iets verrigten, en dan kan ik een kannetje vol voor twee flesschen jenever bekomen, als gij nu rekent dat één flesch jenever hier ten minsten zes of zeven guldens waardig is, kunt gij gemakkelijk berekenen, welk een kostbare drank bedorven water bij ons is.

Dezen morgen wierden wij verblijd met eenen milden regen: — verbeeld u hoe elk alles in het werk stelde wat in zijn vermogen was, om optezamelen zoo veel hij konde, — maar, helaas! welk eene wanhopige teleurstelling in onze aangename verwachting, — het opgevangen water is zoo zout als pekel en volstrekt ondrinkbaar, en dit kan niet anders zijn, als men bedenkt dat zeilen, touwen, houtwerk, in één woord, alles wat op en

aan

aan het ſchip is met zoutdeelen bezet is, die onophoudelijk uit zee opgetrokken worden: zoo dat ook de mildſte regen ons geene vervulling in onzen nooddruft kan bezorgen.

Ik was dezen avond zeer mismoedig en bedrukt; het bangst vooruitzigt pijnigde mij, geen ſtraal van hoop of van vertroosting ſcheen in mijne door ſmert en weemoed verdonkerde en gefolterde ziel. Voor ik ter ruste ging las ik een paar liederen van eenen mijner begunſtigde dichters, bij welke ik zoo veel bemoediging en vertroosting vond, dat ik mijn lot gelaten in de handen van Hem, die zoo dikwijls bewaring en uitredding geſchonken had, konde overgeven: ik voeg deze Liederen hier nevens, om, door ze afteſchrijven nog eens dat ſtil en bemoedigend genoegen te ſmaken, dat zij mij onder het lezen bezorgden.

Wie maar den goeden God laat zorgen,
En op hem hoopt in 't bangst gevaar
Is bij Hem veilig en geborgen,
Dien redt Hij godlijk, wonderbaar:
Wie op den hoogen God vertrouwt
Heeft zeker op geen zand gebouwd.

Wat baat ons al 't zwaarmoedig vreezen?
Wat baat ons 't zuchten, weê en ach!
Vergeefs zou al ons kermen wezen,
Al kermden w' ook den ganſchen dag:
De last des jammers, dien men draagt,
Drukt maar te meer, hoe meer men klaagt.

Men

Men blijv' eerbiedig God verbeiden,
En zwijg den Heer optmoedig ſtil;
Hij zal ons naar zijn raad geleiden,
't Is goed en heilig wat Hij wil;
Vertrouw het aan zijn wijsheid vrij,
Hij weet wat elk het nuttigst zij.

Treed vrolijk voort op 's Heeren wegen,
En neem uw pligt getrouw in acht;
't Wordt eindlijk alles u ten zegen
Wanneer gij biddend daarop wacht;
Wie ſteeds geloovig op Hem ziet,
Begeeft, verhaat Hij eeuwig niet.

TROOST IN TWIJFELMOEDIGHEID.

Moet gij ſteeds met onſpoed ſtrijden,
Christen! treur niet om uw lot.
Hulp ontbreekt u nooit in 't lijden,
Moet gij ſteeds met onſpoed ſtrijden,
Wees te vreden met uw lot,
O, Uw redder is uw God!

Is de nood zoo hoog gerezen,
Dat gij nergens uitkomst ziet,
Nog hebt gij geen kwaad te vreezen;
Is de nood zoo hoog gerezen,
Dat gij nergens uitkomst ziet,
God, uw God vergeet u niet.

Vest in bange en droeve dagen
Al uw hoop op Hem alleen,
Schroom niet Hem om hulp te vragen:
Vest in bang' en droeve dagen
Al uw hoop op Hem alleen,
Hij kan helpen, Hij alleen.

'k Weet zijn woord is Ja en Amen,
Zijn beloften feilen niet,
Nimmer zal Hij ons beschamen;
'k Weet zijn woord is Ja en Amen,
Zijn beloften feilen niet,
Zalig hij, die tot Hem vliedt,

Ja, in duizend bange stonden
Heeft Hij steeds getroost, gered,
Eeuwig wordt Hij trouw bevonden:
Ja, in duizend bange stonden
Heeft Hij steeds getroost, gered
Op het kinderlijk gebed.

Weg dan met die bange zorgen,
Volg gehoorzaam zijn gebod,
Vrees niet voor den dag van morgen,
Laat Hem, uwen vader, zorgen;
Volg gehoorzaam zijn gebod,
Hij, uw redder, is uw God.

Het gaat met onzen koers nog al hooger en hooger, dan eens meer West, dan eens meer Zuidelijk: wij zijn niet ver van het vaste land van *Zuid-America* verwijderd: *Brazilie* hebben wij reeds verre achter ons gelaten, en moeten ons thans op de breedte van *Rio de la Plata*, zoo bij de veertig

tig graden zuiderbreedte bevinden. Dus zijn wij de plaats van onze beſtemming, *de Kaap de Goede Hoop* ver voorbij. — Welk eene reis is dit, mijn Vriend! wie had zich dat ooit kunnen voorſtellen, en welke zal nog de uitkomst zijn? God weet het, en aan hem blijve dezelve eerbiedig aanbevolen. — — Intusſchen, het zeldzaamſte geluk dat wij genieten is, dat wij in zulke verſchillende luchtſtreken en bij zulk aanſtekend voedſel, allen zoo gezond blijven, ſlechts een perſoon aan boord is een weinig onpasſelijk. Ik zelf, mijn Vriend! was nooit in geheel mijn leven zoo gezond, als ik tot dus verre op deze geheele reis geweest ben: van het begin af aan tot op dit oogenblik toe, had ik niet alleen geen het minſte gevoel van eenig ongemak, maar een gevoel van friſchheid en gezondheid, zoo als ik voorheen nooit beſpeurde. In dat opzigt ſta ik over mij zelven verwonderd, daar ik toch aan zulk een leven, aan zulk een ongemakkelijk en behoeftig leven maar in het geheel niet gewoon was, doch niet min ſta ik verwonderd over dezen gelukkigen toeſtand, als ik denzelven aanmerk, als een bewijs van mijn's Scheppers, voor mij zorgende en mij tot dus ver bewarende, goedheid, die mijne hoogſte dankbaarheid vordert, die mij verpligt mijn geheel vertrouwen verder onwankelbaar op Hem te laten nederzinken, en de uitkomst van ons donker lot aan Hem over te laten, die magtig is te verloſſen en ook uitkomst tegen den dood te geven.

Den

Den 19 Julij 1805.

Wij zijn thans den *Tropicus Capricorni* weder gepasseerd, en bevinden ons dus andermaal in de verzengde luchtstreek; wij houden eenen anderen koers, en zetten het op het Eiland *Sint Helena*, het welk van hier niet heel ver af kan zijn. — O! hoe verruimt dit denkbeeld, dit vooruitzigt het bange hart: God, die ons lijden kent en aanziet, geve, dat wij in de regte streek, die derwaards leidt, niet misſen. Onze geringe voorraad van water gaat ook aan het eind, ons rantſoen is reeds tot op de helft verminderd, en niet lang meer kan het duren, of het zal wederom verminderd moeten worden. — — Schoon wij nu zekerlijk tot merkelijke gerustſtelling en bemoediging weten, welk land het eindperk van onze omzwervingen zal zijn, en wij het zelve merkelijk naderen, is daarom onze toeſtand niet min zorgelijk en veruitziende; het is thans de derde dag, dat wij tegen eenen hevigen ſtorm kampen moeten, de meeste onzer zeilen zijn aan ſtukken en weggevlogen, ſtengen, raas enz. zijn alle afgenomen, en wij drijven enkel voor een ſtuk van eene fok, een ſpeelbal van vreesſelijk ontroerde golven zijnde. Wij zeilen onophoudelijk met bakboord onder water, en krijgen van tijd tot tijd zelfs veel water in. Zitten kan men niet, dan op den grond aan lager zij, ook kan ik het in mijne kooi niet

houden, maar ſlaap 's nachts op den grond, uit vreeze van, door het ſterke overhellen van het ſchip, uit dezelve geworpen te worden, gelijk mij reeds meermalen gebeurd is: Intusſchen zoo wij thans in de regte ſtreek zijn en ons beſtek goed is, doet deze ſtorm ons zeer veel voordeel; zoo niet, zoo in ons beſtek eene misrekening plaats heeft, of deze ſtorm ons van den regten koers een weinig afbrengt, misſen wij het eiland en zijn ontwijfelbaar verloren. Doch ik hoop het eerſte, en wil niet meer zorgen voor den tijd: Hij toch

Hij, de Heer kan uitkomst geven,
Hij, die 's daags zijn gunst gebiedt,
'k Zal in dit vertrouwen leven.

O mijn Vriend! het is mij thans zoo onuitſprekelijk ruim om het hart: angſtige, pijnlijke vooruitzigten en bekommeringen kwellen mij in het geheel niet, ik ben zoo gelaten, zoo gerust, zoo wel te vreden in mijn lot als ik ooit was. Bulderende ſtormen, vliegende winden, hemelhooge golven, ſnelſchietende blikſemſtralen en krakende donders maken mij niet meer vervaard, maar vervullen mij veel meer met een diep ontzag, met eenen ſtillen eerbied voor, en een onwankelbaar vertrouwen op dat goedertieren Wezen, dat in de hoogte en in de diepte heerscht met eene almagt, wijsheid en goedheid, die geene palen kent. — — O! het ga dan zoo het ga, dat gevoel, dat ondervind ik.

Za-

Zalig hij die in dit leven
Jacobs God ter hulpe heeft:
Hij, die door den dood gedreven,
Zich tot hem om hulp begeeft:
Die zijn hoop in 't hagchlijk lot
Vestigt op den Heer zijn God.

't Is de Heer, die 't regt der armen,
Der verdrukten gelden doet:
Die uit liefderijk erbarmen,
Hongerigen mildlijk voet;
Die gevang'nen vrijheid schenkt,
En aan hun' elende denkt.

't Is de Heer, wiens alvermogen
't Groot heelal heeft voortgebragt,
Die genadig uit den hooogen
Ziet wie op zijn bijstand wacht,
En aan elk die Hem verbeidt,
Trouwe houdt in eeuwigheid.

DERTIENDE BRIEF.

Den 22 July 1805. in de Baai van St. *Helena*.

O mijn Vriend, u te beſchrijven het geen ik thans gevoel, is mij onmogelijk, — mijne gewaarwordingen zijn te veel en te ſterk, om ze geregeld op het papier te kunnen brengen. Ons lijden heeft een einde: het is niet meer op eene onſtuimige zee, geſlingerd door Stormen en onweders, — worſtelende met gebrek, gefolterd door de akeligſte vooruitzigten, dat ik deze letteren voor u ſchrijve, maar op eene veilige, voor alle winden gedekte reede; bij het ſtreelende vooruitzigt van nu eens uitterusten van zoo veel kwelling en verdriet, mij nu eens te ververſchen; en in het verrukkend ſchilderachtig gezigt van eene fraaije ſtad, hooge bergen, groene boomen en aanlagchende velden.

Het was gisteren de blijde morgen, op welken wij dit doel van ons verlangen in het gezigt kregen, — — welk een vreugdegevoel dit eerſte gezigt van land in ons verwekt kunt gij begrijpen, en geen wonder, de ramp was met ons reeds tot die hoogte geklommen, dat wij ſlechts nog maar voor éénen dag voorraad van water hadden. De wind was flaauw en krap, zoo dat wij alle moeite hadden den uiterſten hoek

van

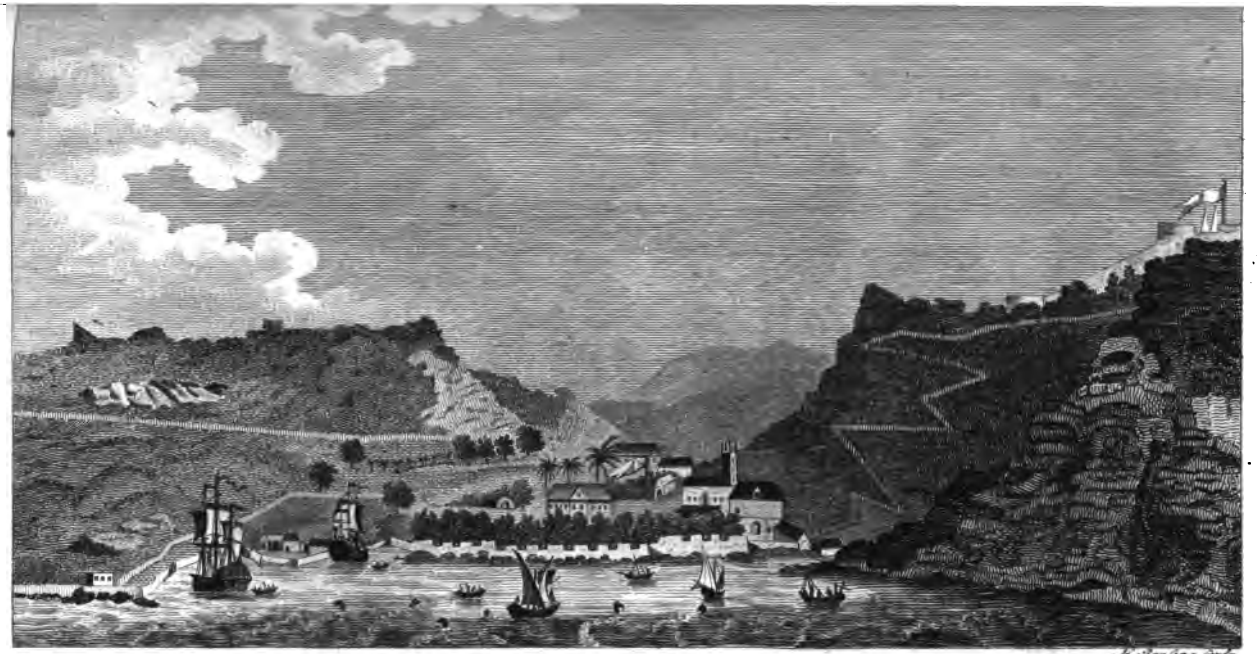

STAD EN HAVEN VAN S^{T} HELENA.

van het eiland te boven te zeilen. Evenwel dat gelukte ons, wij zeilden een groot gedeelte van het eiland rond, en kwamen eindelijk in de baai, waar wij 's avonds ten vijf uren het anker wierpen. Het oorlogschip, dat ons voor twintig dagen verlaten en met geene mogelijkheid, na lang en vruchteloos zoeken, niet weêr had kunnen vinden, vonden wij in deze baai, waar het 's daags voor ons was aangekomen. Men was op hetzelve zeer bekommerd over onzen toestand geweest, niet anders denkende, dan dat wij waarschijnlijk verloren zouden zijn; op beide schepen heerschte blijdschap, op beide was men hartelijk verheugd over deze zoo onverwachte als gelukkige ontmoeting.

Maar nu, mijn Vriend! u den indruk, den wonderbaren indruk, welke na zoo vele rampen en wederwaardigheden te hebben doorgestaan, het gezigt van dit eiland op mij maakte, kan ik u onmogelijk beschrijven, vooral, toen wij den laatsten hoek omzeilden, in een oogenblik en als door tooverij, eene bevallige stad, verbazend hooge rotsen, nette huizen, langzaam opgaande straten en boschjes van fraaije Oostindische boomen voor ons zagen liggen: o welk eene verrukkelijke, welk eene schilderachtige vertooning, wat ik dacht, wat ik gevoelde weet ik zelf niet! ik loerde van het dek stilzwijgend op alle voorwerpen, als of ik nooit een stad, huizen, kerken, of boomen gezien had: — ik was verrukt en opgetogen.

O gelukkige avond! nooit vergeet ik denzelven,

tranen van dankbare vreugde kon ik niet weêrhouden, ik begaf mij in mijne hut in de eenzaamheid, om mij geheel aan de uitboezemingen van mijn gevoel overtegeven. Ik was geheel eerbied, dank, aanbidding en bewondering, ik was als verzonken in aandoeningen, en kon mij niet weêrhouden den dichter ſtamelend natezeggen:

Wat zal ik, met Gods gunſten overlâân,
Dien, myowen Heer voor zijn gena vergelden
'k Zal bij den kelk des heils zijn naam vermelden,
En roepen Hem met dankerkentenis aan.

Mijn hart verhief zich tot lof en dank en aanbidding van den Allerhoogſten, en ontlaſtede zich in deze woorden:

Loof, loof den Heer mijn ziel, met alle krachten
Verhef zijn naam, zoo groot, zoo heilig t'achten;
Och of nu al wat in mij is Hem prees:
Loof, loof mijn ziel, den hoorder der gebeden;
Vergeet nooit één van zijn weldadigheden;
Vergeet ze niet: 't is God die ze u bewees.

Loof Hem, die u vergunt uw zielverlangen,
En 't goede tot verzading doet ontvangen;
Uw jeugd vernieuwt gelijk een arends jeugd:
De Heer doet regt, is heilig in zijn rigten;
Treft iemand druk, Hij wil den druk verligten,
En hart en mond vervullen met zijn vreugd.

Hier

Hier ligt een ſchip gereed om naar *Europa* te vertrekken. Het is een Hamburger, komende uit de *Oostindien*: de Kapitein heeft zich aangeboden om brieven voor ons medetenemen, een aanbod dat ons ten uiterſte aangenaam was, vooral in onze omſtandigheid, wij allen zullen met vermaak gebruik van hetzelve maken. Ik haaste mij dus alle mijne papieren zaamtepakken, en, ter bezorging aan u, dezen vriendelijken Kapitein ter hand te ſtellen, hopende dat dezelve de reis gelukkig zullen volbrengen, en u en allen, op wie ik eenige betrekking hebbe, in zulk eenen volmaakten welſtand zullen ontmoeten, als zij mij verlaten. Vaarwel, mijn Vriend! het toekomſtige van mijn lot is nog hoogstonzeker. Intuſſchen, ik ga eerstdaags aan land, ik brand van verlangen eens wederom eenen vasten grond te betreden. Zijt gegroet en verzekerd, dat ik gedurende mijn verblijf alhier niet zal nalaten al het geen mij merkwaardigs op dit ſchoone en verrukkelijk eiland, dat ik nu reeds een paradijs durf noemen, voorkomt, voor u opteteekenen, om u dus vroeg of laat, bij gelegenheid een getrouw verhaal van hetzelve toetezenden.

DRUKFOUT.

Op blada. 83. Reg. 21. ſtaat: *daar het ſtatigſt geklater den oever ſteeds ſtreelt.* — Lees hier voor: *door het ſtatigſt geklater de oeren reeds ſtreelt.*

Met drie Deelen, gelijk dit eerſte zal dit werk kompleet zijn; welke twee Deelen in het volgend jaar het licht zullen zien.

VOOR DEN BINDER.

De Plaat van de Baai en Stad van *Sint Helena* te plaatſen tegen over bl. 164.

POTTER'S
LOTGEV:
EN
ONTM:
II.

POTTER'S
LOTGEV:
EN
ONTM:
III.

POTTER'S
LOTGEV:
EN
ONTM:
II.

POTTER'S
LOTGEV:
EN
ONTM:
III.

TTER'S
LOTGEV:
EN
ONTM:
I

POTTER'S
LOTGEV:
EN
ONTM:
II.

POTTER'S
LOTGEV:
EN
ONTM:
III.

H. POTTER'S LOTGEVALLEN EN ONTMOETINGEN.

LOTGEVALLEN

EN

ONTMOETINGEN

OP EENE

MISLUKTE REIZE

NAAR

DE KAAP DE GOEDE HOOP

In de Jaren 1804, 1805 *en* 1806.

IN BRIEVEN

AAN

EENEN VRIEND

DOOR

H. POTTER.

met Platen.

TWEEDE DEEL.

De mensch bedenkt zijnen weg
Maar de Heer beſtuurt zijnen gang.

Te HAARLEM
Bij A. LOOSJES Pz.
MDCCCVII.

INHOUD

VAN HET

TWEEDE DEEL.

VEERTIENDE BRIEF.

Onverwacht onheil ons in de baai van *St. Helena* overgekomen. Heerlijk gezigt van het Schip op het eiland en de ſtad. Beſchrijving van de ſtad *Sint James town* en de valei in welke dezelve gelegen is. Straten, gebouwen, onverwachte ontmoeting van Hollanders. Plegtige begrafenis. Fraaije tuin. Gouverneurs huis. Aangename wandelplaats aan het ſtrand der zee. De kerk. Verbazende verandering ſedert het verblijf van kapitein Cook alhier. Het Billiardhuis. Mijn verblijf in hetzelve. Duur ſoupe en nachtlogijs. Schoone Vrijmetſelaars Loge. Huizen, huisraad, levenswijze in de ſtad. Het verblijf der vreemdelingen aangenaam gemaakt. Groote en rijke winkels. Voortbrengſelen van het eiland. — Heerlijke aardappelen en meest alle ſoorten van onze Europeeſche tuingroentens. — Veel wild. Visch.

VIJFTIENDE BRIEF.

Sterke branding in de baai voor de ſtad. Voorraadſchepen. Schepen van onderſcheidene natien. Verbazende duurte van alles, oorzaken daarvan, groote overvloed van goud en zilvergeld. Voortreffelijk water. Gemakkelijke inrigting om de ſchepen daar-

daarvan te voorzien. Sterkte van het eiland. Garnizoen grootendeels uit Hollanders beſtaande. Karaktertrek van den tegenwoordigen Gouverneur. Zijne levenswijze; nuttige inrigtingen door hem gemaakt. Zwarten op dit eiland, afſchaffing van den ſlavenſtand, heilzame gevolgen daarvan. Vreemde rekening om het getal der jaren en ouderdom te bepalen.

ZESTIENDE BRIEF.

Aangename eenzaamheid, ontdekking en ligging van het eiland, getemperd en gezond luchtsgeſtel. Zeldzaamheid van onweders. Nadeelige droogte, geene ziekten, voorbeelden en bewijzen van de gezondheid bevorderende eigenſchap des lugts, alhier. — Kinderziekte en hondsdolheid onbekend.

ZEVENTIENDE BRIEF.

Tweede bezoek het eiland gegeeven. Ontmoeting met den kapitein van het Engelsch oorlogſchip. Redenen waarom niet van *Sint Helena* naar de *Kaap de goede Hoop* vertrokken.

ACHTTIENDE BRIEF.

Aangename wandeling in de binnenſte deelen van het eiland *Laddarhill*, weg derwaarts. Verbe-

zend uitzigt van dezen berg naar alle zijden. Batterij. Barakken. Onverwacht gezicht van eene schilderachtige vallei. Fraaije belommerde weg langs de rotsen, bekoorlijke ligging der huizen en plantaadje in de vallei. Gouverneurs lusthuis, bezigtiging van het zelve van binnen en in den omtrek. Tuinen, bosschen, parken, fraaije heuvel. Romaneske laan van eiken en Cipressen en koele beek op den voorgrond van het huis. Lusthuis van Mr. WRANGHAN, gebreken in hetzelve, verbazende voordeelen der boomgaarden. Heerlijk uitzigt uit dit huis, *Sandy-bay*. Schoone vallei. Kegelvormige rotsen. *Mr.* DORETON's huis, nachtverblijf aan hetzelve.

NEGENTIENDE BRIEF.

Oorzaken van eene slechte nachtrust. Ongedierte op het eiland. Smakelijk ontbijt, gesprek met eenen ouden Neger over de afgeschafte slavernij. Afscheid van den ouden hofmeester op *Mr.* DORETON's huis. *Longwood*. *Dianas Piek*. De schoone plantaadje van de Heeren PIERIN en BAZELT. Landhuis van den onder-Gouverneur een der aangenaamste van het eiland. Eenzaame weg. Bekoorlijk eenzaam dal. Landelijk middagmaal in hetzelve. Zalig gevoel in de eenzaamheid. Gedachte aan vaderland en vrienden. Gesteldheid der landen tusschen de keerkringen, denkbeelden der ouden omtrent dezelve zeer verkeerd. Loflied aan God. Negerhutten. Springbokken, prachtige Waterval. Onbeschrijfelijk schoon gezigt. Rijkdom der Natuur, terugkomst in *Sint James* vallei. Bezoek van den Schouwburg. Schoone vrouwen. —

TWINTIGSTE BRIEF.

Onderzoek van de lading van ons ſchip. Verandering op hetzelve voorgevallen. Mijne reisgenooten verlaten het zelve. Bezoek op het ſcheepje van de Kaap. Morſige en ſlordige huishouding op het zelve.

EEN-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Onverwacht vertrek van het eiland. Verdrietig gevoel daar over. Treurig ſcheiden van het *Eiland*. Vaarwel aan hetzelve, Zeilen in Convooi. Gunſtig weer en wind. Vergenoegde toeſtand. Slechte ſpijs. Aanhoudende gezondheid. Muzijk. Invloed daar van op mijn hart. Het kaartſpel. Genoegen in het zee leven. Het eiland *Ascencion*. — Deszelfs ontdekking. Uiterlijke gedaante: inwendige geſteldheid. Schildpadden. — Gedachte over den oorſprong van dit eiland, deszelfs nuttigheid en de bewijzen van Gods goedheid die ook op het zelve gevonden worden. FORSTERS *beſchrijving* van het zelve. Verbazend onderſcheid tusſchen *Sint Helena* en dit eiland. Gedachte over de aanſtaande ſlooping dezer wereld en de toekomſtige zaligheid der deugdzamen. Onze hier uit voortvloeijende verpligting.

TWEE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Gelukkig vorderen op onze reize. Onaangenaamheid van het zeilen met Convooi. — De zee eene nut-

nuttige leerſchool voor den opmerkzamen beſchouwer. Het lichten der zee. Getuigenis van FORSTER daaromtrent. UILKENS treffende beſchrijving der zee. —— Aangename en nuttige beſpiegelingen. Een walvisch. Verandering van weêr. —— Zorgelijke toeſtand. Bezoek van den kapitein van het oorlogſchip. Behoeftig leven. Oorzaken van ons gebrek. Karakter der Engelſchen bij ons aan boord.

DRIE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Gunstige wind. Schoone avonden. Het uitpakken en nazien mijner goederen; vind veel bedorven door zeewater. Wijsheid en goedheid van den Schepper optemerken. Zware dijning. Storm. Akelige geſteldheid daaronder. Stilte. Worden gepraaid van eenen Engelſchen kotter. Groot gebrek aan alles. Smartelijk gevoel daar van. De ſtok en ſtaf des broods. Aanhoudende gezondheid op ons ſchip. Weder een bezoek van den Engelſchen kapitein. krijgen eenige ſchepen in het *gezigt*. *Een Zeeſlag*. Het *Engelſche* oorlogſchip word genomen. Een Fransch ſchip komt op ons af, doch ontkomen gelukkig. Blijdſchap op het hooren roepen van *Land*. Akelige teleurſtelling. Bedroefdheid der Engelſchen na het zien nemen van het oorlogſchip. Een ſchip komt ons van achteren op zeilen. Middelen om het onze te verdedigen in het werk geſteld. Aanſpraak aan de matrozen. Gelukkige uitkomst, onbeſchrijfelijk gevoel van vreugde daar over. Tegenwind. Mismoedige dag. Kracht en troostrijk invloed des gebeds. Weder toerusting tot een gevecht.

Praat-

Praaijen een Amerikaanſche kotter. Aanhoudende tegen wind.

VIER-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Drijven af naar de Ierſche kusten, komen voor het eiland *Lundy*, zorgelijke nacht. Groot gebrek aan vele noodige ſcheepsbehoeften, zien het vuur van het eiland *Sint Mary*. De bergen van *Cornwallis*. Vrolijk gevoel daar bij. Wensch om aan land te kunnen gaan. Zien een groote Westindiſche vloot het kanaal uitzeilen. Krijgen een weinig water. *Lands end*. *Kaap Lezard*. Vrolijk ontwaken. Werpen het anker in *Cawſendbay*. Heerlijk gezigt in deze baai. Meisjes van plaisier. Verſtandige inrigting. ——— Versch brood en melk. Pruisſiſche Conſul aan boord. Verdrietige dag.

VIJF-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

IJsſelijk ontwaken. Bittere teleurſtelling in mijne verwachting. Verlaten deze baai zonder water. Tegenwind. Oogmerk om naar *Portsmouth* te zeilen. Storm. Bedrukte toeſtand. Poging om met een visſcherspink aan land te komen. Schieten om eenen Loots. Zeldzame en ſchielijke afwisſeling van treurige en blijde gewaarwordingen. Werpen het anker in *Plymouth Sound*. Aangename avond. Affcheid van mijne hut. Ga aan de wal. Eet bij den Pruisſiſchen Conſul. Krijg vrijheid om in de ſtad te blijven. Neem bij voorraad mijn intrek in een Logement. Beſluit van dit deel.

LOT.

LOTGEVALLEN

EN

ONTMOETINGEN

OP EENE

MISLUKTE REIZE

NAAR DE

KAAP DE GOEDE HOOP.

VEERTIENDE BRIEF.

In de baai van *St. Helena* den 25 July 1803.

Heb ik u, mijn Vriend, in het slot van mijnen laatsten beloofd, dat ik, terwijl ik hier ben, het een en ander, dat mij merkwaardig op dit eiland voorkomt en bejegent voor u zoude opteekenen, thans, mijn Vriend, voldoe ik blij de eerste gelegenheid aan deze belofte; in zo verre namelijk, een verblijf aan wal van slechts drie dagen, in welke ik echter veel nieuws en fraais gezien heb, mij daar toe in staat zal stellen.

Dat het werpen van het anker in de baai van dit eiland den genoegelijksten indruk op mij maakte, heb ik u reeds in mijnen vorigen geschreven. En geen wonder, mijn Vriend, na in ruim twee maanden

niets dan lucht en water gezien te hebben, na zoo lang een ſpeelbal der woeste baren geweest te zijn en in zulk eenen kommervollen toeſtand bij de akeligſte vooruitzigten, te hebben omgezworven. Ô mijn Vriend, dan is de indruk, die het gezigt van een herbergzaam ſtukje land op ons maakt, onbeſchrijfelijk.

Thans dus in eene veilige baai voor anker liggende voorſpelde ik mij na het eerſte verrukkende gezigt van land, ook eenen aangenamen nacht: ik verwachtte nu eens regt van zoo vele uitgeſtane angſten en vermoeijenisſen uit te zullen rusten. Ik begaf mij daarom, vermoeid en afgemat vroegtijdig, op mijne kooi, voornemens zijnde den volgenden dag met den morgen mijne vurige begeerte te voldoen en het eiland een bezoek te geven. Dan, hoe zeer wierd ik alwederom in dit aangenaam vooruitzigt van eenen gerusten nacht te leur geſteld. Nog in mijnen eerſten ſlaap zijnde, wierd ik met ontſteltenis opgewekt door eene buitengewone bezigheid en arbeid op het dek: zeer onaangenaam was het ontwaken, want, daar ik zoo iets hier in het geheel niet verwacht had, vooral niet in het holle van den nacht, daar het volk zich ook reeds meest te ruste had begeven: moest dit mij zeker doen beſluiten, dat ons eenig onheil was overgekomen. En dit was ook maar al te zeker het geval. Te ſterk op de veiligheid van eenen goeden ankergrond vertrouwende had men ſlechts een anker uitgeworpen, dit was losgeraakt, en wij dreven werkelijk af naar zee.

zee. Gelukkig ontdekte men nog in tijds den gevaarlijken toeſtand, waar in wij ons bevonden; men gaf order het ander anker te laten vallen. Dat gebeurde en vatte gelukkig grond, zoo dat wij toen niet verder wegdreven: evenwel waren wij al eenen grooten afſtand van de baai verwijderd, hadden vrij wat ſchade aan andere ſchepen, in welke wij met onze tuigagie verward geraakten, zoo wel als aan het onze, veroorzaakt, en was het ons noodlot geweest, dat wij geheel in het ruime ſop en in den regten windſtreek gekomen waren, was onze ellende nog grooter geweest dan ooit voorheen, daar de Engelſchen nog dien zelfden avond, toen wij ten anker waren gekomen, ons onze meeste zeilen, om welke redenen en met welke oogmerken is mij onbewust, hadden afgenomen en op het oorlogſchip hadden overgebragt, misſchien, om daar gerepareerd te worden. Wij kwamen dus enkel met eenige ſchade aan touwen, raas enz. van dit onverwachte onheil af, doch het had dat gevolg, dat ik in mijne ſtreelende verwachting van eenen aangenamen en gerusten ſlaap, door zulk een onlijdig en ontzettend opwaken, en door eene beangſtigende vreeze, dat iets diergelijks andermaal zou kunnen gebeuren, ten eenemaal geſtoord en verhinderd was geworden: — doch de nacht liep vervolgens zonder eenige verdere ongemakken ten einde, en den volgenden morgen was ik in de gunstige gelegenheid om aan mijn hartelijk verlangen te voldoen en het eiland te bezoeken, waar toe den Gouverneur, die volgens ge-

woonte hier om gevraagd moet worden, aan allen van ons ſchip, zoo lang en zoo dikwijls wij zulks verkozen te doen, volkomen vrijheid had gegeven.

Na eenigen tijd aan den wal te hebben doorgebragt en wel met het uiterſte genoegen ben ik thans wederom aan boord. Het is eene buijige regenachtige dag: — mijne meeste reisgenooten zijn aan land; ik verkies nu eens aan boord te blijven, en mij van dit ſlechte weer, en de aangename ſtilte, die thans rondom mij heerscht, als eene gunstige gelegenheid te bedienen, om het een en ander van het geen ik bij mijn bezoek op het eiland merkwaardigs gezien en ontmoet heb aan u mijnen Vriend in geſchrifte mededeelen.

In de kajuit zit ik thans ſtil en eenzaam mij met u te onderhouden, en kan tusſchen beiden mijne oogen verlustigen met de heerlijkſte vertooning, die eene grootſche en ſchilderachtige natuur ooit of ergens kan vertoonen. Het gezigt van de baai op de bevallige ſtad, op de ſchilderachtige vallei, in welke dezelve gelegen is, op de verbazend hooge roſſen en bergen die dezelve omringen en zich ter hoogte van bijna twee duizend voeten boven het oppervlak der zee verheffen, op trotſche watervallen, die, door den veelvuldigen regen in dit ſaizoen vallende, en overſtroomende beekjes gevormd, van rots op rots van eene hoogte van ten minſten achttien honderd voeten nedervallende, eindelijk met een ontzettend geraas in zee ſtorten, nu en dan

tus-

tusschen beiden door de gulden stralen der zon eenen verdubbelden luister ontvangende, dit gezigt, mijn Vriend, is grootsch, majestueus en schilderachtig boven alle beschrijving, en zoo is het ook met de streelende gewaarwordingen, met de stille, zachte en kalme rust, die door het aanschouwen van zulk een heerlijk en wondervol natuurtooneel in het hart van den gevoeligen aanschouwer worden ingestort.

Dan, om tot de plaats, door mij bezocht, zelve te komen: het geen den vreemdeling het eerst in het oog valt is de stad *Sint James town* genoemd en de vallei waar in dezelve gelegen is. De vallei, waar in de stad als 't ware in verbazend hooge bergen begraven ligt, is zeer klein, bestaande weinig meer dan eene Engelsche mijl in de lengte: deszelfs grond bestaat uit harde, onvruchtbare rots, en maakt dus eene zeldzame tegenstrijdigheid met de meeste andere bekende rotsachtige landen, waar de valleijen doorgaans juist het vruchtbaarst zijn. — De stad zelve is zeer wel gebouwd en bij uitstek aangenaam gelegen, waar aan zeer veel toebrengt het langzaam rijzen der vallei, waar door aan de meeste huizen, vooral in het bovenste gedeelte der stad, een ruim en onbelemmerd uitzigt over de baai gegeven wordt. Er zijn drie of vier straten die alle wel geplaveid en met zeer nette huizen bezet zijn, vooral de voornaamste straat die Zuid en Noordwaarts loopt en in eene zeer fraaijen tuin uitloopt voormaals aan het gouvernement toebehoord

hebbende. Deze straat, die breed is, heeft zoo vele schoone huizen, waaronder die van den Ondergouverneur, den Regiments-doctor en verscheiden particulieren uitmunten. Zij zijn in eenen oosterschen stijl gebouwd, boven plat, omringd met galerijen en liefelijke tuinen, die hunne verkwikkelijke aromatike geuren tot op eenen verren afstand verspreiden; tot op de helft der straat, en waar dezelve eene andere rigting neemt, is een vrij ruim plein voorzien van eene put tot groot gemak der inwoners, en beplant met fraai geboomte: nog hooger op is eene door eenen muur van de straat afgescheidene begraafplaats, omringd met boomen en versierd door eenige fraaije tombes.

Toen ik de eerste maal in deze straat wandelde, had ik hier twee ontmoetingen die mij zeer behaagden, en waarvan de laatste mij geheel onverwacht overkwam. — De eerste was eene begrafenis van eenen Oostindischen kapitein, die hier met zijn schip in de baai liggende, gestorven was en nu met militaire honneurs begraven werd. Het geheel garnizoen was in de wapenen. Toen de trein tot op eenen kleinen afstand van de begraafplaats gekomen was, hielden de soldaten stil en schaarden zich in twee rijen, tusschen welke het lijk, voorafgegaan door eenen in een wit koorkleed gekleeden geestelijke, en een statig treurrijzijk, doorgedragen wierd. Terwijl dit geschiedde, stonden de soldaten met zaamgevouwen handen op hunne geweren leunende en met hunne voorhoofden op dezelve voorovergebogen.

gen uiterlijk den diepſten eerbied vertoonende. — Zoo als ook wederom plaats had bij het graf gedurende den tijd, in welken aldaar de gebeden gelezen en de gewone lijkdienst door den leeraar verrigt wierd. Doch dit en een ander, de zoo geheel deftige uitvoering van deze plegtigheid. — het ſomber, ſtatig treurmuzijk, — de achtbare geeſtelijke in plegtgewaad, de diep eerbiedige houding der ſoldaten, dat alles behaagde mij en vereenigde zich om eenen zachten aangenamen indruk op mijn hart te maken.

De andere geheel onverwachte ontmoeting was, dat ik, met den vriend die mij verzelde, door landgenooten in onze eigene taal werd aangeſproken. Wij ontdekten toen, dat er vele Hollanders op dit eiland waren; ſommigen waren van genomene ſchepen afgenomen en hier heen gebragt, doch de meeſten waren van het garnizoen van Suriname, toen die kolonie in het begin van dezen oorlog aan *Engeland* was overgegaan. Op zulk een eilandje niets te doen en niets te verdienen hebbende waren zij willens of onwillens genoodzaakt geworden in Engelſchen dienst overtegaan, waarin zij zich thans ook bij weinig moeite en bezwaar en eene ruime ſoldij zeer wel bevinden.

De tuin, waarop deze voornaamſte ſtraat eindelijk uitloopt, is zeer fraai en aangenaam gelegen; eene ſchoone lommerrijke laan van tamarinde boomen geleidt naar denzelven. Ik weet niet of dit plekje gronds al of niet aan de Compagnie behoort. Het

word bewoond door een particulier, en is de algemeene en vrije wandelplaats voor de bewoners van het eiland, zoo wel als voor vreemdelingen. Eene nette en eenvoudige woning, omringd van banana-, citroen-, oranje- en palmbomen, is het gelukkig verblijf van eenen Engelschen Majoor, die hier met eene lieve jonge en bevallige gade, in eene ongestoorde rust, bij het genot van de edelste voortbrengselen eener altijd even milde natuur, in eene eeuwigdurende lente, altoos vergezeld met de rijkdommen van den herfst, benijdenswaardige dagen slijt.

O Mijn Vriend, was ik zoo gelukkig u hier tot mijn gezelschap te hebben en u te kunnen geleiden langs deze altijd lommerrijke, altijd groene lanen, in die betooverende, met de liefelijkste geuren vervulde boschjes van oranje-, citroen- en tamerindeboomen, bij koelen bronnen, omzoomd met fraaije bloemen en weltiekende heesters, bij klare frisschе beekjes van het zuiverst water, bij de ruischende natuurlijke watervallen, die het hart zulk eene onbeschrijfelijk aangename kalmte instorten, en tot een gevoel verheffen, waarin wij ons zoo gelukkig in ons aanzijn vinden; o mijn Vriend, kon ik met u onder deze natuurlijk overdekte galerijen, die de regelmatigheid der kunst oneindig verre overtreffen, kon ik met u, omringd van rozen en jasmijnen, onder de frisschе schaduw van de schoone granaat en pisangboom, wiens enkel blad een natuurlijk afdak vormt; o kon ik daar met u nederzitten en de schoon-

heid

heid en rijkheid der natuur, zoo als die zich hier vertoont, bewonderen en gevoelen, gij zoudt met mij moeten erkennen, dat er niets aan dezen betooverenden oord ontbreekt, om dien een Eden, een waar Elisium te noemen.

Behalve dezen tuin zijn er in de stad nog bij de huizen van sommige voorname inwoners, verscheidene andere, die ook zeer fraai zijn, hebbende allen dit bijzondere, dat zij, op kosle en onvruchtbare rotsen aangelegd, met verbazende moeite, door vruchtbare aarde van boven van de bergen naar beneden te brengen, tot zulke aardsche paradijzen zijn gevormd geworden. Ook zijn er nog eenige kleinere straten, langs een van welke eene snelvlietende beek stroomt, eene wellustige frischheid rondom zich verspreidende.

De voornaamste gebouwen om de stad zijn het Gouverneurs huis, de Kerk, de Schouwburg, het Billiardhuis, de Vrijmetselaars loge en het huis waar in de officiers van het garnizoen doorgaans wonen.

Het Gouverneurs-huis ligt vlak voor de baai, met het front naar dezelve gerigt, zijnde door eenen hoogen muur van den algemeenen weg, die tusschen het zelve en de voor het strand liggende borstweringen langs loopt, afgescheiden. Het huis is, zonder een van de fraaiste op dit eilandje te zijn, ruim, gemakkelijk en goed, het bestaat behalve eene groote en welonderhoudene wapenzaal, uit verscheidene andere groote en kleinere vertrekken, meest allen

rijk verſierd met Indiaanſche ſtoffen, Perziſche tapijten, ebbenhouten roſtbedden, ſtoelen en ſopha's: men vindt er meest alle de afbeeldingen der koningen van Engeland, van KAREL den eerſten af tot op dien van den tegenwoordigen tijd toe. Een fraaije tuin is bij dit huis, die van de meeste gewaſſen der vier werelddeelen rijkelijk voorzien is. Van achteren omringen rotſen van eene verſchrikkelijke hoogte dit gebouw; de ſterke bolwerken voor het zelve, aan den kant der baai gelegen, zijn van zware ſtukken geſchut voorzien, die allen al zeer veel zouden kunnen doen om eenen magtigen vijand aftekeeren. De weg, door hoogopgaande boomen beſchaduwd, langs deze batterijen van de landingplaats tot de poort der ſtad loopende, levert een zoo verrukkelijk uitzigt over de baai, als eene aangename wandelplaats op. Het geheele ſtrand geeft eene ſchoone koele wandeling naar dien kant van de baai; men vindt hier vele deftige huizen tegen de rotſen aangebouwd, in ſommige van welken ſierlijke en rijke winkels; doch, het oog om hoog verheffende, moet de wandelaar, aan zulke verbazende natuurgewrochten ongewoon, met ontzetting getroffen worden, als hij de ijſelijk dreigende overhangende ſchrikverwekkende rotſen gewaar wordt, die elk oogenblik de daar onder ſtaande gebouwen ſchijnen te zullen verpletteren, iets dat hier en elders geheel niet zonder geduchte voorbeelden is.

De Kerk, op een ruim plein ſtaande, is van binnen zoo wel als van buiten, een net en fraai gebouw,

bouw, nog nieuw en van eenen vrij hoogen ſchoonen toren voorzien, in welken eene klok en uurwerk is, alles juist het tegenſtelde van het geen Kapitein cook hier zag, die uit de zelfde baai op eene oude bouwvallige met ſtroo gedekte kerk en ſommige akelige vervallene hutten, die dezelve omringden, met aandoeningen van medelijden nederzag. Men heeft geene redenen om te gelooven, dat cook geene waarheid zal geſproken, of de zaak waar van hij ſprak vergroot hebben, daar het eene Kolonie van zijne eigene natie betrof: dus zijn derhalve de zaken hier verbazend ten beste van het eiland veranderd; ook is niet alleen de kerk, maar ook alle de andere openbare gebouwen zijn in den best mogelijken toeſtand; het ſcherpziendst oog zou in dit opzigt niets ontdekken kunnen dat anders en beter zou behooren te zijn dan het werkelijk is. De twee laatſte landvoogden ſtaan in eenen zeer grooten roem bij de inwoners des eilands, als mannen die aan hunne beſtemming getrouw, alles gedaan hebben, wat in hun vermogen was, om den in en uitwendigen toeſtand der kolonie en der kolonisten te verbeteren: de laatſte en tegenwoordige geeft daar van nog dagelijks de uitſtekendſte bewijzen.

De Schouwburg is, van buiten gezien wordende, een lief gebouw; hoe het er van binnen mee geſteld is, weet ik niet, dewijl ik er nog niet in geweest ben; ik ben echter bij de eerſte gelegenheid voornemens dezelve te bezoeken.

Het Billiardhuis, niet ver van de kerk en nog op

het

het zelfde plein gelegen, is groot en fraai, het is meest geschikt voor een wijn- en koffijhuis. Er zijn twee grote fraaije zalen in het zelve, in welke billiard-tafels geplaatst zijn, die, schoon enkel van vreemdelingen, nog al veel bezocht en gebruikt worden. Ook worden hier dikwijls vrolijke bijeenkomsten en partijen, vooral des avonds, gegeven, — als een logement kan men er zich des noods ook van bedienen, gelijk ik bij ondervinding weet. Den eersten nacht van mijn verblijf aan wal, heb ik aldaar met eenen vriend doorgebragt; ik liet ons 's avonds een soupé gereed maken, het welk, toen het te voorschijn kwam, enkel bestond in salade van eene soort van lepelblad en een afgekloven been van een gewezen ham; onze drank had bestaan uit twee glaasjes brandewijn, en voor dit een en ander heb ik, den volgenden morgen, zonder ontbijt of iets van dien aard genoten te hebben, moeten betalen, niet minder dan zesentwintig gulden hollandsch. — Ik hield dus op in dat kostelijke billiardhuis te logéren, en zal, als ik voortaan in de stad ben, bij eenen koopman logeren, zijnde een Hollander, bij wien men voor eenen matigen prijs volkomen tot zijn genoegen kan gehuisvest zijn. De Vrijmetselaars loge en de officiers woning, zijn nieuwe, zeer fraaije in het bovendeel der stad gelegen gebouwen. Het eerste is zeer groot, althans meer dan groot genoeg om alle de mansperſonen van het eiland, al waren die alle leden van dat genootschap, te bevatten. — Er is slechts één bedienaar van den gods-

dienst

dienst op het geheele eiland, en dat nog meer, als garnizoens prediker, verrigtende 's zondags eenmaal den eerdienst en godsdienst-oefening, naar de regelen en gewoonte der heerschende kerk van Engeland, dat is, die der Episcopalen.

De huizen, die allen van, uit de rotsen van het eiland gehouwen steenen gebouwd zijn, zijn veel al net, fraai en vol gemak: velen hebben twee en drie verdiepingen en eene galerij, tot boven de tweede verdieping opgetrokken, gevende behalve eene aangename zitplaats, veel koelte aan de vertrekken, waartoe men hier niet zoo als aan *de Kaap de Goede Hoop*, steenen vloeren oordeelt noodig te hebben. De fraaije meubelen zijn meest van Engelsch maaksel, behalve sommige stoelen en kanapees die men hier kunstig van, op het eiland gewassen Oostindisch riet, weet te vlechten. Voor slaapplaatsen dienen eene soort van opene ledikanten, die wij bij ons rustbanken zouden noemen. Een met een zeer fijn laken bespreid bed, een rolkussen, en een chitsen of fijn katoenen sprei, is al de toestel, die men hier tot zijne rustplaats noodig oordeelt. Alle de huizen hebben platte daken en zijn van buiten wit geplaveid, dat bij het liefelijk groen der boomen, die in de nabijheid van dezelve geplant zijn, zich zeer bevallig aan het oog voordoet. —

De gewone levenswijze is hier volstrekt oosterseh, ruim, vrij en ongedwongen, dat is te zeggen in zulk eenen tijd, wanneer er vele schepen in de baai liggen, of de vertrekkende of t'huisvarende Oost-

in-

indiſche vloten dit eiland om ververſching aandoen. Buiten dezen tijd is de ſtad ledig en verlaten, terwijl de meeste inwoners, hunne landhuizen hebbende, zoo ſchielijk mogelijk de wijk naar dezelve nemen. Hier leven zij in den ſchoot der ſchoone natuur en wel in den grootſten overvloed van deszelfs edelſte gaven en voortbrengſelen, en, het geen het eiland zelf niet oplevert, wordt hun ruim genoeg met ſchepen, vooral uit *Europa*, *Azia* en *Afrika*, aangebragt. — Zij leven dan in eene volſtrekte afzondering, enkel voor zich zelven en hunne huisgezinnen zorgende. Feesten, gezelſchappen of vermakelijkheden hebben dan geheel geen plaats. Elke huishouding is dan als 't ware eene maatſchappij op zich zelve. Afgeſcheiden van eenige gemeenſchap met de geheele wereld, ſlijten zij dan zorgelooze ſtille dagen, in het gezigt van hun vee, van hunne boomen, van hunne tuinen en van de onmeetbare oppervlakte eener naakte en woeste zee.

Maar deze hunne eentoonige levenswijze neemt eene geheele verandering, zoodra de t'huiskomende Oostindiſche ſchepen in de baai het anker werpen. Dit is eigenlijk het waare kermisfeest voor dit eiland, dan vliegt alles van het land naar de ſtad, dan heerscht in dezelve niets dan leven en vrolijkheid.

Het is op dit eiland, zoo als meest overal in de Indien gebruikelijk, dat de inwoners hunne huizen openen tot herberging van vreemdelingen. Allen, uitgezonderd de Gouverneur en eenige andere voornamen, die zich beijveren den vreemdeling kost en ſcha-

ſchadeloos alle mogelijke vermaken te bezorgen, zijn daartoe genegen en gereed. — Ja zulk een tijdſtip wordt alles op het breedst uitgehaald, wordt de uitgelezenſte pracht en weelde ten toon geſpreid, en aan niets ontbreekt het dan, dat men weet, dat den vreemdeling eenig vermaak en genoegen kan bezorgen. — Speel-, danspartijen, concerten en vrolijke maaltijden, worden dan meest elken avond gegeven. In een woord, *St. James* Vallei, is dan de vallei van lustige vrolijkheid en uitgezochte vermakelijkheden.

En in der daad, elke vreemdeling, van welke vermaken hij een vriend is, het zij bij de ſchoone en prachtige natuur bemint, en zich gaarne in deszelfs ſtille beſchouwingen verlustigt, of meer ſmaak vindt in den gezelligen omgang, — in luidruchtige vermaken. Het zij bij eene verkeering verkiest in zulke fatſoenlijke gezelſchappen, waar ſmaak, beſchaafdheid en gezond verſtand den toon geven; — of zulk een waar verſtand en goede ſmaak zoo zeer niet in aanmerking komen, en waar men op de regelen van wellevendheid juist zoo naauw niet let: in elk opzigt kan ieder zijnen ſmaak voldoen. Hier komt nog bij, de bekoorlijke zachtheid des klimaats, de gulle en ongekunſtelde vriendelijkheid der inwoners, gepaard met eene beſcheidene en verpligtende beleefdheid, hun' ijver en genegenheid om hunnen gast alle de ſchoonheden en merkwaardigheden van hun eiland te vertoonen; dit alles zaamgenomen maakt dit eiland tot een hoogst aan-

aangenaam verblijf voor elken vreemdeling, wie hij ook zijn mag, zoo hij slechts vatbaar is voor eenige genieting. Hij behoeft zelfs niets te zoeken, naar niets omtezien, alles wordt hem gulhartig aangeboden.

Voor het overige heeft de gewone levenswijze van deze eilanders veel van het land, tot welk zij behooren, namelijk *Engeland*. Het ontbijt, ik spreek namelijk van de stad, bestaat uit vleesch, gebakken visch, uitstekend goed brood en een kopje thee of ook wel een glas Kaapschen of anderen wijn. Het middagmaal, dat laat genuttigd word, bestaat hoofdzakelijk uit vleesch of visch, en groenten, slechts in water gekookt en met gesmolten boter of saus gegeten, het nageregt uit verschillende soort van vruchten, welke het eiland, zelfs het grootste gedeelte van het jaar, in overvloed oplevert: — 's avonds, als het geen feest is, gebruikt men niets dan een stukje broods met een glas bier, melk en water of crog, dat is, brandewijn of rum met water vermengd.

De stad is wel voorzien van winkels; men vindt er verscheidene die groot en prachtig zijn en in welke men even zoo min naar de kostbaarheden van China en de Indien, als allerhande soorten van Europesche goederen en waren vergeefs behoeft te vragen. Uitgenomen koren, dat meest altijd door het ongedierte wordt verslonden, vloeit het eiland over van voortbrengselen van het groeijend rijk. De aardappelen zijn uitstekend goed, ja ik durf zeggen dezel-

zelve nergens in mijn leven beter gegeten te hebben; zij groeijen het geheele jaar door en zoo overvloedig, dat er de bewoners van het eiland, en de menigte ſchepen, die hier ten anker komen, rijkelijk van voorzien kunnen worden. Behalve dit nuttig en ſmakelijk gewas zijn er koſtelijke yams, welke met de aardappelen, ten tijde van ſchaarsheid van koren, voor brood gebruikt worden: bananen, appelen, peren, fijne vruchten; citroenen, oranjeappelen, meloenen, ananasſen; kool, erwten, boonen, knollen; in een woord meest alle ſoorten van onze Europeeſche tuingroenten: ook vindt men het ganſche jaar door in grooten overvloed wilde ſelderij, peterſelie en waterkers, zoo nuttig en heilzaam voor zulke reizigers, die hier, door ſcorbutieke en diergelijke ongemakken aangetast, het geluk hebben aantelanden. Het rundvee tiert er voortreffelijk, en is al een van de voornaamſte en ſmakelijkſte vervullingen voor de keuken, zijnde vet, ſappig en door en door malsch, — ongelukkig is het in dit opzigt voor dit anders zoo gezegend eiland, dat het ſomtijds zoo ſterk door droogtens gekweld wordt, die het vee door gebrek aan drinken doen ſterven, gelijk nog voor weinige jaren zulk een ellendig noodlot dit eiland trof, toen er meer dan tweeduizend ſtuks runderen, door gebrek aan voedſel en drinken, omkwamen. Schapen en geiten zijn er in groote menigte. Het varkensvleesch is overheerlijk, ik heb het althans nooit ergens met zoo veel ſmaak gegeten: het eerſte maal dat ik hier aan den wal deed,

beſtond in een ſpeenvarken en aardappelen; niets in mijn leven heeft mij zoo lekker geſmaakt, maar, ik had ook nooit zoo lang gevast of gebrek aan gekookte ſpijs geleden. Men ziet zelfs vele varkens hier en daar op ſtraat, die de inwoners zelfs met het afval van hunne keukens mesten. —— Aan vogels en wild ontbreekt het ook geheel niet. Springbokken, patrijzen, fazanten, duiven, die hier ingevoerd zijn, telen bij uitnemendheid voort, zoo als ook de zoogenaamde rijstvogel, die uit de *Oostindien* hier gebragt is, ook deze vermenigvuldigt ongeloofelijk ſterk, zelf op de hooge en drooge bergen, daar dit dier anders in natte en moerasſige landen t'huis behoort: —— ganzen en eenden zijn er ook niet ſchaars, vooral deze laatſte niet, die er even als de varkens op de ſtraten in groot getal met het afval onderhouden worden. Konijnen en Guineeſche hennen zijn nog alleen eene liefhebberij van den tegenwoordigen gouverneur, doch vermenigvuldigen zoo ſterk, dat zij ook weldra meer algemeen zullen worden. Van gewone *Europeeſche* hoenderen is overvloed.

De zee levert grooten overvloed van visch, en men rekent niet minder dan zeventig onderſcheidene ſoorten, die op de kusten van dit eiland gevangen worden, en van welke de ſchildpad een zoo gezond als ſmakelijkelijk voedſel oplevert.

Gij ziet dus, mijn Vriend, dat de natuur op dit afgelegen eiland verre van onvriendelijk is, dat er het meest noodige tot vervulling van de behoeften van

des-

deszelfs inwoners gevonden wordt, en hetgeen er dan nog aan ontbreekt, word in grooten overvloed van *Engeland* hier naar toe gezonden. Doch over dit en meer andere onderwerpen bij eene volgende gelegenheid, daar tijd en omſtandigheden mij verhinderen, dezen voor het tegenwoordige verder te vervolgen.

VIJFTIENDE BRIEF.

In de Baai den 26 Julij 1805.

Dezen morgen zou ik weder aan het eiland een bezoek gegeven hebben, doch heb zulks uitgeſteld tot den namiddag, hopende dat het buijig winderig weêr tegen dien tijd een weinig zal bedaren en het landen met de ſloep wat gemakkelijker en veiliger maken. Dit laatſte is hier een zeer lastig en gevaarlijk werk. Er' gaat namelijk in den omtrek van de geheele baai, eene vrij ſterke branding, ook zelfs, hoewel niet het ergst, op de landingsplaats. Het is waar, hier is wel een zeer goede trap van het bergé ſtrand in de baai uitloopende, ten gemakkelijken dienst van de gaande en komende; echter neemt dit op verre na het gevaar en ongemak niet geheel weg. Zoo dra men voor de trap gekomen is, klaart ſtoot en ſlingert het vaartuig zoo geweldig, dat het bijna niet te houden is; ook rijst en daalt het gedurig met de branding, dan eens bijkans tot op de hoogte van den bovenſten trap; dan eens lager dan

den laagſten; en, wil men dan aan wal, moet men juist zulk een gunstig oogenblikje te baat nemen, dat de ſloep of boot juist op die hoogte en gelijk is met een der trappen, om er uit te ſpringen, waar mede men dan niet lang behoeft te draalen, dewijl een volgend oogenblik zulks weder onmogelijk maakt. — Mijn oogmerk is heden avond in den Schouwburg te gaan, den nacht over op het eiland te blijven, om dan den volgenden dag eene wandeling in deszelfs binnenſte deelen te doen en daar de ſchoonheden der natuur, zoo mogelijk over het geheele eiland te bezigtigen. Maar daar ik dezen morgen aan boord blijf, heb ik dezen mijnen tijd niet beter weten te beſteden dan met aan u te ſchrijven en mijn verhaal, gisteren afgebroken, weder op te vatten en te vervolgen.

Ik eindigde met u te zeggen, dat de bewoners van dit eiland, van het geen zij zelf niet hebben, rijkelijk uit Europa voorzien worden, en dat geſchied op deze wijze:

Jaarlijks worden er van *Engeland* ten minſten vier ſomtijds meermalen, eenige proviand-ſchepen gezonden, deze voorzien de eilanders van meel, beſchuit, ham, tongen, gerookt vleesch, ingemaakte groentens, vruchten, confituren, manufacturen, meubelen, ſtoffen tot kleeding, in één woord van alles wat menſchen in een beſchaafde maatſchappij levende, tot voeding, gemak, vermaak, genaming en gemak van noode kunnen hebben; dus kan het niemand verwonderen alle de waren van

Eu-

Europa, zelfs voorwerpen van de uitgezochtſte pracht en weelde, op dit afgelegen eiland aantetreffen. Behalve deze vaſt en geregeld komende proviſie ſchepen, komen vele ſchepen van andere natien dit eiland aandoen om ververſching, die ook het geen zij overig hebben daarlaten, waar toe de kapiteins zoo veel te begeeriger zijn, om dat meest alles hier gading is en verbazend hoog betaald word. De t'huisvarende Engelſche China en Oostindiſche vloten, die hier altijd ankeren, zijn de ware goudmijn voor dit eiland en voorzien het tevens rijkelijk van alle de kostbaarheden en voortbrengſelen van die landen, waar zij van daan zijn gekomen.

Dan hebben deze eilanders nog de naburige *Kaap de goede Hoop*, met welke zij ook eenigen handel drijven en die hun voorziet van boter, ſchapen, tarwe, wijn en alles wat dezelve overig en *Sint Helena* noodig heeft.

Gij ziet dus mijn Vriend, dat het in dat opzigt op dit eiland niet ſoberer geſteld kan zijn, en dat is het ook geheel niet, in tegendeel de grootſte overvloed heerscht daar. Ik ſtond inderdaad verwonderd over de verbazend uitgebreide winkels, die ik hier vond, en in welke van het kleinſte tot het grootſte, van het minst bekende tot het kostbaarſte en prachtigſte, in welke in een woord alle mogelijke voorwerpen van den handel zonder uitzondering gevonden worden. Maar als gij nu denkt, dat door dien overvloed van koopwaren alles voor eenen geringen of ten minſten zeer matigen prijs zal

te bekomen zijn, dan vergist gij u zeer. De duurte, die hier heerscht, is bijna ongeloofelijk: maar dat heeft dan ook plaats in beide opzigten zoo wel in het gene door de inwoners ingekocht als verkocht wordt.

Zoo heb ik hier, om niet eens van artikelen van weelde te spreken, voor eene gans zien betalen, naar onze rekening en specie 24 guldens, voor een eendvogel, 12, een hoen 12, een varken nog geen jaar oud 170 guldens, en zoo het rund en schapenvleesch na rato. De groentens en vruchten zijn matig in prijs, althans in die tijden dat er geen convooi te wachten is, en deze producten niet wel tot zoo lang bewaard kunnen worden. Thee en vooral koffij zijn bijkans onbetaalbaar, zoo die niet wordt ingesmokkeld, dat nog al heel veel het geval is. Onze Engelsche prijsmeester kocht een pond Havannah sigaren voor 36 guldens, waarvan hij mij op het zelfde oogenblik een vrij groot gedeelte ten geschenk gaf: drie Chineesche waaijers kocht die zelfde Heer het stuk voor zes guines dat is dus 72 guldens. —— Voor een klein glaasje liqueur, het zij jenever, brandewijn of iets anders, dat is het zelfde, betaalt men achttien stuivers op het billiardhuis, en dat het logéren daar niet goedkoop is weet gij reeds uit mijnen voorgaanden

Vraagt gij nu naar de oorzaken van zulk eene ongehoorde duurte, deze zijn gemakkelijk te ontdekken. Verbeeld u een eiland, wel in den hoogsten graad vruchtbaar, echter met dat al geen 10 uren

in

in deszelfs geheelen omtrek groot; verbeeld u daar bij de menigte ſchepen, die in elk jaar dit eiland aandoen om ververſching, en van welke ſommige, uit hoofde van gebrek zich van alles moeten, en anderen hoewel geen gebrek hebbende, uit weelde willen voorzien van de noodige of begeerde vervulling, dan kan het niet anders of zulks moet eene ongehoorde duurte ten gevolge hebben, vooral wanneer gij hier bijvoegt den rijkdom der t'huisvarende Oostindiſche kapiteins, paſſagiers en gewezene ambtenaren, die op geene kleinigheid zien en de inwoners gemakkelijk gelegenheid geven om zoo veel te winnen op hunne goederen als zij willen, vooral op de noodzakelijke levensbehoeften en ook zelfs op die, welke uit Europa herwaards worden heen gezonden, daar het toch zeker is, dat elk na eene lange zeereis, zich, zoo zijne beurs dat toelaat, gaarne de opoffering van eenige guines getroost, om zijn hart eens aan vaderlandſche voortbrengſelen op te halen.

Wat de voorwerpen van weelde aangaat ook van deze weten zich de winkeliers met een goed gewin te ontdoen. Elk toch, hij zij kapitein, paſſagier, koopman, of wat hij ook zijn mag, neemt, naar dat zijn vermogen hem daar toe in ſtaat ſtelt, iets mede van dit eiland, tot een gedachtenis zoo als men het noemt, of tot een geſchenk voor zijne vrienden of naastbeſtaanden. —— Voornamelijk vinden in dit opzigt deze eilanders eene goede rekening bij de kruiſende oorlogſchepen, die, met den ge-

nomen, buit beladen, hier voor eenen tijd hun anker werpen en verbazende ſommen verſpillen, waar van ik zelf getuige ben geweest.

Maar zoo duur nu alles in dit opzigt op dit eiland is in het geen men koopt en hebben moet of hebben wil, zoo betalen aan den anderen kant de inwoners ook gaarne hooge ſommen voor het geen hun ter verkoop word aangeboden. Zoo heb ik zelfs voor eene westfaalſche ham 30 guldens, voor eene middelmatige Hollandſche zoetemelks kaas 10 en 12, voor een Leydſche over de 30 guldens zien betalen.

Na eene kleine voormiddag verkooping van diergelijke zaken, die van het ſchip gekomen waren, ontving onze kapitein eenen ſom van zevenduizend guldens contant. Voor ſpelden, naalden, garen, lint en diergelijke kleinigheden betaalt men ongeloofelijke prijzen, gelijk ik bij eigen ondervinding weet, waaruit ik gemakkelijk kan beſluiten, dat het geen groote kunst is, hier op diergelijke waren honderd p. Cent te winnen.

Dat het aan geen geld op dit eiland ontbreekt, kunt gij gemakkelijk uit het bovengemelde opmaken. In dit opzigt heeft hier vlak het tegengeſtelde van de naburige *Kaap de Goede Hoop* plaats. Terwijl zich daar de kolonisten tegen een enorm verlies moeten behelpen, krielt het hier van guines en pagoden, zijnde eene gouden Bengaalſche en hier meest gebruikelijke munt, hebbende de waarde van vier guldens Hollandsch. Ambtenaren en bedienden wor-

worden in klinkende munt betaald; en dan gerekend de verbazende ſommen, die zoo vele rijke ſchepen hier inbrengen, wordt dit zeer begrijpelijk Eene week voor onze komst alhier, was een convooi van viereenveertig rijk geladene Oostindiſch vaarders van hier naar *Engeland* gezeild, en zoo iets valt niet ſlechts eens maar meermalen in elk jaar voor, en wel uit en t'huisvarende: verbeeld u dus welke groote ſommen dit een en ander dit klein eilandje moet aanbrengen.

Het water op dit eiland is overheerlijk, klaar en helder als het zuiverſte kristal: het word in looden buizen van den hoogen berg naar beneden geleid; de matrozen hebben niets anders te doen, dan watervaten onder de daar toe geſchikte kranen te rollen en te laten liggen tot zij gevuld zijn. Niets kan gemakkelijker en beter zijn, dan deze inrigting; gelijk dezelve ook op zoodanige wijze in onze kolonie aan de *Kaap* plaats heeft.

De natuurlijke ſterkte van dit eiland is verbazend. Omringd door ontzettend hooge rotſen kan het ſlechts op zeer weinige plaatſen aangevallen worden, en ook deze zijn zoodanig verzekerd en verſterkt dat de aanvallende vijand zeer gemakkelijk in zijne oogmerken kan verhinderd worden. Eene landing bij overrompeling is ook niet wel mogelijk dewijl het ganſche eiland met thelegraphen als bezet is, die van het naderen van het een of ander ſchip aan de kust oogenblikkelijk aan het gouvernement kennis geven. — Behalve dat zijn er ontzaggelijke ſterk-

ten boven elkanderen in de rotsen uitgehouwen en op derzelver toppen geplaatst, die het naderen van de kust al vrij wat moeite zouden geven: en gesteld, het gebeurde al eens dat een groote magt alle deze zwarigheden te boven kwam en in eene der baaijen eene landing ter uitvoer bragt, dan zou dit eiland nog de sterkste verweringsmiddelen bezitten, ruim zoo verderfelijk in de gevolgen als de vreesselijkste vuurwapenen. Een klein getal personen, op de toppen der heuvelen geplaatst, zou, door slechts stukken rots, van boven naar beneden in de valleien te laten vallen, in weinige minuten de ijsselijkste verwoesting onder zulke eenen vijand aanregten. En dat soort van wapenen is ten allen tijde in genoegzamen voorraad op de hoogtens die elke valleï omringen, voorhanden, en worden door de natuur zelve van tijd tot tijd vermeerderd. Ook is deze manier van verdedigen niet geheel vreemd in de geschiedenissen der volken, voorál op sommige plaatsen in de *Indien*, gelijk de Marquis CORNWALLIS tot zijne groote schade zoo deerlijk ondervond.

Het garnizoen, waaronder de Hollanders zijn ingelijfd, bestaat uit ruim zeshonderd man, zij betrekken bij beurten de wachten op de bergen en in de vallei. 's Morgens verschijnen allen op de markt, waar hunne namen worden opgeroepen, om dus te vernemen of ook iemand is gedeserteerd, in welk geval oogenblikkelijk een embargo op de schepen in de baai gelegd zou worden. — Zo dat het ontvlug-

vlugten voor zulken die het leven op dit eiland moede zijn, niet wel mogelijk is. —— Ook zijn alle de burgers verpligt de wapenen te dragen, doch dit is een gering bezwaar, dewijl zij slechts eens of tweemaal in een jaar zamenkomen om zich in den wapenhandel te oefenen, om die kennis te onderhouden. Elken avond is er muzijk op het plein en in de omliggende tuinen van het gouvernements huis: door de hooge rotsen te rug gekaatst over het water, geven deze toonen in de baai het liefelijkst geluid, en den aangenaamsten indruk op den liefhebber der toonkunst.

De tegenwoordige Gouverneur is een vriendelijk en oplettend man zoo omtrent de belangen van de bewoners van dit eiland, als omtrent het moederland, en daarom zeer bemind. Aan hem is het voornamelijk dat deze kolonie verbazend vele veranderingen, nuttige verbeteringen en inrigtingen te danken heeft: alle de publieke werken sterkten en gebouwen zijn door hem verbeterd en vele nieuwe aangelegd. Hij is gastvrij wellevend en ten uiterste verpligtend jegens vreemdelingen, en onthaald dezelve gaarne aan zijne tafel. Behalve zijne woning in de stad heeft hij nog, zoo als ik hoor, een groot en aangenaam lusthuis binnenslands, voor het overige leeft hij zonder eenige bijzonder onderscheidende pracht en staatsie boven de andere vermogende inwoners van dit eiland. Alleen de muzijk op zijn voorplein en in zijne tuinen is een soort van eerbewijs dat hem boven anderen aangedaan word.

Zijn

Zijn voornaamſte equipagie beſtaat uit eenige goede rijpaarden: koetſen en diergelijke omſlag zou hier ten eenemaal overtollig zijn, daar geene rijdtuigen dan eene ſoort van karren en dan nog niet anders dan in de uiterſte noodzakelijkheid gebruikt kunnen worden. De Ezels, die hier menigvuldig zijn, zijn het beste middel, waar van men zich hier langs deze ſteile en ontzettend hooge wegen kan bedienen, om zoo men zijne beenen niet wil gebruiken, binnenslands te reizen, of zijne goederen te laten vervoeren.

Onder de nieuwe inrigtingen door den tegenwoordigen Gouverneur daargeſteld, is een die de goedkeuring van alle verſtandigen, wijsgeeren en menſchenvrienden, zeker moet wegdragen: dezelve beſtaat hier in, dat geen misdadiger geſtraft word als met arbeid. Wat kan toch edeler, wat ſchooner en beter zijn, als bijzondere misdaden in de gevolgen te doen ſtrekken tot bevordering van algemeene welvaart en geluk. In evenredigheid tot het misdrijf word de misdadiger voor eenen langeren of korteren tijd een zekere arbeid het zij aan eene vesting, het zij aan eenig ander publiek gebouw, weg of ſtraat, of de bewerking van ruwe en woeste gronden, aangewezen. Verbazend vele verfraaijingen en nuttige verbeteringen heeft het eiland hier aan reeds te danken; om zich daar van te overtuigen behoeft men maar zijn oog te laten vallen op de nieuwe Compagnies-tuinen. Die plek gronds voorheen de leelijkſte en afzigtelijkſte van geheel het ei-

eiland, de verzamelplaats van al de vuiligheid der ſtad is thans door gemelde verordening in een klein Elijſium herſchapen geworden. Daar, waar het oog zich voorheen gaarne van afwendde, waar eene vuile verpeſtende lucht zich in het rond verſpreidde, daar aanſchouwt het thans de natuur in haren ſchoonſten luister: friſſche groentens, ſchoone bloemen, welriekende heesters verkwikken nu den wandelaar, terwijl fraai geboomte hem de aangenaamſte ſchaduw aanbied voor eene gezonde wandeling of ſtille eenzame gepeinzen. — — Die plek gronds word nu ook veel bezocht zoo door de inwoners der plaats als door de zieken en zwakken van het hospitaal dat in deszelfs nabijheid gelegen is. Welk een onderſcheid dus, mijn Vriend, een hospitaal voorheen bij eenen vuilen ſtinkenden en de lucht verpestenden meshoop, nu bij een wellustig met de aangenaamſte geuren vervuld paradijs. Daar voorheen de zieken dezer plaats zich niet verder dan tusſchen eenige muren konden bewegen, als te zwak zijnde de bergen en heuvelen opteklimmen, kunnen zij thans op eene ruimer vlakte onder het heerlijkst groen der boomen wandelen, waar elk windje leven en gezondheid blaast, waar van zij weldra, ja ſoms in eenen ongeloofelijk korten tijd, de heilzaamſte gevolgen en veelal eene ſpoedige volkomene genezing, ondervinden en verkrijgen. Zoo veel kan een verſtandig mensch doen ten beste zijner medemenſchen.

De arbeid word op dit eiland vertigt door zwarten,

teá, een zonderling mengſel van onderſcheiden raſſen, nakomelingen van ſlaven in vroegere tijden herwaarts uit verſchillende oorden heengevoerd. Dèzen bebouwen het land, zorgen voor het vee, hebben het beſtuur over de huishouding, visſchen, jagen, en doen in een woord alles wat ſlaven in andere landen gewoon zijn te verrigten. Dit volk, welks vooroúders hier door de vroegere bewoners van dit eiland van de *Westindien*, van de kust van *Guinea*, van *Madagascar* of van de *Kaap de goede Hoop*, ingevoerd zijn, waren gedurende eene reeks van zeke jaren in eenen ſtaat van ſlavernij even gelijk in de meeste andere Oost en Westindiſche kolonien. In het vervolg van tijd wierd deze toeſtand merkelijk verligt en verzacht door heilzame wetten tot dat dezelve eindelijk geheel, door het Engelſche gouvernement wierd afgeſchaft.

Het is waar, de verloſing van een getal van zeshonderd zwarten uit eenen ſtaat van ſlaaffche en volſtrekt afhankelijke dienstbaarheid kan weinig afdoen op de ſchuld van *Europa* jegens dit ongelukkigſte gedeelte van het menschdom, of op de onregtvaardige wreedheden door menſchenbeulen gepleegd in *Afrika*: doch het is met dat al voor den menſchenvriend een vertroostend denkbeeld, dat regtvaardigheid en menſchenliefde zich met de gelukkigſte gevolgen, al is het dan ook ſlechts ten aanzien van een klein gedeelte dier ongelukkigen, in de bres geſteld hebben ter verkrijging hunner oorſpronkelijke regten, tot volkomene bevrijding en

ver-

verlosſing van hun, die, niet om eenig onregt ons door hun aangedaan, niet, met het edel oogmerk om door verſtandig onderwijs en menschlievende behandeling hun toeſtand te verbeteren, hun leven te veraangenaamen, en ze meer geſchikt voor hunne toekomstige beſtemming te maken, neen, maar enkel om de verfoeijelijke gierigheid der Europeanen te voldoen, van vaderland en vrienden op het wreedaartigst afgeſcheurd wierden.

Het in vrijheid ſtellen der ſlaven op dit eiland, en het verder invoeren van dezelve volſtrekt te verbieden, was eene daad van menschlievendheid, die men niet wel anders van het Engelſche gouvernement had kunnen verwachten, daar de ſlaven hier enkel onder het volſtrekt oppergezag van hunne meesters ſtaande, hier wreeder en ſlechter behandeld wierden, dan misſchien in eenige andere volkplanting. Deze onderdrukkingen en misbruiken gingen eindelijk zoo ver, dat de kreet der menſchelijkheid doordrong tot in de ooren van Bewindhebberen der Oostindiſche compagnie te *London*, die daar op deze ſlaven aanſtonds onder de onmiddelijke beſcherming der overigheid ſtelden en allen verderen invoer geſtreng verboden. Er wierden toen nieuwe bepalingen en inrigtingen gemaakt, die derzelver lot en toeſtand natuurlijk moesten verzachten en verbeteren. Dit had weldra ten gevolge dat de zoo diep onderdrukte ſlaven als geheel op nieuw begonnen te leven, zij trouwden, kregen kinderen, en vermenigvuldigden in eenen korten tijd verbazend.

Men

Men verzekerde mij, toen ik met iemand, die vele jaren op het eiland gewoond had, over dat onderwerp ſprak, dat vóór deze, ten hunnen opzigte gunſtige ſchikking, jaarlijks het getal van deze ongelukkigen tien ten honderd verminderde, daar zij nu integendeel ſinds dat tijdſtip ſterk in getal vermeerderen: echter hoeveel verzachting ook in hun lot bekomen hebbende hield daarom hunne toeſtand nog niet geheel op ongelukkig te zijn. Het denkbeeld toch van ſlavernij, de ſtaat van volſtrekte afhankelijkheid, in welke deze ongelukkige wezens zich dan nog bevinden, is uit deszelfs eigen aard niet geſchikt, om eene gelukkige tevredenheid voor hun zelve in hun lot te verſchaffen, noch om van het bedoelde nut te zijn voor hunne meesters: —— het is in waarheid een hoogst bezwaarlijk werk, menſchen tegen hun wil en zin in eene ſtaat van dienſtbaarheid gehouden, te ontſlaan van het volſtrekt oppergezag van hunne meesters, zonder bij de zoodanige eene neiging tot ongehoorzaamheid en ongeregeldheid te verwekken. Dronkenſchap en luiheid zijn dikwijls de natuurlijke gevolgen bij hen, die zich wel bevrijd gevoelen van de volſtrekte opperheerſchappij van hunne meesters, zonder echter op den zelfden tijd van den ſtaat van ſlavernij en volſtrekt afhankelijke dienſtbaarheid ontſlagen te zijn. Het gevolg van dit gevoel moet en kan niet anders zijn, dan een onvergenoegde ongelukkige toeſtand voor hun zelven, en eene volkomene uitblusſchen van allen ijver en luſt tot werken.

De

De ondervinding leerde dit weldra, en bewees het in hoogst onaangename gevolgen en gevallen tusschen slaven en derzelver heeren: in dien toestand van zaken oordeelde daarom het Engelsch gouvernement zoo wijs als menschlievend, dat het beter was de slavernij geheel afteschaffen, en dus die gene, die door geene vrees voor straf meer tot het volbrengen van hun' pligt gebragt kunnen worden, daar toe te brengen door het gevoel van hun eigen belang en het vooruitzigt van belooning.

Wenschelijk ware het voor dat in ellende zuchtend gedeelte van het menschelijk geslacht, dat zij die daartoe magt in handen hebben, dat schrikkelijkste en onvergeefelijk kwaad, uit gierigheid geboren, en door vervloekte gouddorst opgevoed en onderhouden wordende, van de aarde te verdelgen, dat zij, die dat kunnen doen, de stem der menschlijkheid gehoor gaven, — en navolgers waren van hun, die in dat opzigt met dit eiland zulk een weldadig, zulk een heilzaam en in de gevolgen waarlijk nuttig en voordeelig voorbeeld gegeven hebben.

Er zijn velen van deze gewezene slaven, die zich in de stad hebben nedergezet, reeds welgestelde lieden geworden, doch de meesten houden zich vrijwillig in hunne dienstbaren stand in de stad en op het land. Van de zwarte vrouwen, waarvan het getal dat der mannen verre te boven gaat, wonen er zeer vele in de stad. Zij weten kunstig met de naald omtegaan, zij wasschen, zij hebben het opzigt over de kerken en huishouding, en, daar

hier weinige Europeesche of blanke vrouwen gevonden worden, dienen zij ook wel om geheel de plaats van eene vrouw te vervullen. Ik heb sommige gezien, die men, het vooroordeel van de kleur daargelaten, waarlijk schoon zou kunnen noemen; zij zijn uitstekend zindelijk en rein op haar ligchaam en kleeding, die fijn en sneeuwit zijnde niet onaardig bij het gitzwarte glinsterende vel afsteekt.

De jonge zwarte meisjes beminnen hier over het algemeen om zekere redenen meer het stads- dan het landleven, vooral ten tijde van het ankeren van groote convooijen, wanneer zij hier in menigte gevonden worden.

Begeerig zijnde om den ouderdom te weten, welken deze soort van menschen hier in deze heete luchtstreek bereikt, vroeg ik hier over een paar vrouwen, die voor het huis waar ik moest binnen gaan, op den grond zaten met elkanderen te praten, en die op het uiterlijke eenen zeer hoogen ouderdom schenen bereikt te hebben, doch uit deze konde ik niet regt wijs worden, daar de de eene mij vertelde dat zij zeker meende driehonderd storeschepen oud te zijn, doch dat zij niet wist hoe oud zij was, toen zij de eerste store schepen had zien aankomen: de andere, die er ruim zoo oud uitzag, maar misschien zulk een gelukkig geheugen niet had gehad, wist niets bepaald van het getal harer jaren te zeggen, daar, zoo als zij zeide, de store schepen wel eens gemist hebbende op den regten tijd te komen, zij geheel in hare rekening was verward

ward geraakt geworden. De Heer des huizes los te mij nu dit raadsel dus op, dat sommigen dezer zwarten gewoon waren het getal der jaren bij de maan te rekenen, sommige bij de store, dat is proviandschepen, welke doorgaans geregeld viermaals 's jaars van *Engeland* herwaarts komen om het eiland den noodigen voorraad te bezorgen. Het komen nu van deze schepen is veelal het belangrijkst voorval voor deze eilanders, dat hunne opmerkzaamheid tot zich trekt. De vrouw dus, die zeker meende te zijn 300 zulke proviandschepen te zien hebben aankomen, zou dan naar die rekening van vier in elk jaar, sedert het zien van het eerste, waar van haar geheugen kennis droeg, eenen ouderdom van 75 jaren bereikt hebben.

Nu ben ik genoodzaakt, mijn Vriend, de pen neer te leggen, 'er komt zoo op het oogenblik een sloep aan boord van ons schip, waarin zich eenige Heeren bevinden, waarschijnlijk kapiteins van de hier liggende oostindische schepen. Misschien komen zij ons een bezoek geven om den avond hier aan boord doortebrengen, misschien om onze officieren afthalen en te zamen naar de stad te roeijen, om daar eenen vrolijken avond te hebben.

Het laatste hoop ik. —— Ik heb voor dezen dag mijn voornemen, om stad en komedie een bezoek te geven om het slechte weer opgeschort, en tot morgen uitgesteld, wanneer er weder gespeeld word: ik heb mij dus den gantschen dag zonder storing, zeer tot mijn genoegen, met u kunnen onderhou-

den. Mijne reisgenooten komen denkelijk van avond nu ook niet aan boord. Word dus mijn wensch vervuld dat het aangekomene gezelschap wederom spoedig afmarcheert, zal ik dezen kostelijken avond, en het geen mij van den dag van morgen overschiet, geheel en alleen met u doorbrengen.

ZESTIENDE BRIEF.

In de Baai den 26 Julij 1805 's avonds.

Het geen ik zoo hartelijk wenschte is gebeurd, mijn Vriend! de Heeren kapiteins zijn slechts eenige minuten aan boord geweest, en niet verder dan in de officiers hut, en zijn nu gezamenlijk stadwaarts afgezakt. Mijn oude reisgenoot die alleen van ons kajuitgezelschap aan boord is, zit boven met den kuiper en timmerman, die men ons bij het schip heeft laten behouden, en met welken laatsten hij in zijne jonge jaren eene reis naar *Groenland* heeft gedaan, over den ouden goeden tijd te praten. Ik heb derhalve de kajuit alleen, en zal dus dit eenzaam avondje eens regt genieten. O! mijn Vriend! hoe genoegelijk is zulk eene eenzaamheid na zulk een omzwerven, na zoo lang bij zoo veel onrust en ongemak in de volstrekte onmogelijkheid geweest te zijn, van eens geheel alleen te zijn, hoe aangenaam is mij deze stilte? Hoe word dat genoegen ver-

verdubbeld, door het denkbeeld: nu leg ik toch op eene veilige rêe, in het gezigt van land, in de nabijheid van eene ſtad, ja dat meer is van vriendelijke, herbergzame, goede menſchen; waarlijk mijn Vriend, men moet zoo lang eenzaam en verlaten, in zulke kommerlijke omſtandigheden en bij zulke angſtige vooruitzigten hebben omgezworven op de woeste baren, om het onbeſchrijfelijk aangename van zulk eenen toeſtand te gevoelen. Zoo even ſchoten mij de woorden van onzen vaderlandſchen dichter ROOT te binnen, met welke hij aanvangt de ſtille genoegens van het leven van den landman te bezingen, als hij zegt:

Hoe genoeglijk rolt het leven
Des gerusten landmans heen; —

Zoo is het waarlijk ook met den zeeman na eene lange reis in eene veilige haven of op eene zekere reede liggende. Hoe genoegelijk, hoe gerust, hoe zonder zorgen dat zijne dagen henenrollen, dat weet ik bij ondervinding, dat gevoel ik in den hoogſten graad.

Doch mijn Vriend! ik merk dat ik zoo voortgaande welhaast geheel op het ſpoor zou raken om eene lofrede op de genoegens der eenzaamheid te ſchrijven, dat evenwel geheel mijn plan niet is. Ik ſtap dus aanſtonds van dezen tekst af en ga over tot mijn plan om u van het zachte en liefelijke en

zoo bij uitlink gestand duinhoogstel van dit eiland, zoort zoo veene mij hetzelve, door beschrijving, door onderwinding en onderrigting van kundige en geloofwaardige menschen die hier sedert vele jaren woonen, bekend is, eene korte beschrijving medegedeelen.

Het eiland, dat zoo als gij weet in het jaar 1508 door de Portugezen onder het geleide van den moedigen en ondernemenden Admiraal vasco de gama, ontdekt wierd en wel juist op den feestdag van de heilige HELENA, naar welke het dus genoemd wierd, ligt op 16 graden Zuiderbreedte en 6 graden *Westelijke lengte*, volgens den meridiaan van *Greenwich*, derhalve in de zoogenaamde verzengde luchtstreek, in de Etiopische zee, genoegzaam in het midden tusschen *Afrika* en *Amerika*.

Dewijl dit eiland hoofdzakelijk uit kale onbeschaduwde rotsen bestaat, die meestmaal in het jaar aan de regtstaandige brandende stralen der zon zijn blootgesteld, en daarenboven zoo dikwijls door langdurige droogten bezocht word, zou men ligtelijk op het denkbeeld komen, dat hier zeker eene onverdragelijke hitte moest heerschen, echter is zulks hier in het geheel het geval niet. Het luchtgestel is doorgaans zuiver en gezond, de hitte zeer gematigd, in een woord, het luchtgestel van *St. Helena*, heeft die gelukkige en zoo bijzondere eigenschap dat het ten eenenmaal vrij is van die gedurige wis-

 schijn-

ſchijnſelen der natuur, die zich anders zoo dikwijls en zoo vreeſelijk in landen en vooral op eilanden tuſſchen de keerkringen gelegen, doen gevoelen.

Daar de oppervlakte van het eiland uit ongelijkvormige hoogten beſtaat, van welken men ſommigen, heuvelen, ſommige vrij aanzienlijk hooge bergen zou kunnen noemen, zoo ontſtaat ook daaruit naar de verſchillendheid der hoogten een verſchil van luchtgeſtel: en zoo als mij verzekerd is, zakt de thermometer op de hoogten der bergen ſomtijds, iets onder 54, en in de vallei van *Sint James* klimt die nooit boven 84; daar het eerſte, dikwijls op de binnenlandſche hoogten gebeurt; terwijl het laatſte bijkans als eene zeldzaamheid aangemerkt word: het beſluit uit veelvuldige naauwkeurige waarnemingen door ſommige bewoners van dit eiland, van jaar tot jaar gemaakt op verſchillende hoogten, mag geſteld worden te zijn deze verandering in den thermometer van 52 tot 84.

Hier komt nog bij dat de bewoners van dit eiland het genot hebben van den weldadigen invloed van den zuidooſt-paſſaat, die onophoudelijk over het zelve waait, verſpreidende de liefelijkſte koelte op de bergen en matigende te gelijk de hitte in de daar beneden liggende valleien.

Het heilzaam gevolg van dezen beſtendigen friſſchen paſſaatwind is eene gezonde lucht en doorgaans beſtendige vruchtbaarheid voor meest alle bekende ſoorten en vruchten en gewaſſen. Daar het eiland van zulk

eenen kleinen omvang is, en naauwlijks een ſtipje op dezen onmeetlijken oceaan beſlaat, volgt, dat men op het zelve overal de weldadige invloeden der zeelucht en der zeewinden beſpeurt; der zeewinden, die naar het oordeel der natuurkundigen meer de gezondheid bevorderende eigenſchappen bezitten, dan de landwinden.

Een ander gevolg van dezen geſtadigen wind is hier mild, helder en doorgaans beſtendig weêr; nimmer ontſtaan hier ſtormen of orkanen, donder en blikſem zijn zeldzame verſchijnſelen: nimmer ziet men hier zoo als wel op andere plaatſen tuſſchen de keerkringen, die vreeſelijk dik op een gepakte dreigende wolken, die zich dikwijls zoo geheel onverwacht in de ontzettendſte onweders ontlasten. In het winterſaizoen, zoo als wij dat zouden noemen, dat is wanneer de zon het zenith nadert, is het weêr buijig met veel regen bij tuſſchenpozen: trouwens dit zou men ook de lente kunnen noemen, dewijl zich dan vruchtbaarheid en overvloed op bergen en in dalen begint te verſpreiden en de ſchoone natuur als 't ware een nieuw leven ontvangt; — want dat is ook een, en ſoms niet zoo gunſtig en voordeelig gevolg van dezen beſtendigen wind, dat er wel eens eene verbazend ſterke en langduurige droogte heerſcht, zoo als bijzonder voor eenige jaren het geval was, toen zoo vele honderden van beesten omkwamen, en de ellende bij de inwoners tot eenen hoogen top geklom-

klommen was. Zelfs zijn er in de geschiedenis van dit eiland voorbeelden van droogtens, die drie jaren en langer aanhoudend geduurd hebben.

Zeker Engelsch reiziger, die zich eenigen tijd op dit eiland opgehouden, en een klein werkje over het zelve heeft geschreven, heeft getracht de oorzaken van zulk eene buitengewone droogte, als hier dikwijls heerscht, optesporen, en beweert, met genoegzame zekerheid, dezelve gevonden te hebben in den meest altijd even bestendigen passaatwind en het gelijkvormige luchtgestel; — in het volstrekt gebrek aan veranderlijke land- en zee-winden; —— in de verre afgelegenheid van andere landen, en eindelijk in de kaalheid en naaktheid van deszelfs oppervlakte. Het is geheel mijn oogmerk en bedoeling niet, mijn vriend, de stellingen van dezen schrijver te ontwikkelen, of u met de gronden, die hij voor zijne meening bijbrengt, bekend te maken; — doch wat de laatst opgegevene oorzaak betreft, namelijk de naaktheid en kaalheid der oppervlakte, deze verhinderen, het geen anders de verbazende hoogte van het eiland, 2,700 voeten boven de oppervlakte der zee zich verheffende, door de gewone aantrekkings kracht zou veroorzaken. — De ondervinding leert dit en bewijst tevens ook, dat dit onheil door den tijd, zeer veel zal verminderd worden. Men heeft reeds zedert jaren opgemerkt, dat de wolken zich veelal in regen ontlasten in de met houtgewas beplante en bebouwde deelen van het eiland, terwijl zij over de kale rotsen henen drijven, dikwijls zon-

der eenen enkelen droppel te laten vallen. Ook bespeurt men van tijd tot tijd eene meerdere vochtigheid in den dampkring. In de laatste halve eeuw had men zelfs meermalen hevige buijen, vergezeld met donder en bliksem, zeer vertooning, welke de oudste menschen nimmer hadden gezien, en waar van geen voorbeeld op dit eiland, in vroegere tijden, sedert deszelfs ontdekking, bekend was. Dus zal dan eene meer en meer uitgebreide cultivering van dit eiland, waar aan sinds eenigen tijd ook meer vlijt en oplettendheid word besteed als voor dezen, dubbel heilzame en nuttige gevolgen voor deszelfs bewoners te wege brengen.

Wat de gezondheid van dit eiland betreft, reizigers en schrijvers komen allen daarin overeén, dat *Sint Helena*, in dit opzigt, door geen land der wereld kan overtroffen worden. Geheel bevrijd van de schadelijke uitersten van hitte en koude, nooit blootgesteld aan schielijke veranderingen van het weêr, door eene gematigde, niet te droege en niet te vochtige atmospheer omringd, (want, hoe wel de regenbuijen schaars zijn, zoo waaijen er ook nooit dorre schrale verschroeijende winden) dit een en ander moet bevorderlijk zijn voor eene veelal ongebrokene gezondheid en een lang leven. En dit gelukkig gevolg ondervinden ook de bewoners van dit gezegend eiland. Geheel verschillende van het akelig geel en met de doodkleur geteekend gelaat van den bewoner van de kust van *Guinea* en andere deelen van *Afrika* en *Indie*, ziet men hier den bloei der

ge-

gezondheid op de wangen; en hoogbejaarden, alhaar zulken, die zeventig en tachtig jaren telden, nog dagelijks en wel te voet, de hooge binnenlandsche bergen op- en afklimmen, om vruchten, groenten en andere levensbehoeften naar de ſtad te brengen. — Dit behoef ik op de berigten van eenen ſchrijver niet enkel te gelooven, maar weet het bij eigen ondervinding. Niet alleen bereiken de bewoners van dit eiland, vooral die hier geboren zijn, eenen hoogen ouderdom; maar dat meer is, dien ouderdom, zonder in den loop hunner jaren met eenige ziekte of ongemakken, die zoo gewoon en algemeen zijn in de veranderlijke luchtſtreken, bekend te zijn geworden. Zwakken en zieken uit de *Indiën*, of waar ook van daan komende, herſtellen hier tot eene volkomene gezondheid in, eenen ongelooflijk korten tijd. Een Engelsch officier, uit de *Indiën*, op dit eiland komende, ontmoetede hier verſcheidene perſonen, die hij, in de *Indiën* zijnde, dikwijls had ontmoet, en die als dood zwakke invaliden, in eene zoo goed als hopeloozen toeſtand van daar naar herwaarts gezonden waren; deze vond hij hier tot eene volkomene gezondheid teruggebragt en in ſtaat, als mannen, alle de deelen van den militairen dienſt naar behooren te vervullen. — Als eene ververſchings-plaats, maakt deze gezonde en zoo heilzame luchtgeſteldheid, dit eiland van het uiterſte aanbelang voor de Engelſche Oostindiſche Compagnie. Behalven de voordeelen van heerlijk water en gezonde lucht, loopen de matrozen hier

geen gevaar voor eenig ongemak, het zij zij aan den oever blijven liggen ſlapen, het zij zij zich op eene andere wijze aan de nachtlucht bloot ſtellen — de ſchepen hebben geen gevaar voor ſtormen of orkanen. — Er zijn in der daad weinige plaatſen, die met zoo weinige ongemakken, zoo vele voordeelen en genoegens opleveren, dan dit roszig en op het eerſte aanzien zoo weinig goeds en aangenaams beloovend eiland.

Het is bekend, dat in meest alle Tropiſche landen, ſlechts de opene aan zee gelegene en geheel aan de vrije invloeden van wind en lucht blootgeſtelde plaatſen, *gezond zijn*, of *liever*, *niet ſchadelijk* voor des menſchen gezondheid, terwijl de dalen en valleijen, in de nabijheid binnenslands uit hoofde van ongezondheid, door geen Europeanen bewoonbaar worden gehouden, vooral om de ſchadelijke en nadeelige dampen en uitwaſemingen. — *Sint Helena* maakt in dit opzigt ook wederom geheel eene uitzondering. — Overal is de lucht aldaar even zeer voor de gezondheid heilzaam en bevorderend; aan het ſtrand zoo wel als in de ſtad; op de hoogſte bergen zoo wel als in de diepe, door ſteile rotſen omringde dalen en valleijen: overal over het ganſche eiland, ademt men dezelfde zuivere, verfriſſchende en verſterkende lucht in: geen plekje behoeft men daar van uit te zonderen. — De kinderziekte, die zoo vreeſelijke plaag in meest alle landen der wereld, is nog nooit tot dit eiland doorgedrongen, — is tot dus ver daar geheel onbekend,

en,

en, daar het nu zeer waarschijnlijk is, dat, door eene der gelukkigste ontdekkingen, dit kwaad, te eeniger tijd geheel van deze aarde verdelgd en uitgeroeid zal worden, zal ook dit gezegend eiland dit kwaad, denkelijk niet anders dan bij name kennen. Zeker kan men met allen grond het zoo lang en geheel bevrijd blijven van de besmetting dezer ziekte, aan de zoo geheel eenzame afgelegenheid en plaatsing van het eiland, van andere landen, toeschrijven, maar, dat een ander ongemak, onder het vee namelijk, zoo als de hondsdolheid, zelfs in drooge tijden, hier nimmer gezien wierd, meent men geheel aan de goede en gezonde eigenschappen der lucht en des dampkrings, toe te moeten schrijven

Zie daar dan, mijn Vriend; het een en ander van het gunstig climaat van dit in allen opzigte door de natuur zoo mild begunstigd, zoo rijk gezegend, eiland. De avond is voorbij, ik zal het dus voor het tegenwoordige hier bij laten. Mijne oude vriend hoor ik de trappen afkomen, dus, het schrijfgereedschap weggepakt, nog een pijpje gerookt, en volgens gewoonte met mijne reisgenoot een fleschje gedronken, en wat gepraat over oude en nieuwe vaderlandsche dingen, en dan te kooi. — Bij de eerste gelegenheid vat ik de pen weder op om u mijne gedachten over dit eiland mede te deelen. — Morgen ga ik bij welzijn aan land, —— blijf dien dag en nacht in de stad, ga dan vervolgens landwaarts in, en keer niet weder te rug voor en al eer ik dit geheele eiland heb afgeloopen en doorgekeken, dat nog

al

al in korten tijd gebeuren kan, aangezien het zelve niet meer dan achtentwintig Engelſche mijlen, dus nog geen tien uren in deszelfs ganſchen omtrek groot is. — De lucht is thans helder en belooft mij eene gunstige gelegenheid tot het volbrengen van mijn voornemen. — Dus, van het eiland, zoo ik daar ergens een geſchikt plekje vinde, ſchrijve ik u nader.

ZEVENTIENDE BRIEF.

Sint James-town.

Daar de ſloep dezen morgen vroegtijdig naar den wal voer om onze officieren aftehalen, maakte ik van die gelegenheid gebruik om mij aan land te laten zetten. Ik had nog niet ontbeten en ging dus, zoo dra ik aan wal was, naar het huis van mijnen vriend, den heere STEVENS, waar ik mij met een lekker kopje thee, brood en Kaapſche böter verfriſchte; ik deed vervolgens eene wandeling door de ſtad en bezocht mijne lievelings-plekjes in de nieuw aangelegde Compagnies tuinen, die ik u in eenen volgen heb doen kennen. Ik bezocht den vriend die mijn leidsman zijn zoude, bij mijne wandeling door het eiland, nog eenige andere nieuw gemaakte kennisſen van onze hier levende landgenooten, en keerde vervolgens weder te rug naar de woning mijns vriends, waar ik mij aan een heerlijk middagmaal ver-

verkwikte, beſtaande uit keurlijke aardappelen, rijst, ſchapen en varkensvleesch, een maal, thans weder, om zoo veel te ſmakelijk voor mij, dewijl ik, ſedert ik na mijn eerſte bezoek aan de ſtad, aan boord geweest was, gene ververſching hoegenaamd geproefd, en mij alleenlijk met onze oude kost van vleesch en erwten, die wij nu weder door overvloed van water konden koken, beholpen had. Het is nu nademiddag, en daar ik niet voornemens ben uittegaan voor het openen van den Schouwburg, dat eerst, om 7 uur gebeurt, wil ik, terwijl mijn vriend zijne gewone bezigheden verrigt, en ik in onze bekoorlijke eenzaamheid nederzit in een klein vertrekje; dat het uitzigt heeft op grasuwe ontzaggelijke zotſen en eenen kleinen waterval, die door een zacht eenparig geklater den lust tot denken en gepeins in mij opwekt, wil ik echter dezen tijd beſteden met aan u te ſchrijven, en u een geval verhalen, dat mij dezen morgen is bejegend, een geval dat zeker, voor al wat deze reis aangaat, en misſchien op mijn volgend leven en lotgevallen van zelf veel invloed zal kunnen zijn. — Ik wil dus van voren aan beginnen, en u verhalen al wat er gebeurd is en zoo als het gebeurd is.

Terwijl wij hier voor anker lagen, kwam hier een ſchoenje van de *Kaap*, zoo ik meen om eenige Engelſchen enz. uit die kolonie naar dit eiland overtebrengen. De kapitein van dat ſchip vernemende dat hier paſagiers waren beſtemd naar de *Kaap*, doch daar in verhinderd door het nemen en ſtoppen

van

van het ſchip, toonde zich niet ongenegen dezelve voor eene goede belooning mede te nemen. Voor onze meeste reisgenooten, die toch in hunne ware kwaliteit maar al te wel bij onze Engelſche meesters bekend waren (waar door, ſtaat niet aan mij te onderzoeken) en die zonder de verſchijning van dit ſcheepje wel ligt in hoogstonaangename omſtandigheden hadden kunnen komen, waar van wij zoo vele voorbeelden op dit eiland vonden, voor zoo ver namelijk een gedwongen dienst of verblijf op eene plaats altijd onaangenaam is, voor hun, zeg ik, was dit voorval zoo gelukkig als men met mogelijkheid had kunnen wenſchen. —— *Zij beſloten* dus zich die zoo onverwachte als gunstige gelegenheid ten nutte te maken, terwijl ik beſloot te blijven waar ik was, om redenen die ik u ſtraks zal melden.

Nu gebeurde het dezen morgen, dat ik bij mijne wandeling den kapitein van het Oorlogſchip ontmoette, die mij verhaalde, dat met zijne goedkeuring mijne reisgenooten het reeds met den kapitein van het van de Kaap gekomen ſchip eens waren om de reis met hem mee te doen, en dat hij gaarne wilde weten wat in dezen mijn voornemen was, dat ik, zoo als hij mij verzekerde, mij als een geheel vrij perſoon konde aanmerken, dat ik op *Sint Helena* zou kunnen blijven, of met de andere paſsagiers naar de *Kaap* vertrekken, dat ik zulks niet verkiezende, op het ſchip konde blijven, waar op ik tot dus verre geweest was, of, het geen hem nog aange-

geraamer zou zijn op het zijne overkomen en te rug naar *Engeland* reizen. Ik bedankte den goeden kapitein voor alle deze vriendelijke aanbiedingen, en verzocht hem, daar hij de groote beleefdheid had zulks aan mijne eigene keuze over te laten, te mogen blijven op het ſchip, waar op ik tot dus ver mijn verblijf gehouden had, in welk verzoek hij vriendelijk bewilligde, te meer daar ik er als eene voorname reden van deze mijne keuze bijvoegde, dat, daar mij vrijheid van handelen gegeven wierd, ik, in mijne omſtandigheden, het laatſte als volſtrekten pligt aanmerkte.

De redenen, mijn Vriend! die mij tot zoodanig eene keuze bewogen, waren deze:

Voor eerst, wat dat van de *Kaap* gekomen ſchip betreft, het was klein, oud en in een woord zoo gefteld, dat ik nooit in mijn leven leelijker en morſiger varkenskot gezien heb; hier kwam bij, dat het in de kwade Mouſon was, het jaargetij der ſtormen in deze zeeën, en vooral in de nabijheid van de *Kaap*, en dan met zulk een vaartuig, in zulk eenen tijd zoodanig eene reis te ondernemen, daar in zag ik, dat kan ik niet ontkennen, groote zwarigheid, en van *St. Helena* naar de *Kaap*, is, daar men alleenlijk door eenen omweg van den paſſaatwind gebruik kan maken, toch nog al een reisje van een week of vijf: —— en, hoe weinig vrees ook voor de zee hebbende, was ik evenwel geheel niet genegen mij aan zulk eene reis te wagen.

Maar er waren bij mij nog andere en meer gewig-

tige redenen die mij van zulk eene daad te rug hielden. Volgens mijne roeping en bestemming, was ik met het schip, mij tot mijne reis gegeven, zoo ver gereisd als ik konde; het was mijn schuld niet, dat het zelve genomen en gestopt was geworden, mijn schuld niet, dat contrabande goederen in het zelve geladen waren, en dus onze meesters schandelijk bedrogen en passagiers, voor welke zulk eene som was betaald geworden, volstrekt gewaagd en aan het belang van baatzuchtigen opgeofferd wierden. Wij hadden reeds zoo lober, zoo bekrompen, zoo ellendig gereisd, als misschien nog ooit een dienaar van den Raad gedaan had, en nu dan zoo maar op een nog slechter vaartuig overtegaan, daar toe had ik, naar mijn inzien, geheel geene roeping of verpligting; integendeel was ik als dienaar van den Raad van meening, mij volstrekt aan dat schip te moeten houden, het welk mij tot mijne reis gegeven was, het mogt mij dan door toevallige omstandigheden, die men niet voor uit zien of verminderen konde, brengen waar het wilde. — En vooral in zulk eene haven als in de tegenwoordige tijdsomstandigheden, die van dit eiland in betrekking tot ons was, zou ik zulk eene vrijwillige overgang op een ander mij onbekend vaartuig als geheel met mijnen pligt strijdende beschouwen. — Wat mijn eigenbelang betrof, dan was zeker de reis naar de *Kaap* ver verkieslijk boven het te rug keeren naar *Engeland* of elders; en alleen het denkbeeld het mij gegeven schip niet te mogen verlaten, was het dat mijne keuze regel-

de,

de, zonder op voor- of nadeel, gemak of ongemak te rekenen, want dat de te rugreize ook van ongemakken en onaangenaamheden vervuld zoude gaan, konde ik even gemakkelijk voor uit zien, als dat zoo iets van *Sint Helena* naar de *Kaap* zou plaats hebben. En hier eens ik was met de anderen overgegaan op 't vaartuig, ik had daar mede eens eene ongelukkige reis, wij waren eens wederom, zoo als toch geheel niet onmogelijk was, gevangen, of om het ergste eens te stellen, verongelukt, wat zou dan misschien het gevolg geweest zijn, war zou er dan geworden zijn van mijne in het vaderland achtergelatene vrouw en kinderen. —— Zou men dan niet hebben kunnen zeggen, dat ik eenen stap gedaan had, tot welken ik geene roeping had, dat ik mij geheel vrijwillig, en zonder daar toe eenigen last gehad te hebben, in zulk een nieuw gevaar begeven had, dat ik in dat geval niets gedaan had dan op eigen goedvinden, waar van ik dus ook zelfs de gevolgen zoude moeten dragen, en zoude deze dan niet hoogstnadeelig voor de mijne zijn geweest. Na dit alles dus in gemoede overwogen te hebben, en zulk eenen overslag, als niet overeenkomstig met mijnen pligt, als dienaar van den Raad, als man en vader, beschouwende, waar van dus de nadeelige gevolgen op mij zelven of op de mijne zouden te huis komen, besloot ik, om mij aan alle mogelijke onaangenaamheden dier te rug reize, bloottestellen, en op het schip te blijven, den bodem niet te verlaten die mij tot mijne reize gegeven was, het

mogt dan vervolgens ook aanlanden waar het wilde. Zeker zou ik het, op het oorlogſchip overgegaan zijnde, waarop ook onze ſuperkarga was, in vele opzigten veel beter gehad hebben, doch ook daar toe oordeelde ik om dezelfde redenen, even weinig vrijheid te hebben. Ik bedankte dus den vriendelijken kapitein, zoo voor de aangebodene gelegenheid om van dit eiland naar de *Kaap* te kunnen vertrekken, als om op zijn ſchip over te gaan, terwijl ik mij niet minder verpligt rekende voor de bewezene gunst, welke hij mij daar door betoonde, dat hij mij vrijheid gaf te blijven, waar ik tot dus ver was geweest.

Mijn oude vriend en reisgezel, die met het politieke even weinig te doen had als ik, en ook konde blijven waar hij was, was zulks ook voornemens, doch wierd daar in tegen zijnen zin verhinderd, en genoodzaakt om geheel andere en voor u niet belangrijke redenen, willens of onwillens, de reis naar de *Kaap* aan te nemen.

Zie daar dan, mijn Vriend, u mijn beſluit en voornemen, en de redenen die mij daar toe drongen, opengelegd. — Ik zal dus alle mijne reisgenooten, hier aan hun noodlot overlatende, alléén eene terug reize aannemen, die ik mij als hoogstonaangenaam voorſtelle, doch het denkbeeld dat elk oogenblik mij dan toch zeker nader bij u en bij de mijnen brengt, dat denkbeeld zal alle leed verzachten, zal mij alle onaangenaamheden geduldig helpen dragen.

Onze kapitein, dat is namelijk de Engelſche, die ik zoo noem omdat hij de man is, bij wien alles uitgaat, terwijl onze gewezen vooral niet meer te zeggen heeft dan ik of een ander, onze kapitein zegt, dat wij hier niet lang meer vertoeven zullen: nu, als ik het eiland van binnen gezien heb, ben ik gereed, en zoo lang zal ons verblijf hier zeker nog wel duren, want toch om een eilandje van nog geen tien uren in den omtrek te bezien en door te wandelen, kan men niet veel tijds van noode hebben. Morgen, bij welzijn, begin ik daar mede. Dus, mijn Vriend! bij de eerſte gelegenheid iets meer. —

ACHTTIENDE BRIEF.

Sandy Bay.

Na ons van pennen, inkt, papier en eenige andere kleinigheden, die ik voor dit binnenlandsch togtje noodig oordeelde, voorzien te hebben, ging ik dezen morgen vroegtijdig met mijnen gids op reis. Wij namen onzen weg eerst op *Ladderhill*, zijnde een der bergen die de vallei van *Sint James* influiten en tegen de ſtad ſtuiten. *Ladderhill* is die verbazend hooge en ſteile rots, op welke eene batterij gelegen is, zoo als u het aan u met mijne vorige brieven toegezonden ſchetsje het gezigt van de ſtad en baai van *Sint Helena* duidelijk zal kunnen toonen: bij het welk

in u, van opheldering, betrekkelijk de stad, te herinneren heb, dat de stad grooter is dan dezelve zich daar vertoont, maar dat het grootste deel der woningen, in hare rijzing, zich naar de gaanderijen krommende, met de bijsteden, door de vooruitspringende rotsen onzigtbaar wordt.

De weg naar *Kaddarhik* is niet zoo moejelijk als dezelve zich in het eerst wel aan het oog vertoont. Van uit de stad, waar dezelve een begin neemt, gezien wordende, heeft hij een ontzettend en vreesselijk voorkomen. Deze weg, met eenen verbazenden arbeid in de harde rotsen uitgehouwen, zou van wegen derzelver *steilte onbruikbaar, althans hoogst* gevaarlijk zijn, zoo daar in niet was voorzien geworden door eenen muur, die aan deszelfs glooijende zijde, ter hoogte van ruim drie of vier voeten, is opgemetseld, waar door tevens het ontzettende van het gezigt naar beneden wordt weggenomen. — De weg wordt van beneden tot boven op den top des bergs op een klein half uur gaans gerekend, doch ik en mijn landsman besteden daar toe een groot half uur, en ik kan niet zeggen dat deze verdeling mij gemakkelijk viel, doch het maakt zekerlijk een groot onderscheid, of men gewoon is rotsen te beklimmen, of altijd vlakke verden te betreden, ook of men gewoon is zich dagelijks met wandelen te bewegen, dan of men bijkans bewegenloos maanden lang in een eng verblijf op een schip is ingesloten geweest. — Op den top gekomen zijnde, rustten wij een weinig uit bij eenen vriend van mij-

hen landsman, en dronken tot ververſching een glaasje rum. — Het uitzigt van dezen rotſigen berg is meer vreesſelijk en ontzettend dan fraai. Naar beneden ziende, worde men door de ijſſelijke diepte der vallei, waar in de Stad zich niet anders vertoont dan eene verzameling van kaartehuisjes, met eene koude huivering bevangen; het oog vindt nergens eenig rustpunt, aan de eene zijde vermoeit het zich op de glooijende kale rotſen zich in de vallei verliezende, aan de andere zijde ontdekt het niets dan eene oneindige uitgebreidheid van water, lucht en wolken, achter zich wederom kale rotſen, tusſchen welken de weg naar de verdere binnenſte deelen des eiland doorloopt. De batterij, die wel voorzien is van zwaar geſchut, beſchiet de baai van den eenen kant. Een aantal manſchappen zijn hier bij afwisſeling op de wacht, zij hebben hier ruime en welgelegene barakken, zoo gezond als ergens in de wereld, en die ſoldaten, die liever boven dan beneden den dienst doen, wonen in dezelve zeer gemakkelijk met vrouwen en kinderen, en hebben gronds genoeg, om genoegzamen voorraad van groenten enz. voor zich te bouwen.

Onze weg, niets dan woeste eenzelvigheid vertoonende, bragt ons nog hooger op, tot dat wij eindelijk den top van eenen anderen heuvel bereikt hadden.

Verbeeld u nu, mijn Vriend, zo mogelijk, mijne verbaasdheid, toen ik na het gezigt van niets dan kale onvruchtbare rotſen, in een oogenblik en als door toovery, de heerlijkſte de ſchoonſte en vruchtbaar-

baarſte vallei, die de natuur kan ſcheppen en de kunst verlevendigen, beneden mij voor mijn gezigt uitgeſpreid zag liggen: welk eene verrasſing, ja waarlijk onbeſchrijfelijk. Na een weinig van den betooverenden indruk, die het geheel van dit ſchoone tooneel in een onverwacht oogenblik op mij maakte, bekomen te zijn, en mijne zinnen nu meer geregeld kunnende laten werken, zette ik mij op een ſtuk ſteenrots neder om eenige oogenblikken van het vermoeijend klimmen, uitterusten, en de bijzondere gedeelten van dit overheerlijk geheel op mijn gemak te kunnen beſchouwen. — Nooit aanſchouwden mijne oogen zulk eene verrukkende vertooning: was ik onlangs getroffen door het zien der ſchoone nieuw aangelegde tuinen in de vallei van *Sint James*, nu was ik geheel verbaasd en opgetogen over de onbeſchrijfelijk ſchoone romaneske tafereelen der natuur, ik ſtond verſtomd op het zien van het verbazend onderſcheid dat de buitenste dorre en de binnenſte vruchtbare deelen van dit wondervolle eiland aan het oog vertoonen. —— Rotſen en bergen van ongelijke hoogte, met eene ſoort van wilde altijd groenende laurier beplant, vertoonen digte uitgebreide bosſchen, hier en daar op gepaste afſtanden groepen van kleine nooit bladerlooze boschjes van oranjeboomen, tusſchen welke een helder beekje eene wellustige koelheid in den omtrek verſpreidende, liefelijk henen kronkelt: eene welgeſchikte mengeling, van fraai aangelegde tuinen en perken, van op zich zelve ſtaande piſang-, banaan-,

appel, peren, vijgen en andere vruchtboomen, tusschen welke de fierlijke palmboom met majesteit zijnen hoogen top verheft, —— fraaije en zeer net gebouwde huizen, welgestelde en schoone kudden, groot en klein voor in het rijke dal grazende, — alle deze schoonheden ontmoetten mijn oog in dezen betooverenden oord, waar aan eene milde regen in de voorgaande dagen gevallen niet weinig tot opluistering had toegebragt. De natuur was als in een nieuw gewaad gekleed, en verscheen thans op het prachtigst in dezen tempel, die een orchest van vogelen met het aangenaamst en liefelijkst concert vervrolijkten.

Terwijl ik hier dus zat te staren en de schoonheden der natuur daar zoo rijkelijk verspreid, te bewonderen, kwam een bejaarde neger langs dezen weg, hebbende eenen mand met vruchten op den rug, met oogmerk om dezelve in de stad ter markt te brengen: hij bood mij zijne waarlijk schoone waren aan, ik kocht een paar citroenen en eenige oranjeappelen, grooter dan ik ooit gezien heb, voor het stuk een halve stuiver, en verkwikte mij dus aangenaam met deze vrucht in het gezigt van citroen, laurier, oranje en andere boschjes, die de lucht met de aangenaamste geuren vervulden. O mijn Vriend! zulke vruchten moeten in zulk eenen oord als deze gegeten worden, om regt te weten hoe zij smaken.

Wij namen onze koers nu westwaards en wandelden op eenen vrij breeden en veiligen weg langs

het gebergte. Wij hadden ook even zoo wel de vallei kunnen doorwandelen, doch daar ik hier het heerlijkst uitzigt op dezelve had, en voor de heete stralen der middagzon beveiligd was door een groen gewelf van vrucht- en andere boomen, oordeelde ik geen aangenamer of beter wandelpad te kunnen kiezen.

Van dezen weg, die met de vallei in dezelfde rigting liep, had ik een onafgebroken heerlijk uitzigt en door gedurige afwisseling van tooneelen en huizen, bosschen en tuinen een nieuw genot. Ik gedurig ontdekte zich andere voorwerpen van vol maakt landelijke schoonheid, van achter de boschjes te voorschijn komende; — eenvoudige landhuizen in het midden van volgeplante moestuinen en bloeijende vruchtboomen gelegen, sommigen tegen den opgang der bergen, hebbende een ruim en over de geheele vallei onbelemmerd uitzigt, andere in het diepste van het dal in bloeijende heggen ingesloten. De huizen zijn op het oog volmaakt landelijk, en hebben zonder prachtig te zijn, van binnen zoo als mijn leidsman mij verzekerd, alle de gemakken en gerijfelijkheden, die men in eene woning zoude kunnen wenschen; — zij zijn in steenen uit de rots gekapt, gebouwd en van buiten met witte of gele kalk bepleisterd, dat bij het schoone groen van dezen bord zeer bevallig afsteekt.

Dezen weg, die aan de linkerzijde onafgebroken met aangename landhuizen bezet is, volgende, kwamen wij eindelijk bij het lusthuis van den Gouver-

neur

neur, aan de regterzijde gelegen. Dit huis, voor korte jaren geheel nieuw gebouwd, is fraai en gemakkelijk. Een vreemdeling zijnde, en gaarne al het merkwaardige op dit eiland willende zien, waartoe de inwoners niet minder genegen zijn, om het te toonen, maakte ik gebruik van de hier heerschende gastvrijheid, en ging in deze woning met het dubbel oogmerk, en om dezelve met den geheelen omtrek te beligtigen, en om eenige verversching te gebruiken en uittersten. Had ik niet met zekerheid geweten, dat de Gouverneur thans in de stad was, ik zou zeker in een ander huis eene rustplaats hebben genomen. Ik vond hier geene dan eenige zwarte mannelijke en vrouwelijke bedienden. Ik verzocht eene kom met melk en een stukje broods voor mij en mijnen reisgenoot, het welk ons dogenblikkelijk met de uitstekendste beleefdheid bezorgd wierd. Wij plaatsten ons in de koele schaduw van een groepje palmboomen en nuttigden met smaak onze eenvoudige zoo regt landelijke gerechten. Ik verzocht nu het huis te zien en vrijheid om de tuinen rondom doortewandelen, het welk mij geteeleblijk toegestaan wierd. Het huis is groot en welgebouwd gemakkelijk ingerigt en heeft voor het overige niets, waardoor het van andere deftige en welingerigte huizen onderscheiden is. De meubelen in het zelve zijn voornamelijk Engelsch, behalven eenige kostbaarheden uit *China* en *Oostindien*, als van lakwerk, porselein chirsen etc. In een der vertrekken stond een kostbaar Mahonijhouten, met de

fijnſte Indiſche houten ingelegd *Piano forte*, op dit eiland gemaakt. Ik heb ook gelegenheid gehad den maker van dat waarlijk kunſtig en prachtig ſtuk te leeren kennen. Hij is een geboren Duitſcher, had bij de Hollanders gedient en was hier gekomen met de troepen van *Suriname*. Hij heeft een huis en huishouding in de ſtad, en beſteed zijnen ledigen tijd met allerhande ſoorten van muzijkinſtrumenten te maken, voor al *Piano-fortes*, die hij meest al naar de *Kaap* en naar *Batavia* verzend voor enorme prijzen. Bij dezen Duitſchen kunstminnaar zag ik ook de eenigſte verzameling van Boeken in verſchillende talen, en eene kamer behangen met fraaije ſchilderijën.

De tuinen, bosſchen, perken enz. die dit lusthuis van den Gouverneur omringen zijn in den hoogſten graad ſchoon en bekoorlijk. Mijn leidsman zegt mij, dat deze gronden ſedert korte jaren ongelooffelijke veranderingen en verbeteringen ondergaan hebben. Men bewondert boven al op dezen grond eenen langzaam rijzenden heuvel, op welken men uit het huis een vol gezigt heeft: deze was voorheen dor en onvruchtbaar, maar door kunst en arbeid thans juist het tegenovergeſtelde, brengende in zijnen omtrek voort alle de bekende planten-ſoorten der vier werelddeelen. Hier groeijen en bloeijen de vruchten, de heesters en de bloemen van *China* en *Engeland*, van de *Kaap de goede Hoop* en de eilanden in den ſtillen oceaan alle te zamen en door elkander in de open lucht, getuigende dus zoo wel

van

van de onvergelijkelijke rijkheid en vruchtbaarheid des gronds, als van de uitnemende voortreffelijkheid van het luchtgeſtel. — Op de voorgrond van dit huis is eene ſchoone laan van eiken kastanjen en cipreſſen boomen, die men zegt dat oorſpronkelijk op dit eiland t'huis behooren, en er niet zoo als alle andere, gebragt zijn. Hoe dat ook zij, deze laan is volmaakt digt, ondoordringbaar voor de ſtralen der heete middagzon en verſpreid de donkerſte en aangenaamſte ſchaduw, en, het geen deze ſchoone laan nog oneindig ſchooner maakt, is een beekje van levend kristallijnen water, dat tuſſchen dezelve doorſtroomt en zich ontlast in eene kom ten dienſte van planten en onderſcheiden dieren. Het oog, alle de ſchoonheden van dezen prachtigen lusthof overziende, ontdekt op eenigen afſtand eene lange keten rotſen, die de zoogenaamde *Lemon-vallei* van eene andere, zoo men zegt, van geen betekenis of ſchoonheid, affcheid en verliest zich eindelijk in den ruimen oceaan die men aan de westzijde op eenen afſtand van zes Engelſche mijlen ontdekt.

Na dit alles bezigtigd te hebben bedankte ik den zwarten hofmeester voor de bewezene vriendelijkheid, en daar ik van mijne leidsman, die hier zeer dikwijls was geweest, vernomen had, dat deze man een zeer groot liefhebber van tabak was, welk kruid hier ſchaarsch, duur en dan nog zeldzaam, vooral voor zulk ſoort van lieden te bekomen is, gaf ik hem eene tamelijke portie van het geen ik me-

medegebragt had, voor welk onverwacht geschenk hij geene woorden wist te vinden om mij te danken.

Nu wendden wij onze treden zuidoostwaarts, en kwamen in weinige minuten aan een ander fraai landhuis, niet minder groot en uitgebreid en achter dat van den Gouverneur liggende, hetwelk toebehoort aan eenen Mr. WRANGHAM, een Heer van grooten rijkdom en vermogen, en in zekere betrekking, ik weet niet welke, tot het Gouvernement staande.

De vruchten en groenten, op deze plaats geteeld, worden voor de fijnste en volmaaktste van het geheele eiland gehouden; men ziet alhier hoe op verre na die finaalheid en oeconomie, dat schilderachtige in eene gepaste verdeeling, in den woord, dat nuttige met het fraaije vereenigd, niet, als op de overige met het publieke Gouverneurs-huis geplante hofjes met weinig arbeid en groote waare kosten, ook dit fraai goed, op zich zelven reeds, tot meester stukken kunnen, tot het schoonst paradijs gevormd kunnen worden, en verbazende sommen opbrengen.

De heerlijke weiden die het oog aan beide zijden liggen hier ledig en uitgeloos; zij schijnen wel aan 't waar om grazende kuddens naar te wachten, maar dat is het geval hier: de meesten stellen zich te vreden met de vruchten van hunne tuinen en boomgaarden, en bemerkt men zelden meer dan eene vermaning tot afgifte der beesten, waar van het eiland een zoo overvloed als het zijne opbrengen vermag.

Het

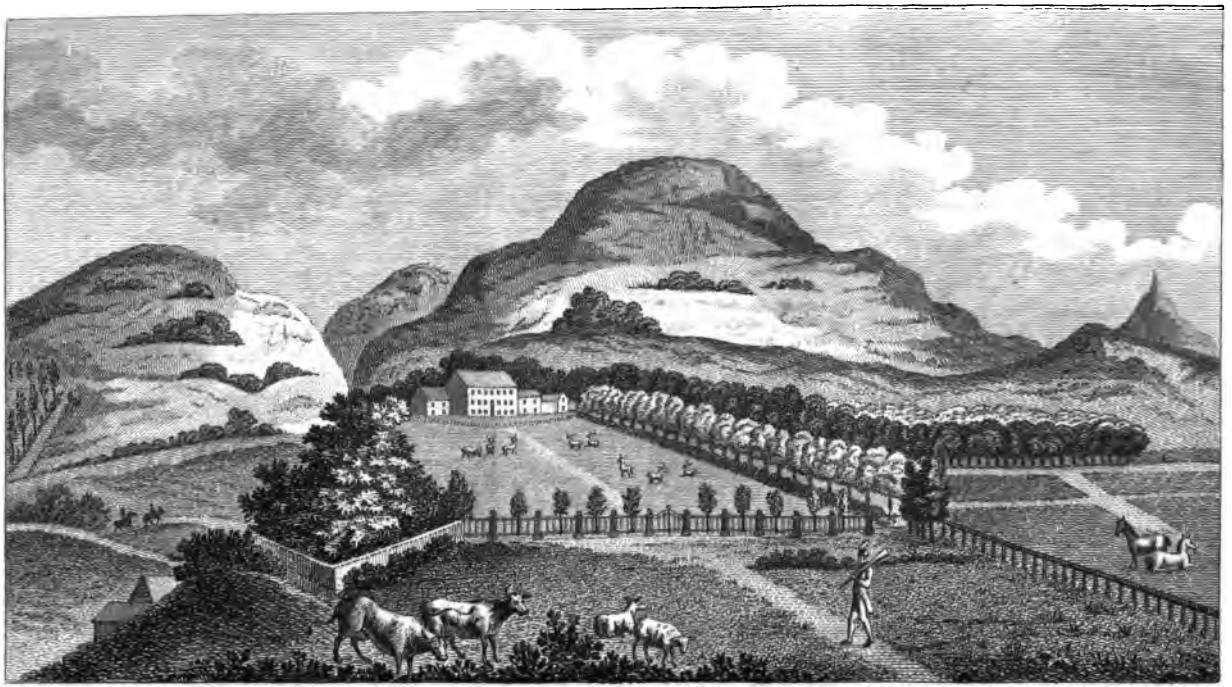

LANDHUIS VAN W. WRANGHAM.

Het is wel waar de tuinen en boomen geven ongelooflijke voordeelen: een kleine tuin in *Sint James* valleij bragt dit jaar aan fruit alleen meer dan honderd ponden ſterlings op, en dan had men nog de groenten voor hooge prijzen aan de ſchepen geleverd: en Mr. WRANGHAM op deze plaats maakt alleen aan huur voor zijnen boomgaard tweehonderd ponden ſterlings. — Maar waarom niet te gelijk het eene gedaan en het andere nuttige en voordeelige niet nagelaten; waarom zich niet op de veefokkerij toegelegd en daar door de voordeelen van dezen rijken grond verdubbeld; waarom zoo hoog bij het eene opgezien als de bewerking der tuinen enz. en het andere zoo bijna geheel en al uit het oog te verlieſen, dat toch, zoo als hier genoeg bewezen is, geene mindere winſten oplevert en, waar toe de wilde natuur hier zoo rijkelijk en ongevergd haare overvloedige ſchatten aanbied? Deze vragen doed ik mij zelven en kon geen voldoend antwoord vinden.

Van den voorgrond van het huis van Mr. WRANGHAM heeft men een fraai uitzigt op ſommige hier en daan in kleine eenzame dalen verſpreid liggende bekoorlijke landhuisjes, zoo romanesk als ſchilderachtig; een ſlingerend voetpad opent den toegang tot dezelve. Het nette en tevens eenvoudige van huizen, het rijzend geboomte, waar onder zij gedeeltelijk verſcholen liggen, het ſtille en plegtige der valleijen, eene kleine kudde ſchapen en geiten op den groenen voorgrond grazende, het gezicht van

dat

dat alles geeft eenen onbeschrijfelijk aangenamen indruk, stort kalme rust en te vredenheid in het hart, en doet wel eens den wensch ontstaan, om daar, zoo in den schoot der goede en vriendelijke natuur, zijne levensdagen door te brengen.

Het oog zich naar de Noordwestzijde wendende, ontdekt het eene kleine vallei, langs welke een stroom van helder water vloeit en zich in zee ontlast. Hier komen dikwijls matrozen hunne watervaten vullen, wanneer het namelijk op de gewone plaats bij de kranen te vol is, om spoedig geholpen te worden.

Wij namen nu onzen weg naar *Sandy-Bay*, eene vallei zoo natuurlijk schoon en schilderachtig als men zegt er eene op het eiland te zijn. De weg zelfs loopt langs eenen rij van rotsen en heeft niets bijzonders. Dezelve word voor de breedste en gemakkelijkste op het geheele eiland gehouden, vooral voor het gebruik van paarden. Na bijkans twee mijlen voortgewandeld te hebben, gedurende welken tijd ons niets bijzonders in het oog viel dan sommige kale, sommige met eiken en cipressen bewassen heuvelen, en een herder in een klein dal, eene kudde schapen weidende, bevonden wij ons geheel onverwacht op den rand van eenen langzaam afloopenden berg, en hadden het heerlijkst gezigt dat het oog aanschouwen kan, voor ons liggen in de vallei, die *Sandy bay* genoemd word. Ik stond op deze verrassing als betooverd en was niet in staat de voorwerpen onderscheidend te beschouwen.

Doch

Doch na van den eerſten onverwachten en treffenden indruk bekomen te zijn, liet ik mijn gezigt en mijne denkbeelden meer geregeld werken, en vond nu dat zoo wel vele van de enkele deelen van dit ſchoon tapijt, dat hier voor onze voeten uitgeſpreid lag, als het onvergelijkelijk geheel verre boven mijne, ja boven alle beſchrijving; zoo iets moet gezien, van zulk een heerlijk natuurtooneel moet deze wonderbare indruk gevoeld, zij kan niet beſchreven worden.

Het oog van het bovenſte gedeelte der hooge bergen, die deze vallei influiten, tot genoegzaam op het midden, latende nederdalen, ſtuit het op eene vrij breede vlakte (ik kan u dit door geen duidelijker voorbeeld ophelderen, dan de zitplaatſen in een oud Amphitheater). Op deze vlakte, die de geheele vallei omringt, vertoonen zich op gepaste afſtanden van elkanderen afgelegene nette, kunſtelooze huizen, fraaije hoewel geene groote tuinen, boomgaarden en vruchtbare weilanden. In de wijde kloven en holligheden, waar door ſommige rotſen van elkanderen waren afgeſcheiden, waren welig en hoog opgeſchotene, pijn-, eiken-, gom- en andere boomen, onder welke ſommige huizen aangenaam verſcholen lagen, en aan het oog het ſchilderachtigſt tafereel van landelijke ſchoonheid opleverden; — naar beneden ziende, wierd het oog niet minder getroffen door de bevallige ſchakering van nette huizen, ſchoone oranje- en andere bosſchen, bevallige tuinen, en zoo ontelbaar vele ſchoonheden als natuur op dezen

plek had uitgeſtort. Juist tegen mij over aan de andere zijde der vallei zat een herder, leunende met zijn rug tegen eenen hoogen piſangboom, onder deszelfs lange, breede en ſchoon gekleurde bladeren verſcholen, terwijl zijne geiten vreedzaam het malſche gras rondom zijne voeten wegſchoren. Waarlijk, mijn Vriend, dit een en ander zaamgenomen, trof mij zoo aangenaam, dat ik mij niet anders verbeelden konde, dan dat ik in het wezenlijk *Arcadia*, waar van ons de dichters zulke fraaije dingen hebben voorgezongen, was verplaatst geworden.

Ik daalde nu neder langs eenen gemakkelijken weg naar het bekoorlijk dal, dat ik met zoo veel verrukkend genoegen beneden mij zag liggen. Daar gekomen zijnde, zette ik mij neder in het gras onder eene ſchoone eikenboom, aan den oever van een helder beekje dat op eenen kleinen afſtand over eene rots in zee ſtortende, door een liefelijk geruisch de ooren ſtreelt. De donkere cipreſſen langs de beek, de romaneske groepjes palm-, piſang-, banaan- en oranjeboomen, de aangenaam verkwikkende geur van duizenden bloemen en van bloeijende boomen, het zacht gemurmel van het water, het zoet gekweel der Java-musch en het verrukkelijk gezang der Canarievogelen. Rondom mij het treffend gezigt van bergen, aan welke de natuur al haar kunſtvermogen ter verſiering ſcheen beſteed te hebben, hier en daar in een afgelegen eenzaam hoekje, eene vreedzame onder het geboomte ſchuilende negerhut, mijn Vriend, alle deze onnavolgbare en in eene

kun-

kunstelooze ongedwongene orde hier rondom mij verſpreid liggende ſchoonheden, ſtortten een ſtil genoegen in mijne ziel, dat mij zoo onvergetelijk zal zijn als het onbeſchrijfelijk is.

Voor den vriend der ſchoone, prachtige natuur, kan in der daad niets verrukkender en meer bekoorlijk zijn, dan de binnenſte deelen van dit wonderſchoone eiland; dan deze ſtille ſchilderachtige vallei. —

O, hoe onuitſprekelijk aangenaam zijn mij hier deze oogenblikken in deze ſombere en plechtige ſtilte? hoe krachtig is de indruk, dien men hier gevoelt? hoe zuiver worden op zulk een eenzaam plekje der heilige natuur onze aandoeningen? hoe zacht ſlaat onze boezem in teeder en wegſmeltend gevoel? voor welk eene ſtille gelukzaligheid is het hart hier vatbaar? o! het aanſchouwen der ſchoone heerlijke natuur, doet de ziel hier zoo geheel in zich zelve keeren, alles in ons neigt zich tot zachte gewaarwordingen, tot goede aangename overdenkingen. Hoe nietig word het luidruchtig vermaak, het bijwonen van ſchitterend gezelſchap dan in onze oogen, wanneer ons zoo in ieder luchtje, als 't ware, wijsgeerige droefgeestigheid toewaait. Eerbiedige huivering en aangename verrukking worden beurtelings verwekt door het ſombere geboomte en door het zich vervaarlijk verheffend rotsgebergte; alle weemoedigheid verdwijnt bij eene zulke ernſtige, doch tevens ook zachtſtreelende aandoening, en alles loopt uit op eene liefelijk droomende rust. Zulk eene eenzaamheid en zulk eene ſtilte der natuur, verheffen elk

eenvoudig en edel voorwerp, men gevoelt alles dieper en onze verbazing en genoegen bereikt het hoogſte toppunt.

Na hier dus eenige oogenblikken vertoefd en wezenlijke gelukzaligheid geſmaakt te hebben, onttrok ik mij onwillig, aan dit ſchoon tooneel, met ſmart; met een gevoelig leedwezen verwijderde ik mij voor altoos van het zelve. De dag begon ten avond te nijgen, het was dus tijd om verder te gaan en de plaats op te zoeken, die wij tot ons nachtverblijf hadden uitgekozen, namelijk die van den Heere DORETON, dien ik aan het huis van mijnen vriend, in de ſtad, had ontmoet, en die, toen hij mijn voornemen vernam om het eiland door te reizen, de goedheid had mij een verblijf in zijn huis aantebieden, dat juist, zoo als hij zeide, op onzen weg lag, en wel op de grootſte helft van mijne geheele wandeling, die hij op twee dagen rekende, om alles met gemak te kunnen bezigtigen. — Op onzen weg derwaarts, ontmoetten wij de piramidale rotſen, aan welke de inwoners de namen van Lot, Lots wijf en dochters gegeven hebben: zij verheffen zich tot eene verbazende hoogte boven de bergen, op welke zij rusten. Deze achter ons latende, waren wij ſchielijk op de plaats van onze beſtemming en aan het eind van onze dagreize gekomen. Aan het huis van Mr. DORETON, gaf ik het briefje over dat hij mij aan zijnen hofmeester had medegegeven, en wierd met de gulſte vriendelijkheid ontvangen. Men bood mij water aan in eene porſeleinen kom

om

om mij te wasſchen en te ververſchen, en vervolgens melk, brood en vruchten, waar van ik echter niets anders gebruikte dan een ſtukje ananas, verzoekende zoo ſpoedig mogelijk een eenvoudig avondmaal voor mij gereed te maken.

Terwijl men hier mede bezig was, beſteedde ik mijnen tijd met het huis en deszelfs omtrek te bezigtigen. Het huis is niet groot maar zeer aangenaam en romanesk gelegen op een terras gehouwen uit de rotſen, die van achteren hoog boven het zelve uitſteken. Het romaneske van dit huis beſtaat alleenlijk in het bekoorlijk uitzigt uit het zelve, want buiten op de, het zelve omringende, gronden, die enkel uit barre rots beſtaan, is niets van tuinen en geboomte, dat het oog kan ſtreelen. De Heer DORETON houd dit huis niet zoo zeer tot nut en voordeel maar enkel voor zijn vermaak als zijnde een liefhebber van de ſtille eenzaamheid en van wandelen waar toe hem de nabijgelegene valleijen de uitmuntendſte gelegenheid verſchaffen, terwijl zijne naburen hem gemakkelijk voorzien kunnen van het geen hij voor zijne kleine huishouding en keuken noodig heeft. —— Trouwens deze gebreken of ongemakken worden rijkelijk vergoed door de heerlijke gezigten, aan den eenen kant door onbeſchrijfelijke wilde woeste natuur-tafereelen, aan de andere zijde de ſchilderachtige en vruchtbare vallei *Sandy bay*, die wij zoo verlaten hadden.

Het avondmaal dat ik nu na de wandeling van dezen dag met eenen onbeſchrijfelijken ſmaak ge-

noot, bestond in een koud stukje rundvleesch, gerooste lamskarbonade, yams, aardappelen en ingemaakte Europische zuren als augurkjes enz. eenig fruit, en een glaasje heerlijke *Kaap Madera* wijn, zijnde de meest gewone soort van wijn, die op dit eiland gedronken word.

Na dit keurlijk maal, wist ik, terwijl mijn leidsman bij den ouden, zwarten hofmeester en zijne vrouw, die ik toch niet wel verstaan kon, zit te rooken en te praten, mijnen langen avond niet beter te besteden, dan met hoofdzakelijk de merkwaardigheden op te teekenen, die mij dezen dag op mijne wandeling zijn voorgekomen, waarmede ik thans, daar ik met dat werk tot op de plaats van mijn tegenwoordig verblijf gekomen ben, genoegelijk een eind zal kunnen maken om mij ter ruste te begeven, waar na ik, zoo ik geloof, meer verlangen gevoel dan mijne oude huisgenooten, die, zoo als het mij voorkomt het rooken van mijne medegebragte *Dutch tabacco* (en dat is hier wat lekkers) nog vooreerst niet zou vervelen.

NEGENTIENDE BRIEF.

Sint James-town.

Ik ben thans wederom in de ſtad en heb dus mijne binnenlandſche wandeling volbragt, eene wandeling, die mij altijd bij de nagedachte tot genoegen zal verſtrekken. Daar ik nu niet voornemens ben om uit te gaan, anders dan mij tegen den avond naar boord te begeven wil ik mij in mijn ſtil vertrekje bezig houden met aan u te ſchrijven, en het verhaal van mijne wandeling en ontmoetingen, waar ik eergisteren avond gebleven was, wederom opvatten en voltooijen.

Zoo heerlijk en ſmakelijk mijn avondmaal was in het huis van Mr. DORETON, zoo ſlecht was mijne nachtrust, mijn ſlaapvertrekje was koel en lief, mijn bed volmaakt wel; niets ontbrak aan dat alles, maar het ongedierte, rotten en weegluizen, dezen waren de leelijke oorzaken van mijne ſlechte en gedurig geſtoorde nachtrust.

Het is bijna ongeloofelijk mijn Vriend, in welk eene menigte dit ongedierte vooral op dit eiland gevonden word. Reeds den eerſten nacht van mijn verblijf in het Biljardhuis in de ſtad ondervond ik dit, terwijl de rotten gedurig over mijn ligchaam, dat misſchien in hunnen weg lag, en om het welk te vermijden zij geenen omweg verkozen te maken,

heen en weer marcheerden, hadden de weegluizen ook hunnen kans waargenomen, en, behalve andere deelen van mijn ligchaam, mijn aangezigt zoodanig toegetakeld dat ik den volgenden morgen bijna onkenbaar was. Het is niet uit gebrek van zindelijkheid, dat dit ongedierte hier zoo huishoud, maar de ongeloofelijk sterke voortteeling en vermenigvuldiging maakt de verdelging blijkens de ondervinding onmogelijk. — Men zou hier op dit eiland zoo wel als op de *Kaap de goede Hoop* het heerlijkst koren kunnen bouwen, zoo als men meermalen ondernomen heeft, doch tegen het rijp worden wierd het geheel van de rotten opgevreten, die niets dan eene wildernis van stroo overlieten, waarom men diergelijke onderneming vervolgens geheel gestaakt heeft.

Dan, om tot mijn onderwerp te rug te keeren. Ik stond, daar ik toch niet slapen kon, met den vroegen morgen op, en vond ook alle mijne huisgenooten, met elkanderen, uit den hofmeester en zijne vrouw en mijnen reisgenoot bestaande, niet alleen reeds opgestaan, maar allen reeds zoo druk bezig met rooken en praten, als of het lot van geheel het eiland 'er van afhing. Ik liet mijn ontbijt onder de galerij op den voorgrond van het huis aanrigten. het zelve bestond naar landgebruik alhier uit thee, frissche melk, boter, brood, vruchten en eene flesch kaapwijn. De laatste geregten vielen op dit gedeelte van den dag niet in mijnen smaak en bleven daarom onaangeroerd: de eerste voldeden zoo veel te beter. Niets ontbrak aan dit overheerlijk ontbijt dan

de

de tegenwoordigheid van eenen vriend, om dus, door mededeeling van gedachte en aandoeningen van de hier bij geſmaakte zaligheid, een dubbel genot te kunnen hebben.

Het prachtige gezigt van de woeste en onbeſchaafde natuur, op ruwe vreesſelijke rotſen, hoogé met bosch en welig groen bedekte bergen, vruchtbare dalen en valleijen, en een keurige verſcheidenheid van tuinen, huizen en plantagien in dezelve, de friſſche zuivere morgenlucht, de morgengeur van bloemen en oranjeboomen, de fijne dampen van mijne koſtelijke thee, het liefelijk concert der vogelen, de ſtille rust en kalmte, die rondom mij en in mij heerschte, dat alles vereenigde zich om dit ontbijt voor mij het onvergetelijkst en ſmakelijkst te maken, dat ik ooit voorheen in mijn leven genoten had.

Ik was zoo geheel opgeruimd en vrolijk, zoo kalm en zoo gelukkig in mijn aanwezen, dat ik met een innig gevoel des harte eenige koupletten zong van het ſchoone morgenlied van onzen vaderlandſchen dichter VOET, en wel de volgende

U loof ik die mij dezen nacht
Zoo gunſtrijk woudt bewaren;
Hoe veilig ſlaapt hij op uw' wacht,
o Heer der heirſcharen!
Dien gij behoed;
U looft mijn friſch gemoed
Op vers geſpannen ſnaren.

Verwonderlijke zon! hoe rent
Ge uit uw ſaffrane ſponde;
Door 's hemels blaauwe ſtarrentent,
Dees wereldbol in 't ronde,
Wat is God goed
Die de aarde ſtralen doet,
Schoon liggende in de zonde.

O heilzon der geregtigheid!
Verlaat ook eens uw kimmen,
Vertoon uw glans en majeſteit;
Door hooger op te klimmen
Dan zal mijn ziel,
Daar eens een ſtraal op viel
Meer door uw luister glimmen.

Kom Isrels morgendauw! daal neer
Als vroege en ſpade regen,
Op dat mijn akker uwer eer
Vertoon zijn rijken zegen:
Zo plukt uw hand
Van 't veld, dat gij beplant,
De vruchten te aller wegen.

Dan zal ik ieder morgenſtond
Uw mogenheid vertellen.
Wijl ge op mijn reis naar Kanans grond
Zoo trouw mij wildt verzellen.
En in mijn nood
En angſten, uwen ſchoot,
Een veil'ge ſchuilplaats ſtellen.

'k Zal

'k Zal eens in blijder dageraad
Op vlugger wieken zweven,
Met reiner hand, met ruimer maat
Mijn morgenoffer geven:
Daar 't vuur niet meer
Gedoofd word als wel eer
Door d'arbeid van dit leven,

Na mijn ſmakelijk ontbijt genoten te hebben rookte ik ook nog eene pijp in gezelſchap van de goede oude lieden. Zij hadden het voor zoo verre ik zulks verſtaan konde zeer druk over haren tegenwoordigen Heer, over wiens goedheid zij breed in loffpraken uitweidden. Ik bragt nu zoo goed ik konde, het geſprek op den ſtaat van ſlavernij, en nu verhaalden zij mij, terwijl mijn gids voor tolk diende, hoe zij hier als ſlaven kinderen geboren waren, hoe zij verſcheidene meesters gehad hadden, dat zij het altijd wel hadden gehad, maar evenwel zeer verheugd geweest waren over de afſchaffing van eene gedwongen dienstbaarheid, — dat hun de vrijwillige arbeid naderhand eens zoo gemakkelijk was gevallen, toen zij ook voor hunne kinderen konden zorgen, en van de angſtige vreeze ontheven waren, dat die eens vroeg of laat door verkoop aan buitenlanders aan hun ontroofd zouden worden. Zij vertelden, dat zij twee zonen hadden die getrouwd waren, en door hun eigen gewin en de goedheid van hunnen tegenwoordigen Heer in ſtaat geſteld waren een eigen huisje in eene naburige vallei te bewonen en met den tuinbouw hun-

hunne kost te winnen. Ook deze hadden kinderen die zij zeer lief hadden. Op zulke eene wijze prateden deze goedhartige menſchen al voort en zouden zulks zeker langer gedaan hebben, zoo ik daar aan geen eind gemaakt had, door mijnen reisgenoot te zeggen, dat ik tot mijn vertrek gereed was. Ik gaf den ouden vader ruim een halfpond tabak en eene kleine Duitſche pijp: de vrouw een pakje ſpelden en en eenige naalden, die thans op het eiland ſchaars en verbazend duur waren, ook nog een paar rolletjes roze rood en geel zijden lint voor hare klein kinderen. *Zij wisten beiden niet, hoe zij mij danken zouden*: ik bood nog eenig geld aan, doch dit wilden zij volſtrekt niet aannemen. Ik nam dus affcheid en vertrok met mijnen leidsman.

Wij rigtten nu onzen koers noodoostwaart en zetteden het aan op *Longwood*, liggende aan den oostkant van het eiland. Eene bogtige weg, dien wij onafgebroken zes Engelſche mijlen volgden, gaf aan het oog een ſtreelend genoegen door de bevallige verſcheidenheid van huizen en bosſchen, van bergen en dalen, van weilanden en tuinen. Op eenen kleinen afſtand van ons lieten wij de hier zoo beroemde rots *Diana's spiek* liggen die de hoogſte op dit eiland is, verheffende zich tweeduizend zeshonderd en tweeennegentig voeten boven de oppervlakte der zee. Daar het gezigt van den top van dezen rots het zelfde is, als van andere, die ik reeds beklommen had, en die niets aan het oog vertoonden dan ontzettende diepten, kleine kaartenhuisjes

en

en eene onmeetbare uitgeſtrektheid water, beſchouwde ik de moeite van het afmattend klimmen als te weinig beloond wordende, en ging dus *Diana's spiek* onbezocht voorbij.

Wij zagen vervolgens op kleine afſtanden van ons twee uitgeſtrekte plantagien, toebehoorende, zoo als mijn gids mij zegt, aan de Heeren PIERIN en BAZELT. De witte huizen van tusſchen het donker groen van cipreſſen en laurieren zigtbaar, geven aan het oog de bevalligſte vertooning en voor het uiterlijke de bekoorlijkſte ſchilderij van landelijke gelukzaligheid. De gronden, tot dezelve behoorende, zijn meer tot nut en voordeel, dan tot vermaak aangelegd, echter leveren zij zoo wel het een als het andere op, en vereenigen in den hoogſten graad het nuttige met het ſchoone in zich. Vele woeste gronden worden hier van tijd tot tijd ontgonnen, verbazende veranderingen en verbeteringen gemaakt met den gelukkigſten uitſlag. De meeste groenten van Europa tieren hier onvergelijkelijk. De aardappelen zijn volmaakt: peen, knollen en uijen worden voor de fijnſten van het eiland en de kool voor de uitmuntendſte der geheele wereld gehouden, doch deze laatſte worden tot nog toe niet ter markt gebragt, maar komen enkel op de tafels der voorname planters van dit eiland te voorſchijn.

Wanneer deze voorbeelden van landhuishoudkunde en naarſtigheid meer nagevolgd worden, en ſommige bezitters van uitgeſtrekte gronden in dit door de natuur zoo gezegend land, daar door tot gelijken

ijver

zen gebragt wierd. —— Voor het overige was dezelve, naar het zeggen van mijnen leidsman, woest en ledig, niets aan het oog vertoonende dan wilde bosschen, ledige valleijen, of op zijn best hier en daar eene enkele eenvoudige hut in eene eenzame vallei, onder het geboomte verscholen.

Dit laatste nu was juist bij mij de grootste aanbeveling van dezen weg. Ik had nu reeds de welbevolkte en heerlijkste bergen en valleijen gezien, die mijn oog ooit met mogelijkheid konde aanschouwen, alles, wat natuur en kunst bevalligs aanbiedt, gezien; het schoone met het nuttige in den hoogsten graad vereenigd. Niets konde mij nu dus aangenamer zijn dan zulk een weg, als mijn leidsman mij beschreef, waarom ik ook denzelven, zonder veel beraad of overleg, insloeg.

Na dat wij bijna drie Engelsche mijlen op dezen meer ruwen en woesten weg, onder het digte loof van in eene natuurlijke onachtzaamheid groeijende eiken, laurier- en cipressen-boomen, en nu en dan in het gezigt van eenige negerhutten in het midden van kleine bevallige tuintjes gelegen, voortgewandeld hadden, kwamen wij op den kant van eene eenzame vallei, om welke de weg zich kromde, en waarin een smal gemakkelijk voetpad, langzaam afdaalde.

Getroffen door het gezigt van dit eenvoudig natuurlijk schoon en bekoorlijk dal, in welks midden zich eene eenvoudige hut van tusschen het hoog geboomte aan het oog vertoonde, besloot ik hier-

een

een weinig uitterusten. Ik ging dus met mijnen leidsman naar beneden, wij wandelden rondom de eenvoudige woning, doch vonden geen menschelijk wezen in of bij dezelve. Misschien behoort zij toe aan eenen neger die op dit oogenblik naar de stad was om zijne groentens of vruchten te verkoopen. Wij zetteden ons nu neder op het grasperk voor de hut. Het was middag, en eene wandeling van ruim drie uren had mij vermoeid en hongerig gemaakt, ik liet dus mijnen gids onzen knapzak openen en 'er onzen geheelen voorraad uitnemen, welke bestond uit eene halve flesch Kaapwijn, brood en een stuk ossetong: dit een en ander had ik op aandrang van de bedienden van Mr. Doreton moeten medenemen uit vreeze dat ik op dezen meer eenzamen weg gebrek zou lijden, en hoe wél kwam deze vriendelijke voorzorg mij thans te pas? hoe smakelijk was dit eenvoudig en zoo regt landelijk maal? — Eenige schreden van ons zijpelde eenig helder water uit de rots, het welk een beekje vormde: dit heerlijk water met onzen wijn vermengd, gaf ons den koelsten liefelijksten drank, en maakte voor twee vermoeide hongerige wandelaars dit middagmaal een van de smakelijksten, dat men genieten konde.

Toen wij ons dus met deze onze eenvoudige geregten volkomen verkwikt en verzadigd hadden, en wij thans op onzen weg zoo verre gevorderd waren, dat wij meer dan genoeg tijds hadden om voor het vallen van den avond in de stad te komen, verkoos ik mij niet te haasten, maar nog

een uurtje te vertoeven en dus het aangename van dit lieve plekje zoo geheel en zoo lang als mij mogelijk was, te genieten.

Mijn gids, die ook liever nog wat wilde uitrusten, dan op dien heeten middag verder wandelen, keurde dus mijn voornemen ten hoogſten goed, ſtrekte zich uit in het gras en ſliep weldra. Ik, na mij in het friſſche koele water van de beek gewasſchen te hebben, wandelde de vallei eens rond, en vond tot mijne blijdſchap een halfvervallen zodenbankje; ik nam plaats op het zelve onder eenen geurigen oranjeboom omringd van wilde rozen jasmijn en laurierſtruiken. O, welk een bekoorlijk, welk een onbeſchrijfelijk bevallig plekje was dit? Mijn bankje was geplaatst op het hellen van eenen heuvel, van waar de zindelijke hut eene bevalligheid vertoonde die ik wel gevoelen maar niet beſchrijven kan. Een verward maar natuurlijk ſchoon en ſchilderachtig mengſel van appel, peren, piſang, banaan en palmboomen, tuſſchen welke eenige jonge lammeren en geiten het gras wegſchoren, en hier en daar eene donkere cipres en bevallige oranjeboom, op de afhelling van den heuvel geplant, verſpreidden eene aangename en koele ſchaduw over het bekoorlijk dal en beſchermden de nederige hut tegen de brandende ſtralen der heete middagzon.

O! welk een hemelſch plekje was dit in mijne oogen; hoe benijdenswaardig deze hut, dit dal, deze ſchoone boomen, — alles ademde hier ſtille

rust,

rust, reine hemelsche kalmte en gelijkzaligheid.

De plegtige en sombere stilte, die hier heerschte, werkte op mijnen geest, en vervoerde mij tot een stil en aangenaam gepeins: ik stelde mij deze zoo geheel van de woelingen der wereld afgescheiden eenzaamheid, als hoogst bekoorlijk en begeerlijk voor, en de bewoner van dit vreedzaam dal wierd in mijne oogen de gelukkigste mensch op aarde: — Hier, dacht ik, hier in deze zalige eenzaamheid, hoe ligt vergeet men daar de moeiten en de zorgen van dit leven; geen haat, geen twist, geene klagten doen hier hunne schorre tonen hooren; geene dan vreedzame, bevallige, hartstreelende geluiden treffen hier het oor en hart: de akelige krijgstrompet klinkt hier nimmer door de velden, de nare klagten van zoo vele ongelukkigen beroeren of verdooven hier nooit de zoete tonen der natuur: haat, wraak, nijd, onregt en geweld kan hier de stille rust niet storen: het druk gewoel van volle straten, het gevaar van koetsen en rijdtuigen, het geschreeuw van koopers en verkoopers, de bezigheden van handwerkers, het geroep der nachtwachts of het onzinnig getier van losbandigen vervelen of vermoeijen hier nimmer het gehoor; slechts het verrukkend lied der vogelen, en het ruischend windje in het statig geboomte, streelen hetzelve op de bekoorlijkste wijze. O mijn Vriend! ik was zoo geheel ingenomen met dit lieve hoekje der natuur, het was zoo geheel naar mijnen smaak, dat ik wel eens de wenschen in mij voelde opkomen, hier

met de mijnen mijne dagen te kunnen eindigen. Eenige coupletten van het lied, *wie zijn beroep naar 't ſlagveld wenkt*, ſchoten mij in de gedachten, en wel de volgende:

Een plaatsje wensch ik, waar de vree
De eenvoudigheid bekroont;
Waar, ver van glans en gloriezucht,
Beſcheiden ſtilte woont:

Waar ik vereenigd met een Vriend,
Op eene veilge baan,
En bij de menigte onbekend,
Mijn vrijen weg kan gaan.

Waar mij der vogelen morgenlied
Na zachten ſlaap verkwikt,
Waar mij in 't kalm en blij genot
Geen wapenkreet verſchrikt.

Waar oefening en wetenſchap
Den heldren geest verheft;
Der zanggodinnen tooverkracht
Mijn hart bezielt en treft:

Terwijl ik ſoms een ledig uur
Met ſnarenſpel verkort:
En ligte ſpijs door matigheid
Mij dagelijks ſmaakelijk wordt.

En dit was juist zulk een plaatsje als volkomen met de wenschen van mijn hart en met mijne neigingen ſtrookte: maar ach, hoe verre was ik nog af van de vervulling van zulk eenen wensch, ja hoe onmogelijk was voor mij die vervulling, hoe geheel buiten het plan en het oogmerk van mijne beſtemming. Ik ſloeg een bedrukt oog op mij zelven, en beſchouwde mij als een zwerveling op aarde, die niet eens wist, waar hij nog een rustplaatsje vinden, of waar toe het noodlot hem nog brengen zoude. Als eene blikſemſtraal vloog nu de gedachte aan vaderland en vrienden in mijne ziel, met ontzetting dacht ik aan den onmeetbaren oceaan die mij van de lievelingen van mijn hart afſcheidde. Ik deed mij vele vragen omtrent het lot en den toeſtand van hun die mij zoo dierbaar zijn, vragen, die niemand anders, dan de onzekere toekomst zal kunnen oplosſen. Ik ſtelde mij eene menigte zwarigheden en mogelijkheden voor, die ik misſchien nog zou hebben door te worstelen, eer het gelukkig oogenblik van wederzien gekomen zoude zijn: eene ſombere, eene bekommerende weemoedigheid beving mijne ziel, en ik wierd ongeſchikt voor het genot der ſchoone, heilige natuur. Ik ſmeekte in mijn hart den Beſtuurder van mijn lot en van mijn leven, die mij tot dus ver zoo vaderlijk geleid en zoo zigtbaar geholpen had, die mij hier op zulk een afgelegen eiland, zoo vele duizende mijlen van vaderland en vrienden afgeſcheiden, ook genoegens had doen vinden, en genieten, die alle mijne denk-

beelden en verwachtingen te boven gingen; ik smeekte dezen mijnen Weldoener om zijne bewarende zorg over mij en de mijne, en mij slechts liet voorregt te schenken om hun eens wederom levend te ontmoeten. Ik beval in deze sombere eenzame vallei, waar ook zijn oog mij zag, mij geheel met alle mijne toekomstige lotgevallen, die voor mij met eenen digten sluijer bedekt zijn, aan Hem aan, die heerscht in de hoogte en in de diepte, in de zee en op de eilanden, die met eene onbedriegelijke zekerheid weet wat voor zijn redelijk schepsel goed en nuttig is, en die nooit geheel wil laten varen het werk zijner handen.

Ik had moeite, deze, mijn hart met eene treurige zwaarmoedigheid vervullende, denkbeelden van mij te verwijderen, en mij te verheffen tot het zalig gevoel van Gods almagt, wijsheid en goedheid, waar van ik ook zoo vele duidelijke sporen op dit zonderlinge eiland had aangetroffen. Welk een verbazend onderscheid, dacht ik, tusschen de denkbeelden die zich de ouden vormden van de landen tusschen de keerkringen gelegen, en tusschen de zaak zelve. —— —— —— Daar, waar zij een eene landstreek droomde, verschroeid door hitte, bar, woest en ledig, zonder eenige nuttige voortbrengselen, zonder bewoners, welke daar het noodige levensonderhoud zouden kunnen vinden, daar biedt de natuur steeds de schoonheid van de lente met den rijkdom van den herfst gelijkelijk aan: in de eenzame gewesten, op de geheel afgezonderde eilanden

aan-

aanſchouwt de opmerkzame beſchouwer de zeldzaamſte en nuttigſte planten, de ſchoonſte boomen, de heerlijkſte vruchten: daar, waar de zon hare gloeijende ſtralen lijnregt laat nedervallen ontdekken wij ook treffende bewijzen van de vaderlijke goedheid des Allerhoogſten, gelukkige ſchepſelen, deelende in de ruimſte mate in de weldaden en zegeningen van hunnen wijzen Schepper en goeden Vader. Ik wierd bij deze gedachten vervuld met gevoelens van eerbied, dank en bewonderende aanbidding van de magt, wijsheid en liefde van den Schepper overal en zoo algemeen in alle de deelen zijner ſchepping, van het zuiden tot het noorden, van het oosten tot het westen doorſtralende. Ik eindigde deze mijne beſpiegelingen met den volgenden lofzang ter eer van God en zijne grootheid te zingen.

HIJMNE.

God zij mijn lied; hoe klopt mij 't hart,
Bij mijner luite klank,
God zij mijn lied; een lied vol vuur,
De hemel mijn gezang.

Zing Hem die ſtarren zonder tal,
Met zijne ſterke hand,
In 't ledig wierp, en ze als een kloot
Almagtiglijk omſpant.

Hij is 't, die met zijn magtig woord
Terſtond de werking paart,
Hij ſprak alleen, „ daar worde licht"
En 't licht beſcheen deze aard.

Hij is door alle heem'len God,
In elke luchtſtreek Heer:
Het wormpje en de Behemoth,
Eert hem als God en Heer.

'T is eeuwig ongeſchapen licht
Waarin zijn rijkstroon ſtaat:
De hoogſte glans van 't morgenrood
Bezoomt zijn praalgewaad.

Hem offert al wat is, den roem
Dien hem de mensch onthoudt.
De ſtormwind bruischt zijn lofgezang,
Hem looft elke eik in 't woud.

Te zwak, mijn lied voor zijnen lof,
Voor Hem zijt gij te teer,
Voor wien lofzingend cherubs ſtaan,
Die Hem ontzien als Heer.

Hem prijst der hemellingen lied
Met ſerafijnen ſtem.
Zwijg, hoop, want door alle eeuwen heen
Looft zelfs de hemel Hem.

Ik wandelde nu nog eens rond en zeide in mijne gedachten een treurig vaarwel aan deze rotſen, aan deze boomen, aan de hut, aan de vallei, de bekoorlijke vallei in welke ik zulk een ſtil genoegen had geſmaakt en die ik hoogst waarſchijnlijk nooit wederom aanſchouwen zoude. Ik wekte mijnen leidsman, die zoo vast voortſliep; als of hij in geene drie nachten had geſlapen, wij dronken nog een teugje water uit de beek, verlieten de vallei, en vervolgden onzen weg.

Op dezen onzen weg, die tusſchen hooge rotſen doorliep en veelal voor de zon gedekt was door wild overhangende eikenſtruiken, ontmoette ons niets bijzonders, dan hier en daar tegen het hellen van eenen heuvel of op eene kleine rotſige vlakte eene enkele negerhut, wij hadden reeds bijkans een halfuur gewandeld eer wij een vallei in het gezigt kregen, waarin op een grasveld verſcheiden zulke hutten ſtonden, die omringd door welig geboomte een niet onaardig groepje vormden. —— Wij ontmoetten verſcheidene negers, die uit de ſtad kwamen en zich naar hunne binnenlandſche woningen begaven. Het geen mijne oogen het meest tot zich trok waren de ſpringbokken, die ik in geen gedeelte van het eiland zoo menigvuldig had gezien als op deze bergen. Ik heb derzelver vleesch niet geproefd, doch zij worden voor heel ſmakelijk gehouden en voor eene aangename vervulling voor de keuken.

Ik wierd nu opgehouden door een geraas dat ik

op eenigen afſtand meende te hooren. Ik vroeg mijnen gids maar de oorzaak hier van, en deze verhaalde mij, dat dit geraas voortkwam van den waterval, van welken hij geſproken had; en die wij op onzen weg ontmoeten zouden. —— Ik ſtelde mij al den luister en trotscheid van zulk een ſchouwſpel der natuur, zoo duidelijk ik konde, voor den geest; ik was ongeduldig van verlangen het te zien en verdubbelde mijne ſchreden, zoo dat mijn leidsman het noodig oordeelde mij te doen opmerken dat er zulk eene groote haast niet noodig was, dewijl wij zeer nabij die verlangde plaats waren. Er lag een rij van hooge rotſen voor ons, om dezelve ſlingerde onze weg, wij gingen om eenen hoek door eene uitſtekende rots gevormd, en, zie daar mijn Vriend, in een oogenblik wierd ik verrast door een gezigt zoo ſchoon, zoo grootsch, zoo treffend en zoo prachtig als de natuur, maar zeldzaam en op weinige plaatſen aan het oog vertoont. Ik ſtond voor eene groote kom in welke eene waterval nederſtortte en die omringd was met boomen en ſtruiken, door de natuur zelve in eene behagelijke wanorde geplant, terwijl ſtukken rots op den grond verſpreid, en hooge bergen in den omtrek het gezigt nog zoo veel te ontzettender maakten.

Verbeeld u, mijn Vriend! de ſchoonheid van dezen oord: een waterval van eene hoogte van drie honderd voeten van rots op rots neer vallende, welk een majeſtueus, welk een ontzettend gezigt dit moet opleveren; welk eene verbluſſende bewonde-

ring

ting van de grootheid Gods zoo iets in het hart van den niet ongevoeligen aanschouwer verwekken moet. Een fijne nevel, door het klotsen van het nedervallend water veroorzaakt, verspreidde zich in de rondte en met dezelven de liefelijkste koelte; — de stralen der zon op dezen vallende, vertoonden aan het oog eene mengeling van de schoonste kleuren. De grootheid en plegtigheid van dezen oord wierd nog vermeerderd door alles wat dezelve omringde: het groote en het schoone was hier vermaakt vereenigd: welke ontzaggelijke rotsen, die tijd en eeuwen getrotseerd hebben en nog trotseeren zullen? welk een treffend geruisch, ter zijde van de kom verhief zich aan den eenen kant de grond met eene trotsche steilte; eene verzameling van eerwaardige eiken, kastanje en cipressen boomen rees achter elkander op en vormde het schoonst amphitheater. Aan de andere zijde van de kom ontving eene beek, grootendeels onder het duister loof van overhangende eikenstruiken verscholen, het schuimend water ontlastte zich op eenen kleinen afstand, gedeeltelijk in de holligheden der rotsen, gedeeltelijk in de buizen, door welke het water naar beneden in de valei gebragt wordt.

Ik zette mij neder op een stuk rots om eenige oogenblikken het onbeschrijfelijke en grootsche gezigt van dit treffend tooneel der natuur te genieten: —— —— Welk eene eerbied vervulde mijn hart, het was als of ik mij in eenen heiligen tempel der Godheid bevond. De Dichter zou waarlijk

op

op dit plekje een heiligdom vinden. De donkere cipressen, de eerwaardige eiken de grijze kastanjeboomen schenen in eene peinzende gedaante te luisteren naar het ruischen van den waterval en beantwoordden het veeltoonig waterlied met een vreedzaam zacht geruis. Ik gevoelde eene onuitdrukbaar aangename weemoedigheid en eene stille, zalige rust en tevredenheid in mijne ziel, zoo als ik nimmer in het gewoel der wereld gesmaakt of ondervonden had. Ik gevoelde thans bij dit onbeschrijfelijk tooneel de kracht van een schoon gezang van den gevoeligen LAVATER, dat mij te binnen schoot.

Nur die einsamkeit umschattet
Sanft mit Kühlung meinen geist,
Wen er durstend und ermattet,
Sich geliebter selbst entreiszt;
Du nur stille kanst mir geben,
Das mir kein vertrauter giebt,
Selbstgefühl und neu's leben,
Und gefühl das Gott mir liebt.

Hoe schoon, hoe vol kracht en nadruk was mij hier het lied van eenen heiligen dichter, die zich bij de beschouwing van de wonderen der natuur zich dus liet hooren:

Gods goedheid zendt de koele bronnen uit:
Zij wandelen, met ruischend stroomgeluid,
De bergen om, en dwalen en verspreijen
Zich wijd en zijd door boomden en vallcijen.

't Is

't Is God, wiens hand de bergen waterſchenkt
Den droogen grond uit zijnen hemel drenkt;
Den regen geeft uit zijne hooge zalen:
En vruchtbaarheid doet zweven in de dalen.

't Is God alleen, die door zijn ſterke hand
Den Libanon met cederen beplant;
't Geboomte voedt en kracht ſchenkt onder 't kwieken,
Aan 't lommrig woud, aan ſchaduwrijke ſtreken.

Hoe ſchoon, hoe groot, o Oppermajeſteit!
Is al uw werk gevormd met wijs beleid!
Uw wijsheid ſtreelt opletende gemoedren;
Al 't aardrijk is vervuld met uwe goedren.

O, hoe rijk, dacht ik, is de natuur, hoe oneindig rijk in verſcheidenheid! — ruiſchende beekjes, kronkelende vloeden, trotſche watervallen, ſpringende bronnen, menigvuldig en teffens onderſcheiden, nuttig en teffens aangenaam, op vele plaatſen van den aardbodem verſpreid, treffende zoo wel door zegenrijke einden, waar toe zij zamenwerken, als door veelvuldige afwisſeling, welke zij bevorderen. Ik wierd op deze gedachte geheel verbied dank, bewondering en aanbidding jegens den goeden Schepper en Vader der natuur, en kon mij niet weerhouden den dichter na te zeggen:

Ik

Ik zal, zoo lang ik 't levenslicht geniet,
Gods magtsdaad verheffen in mijn lied;
Ik zal mijn God met lofgezangen eeren,
Terwijl ik nog op aarde mag verkeeren,
Mijn aandacht zal op Hem gevestigd staan,
En met vermaak zijn grootheid gadeslaan.
Ik zal mij in den God mijns heils verblijden,
En, dag op dag, aan Hem mijn Naamen wijden.

Het is toch waar, dacht ik verder, *dat de* ſtand van eenen vreemdeling, als hoedanig ik mij hier zeker in deze luchtſtreek, op dit eiland, bij dezen waterval moest beſchouwen, zoo wel zijne goede, als kwade zijde heeft, en *wader* geheel zijne eigene, geheel bijzondere genoegens oplevert. Betrekkelijk dit onderwerp vond ik onlangs in mijne papieren eene pasſagie opgeſchreven, zoo ik mij niet bedrieg, uit een der werken, van onze zoo bevallig ſchrijvende landgenote, Juffrouw POOT (nu OVERDORP) welke van dezen inhoud was, en waarmede mijne ondervinding zoo volkomen overeenſtemt. — „De ſtand, „ zoo ſpreekt zij, de ſtand van eenen vreemdeling „ heeft zijne eigene genoegens, dit is zeker; hoe „ vele edele nieuwsgierigheid kan de reiziger voldoen? hoe vele begeerten kan hij vervullen, wel„ ke de geheele bewoner van zijn vaderland, die „ nooit dat ſtreek land verlaat, waar het toon„ eel hem plaatſte, altijd ontberaken moet: en „ kan de opoffering van eenige vaderlandſche ge„ noegens niet eenigzins beloond worden door de „ genietingen, die hij elders vindt? —— Hij toch,

„ die

„ die met een hart voor de ſchoonheid van het ge-
„ ſchapene vatbaar, andere landen bezoekt, kan
„ overal, aan alle oorden der wereld voedſel vinden voor
„ zijn edel vermaak; waar hij ook zijne navorſchen-
„ de oogen ſla, waar hij zijne voeten zet, waar hij
„ ooren wende, overal leest, overal hoort hij
„ dien ſtreelenden toon," „ de Heer regeert, de
„ wereld verheugt zich:" zijne denkbeelden van de
„ onbegrensde almagt, de diepe wijsheid en ein-
„ delooze goedheid van den Schepper der aarde,
„ die van pool tot pool, van den diepst verholen
„ hoek tot deszelfs uiterſte grenzen, zoo helder,
„ zoo ſchoon, zoo harmonisch werken en door de
„ geheele ſprakelooze natuur worden bezongen,
„ worden meer uitgebreid en opgehelderd; zijn eer-
„ bied, zijne liefde voor dat Wezen groeit en met
„ dezelve de rust en vrede van zijn harte."

Ja zeker, ook vooral dat laatſte, leerde mij, ge-durende mijne reis, de ondervinding, dat ondervond, dat gevoelde ik zoo ſterk bij dezen waterval. Dan ik merkte dat ik mij te ver in mijne beſpiegelingen verdiepte, en dat het tijd wierd mijnen weg te vervolgen. Ik nam dus affcheid van dit heilig plekje, waar van, zoo wel als van de aandoeningen die mij daar bezielden, de nagedachte, zoo lang ik leef, onvergetelijk, dierbaar heilig zijn zal.

Geheel gerust en te vreden in mijnen ſtand, dien van vreemdeling, zag ik nog eens om, om voor de laatſte maal dezen tempel der Godheid te beſchou-

ſchouwen, en ſloeg vervolgens den weg in naar de Stad. Dezelve vertoonde nu vervolgens niets dan ontzettend hooge rotſen en eenig wild geboomte. Wij waren nu ſchielijk op de plaats, waar de weg zich in tweeën verdeelde, loopende het eene oostwaards naar een in de rotſen aan den zeekant uitgehouwen kasteel: het ander naar beneden naar de vallei. Niet meer verkiezende te klimmen, en voor al niet om een kasteel te zien, na zulk een heerlijk ſchouwſpel der natuur gezien te hebben, als ik zoo even verlaten had, koos ik de weg naar beneden, die ons binnen eene mijl in de vallei van *Sint James* bragt, aan de tegenovergeſtelde zijde, van welke mijne wandeling begonnen was.

Zoo had ik dan mijne wandeling volbragt door dit klein maar zoo verrukkelijk eiland: eene wandeling die mijne zinnen had verlustigd, die mij ſtof tot de aangenaamſte aandoeningen en beſchouwingen had opgeleverd, die mijne kennis en denkbeelden had uitgebreid, die mij voorwerpen aan het oog vertoond had, waar aan ik altijd met een vernieuwd genoegen denken zal: voorwerpen, die mij met de edelſte aandoeningen van gevoel van de magt, grootheid, wijsheid en goedheid van den Schepper der natuur hadden vervuld, waar van de indruk onuitwiſchbaar zijn zal: — eene wandeling, die na zulk eene langdurige rust en gebrek aan beweging op een eng bekrompen ſchip, mijne gezondheid had bevorderd: die mij, in een woord, naar het ligchaam en naar den geest, voor verſtand en hart, genoe-

gens

gens had bezorgd, die mij onvergetelijk zullen zijn, en waar van de nasmaak mij, zoo lang ik leve, niet minder aangenaam en streelende zijn zal, dan het dadelijk genot zelf.

Ik ging met mijnen leidsman naar het huis van mijnen vriend, waar wij ons met een stukje ham, brood en een glaasje Kaapwijn, hartelijk verkwikten, waar na ik hem voor zijn goed geleide vriendelijk bedankte, en dezen arbeid der liefde vergold op eene wijze, die ik zeker wist, dat hem ten uiterste aangenaam was, zoo als hij mij zulks ook meer dan genoeg te kennen gaf.

Volgens afspraak met mijnen vriend, bezocht ik in het overige gedeelte van den avond, met hem, den Schouwburg. Het binnenste van het gebouw is uitstekend net en wel geregeld; het stuk, het welk vertoond wierd, was *the Mistseries of the Castle*, een Dramatisch stuk; de decoratien op het tooneel, voldeden, dan, of de Acteurs en Actrices hunne rollen wel speelden, en of dus het stuk wel uitgevoerd wierd, kan ik niet beoordeelen, deels door dien ik de Engelsche taal niet zoo wel verstond, als tot zulk eene beoordeeling noodig is, deels door het luidruchtig gerras en gewoel dat in de bak en in de loges plaats had, het welk nog belette, dat geen duidelijk te hooren, het geen men nog verstaan konde. Ik zag hier de geheele *beau monde* van het eiland bij een. Onder de dames waren er verscheidene, zoo wel zwarte als voornamelijk blanke, die men schoon zou kunnen noemen. De meeste

ſchenen zeer kiesch en naauwgezet, alhans ik merkte op, dat, terwijl ſommige heeren gedurig van de eene plaats naar de andere liepen, en zich bij de dames vervoegden, dat deze laatſte ook, naar mate zij vervolgd wierden, van bank tot bank retireerden, het welk de verwarring en het gewoel niet weinig vermeerderde. Ik deed dit in mijne oogen onordelijk gedrag der heeren, op eene publieke plaats; waar elk zijn geld betaalde en dus dezelfde regten had, en waar men met een geheel ander oogmerk kwam, mijnen vriend opmerken, die mij daarop ten antwoord gaf, dat *zoo iets* ook in alle de Schouwburgen in *Engeland* plaats had, en dat zich niemand daar aan ſtoorde. —— Het ſtuk wierd beſloten met *gezangen*, bij de Engelſchen zoo algemeen geliefd, namelijk de *Rule Britannia* en *God ſave our King*; — Eene jong Europeeſche vrouw, gehuwd aan eenen militair, voerde deze ſtukken uit, en toonde niet min bedreven te zijn in de edele zangkunst, dan zij uitmunte in ſchoonheid van geſtalte.

T'huis gekomen en vermoeid zijnde van mijne wandeling, begaf ik mij terſtond ter rust, had eenen aangenamen nacht, en bevond mij in den droom nog in de geurige boschjes, die ik bezocht en gezien had, die ik denkelijk nooit wederom anders dan in eenen droom of in mijne gedachten bezoeken zal.

De dag van heden heeft mij niets bijzonders opgeleverd, ik ben ook niet uit geweest, ik bleef met opzet in de ſtad, omdat ik zeker was hier in mijn eenzaam ſtil en lief vertrekje, beter gelegenheid

heid te zullen hebben mijne ontmoetingen op mijne wandeling door het eiland, voor u en voor mij zelven geregeld, op te teekenen, dan aan boord van het schip. Dezen avond vertrek ik echter met oogmerk om van nacht in mijne kooi te slapen, en bij de eerste gelegenheid weder naar den wal te komen, om nog iets fraais te bezigtigen, dat ik nog niet gezien heb, namelijk het kabinet van den majoor ROBSON, dat als zeer fraai beroemd is en uitmunt in schelpen, versteeningen, mineralen, en antiquiteiten van onderscheidene natien.

Ik heb van daag ook eenigen voorraad van Kaapsmadera opgedaan voor de te rug reize, zij is overheerlijk in soort en goedkoop; de flesch komt mij nog op geen Engelsche schelling, doch om ze zoo te bekomen moet men hier eenen vriend hebben, anders is het niet mogelijk.

Nu niets meer voor het tegenwoordige, bij eene volgende gelegenheid iets nader.

TWINTIGSTE BRIEF.

In de Baai den 1 Aug. 1805.

Gedurende mijn verblijf op het eiland, is het aan boord zeer druk geweest. Het schip is wederom geheel ontladen geworden, en naauwkeuriger gevisiteerd, dan de eerste maal, toen zij zulks in zee ondernamen, alle de kisten van de lading hebben

nu het zelfde lot ondergaan en zijn geopend, doch men heeft, buiten de gemelde vaten, niets gevonden, dat tegen de regten van eene onzijdige vlag ſtrijdende was. — Ik ben zeer verheugd, dat ik, gedurende die laſtige en woelige partij, niet aan boord geweest ben, en intuſſchen in de ſtille, ſchilderachtige natuur, op het aangenaamst dien tijd heb doorgebragt; doch ik zou ook gaarne eens mijne kisten hebben willen zien, en onderzoeken hoe of het met mijn boeltje geſteld is: dit is mij nu onmogelijk, dewijl ze wederom met de andere zijn weggepakt, en wel op eene plaats, waar het niet gemakkelijk is, bij te komen, althans niet voor en aleer er meer ruimte op het dek is, en ankertouwen enz. weder op hunne plaats zijn geborgen. — De bagagie van mijne reisgenooten is ook reeds overgebragt naar het ſcheepje, met het welk zij naar de *Kaap* vertrekken zullen. Zij zelve verloren dien dag hun tegenwoordig verblijf, en zullen, tot hun vertrek, aan den wal hun intrek nemen; zoo dat er eene geheele verandering in ons huishouden is voorgevallen. Onze officiers nemen nu de hut boven in bezit, terwijl de docter en de ſtuurman, mijne buren beneden worden. Mijn vertrek zal ik nu vervolgens ook alleen bewonen; ik ben nu meester van twee kooijen, en, daar ik toch geene twee beſlapen kan, zal ik van de eene mijn wijnkelder, proviſie, kleed- en boeken-kast maken, — ik win nu zoo veel ruimte, dat ik een klein ſchopſtoeltje in mijne hut kan plaatſen en dus het genoe-

gen

gen hebben aldaar eens in de eenzaamheid te zitten. —

Ik heb dezen morgen een bezoek afgelegd op het Kaapſche vaartuig, zoo het nog dien naam en niet dien van een kot verdient. — Gij kunt u geen denkbeeld maken van de walgelijke morſigheid die op het zelve heerscht: honger alleen zou mij daar de kostelijkſte ſpijze eetbaar maken: gebakken visch en brood enz. enz. lag in de zoogenaamde kajuit door elkanderen op eene tafel, die nog nooit gereinigd ſcheen geweest te zijn, en zoo was het ook met de meubelen en alles tot dagelijks gebruik van noode. In den gang ſtond een geheele puts met Kaapwijn voor elken dorstigen liefhebber. Er bleek dus geen gebrek te zijn, doch ook de overvloed ſtond hier tegen en walgde, althans mij. Op pasſagiers goederen wierd, zoo het mij voorkwam, ook niet veel acht geſlagen, althans deze waren nog alle verſtrooid op het dek en aan wind en regen blootgeſteld. Onder anderen was het beddegoed van mijnen ouden reisgenoot door nat geregend en vol ijzerroest, dewijl men het zoo maar op een partij natte ijzere borden had neergegooid en zoo tot nu toe had laten liggen. — Wanneer zij vertrekken zullen, weten zij zoo min, als wij thans nog weeten, wanneer dat met ons zal gebeuren: als reisgenooten hebben wij affcheid van elkanderen genomen, doch hopen, zoo lang wij hier nog in de baai liggen, elkanderen nog dikwijls te ontmoeten. Er komt zoo op het oogenblik gezelſchap van het oorlogſchip bij ons aan

boord, dus ga ik ſtilletjes in mijne hut, zitten lezen, en zet hier punctum tot eene volgende gunſtige gelegenheid.

EENENTWINTIGSTE BRIEF.

In Zee den 10den Augustus 1805.

Toen ik mijn voorgaande aan u eindigde dacht ik geheel niet, dat dezelve de laatſte van dat eiland of in deszelfs baai aan u geſchreven, zoude zijn, of dat wij zoo ſchielijk en zoo onverwacht vertrekken zouden: evenwel dat is gebeurd, zoo dat wij ons reeds ſedert eenigen tijd in het ruime ſop en vele mijlen van dat lieve eiland verwijderd bevinden. Verbeeld u mijn verbaasdheid; —— —— Het was op den morgen van den tweeden Augustus, toen ik vroegtijdig door eenige bulderende kanonſchoten opgewekt wierd, ik ſtond op en ontdekte tot mijne uiterſte verwondering dat men druk bezig was onze ankers te ligten, en dat de ſchoten die ik gehoord had, affcheidsſchoten van het kasteel waren, die door het geſchut van het oorlogſchip beantwoord wierden; — Waarlijk ik was eenigzins ontroerd en verſlagen en dit zoo geheel onverwacht gezigt. — En was toch vooraf geen enkel woord over geſproken, dat wij dien morgen vertrekken zouden; zoo dat geſchied was, had men zich

zich daar naar kunnen regelen: doch nu, in zulk een onverwacht oogenblik te vertrekken, zonder in ſtant te zijn van mijne vrienden op het eiland afſcheid te nemen, zonder mijne gewezene reisgenooten vaarwel te zeggen, zonder mijne joosjes thee, Chineeſche waaijers ſnuifdoozen en porſelein, mede te kunnen nemen, die mijn vriend dien dag in eigen perſoon bij mij aan boord bezorgd zoude hebben, wanneer ik, met het geen ik voor hem beſtemd had, met hem naar de ſtad zou zijn gekeerd om het muſeum van Mr. ROBSON te bezigtigen, dat ik nu in dit alles zoo te leur geſteld wierd, viel mij hard en zeer verdrietelijk. Ik was tot in mijn binnenſte ontroerd en verſlagen, en kon mij, dit durf ik wel bekennen, bijkans niet van tranen onthouden. —— Eene menigte denkbeelden drongen zich te gelijk voor mijnen geest, zoo, betrekkelijk op het geen ik achterliet, een eiland waar ik zoo vele reine genoegens en zaligheden had genaakt, genoegens in den ſchoot der ſtille heilige natuur genoten, die rijkelijk tegen de op zee uitgeſtane ongemakken opwogen, als uit het geen zich in het verſchiet vertoonde: eene langdurige reis, die, en door de omſtandigheden van den tijd, en door den naderenden herfst in meer dan een opzigt gevaarlijk was, en die ondernomen wierd, zonder op het eiland eenige ververſching, buiten water, te hebben ingenomen.

Er waren behalven het onze, nog zes ſchepen,

alle rijkgeladen en uit de *Indiën* komende; zoo dat wij een klein convooitje uitmaakten.

De ankers waren weldra geligt, de frisch waaijende zuidoospasſaat, die wij vlak van achteren hadden, vulde de zeilen en wij vertrokken.

Akelig, treurig vertrekken. Ik ſtond bij de valreep, en ſtaarde onophoudelijk op het mij zoo dierbaar geworden eiland, waar van wij ons met eene vliegende ſnelheid al verder en verder verwijderden.

Even als de minnaar, genoodzaakt zijnde, het voorwerp zijner liefde te verlaten, in het oogenblik van ſcheiden, zijne geliefde met zijne armen niet kan loslaten, zoo kon ik mij met mijne gedachten aan dit lieve eiland niet ontrukken; zoo zwaar, zoo hard viel mij het ſcheiden van hetzelve.

Zeer verſchillend waren mijne tegenwoordige aandoeningen van die, welke mijne ziel overmeesterden, toen ik voor de eerſtemaal dit eiland zag, ja, de tranen rollen mij nog uit mijne oogen, wanneer ik aan die zalige oogenblikken denk, toen ik voor de eerſtemaal die ontzettend hooge rotſen aanſchouwende die lieve bevallige ſtad in het gezigt kreeg, ja dat meer is, toen ik aldaar goede, vriendelijke, menschlievende menſchen leerde kennen, toen ik daar de hemelſche natuur in de rijkſte pracht, in de verhevenſte en tevens eenvoudigſte ſchoonheid leerde kennen en bewonderen. —— En nu, nu zweeft niets dan nacht en donkerheid voor mijne oogen.

Waar-

Vaarwel dan, zoo ſprak ik bij mij zelven, vaarwel dan, bekoorlijk vriendelijk eiland, waarop ik na de vermoeijenisſen van eene langdurige en hoogſt noodlottige reize, de aangenaamſte ruſte vond, en verkwikkingen genoot, die mij het uitgeſtane lijden weldra vergeten deden, waar eene reine beek van ſchaarsch gekend genoegen voor mij vloeide. Ik moet u dan verlaten, om uwe lieve lommerrijke valleijen met een eng bedompt verblijf te verruilen, verlaaten, om in plaats van eene tallooze verſcheidenheid van verbazende werken der natuur, niets dan lucht en water te aanſchouwen, om in plaats van uwe reine hemelſche aether, bedorven ſcheepslucht in te ademen, in plaats van de keurige ſmaakvolle voortbrengſelen van de hier zoo milde natuur, bedorven voedſel te gebruiken: — Ja verlaten moet ik u, om u nimmer, nimmer wederom te aanſchouwen.

Vaar wel dan, lieve bevallige ſtad in uwe ruſtige vallei, waarin ik na zoo veel lijden als een geheel nieuw leven aanving, waarin ik gedurende mijn verblijf vergeten konde, dat mijn levenspad met doornen bezaaid was. — Geen vuur of water beſchadige u immer, geen onheil verſtore uwe ruſt. Vaartwel, gelukkige inwoners van *Sint James town*, dat welvaart en beſtendige voorſpoed uw deel zij, dat gebrek en behoefte van uwe vreedzame woningen verwijderd blijven en onvruchtbare droogte van uwe akkers en velden, is de wensch

van ieder jegens u verpligten vreemdeling, die zijn geluk en troost vond in u midden.

Vaartwel ontzettende rotsen en gebergten, die ik nu voor de laatstemaal aanschouwe, en die mij zulke treffende bewijzen van de magt en grootheid van den Schepper der natuur opleverden. —— Vaartwel schoone boschen, geurige oranjeboomen, rijzende heuvelen, verrukkelijke dalen, waar in mijn hart zulk eene zachte, zulk eene hemelsche rust genoot, waar in ik de ongenoegens en kwellingen van die leven zoo geheel vergeten konde, waarin ik, omhuld met eene plegtige donkerheid van sombere cipressen, God rondom mij vinden konde, en vreugde vond in de zoo menigvuldige bewijzen zijner goedheid, waarin ik mij, hoe wel een vreemdeling een zwerveling op aarde nog in mijn lot verblijden konde. Alle de vrolijke beelden, die gij mij opleverde zullen mij duurzame gedenkteekens van uw stil genoe blijven, en op het doornig levenspad, dat ik misschien verder zal bewandelen moeten, eene aangenaam verlustigende herinnering geven. Vaartwel nederige hutten, liefelijk ruischende beekjes, trotsche watervallen, zingende vogels. Vaartwel, alle de genoegens, mij door u bezorgd, zijn voorbij en keeren nimmer weder, vaartwel en bezorgs elken wandelaar en vreemdeling, die u bezoekt, die streelende genoegens, die ik in uwe nabijheid zoo rijkelijk genoten heb.

Vaartwel al, vaart ik in uwe stille rust, o heilige na-

natuur, gezien, al wat ik daar genoten heb, ſchaduwrijke geurige bosſchen, nederige hutten, fraaije landhuizen, vruchtbre dalen, ontzettende rotſen, vaartwel, ik ſcheide van u, maar zal ook van u geſcheiden u nimmermeer vergeten, op de ongeſtadige golven omzwervende zal de nagedachte aan u eene bron van wellust voor mijne ziel zijn; als de ſtormen zich verheffen, als de natuur voor mij met nacht en donkerheid omgeven is, als mijne eenzaamheid mij lastig word of eene donkere zwaarmoedigheid zich als een nevel over mijne ziel verſpreid, als ik door onrust en twijfelmoedigheid of door kwelling en onteevredenheid over mijn lot word omgedreven als de baren der zee, dan zal ik denken aan uwe bevallige tooneelen, aan uwe trotſche bergen, aan uwe verrukkelijke bosſchen, aan uwe lieve nederige hutten, aan uwe ſombere dalen, dan zal ik in mijn geheugen herroepen alle die treffende bewijzen van de magt wijsheid en goedheid van den Alregeerder, den Vader zijner ſchepſelen, die ik bij u vond, en die mijn verſtand zulk een nuttig onderwijs, mijn hart zulk eenen kalmen en bemoedigenden troost verſchaffen, en gij zult mij dus nuttig zijn in uwe afweezendheid, en mij herinneren aan mijnen pligt, overal in mijn lot te vreden en gerust te zijn.

Vaartwel dan mij nu bijkans uit het oog verdwenen eiland, en al wat mij op hetzelve zoo lief en dierbaar was geworden, vaart eeuwig wel en laat de gedachte aan u en mijne door gesmaakte genoegens

mij

mij de gewigtige les herinneren, dat de wereld zoo voorbij gaat met al hare begeerlijkheid, en dat er op deze wentelende en wisselvallige aarde geen beſtendig geluk dan in eene beſtendige beoefening van ware deugd en godzaligheid te vinden is.

Zoo wisſelen, dan, dacht ik, bij het geheel verliezen en uit het gezigt verdwijnen, van het eiland.

Zoo wisſlen op aard dan, genieten en derven
En droefheid en blijdſchap elkanderen ſteeds.
Is duurzaam genoegen, is vreugd zonder tranen
Alleen voor de betere wereld bewaard?

O zoek ze dan hier niet, mijn geest, breid uw vleugten
Van hoop en verlangen naar de eeuwigheid uit!
Want zij is uw vaderland, zalige ruste!
Daar vlugt geen geluk voor 't gevoelige hart.

Wij hebben tot dus ver het aangenaamſte weêr, en de beſtendige zuidoostpasſaat doet ons ſcheepje met eene verbazende ſnelheid de baren klieven: wij hebben *Sint Helena* reeds verſcheidene graden achter ons. — Onze manier van leven is ruim zoo aangenaam als op de nitreize, het is waar, ons gezelſchap is merkelijk verminderd, doch daar door hebben wij aan den anderen kant nu ruimte, en dus ook in zoo verre aan gemak gewonnen: ook hebben wij nu enkel Engelſche matrozen en geene

ſol-

laten meer aan boord, welk een en ander van dat gevolg is, dat onze huishouding en levenswijze met meer ſtilte en orde deszelfs gang gaat dan voorheen. —— O ik ben zoo vergenoegd, zoo wel te vreden in mijne ſtille kleine hut: — — *Eigen haard is goud waard; eigen dak is groot gemak* zegt onze vader CATS ergens, en zoo als dat op het land is, zoo is het ook op zee, dat leert mij nu de ondervinding.

Gij kent mijn trek naar eenzaamheid en afzondering; en dus kunt gij gemakkelijk begrijpen, hoe onwaardeerbaar mij zulk een, al is het nog zoo klein, vertrekje moet zijn, waar over ik geheel alleen en vrij kan beſchikken, hoe veel genoegen het mij moet geven, dat ik mij kan afzonderen, wanneer ik zulks verkieze, dat ik in de ſtille eenzaamheid kan zitten lezen en denken, zoo dikwijls ik wil en niet wil. — Onze kapitein, die doorgaans 's avonds laat blijft zitten lezen, ſlaapt dan ſomtijds 's morgens ook wat langer dan ik, die gewoonlijk om tien uur mij ter rust begeve; nu, elk kan daarin zijne keuze volgen, of wij wat korter of wat langer ſlapen daar heeft niemand ſchade bij, en verveelt mij dan het wachten naar het ontbijt, dan drink ik mijne thee in mijne hut, en lees daar bij, en ben zoo vergenoegd, zoo gelukkig, zoo te vreden in mijnen engen kring, als de rijkſte bewoner van het prachtigſte paleis zijn kan. —— 's Middags, het is waar, dan ziet het er ja wel wat ſober met onze tafel uit, wij hebben, zoo als ik u geſchreven heb,

heb, geenen verſchen voorraad ingenomen, zoo dat, behalven een paar malen ingeleide ſuijboonen, onzen koſt meest beſtaat uit witte en graauwe erwten, oud, zoo als gij denken kunt, en vleesch en ſpek, waar van de beste deugd al af was toen wij op reis gingen, en het welk in het heet klimaat, tusſchen de keerkringen, waar wij op onze uitreize zoo lang omſukkelden, niet veel beter is geworden. —— Doch, ik ben volmaakt gezond, en, hoewel zulke oude, harde ſpijze ongewoon, die ik zeker in het vaderland niet gaarne geproefd zoude hebben, althans niet zonder vrees voor ſchadelijke gevolgen voor mijne gezondheid, eet ik echter van dezelve met zoo veel ſmaak en graagte, als ik immer aan eene tafel met de uitgezochtſte geregten gedaan heb: ook bekomen zij mij zoo wel, als eene verſche ſchotel groente, vleesch of wat het ook was, ooit gedaan heeft. De avond heeft wederom zijne bijzondere genoegens. Onze kapitein ſpeelt de viool en de docter de dwarsfluit, en houden zich doorgaans in de ſchemeravond met muſiceren bezig. Ik begeef mij dan in mijne hut, niet om die betooverende klanken te ontwijken, neen, integendeel, om in de ſtille eenzaamheid, mij geheel aan het gevoel, dat zij in mij veroorzaken, over te geven, en dus dubbel te genieten. ——

Gij weet, mijn Vriend! hoe zeer ik ingenomen ben met de edele toonkunst: en wanneer ik dan zoo 's avonds eenzaam in mijn hutje nederzit, en luister

naar

maar de smeltende toonen van eene vurige *allegro*, o hoe aangenaam word dan mijn hart geroerd, welk eene onbeschrijfelijke wellust word dan mijn ziel gewaar, hoe zacht, hoe liefelijk worden mij dan alle drukkende lasten van het hart geschoven, om plaats te maken voor eene stille kalmte, en de streelendste gewaarwordingen; ik gevoel mij dan als 't ware op de vleugelen der hoop boven de wereld en hare woelingen verheven; het is mij dan zoo ruim, zoo ligt om het hart, dat ik mij als in eene geheel andere wereld verplaatst bevinde. ——

Somtijds houden wij ons 's avonds ook wel eens een uurtje met de kaart bezig, en spelen jassen of wat wij anderzins verkiezen. —— Gij weet, mijn Vriend, dat ik van spelen, hoe ook genaamd, geen voorstander ben, en dat ik het zelf den redelijken mensch, die eene oneindig hoogere bestemming heeft, en voor wien niets kostbaarder is dan de tijd, volstrekt onwaardig oordeele, zijn tijd door het spelen met geschilderde papiertjes door te brengen, of daar aan elk ledig oogenblik op te offeren. —— Het *waar* en *wanneer* of met welk eene bedoeling maakt bij mij, ten opzigt van mijn oordeel over deze bezigheid, een aanmerkelijk onderscheid. — De wijze gebruikt hier ook tijd en wijze. — Wanneer ik zulk een op zich zelf wel nutteloos, maar ook even onzondig werk verrigte, op eene plaats waar men elken dag het zelfde hoort en ziet, waar men om zoo te spreken geheel buiten de maatschappij is, zoo als op zee waarlijk het geval is,

waar

waar lezen, ſchrijven en denken aan de orde van den dag zijn, wanneer men zich dan eens nederzet, om in een uurtje, wanneer men toch voor andere werkzaamheden zich ongeſchikt gevoelt, door een onnoozel ſpel zich eenige verſtrooijing van gedachten te bezorgen, zonder eenig ander oogmerk, of men doet het mede om aan anderen voor eene keer genoegen te geven, dan vind ik waarlijk geene redenen waarom ik niet meê zou doen; dan ben ik nog minder ſtijf en eigenzinnig genoeg, om zulk eene eenvoudige uitſpanning als hoogst misdadig te beſchouwen en te verwerpen. Het is hier mede zoo als met vele dingen, *medium tenere beati*, en, *omne nimium vertitur in vitio*.

En zoo volgt bij ons de eene dag den anderen, en verloopen mijne uren ongemerkt in een onſtoord genot, dan alleen, dat ſoms, uit het denkbeeld aan vaderland en vrienden, geboren word, en wanneer ik dan mijne oogen veſtige op den onmetelijken en gevaarlijken oceaan, die mij nog van dezelve afſcheidt: doch dan geeft mij aan den anderen kant dat denkbeeld ook wederom eene aangename bemoedigende gerustſtelling, dat elk oogenblik mij thans toch nader bij dezelve brengt. — Voor het overige moet ik u zeggen, mijn vriend, dat het zeeleven mij bij uitmuntendheid wel gevalt, het geeft mij een zeker ſtil genoegen, waar voor ik geen naam weet, en dat ik u ook niet kan beſchrijven: het is waar, de gevaren zijn menigvuldig, ſtormen en onweders zijn veelal nu of dan het lot van den reiziger op

zee,

zee, doch deze ontzetten mij niet in het minſte, in plaats van in zulk een geval vreeze te gevoelen, gevoel ik aandoeningen van eerbied en ontzag voor de majeſteit en heerlijkheid van Hem die op de vleugelen des winds wandelt, en wiens grootheid zoo treffend in ſtormen en onweders word gepredikt. Waarlijk, was ik in eene betrekking die zulk eene onderneming mogelijk maakte, met vermaak zou ik dan een reisje rondom dezen aardbol ondernemen. — Wij hebben het eiland *Ascenſion* ook reeds achter ons: voor twee dagen paſſeerden wij het zelve.

Ascenſion ligt op omtrent acht graden zuiderbreedte. Na eerst ontdekt te zijn door den Portugees GALEGO, die het *Isle nosſo Concucao* noemde, wierd het voor de tweedemaal gevonden door ALPHONSUS ALBUQUERQUE in het jaar 1503, wanneer het den naam kreeg van *Ascenſion*. Volgens de waarnemingen van COOK, heeft dit eiland ſlechts de lengte van tien en de breedte van vijf of zes Engelſche mijlen. Van buiten is het gelijk aan *Sint Helena*, vertoonende niet dan barre rots, echter minder ontzettend, door dien de rotſen zich op verre na niet tot zulk eene hoogte verheffen, als die van gemelde eiland. Wat het inwendige betreft, daaromtrent heeft een verbazend onderſcheid plaats tuſſchen deze twee zoo nabij gelegene eilanden. Gelijk *Sint Helena* niets aan het oog vertoont dan ſchoone natuur en overvloed, bergen en valleijen met het liefelijkſt groen bekleed, kristallijnen waterbeken, en alles wat oog, mond en hart verma-

ken kan, zoo ziet men op *Ascenſion* niets, dan eene akeligs, woeste ledigheid, zoo als het van buiten zich vertoont, even zoo zijn ook de binnenſte deelen.

Nergens ontdekt het vermoeid oog eenig groen, waar op het rusten kan, geen kruid, geen plant, geen boom, of diergelijk voortbrengſel, kan men aanſchouwen: eene akeligs woestheid en ledigheid, heerscht hier, en het gezigt van rooden rotsgrond maakt op oog en hart een onbeſchrijfelijk onaangenamen indruk. Men zegt, dat er boven op de toppen der in het binnenſte gedeelte gelegene bergen, wilde porſelein groeit en vele ſpringbokken gevonden worden. De bekende reizigsr DAMPIER, die in den jare 1701 bij dit eiland ſchipbreuk leed, zegt er een welput gevonden te hebben. Andere reizigers, die na hem dit eiland bezocht hebben, hebben denzelven niet kunnen ontdekken. COOK vond er ook geen water dan in de kloven en holligheden der rotſen. — Bij de zeelieden is dit eiland bekend en zelfs berucht door de menigte en verbazend groote ſchildpadden, die zich in deszelfs omtrek in zee ophouden, en bij nacht zeer gemakkelijk op het vlakke ſtrand, werwaarts zij zich dan in geheele troepen heen begeven, gevangen kunnen worden. Ik kan niet ontkennen, dat ik, voor ververſching en verandering van ſmaak, gaarne eens een ſtukje ſchildpad zou geproefd, of een ſchildpadſoepje zou gegeten hebben, doch onze Engelſche kapitein verkoos zich geen nacht optehouden; wij

ver-

vertrokken wederom tegen den avond, zoo dat die lust onvoldaan moest blijven.

Bij het beſchouwen van een bar, rotſig en op het eerſte aanzien eene kille huivering verwekkend eiland, wierden mijne gedachten bepaald bij deszelfs oorſprong, nuttigheid, en de bewijzen van Gods goedheid, die ook hier gevonden worden. — Over het eerſte ontſtaan van de eilanden *Sint Helena* en *Ascenſion*, zijn het de natuurkundigen niet eens: er zijn er die beweren, dat zij aan de werking des onderaardſchen vuurs hunne oorſprong verſchuldigd zijn; andere willen, dat zij reeds voor de uitbarſting van zulk een vuur beſtonden en daar door ſlechts verbazende veranderingen ondergaan hebben: ik raadpleegde hier over den grooten natuurkundigen FORSTER, in zijne waarnemingen over de aardrijkskundige Natuurkunde, en bevond dat hij, na eigen onderzoek, het denkbeeld der laatſten toegedaan was.

Ik deel u, betrekkelijk *Ascenſion*, een kort uittrekſel uit het werk van dezen Schrijver mede, behelzende eene beſchrijving van de binnenſte deelen van dit woest eiland, naauwkeuriger dan ik anders in ſtaat zou zijn u te geven. „Hoewel er geen „ſneeuw op dit eiland gevonden wordt, overtreft „echter deszelfs uiterlijk aanzien, in woestheid en „akeligheid, nog verre het ontzettende, dat *Oostereiland* en *terra del fuego* aan het oog vertoonen: Het beſtaat uit eenen woesten hoop rotſen, „die door de ontzaggelijke werking van onder-

„ aardsch vuur eene verbazende verandering onder-
„ gaan hebben. Genoegzaam in het midden van
„ het eiland verheft zich een berg van een vrij groo-
„ ten omtrek, tot eene aanmerkelijke hoogte, op
„ wiens top wij, door behulp van onze kijkers
„ eenig groen ontdekten, waar van daan deze berg
„ den naam van *groene berg* ontleend heeft. Toen
„ wij aan land waren gekomen, klommen wij over
„ groote hoopen zwarte sponsachtige steenen, vol-
„ maakt gelijk aan de gewone lava van de *Vesu-*
„ *vius* en de *Hecla*. Ter hoogte van vijftien ellen,
„ perpendiculair, opgeklommen zijnde, bevonden
„ wij ons op eene vlakte van zes of acht mijlen in
„ den omtrek, op welks onderscheidene hoeken wij
„ groote heuvelen van eene kegelvormige gedaante
„ en roode kleur, ontdekten. Een gedeelte der
„ vlakte tusschen deze heuvelen, was als bedekt
„ met eene groote menigte van kleine heuveltjes,
„ bestaande uit dezelfde soort van brokkige lava,
„ als wij bij onze landingplaats gezien hadden,
„ hebbende die bijzondere eigenschap, dat het een
„ klinkend geluid, als glas, veroorzaakte, wanneer
„ twee stukken tegen elkanderen gestooten wierden.
„ Tusschen deze hoopen lava, was de grond be-
„ dekt met zwarte aarde, doch overal waar deze
„ hoopen niet aanwezig waren, had de aarde eene
„ roode kleur. De kogelvormige heuvelen bestonden
„ uit zeer verschillende soort van lava, zijnde rood,
„ zacht en brokkelachtig. Wij besloten, dat de
„ vlakte, waarop wij stonden, wel eer de mond

„ van

„ van een vulkaan geweest was, die door de uit-
„ geworpen asch en ſteenen, van tijd tot tijd, die
„ kegelvormige heuvelen had gevormd, en dat de
„ lavaſtroom dien wij nu in verſchillende hoopen
„ verdeeld zagen, misſchien van tijd tot tijd met
„ asch en ſteenen was overdekt geworden, terwijl
„ het in den regentijd van de hoogere bergen ſtroo-
„ mend water, al wat het zelve in den weg lag,
„ weggeſpoeld, en na verloop van tijd den crater
„ eindelijk geheel had opgevuld. Overal waar zich
„ de tot rotſen gevormde zwarte lava vertoonde,
„ hield zich eene menigte vogelen op; op dezen
„ rotſigen grond, vonden wij ſlechts tien verſchroei-
„ de planten, zijnde eene ſoort van melk en glas-
„ kruid.

„ Over eenen breeden en ontzettenden lavaſtroom
„ geklommen zijnde, ſteviger en vaster dan de grond
„ aan den oever der zee, kwamen wij aan de voet
„ van den groenen berg, welke wij reeds van het
„ ſchip opgemerkt hadden, van eene geheel andere
„ geſteldheid te zijn, dan alle de anderen op het
„ eiland. De lava, die denzelven omringde, was
„ geheel bedekt met eene groote menigte porſelein
„ en varenkruid. De berg zelfs is door verſchei-
„ dene rotſen in onderſcheidene gedeelten verdeeld,
„ die zich echter allen in het middenpunt vereeni-
„ gen, en eene klomp van eene ontzettende hoog-
„ te vormen. Hij ſchijnt hoofdzakelijk te beſtaan
„ uit eene ſoort van topaasachtigen lijnſteen, en nooit
„ door het vuur der vulkaan aangetast geweest te

„ zijn, maar reeds voor deszelfs uitbarsting beſtaan „ te hebben."

Aldus beſchrijft de natuurkundige FORSTER dit naarlig eiland, doch het blijkt ook uit deze zijne beſchrijving, dat, hoe woest en ledig het er ook op het grootſte gedeelte van het zelve uitziet, het evenwel niet zoo geheel en al beroofd en ontbloot is van bewijzen van Gods zorgende goedheid, of reizigers, hier ſchipbreuk lijdende, zouden ook nog niet van honger of van dorst behoeven om te komen. —— Zoo opent Hij overal zijne milde vaderhand, zoo laat Hij zijne barmhartigheden gaan over alle zijne werken, zoo vervult Hij overal het aardrijk met zijne goederen.

Welk een verbazend onderſcheid tuſſchen deze twee zoo nabij elkander gelegen eilanden, welke wonderbare werkingen der natuur? hoe wij deze eilanden ook beſchouwen, of, als ontſtaan uit een van den bodem der zee opgerezen door de werking van het onderaardſche vuur, of als voor het branden hunner bergen beſtaan hebbende, en ſlechts een klein overblijffel zijnde van een uitgebreid land, dat door de zee verzwolgen wierd, in elk opzigt leveren zij ons toch verbazende bewijzen op van de magt, de ondoorgrondelijke magt van den Heer en Schepper der natuur. Beſchouwen wij het nu zoo vruchtbaar en paradijſsch *Sint Helena*, dat volgens het oordeel van gemelden FORSTER wel eer enkel door vulkanen tot dien zelfden ſtaat van woestheid wierd gebragt, zoo als thans *Asſenſion* nog

ver-

vertoont, en waar aan deszelfs buitenſte zijde volmaakt gelijk is, ja dezelve in akelige ruwheid zoo mogelijk nog overtreffen, welk een onberekenbaar aantal van jaren, ja van eeuwen, moet er dan niet noodig geweest zijn, om het zelve dien graad van bloei en vruchtbaarheid te geven, waar mede het thans zoo heerlijk pronkt onder de werken van Gods handen. ——

Ascenſion, waar over nu reeds, ſedert deszelfs ontdekking, drie eeuwen zijn heengevlogen, zonder eenige verandering van aanbelang op deszelfs oppervlakte beſpeurd te hebben; *Ascenſion*, waar eene brandende zon haare gloeijende ſtralen lijnregt op dorre onvruchtbare rotſen nederſchiet; *Ascenſion*, thans zoo het ſchijnt bijna geheel van den weldadigen hemel vergeten, en als eene afzigtelijke brok in den woesten oceaan daar heên geworpen, dit zelfde *Ascenſion*, mag dan zeker verwachten, ook nog eens onder de werken van Gods ſchepping luisterrijk te zullen pralen, verwachten, nog eens het gelukkig verblijf te zullen worden van ſchepſelen, die op dien zelfden, nu zoo woesten en barren grond, de goedheid, de onbegrensde goedheid van den liefderijken Vader zijner ſchepſelen, met vreugd genieten en bewonderen zullen.

Hoe ſchoon kwamen mij, bij deze gedachte, de woorden van den dichter van den 107 Pſalm voor, waarin hij zich dus laat hooren:

Nu ſtelt God waterbeken,
Tot bar en dorstig land:
Herſchept in dorre ſtreken,
Rivieren door zijn hand.
Hij ſtelt een vruchtbren oord,
Tot woest en dorre gronden;
En ſtraft ze, naar zijn woord
Die daar zijn wetten ſchonden.

Dan maakt Hij weer woestijnen
Zeer rijk in vruchtbaar nat;
Daar 't land, dat eerst moest kwijnen,
Nu beek bij beek bevat,
En hongerigen voedt,
Die nu de weeld aanſchouwen,
Tot dat zij daar met ſpoed
Een ſtad ter woning bouwen.

Daar ziet men hem dan zaaijen;
De wijngaard wordt geplant;
Zij mogen rijklijk maaijen
De vruchten van het land.

Wie wijs is merkt die dingen,
En geeft verſtandig acht
Op 's Heeren handelingen.
Zoo vol van gunst als magt.

Deze verbazende werkingen van Gods almagt, waar door Hij landen ſchept en wederom vernietigt, eilanden in een oogenblik boven de zee doet oprijzen, anderen wederom in den diepen afgrond doet

zo-

derdalen, ſommigen door de ontzettende kracht des onderaardſchen vuurs in barre onvruchtbare rotſen verkeert, terwijl Hij op andere, die eeuwen lang in zulk eenen woesten ſtaat gelegen hebben, de vruchtbaarheid wederom doet heerſchen op bergen en in dalen; geduchte aardbevingen, die aan verſcheidene oorden den aardbol geſchokt, en de verbazendſte veranderingen op denzelven veroorzaakt hebben: brandende bergen, die eeuwen achter elkander ſtroomen vuurs hebben uitgebraakt, en van tijd tot tijd hunne uitbarstingen vernieuwen: alle deze verbazende werkingen der natuur, bewijzende hoe in de ingewanden der aarde de werktuigen tot hare ſlooping zelve gelegen zijn, herinnerden mij aan de toekomſtige geheele ſlooping dezer wereld: — aan dien dag, dien grooten dag des Heeren, op welken de hemelen met een vreesſelijk en ontzettend gekraak zullen vergaan, de hoofdſtoffen door vuur ontbonden zullen worden, en deze aarde, met alles wat er op is, verbranden zal: —— verbranden, ja, maar om met nieuwen luister met eene geheel vernieuwde ſchoonheid in het rijk der ſchepping, onder de werken Gods te pralen, om dan misſchien voor den gezaligden mensch, in bergen en valleijen, in bosſchen en woestijnen, in onveranderlijke ſchoonheden, nieuwe bewijzen van de almagt, wijsheid en goedheid van den Schepper, op te leveren. Deze gedachte was mij ſtreelend en verkwikkend: — Ik bleef verder over dit waarlijk belangrijk onderwerp

gedenken; de eene gedachte deed nu de andere geboren worden. Bij de geduchte slooping, verbranding en herschepping dezer wereld stelde ik mij dat ontzettend oogenblik voor, wanneer de graven zich zullen openssuiten, wanneer de peillooze zee millioenen, door haar verslondene lijken, op het strand zal werpen, wanneer de afgronden uit hunne diepste schuilhoeken, de bergen uit hunne ingewanden, de dooden die zij in zich besloten, zullen opgeven: —— wanneer dan de gezaligde christen, die hier getrouw was aan zijne roeping, wederom een geestelijk en hemelsch ligchaam zal ontvangen, volmaakt geschikt naar den staat waar toe het dan bestemd zal zijn, wanneer hij misschien geene van die hulpmiddelen zal van noode hebben, die wij thans behoeven, om in de afgelegenste deelen dezer aarde, ja in de afgelegenste oorden der schepping, de wonderen der natuur opteesporen, en in dezelve tot zijne zaligheid en vreugde den Schepper te aanbidden.

O mijn Vriend, dat zalige vooruitzigt verruimde mij het hart, het vooruitzigt van dat tijdstip, waarin vrienden weder aan elkanderen zullen worden gegeven, om nooit wederom over eene harde scheiding te treuren: wanneer een gevoelig hart niet meer, zoo als in dit leven zoo dikwijls plaats had, de bron van veelvuldig lijden wezen zal, terwijl dan aan het fijnst gevoel de reinste, de hoogste zaligheid zal verbonden zijn: — o, hoe heerlijk, dacht ik,

lk, is de beſtemming van den waren christen, hoe zalig zijne hope: maar ook hoe groot zijne verpligting, om zich deze waarheid en het groot belangrijk gevolg daar van diep in zijn hart te laten zinken; daar hemel en aarde zullen vergaan, — daar dit geheel zamenſtel zal ontbonden worden, hoedanig behoort gij dan te zijn in heiligen wandel en godzaligheid.

Ik eindigde deze mijne nuttige en aangename beſpiegeling met den biddenden wensch van den gevoeligen dichter van den 119 Pſalm:

Leer mij, o Heer! den weg door u bepaald,
Dan zal ik dien ten einde toe bewaren;
Geef mij verſtand, met godlijk licht beſtraald,
Dan zal mijn oog op uwen wetten ſtaren;
Dan houd ik die, hoe ligt mijn ziel ook dwaalt;
Dan zal zich 't hart met mijne daden paren.

TWEE-ENTWINTIGSTE BRIEF.

Den 30 Aug. 1805.

Bij het genot van eene beſtendige gezondheid, en eenen aanhoudend gunſtigen wind, bij aangename en nuttige bezigheden kort onze weg ongevoelig op: wij zijn reeds den 13 dezer de linie gerepasſeerd, doch zonder eenige plegtigheden. De hitte is thans zeer gematigd, en dragelijk, althans voor mij, want, hoewel ik van wegens het onophoudelijk en verbazend ſterk zweeten, dagelijks eenige malen van linnen moet veranderen, vind ik dezelve geheel niet lastig, integendeel, ik gevoel mij zelven zoo ruim, zoo fris en luchtig, iets zoo genoegelijks als ik nog ooit gevoeld heb, en waar aan ik geenen naam weet te geven. — Het zeilen in convooi vermindert ook eenigzins de eentoonigheid van het anders zoo ongezellig zeeleven: echter heeft het aan den anderen kant ook zijne onaangenaamheden: — zonder het zelve zouden wij reeds merkelijk verder op onzen weg gevorderd zijn, dewijl zich onder het zelve zeer ſlechte zeilers bevinden, zijn wij dikwijls, ja bijkans dagelijks in de onaangename noodzakelijkheid het eenigen tijd drijvende te moeten houden, om de achter uitgezakte ſchepen in te wachten: ook is er dan dit, dan dat te doen, dan praait de een, dan de ander.

der. Ook zijn menigvuldige wederkeerige bezoeken er het gevolg van, en deze, hoewel ſoms aangenaam, hebben echter wederom een ander gevolg, dat wij namelijk niet zoo ſpoedig vorderen, als wij wel konden, en dat valt zoo veel te verdrietiger, naar mate weêr en wind ons nu zoo gunſtig zijn, en wij het ſlechtſte jaargetij op handen hebben, ik zoek echter het onaangenaam gevoel, dat ik van dit een en ander heb van mij te verwijderen, en mijn verlangen naar vaderland en vrienden, dat met het opkorten der reize meer en meer aangroeit, te matigen, om mij dus doende niet te berooven van die ſtille genoegens, die mij nu nog dagelijks omringen, en mij mijn eentoonig ſcheepsleven geheel niet onaangenaam doen doorbrengen, en misſchien veel toebrengen tot het onderhouden en bevorderen van mijne gezondheid. En is het, dat er eens in een onverwacht oogenblik een al te ſterk verlangen in mij opkomt, of dat eene zwaarmoedige bui mij overvalt, dan neem ik oogenblikkelijk de een of andere bezigheid bij de hand, ik ſchrijf, of ga op het dek, maak een praatje met den een of anderen, of ſtaar en peins op de rusteloóze golven, en zoek mij dan door nuttige beſpiegelingen aangenaam bezig te houden, en mijne gedachten van ſombere voorwerpen aftetrekken en te verſtrooijen.

En ook tot dit laatſte, is vooral op zee eene ruime gelegenheid; zoo eenig werk der natuur, dan is zeker de zee een tooneel, waarbij voor den opmerkzamen, en voor de wonderen der natuur

niet

niet ongevoeligen beſchouwer, nog al veel te leeren en optemerken valt; een tooneel, hoe eentoonig in vele opzigten anders ook, dat ons de treffendſte bewijzen van ontzagverwekkende grootheid en majeſteit van den Schepper der natuur, den Schepper van hemel en aarde, van zee en afgronden oplevert, dat ons bij elke ernſtige beſchouwing, met verbaasdheid, bewondering en aanbidding moet vervullen.

Als ik mij dan zoo in een eenzaam hoekje, tegen het vallen van den avond, op het dek nederzette, en ik ſtaar dan oplettend op dien eenvormigen waterplas, waar de geſtadige afwisſeling der elkander rusteloos opvolgende golven, de eenige verandering is, die men beſpeurt, dan roept elke golf mij als 't ware toe, *God is groot:* en wanneer ik dan met mijne gedachten nederdale tot de diepe kolken, en afgronden van dezen plas, en mij verbeelde ontelbare heiren van nuttige bekende, of nog onbekende visſchen, zoo verſchillend in vorming, in grootte en aard, als hun Schepper in magt en wijsheid rijk is: verbeelde ik mij de onderlinge geregelde huishoudingen van zoo verſchillende wezens, van de ijsſelijkſte zeegedrogten tot de kleinſte ſchulpdiertjes toe hunne verſchillende wijze van voortplanting en voortduring; en hoe eene wakende Voorzienigheid, die allen onderhoudt, beveiligt en naar hunne verſchillende vatbaarheid gelukkig maakt: denk ik dan verder hoe dit ontzaggelijk element het graf van duizenden mijner me-

de-

demenſchen geworden is, maar ook, hoe zee en afgronden eens hare dooden opgeven zullen, dan ontſtaat eene ſchakel van aandoeningen in mijne ziel die alleen uitloopen in eene verſtommende aanbidding van den alleen wijzen en heerlijken God: en denk ik dan verder aan de geſchiktheid van het water om door eene eenparige en gelijke oppervlakte met de aarde eene bolronde gedaante uittemaken; denk ik aan het beſtendig plaats hebben van haren eb en vloed, hare hooge en lage tijen, aan haren zouten aard, waar door zij eene geſchiktheid heeft, om alle onreine en doode ſtoffen ſpoedig te ontbinden, en dus allen ſchadelijken bederfaanbrengenden invloed wegtenemen, waardoor zij zwaarder lasten kan dragen, en tegelijk in ſtaat is haar eigen talloos heir van bewoners te onderhouden: denk ik aan de zoo heilzame en nuttige evenredigheid tuſſchen zee en land, zoo dat door de grootere uitgeſtrektheid der zee, eene genoegzame hoeveelheid water wordt toebereid, zoo volſtrekt noodig voor den groei onzer planten, de onderhouding van het dierlijk leven, en onze verdere menigvuldige behoeftigheden, denk ik, hoe God door zijne wijze almagt het water uit de zee optrekt, den dampkring met dampen vervult, en den wolken den noodigen onderſtand geeft tot het bevochtigen van het aardrijk: hoe hij die dampen weder van alle zout of onreinigheid gezuiverd in regen, ſneeuw enz. doet nedervallen, niet alleen in zee maar ook op de toppen der bergen en in de laagte der vallelen, tot

ver-

vervulling van het geen wij te kort zouden komen, indien alleen de dampen uit het aardrijk opgetrokken, weder op het zelve nederdaalden: — hoe Hij verder dat water over de geheele aarde verſpreid, in bronnen fonteinen en rivieren en het zelve vervolgens weder zeewaarts doet keeren: denk ik hoe Hij dit alles in zijne aanbiddelijke Voorzienigheid zoodanig geſchikt heeft, dat er ten dien einde zulk eene vereischte evenredigheid van land en zee is, buiten welke de toevoer van dampen en de wederkeering van water aan groote verhinderingen onderhevig, of te overvloedig zou geweest zijn of ontbroken zou hebben: — daar nu door deze wijze inrigting de zee noch hare palen overſchrijdt noch ontledigd wordt, terwijl ze ons op eene aangename wijze verfrischt, de bronnen, fonteinen en rivieren zoet water verleent, die door geſchikte waterleidingen beſtendig voortloopende en weder zeewaarts vloeijende, het ſtilſtaan verhinderen, dat het aardrijk zou vergiftigen.

O mijn Vriend, als ik zoo over deze nuttige gevolgen der zee, over deze wijze inrigting en ſchoone zamenhang van zoo vele middelen tot één zegenrijk einde, nadenk, hoe vele treffende blijken ontdek ik dan van onbegrensde almagt, ondoorgrondelijke wijsheid en aanbiddelijke goedheid van Hem die alles doet wat hem behaagt in de hemelen en op de aarde, in de zee en de afgronden: die de dampen doet opklimmen van het einde der aarde, de blikſemen maakt met den regen, en den wind

wind uit zijne ſchatkameren voortbrengt. Hoe ſta ik dan dikwijls in aanbiddende verwondering opgetogen en vind mij gedrongen uitteroepen, hoe groot zijn uwe werken, o Heer! Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt: uit te roepen, God is groot en wij begrijpen Hem niet.

Eene andere aangename en nuttige beſchouwing geeft mij het *lichten* der zee. Soms begeef ik mij, voor ik mij ter ruste leg, op eenen ſchoonen avond, nog wel eens op het dek, en als ik dan eenen prachtigen helderen hemel boven mij zie, en rondom mij de oppervlakte der zee als bezaaid met eene ontelbare menigte lichtende ſterren, die zich luistervol als zoo vele ſchitterende paarlen aan het oog voordoen, dan ſta ik niet min verrukt en opgetogen van bewondering; en als ik dan denk, dat deze duizenden glinsterende lichtjes, niet enkel uit eene doode elektrieke ſtof beſtaan, maar ſchepſelen zijn met leven en gevoel begaafd, zoo als een FORSTER en anderen groote natuurkundigen door proeven volkomen bevestigd hebben, o hoe rijst dan mijne verbaasdheid?

Schoon, en volkomen naar waarheid vond ik de woorden van gemelden FORSTER, die zich over dit onderwerp, op deze wijze uitlaat. „Het gezigt, zegt „hij, van den onmeetbaren oceaan, met millioe„nen van kleine ſtofjes vervuld, aan welke de „Schepper leven, beweging, en het vermogen om „zich van plaats te veranderen, beneffens de ei„genſchap geſchonken heeft, om in het donkere

„ of licht te geven, of hun licht naar hun goed-
„ dunken intehouden, en willekeurig alle ligchamen
„ die zij aanraken, te verlichten, dit gezigt moet
„ meer verwondering en eerbied verwekken, dan
„ ik in staat ben te beschrijven." Zoo spreekt de schrandere voor de natuur zoo gevoelige FORSTER, en, het geen een FORSTER niet vermogt, is althans verre buiten het bereik van mijn vermogen.

Maar zelfs enkel het oppervlakkig gezigt van zulk eene uitgestrekte watervlakte, hoe grootsch: hoe treffend is zulk eene vertooning? Hoe verbazend en ontzettend zijn soms hare werkingen, welk eene wonderbare verscheidenheid heeft hier in plaats? welk eene onbeschrijfelijke zachtheid! welk eene *ontzettende woestheid*?

Hoe schoon en voortreffelijk, *hoe krachtig* en juist naar waarheid, laat zich de geleerde ULKENS in zijne onschatbare natuurkundige Redevoeringen, over dit onderwerp dus hooren: „ Onafzienbare
„ velden eens vloeibaren vochts, dat zich voor
„ den vinger des teersten zuigelings van een scheidt
„ dragen op hunne oppervlakte de zwaarste gela-
„ dene schepen; die fijne en los zamenhangende
„ wonderstof, die langs een rietje wegvloeit, en
„ dan door eene geringe kracht kan tegengehouden
„ worden, is ook, vereenigd met bruischend ge-
„ weld, in staat de hechtste dammen te doorboren
„ en al, wat het in haren loop ontmoet, als stof-
„ jes wegteslingeren.

„ Is hare oppervlakte effen en glad, zoo kaatst

„ zij

„ zij glans en kleuren van zon en wolken, als op
„ een ſpiegel te rug. —— Allertreffendst gezigt!
„ inzonderheid wanneer de zon boven hare vlakte
„ met volle pracht te voorſchijn komt, of onder
„ hare boorden zachtkens verdwijnt, terwijl zij,
„ offchoon wegzinkende, hare ſtralen nog eenigen
„ tijd goedgunſtig achterlaat: — Of wanneer de
„ maan met ſtillen glans aan de donkerblaauwe he-
„ melvlakte licht en zij zich in de zachtrollende golf-
„ jes met duizend ſterren ſpiegelt. —— Maar broeit
„ het onweder, loeit de wind over deze wijde en
„ diepe waterkolken met onweerſtaanbaar geweld,
„ dan word zij woedend, klotst en ſlaat, dat zelfs
„ de onverſaagſte met ſchrik en angſt vervuld word.
„ — Bergen en afgronden wisſelen af: — De
„ zwaarſte kielen worden als lillend ſchuim omhoog
„ geworpen: —— Zij zinken weder in de diepte,
„ —— en zijn, als in een oogenblik verſlonden.
„ De vereenigde magt aller ſtervelingen is dan voor
„ haar geweld oneindig veel te zwak.

„ Dan, de werking des Almagtigen, Alwijzen en
„ Algoeden beteugelt door natuurwetten en krach-
„ ten, waar aan door hem de ſchepping verbonden
„ is, haar geweld, ſtilt hare woede. Hij toch,
„ die zijne zalen op de wateren zoldert, de wol-
„ ken tot zijnen wagen ſtelt, die op de vleugelen van
„ den wind wandelt, de winden tot zijne boden,
„ de blikſems tot zijne dienaars maakt, ſtelde ook
„ der zee eenen grenspaal vast, op dat het dien
„ niet overſchrede. —— Hij is het die der zeeën

„ trotsch beheerscht: wanneer hare baren zich ver-
„ heffen is Hij het, die ze ſtilt.

„ Hoe gerust kan dan de beoefenaar der deugd
„ zijn vertrouwen op dien God ſtellen, aan wien
„ de natuur met alle hare veranderingen onderwor-
„ pen is, en die in geheel de geſchapene wereld zich als
„ de God der wijsheid en der goedheid openbaart!"
„ zoo ſpreekt UILKENS, de eer onzes vaderlands, hoe
ſchoon? hoe vol waarheid en natuur. Gelukkig ge-
voel ik mij, dat de eigen ondervinding mij dit reeds op
deze mijne reizen in alles volkomen heeft bevestigd. —
Zoo zie ik dus, mijn Vriend, dat zij die met
ſchepen de zee bevaren, de wonderen Gods zien,
en zijne almagt in de diepte, en dit te zien,
deze wonderen gadeteſlaan en te bepeinzen is mij
dagelijks de aangenaamſte en nuttigſte bezigheid. —
Aangenaam en nuttig, ja zeker, indien, zoo denk
ik dan bij zulk eene gelegenheid dikwijls met ver-
rukking, indien een enkel ſtipje der ſchepping, zoo
als deze zee, deze aarde in vergelijking van het heel-
al is, reeds zoo ſchoon en heerlijk is, wat moet
dan niet de majesteit en grootheid van dien God
wel zijn, die alle die ontelbare heerlijke en
prachtige werken geſchapen heeft? zoo denk ik, en
gevoelens van eerbied en ontzag, van liefde en ver-
trouwen doorſtroomen dan mijn hart en verheffen
hetzelve tot de edelſte, de reinſte, de zaligſte ge-
waarwordingen en aandoeningen; —— zoo word
mij het zoo eentoonig zeeleven eene aangename toe-
ſtand, terwijl het mij zulk eene ruime ſtof bezorgt,

om

om verſtand en hart op zulk eene nuttige wijze bezig te houden.

Voor eenige dagen, mijn oog over de uitgeſtrektheid des waters latende gaan, ontdekte ik op eenigen afſtand eene vrij uitgebreide verhevenheid boven water, het vertoonde zich zwartachtig en geleek het meest naar den omgekeerden bodem van een groot ſchip. Ik wist niet waar voor het te houden, misſchien dacht ik is het wel een overblijffel van een ſchip, hier omſtreeks verongelukt, en een wrak van verre hier heen komen drijven, doch twee dikke ſtralen water als een fontein omhoogſpringende hielpen mij uit mijne doling en overtuigden mij dat het een visch, en wel zoo als een der officieren mij nader onderrigtte een walvisch was. —— het was waarlijk eene ſchoone vertooning, de ſtralen waters, die tot eene aanmerkelijke hoogte opgeworpen wierden, en na eene ſchoone bogt gevormd te hebben, wederom nederdaalden, door de zonneſtralen beſchenen, vertoonden de luisterrijkſte kleuren. —— Het is bekend, dat deze ſoort van visch zich menigvuldig in de groote zuidzee ophoudt; de baaijen van de *Kaap* en *Sint Helena* zijn 'er dikwijls rijkelijk van voorzien, en wel meest het geheele jaar door. Verbazende voordeelen zullen denkelijk deze wateren nog eens opleveren, wanneer de groote visſcherij hier eens zal gevestigd worden, zoo als reeds op de *Kaap* plaats heeft. Intusſchen dunkt het mij altijd vreemd, dat de ſchrandere alles uitvindende en alles uitrekenende geest des

koophandels daarop niet eer bedacht is geweest, daar men hier misschien met ruim zoo veel voordeel en minder ja geheel geen gevaar, altans op de breedtens van *Sint Helena*, waar nimmer eene storm woed, en nog weiniger de toms zoo gevaarlijke ijsklompen van het koude, gure Noorden, zich vertoonen, dit bedrijf zou kunnen oefenen. Het is waar, de visschen worden gezegd kleiner te zijn, dan zulks schaadt niet wanneer dit, zoo als hier het geval is, door de menigte word opgewogen. De visch, dien ik zoo gelukkig was te zien, moet een weinig aan het dwalen zijn geweest, dewijl hij zich zelden, zoo als men zegt, zoo verre benoorden de linie vertoont: ook was het niet een van de grootste soort, en echter een ontzettend gedrocht. Indien dit monster dacht ik een kleine in zijne soort is, welk een verbazend gezigt moeten dan de grootste van *Groenlands* barre oorden wel niet aan het oog opleveren: — Ik bewonderde met een eerbiedig gevoel de magt en grootheid van den Schepper, ook in deze schepselen zoo zigtbaar, terwijl mij de schoone woorden van den heiligen Dichter te binnen schoten:

De onpeilbre zee bergt in haar ruimen schoot
Een talloos tal van schep'slen, klein en groot,
Die in haar diep al weêmlerd zich vergaren.
Het golvend ruim der ruste'oze baren
Word steeds doorkruisd van schepen wijd en zijd:
Daar zwemt en duikt het schubbig heir om strijd:
Daar laat Gij zelfs den Leviathan spelen,
Den schrik der zee in deze vreugde deelen.

Wat

Wat in de lucht, op d'aard, in 't water leeft,
't Wacht al op u die elk zijn ſpijze geeft;
't Wacht al op u, die alles kunt behoeden.
Als uwe gunst al 't ſchep'len heir wil voeden,
En liefderijk aan hunne noodruft denkt,
Vergaadren zij den voorraad dien Gij ſchenkt,
En worden, door uw goedheid mild bejegend;
Elk op zijn tijd in overvloed gezegend.

Sedert een dag of drie is het weêr zeer begonnen te veranderen: de lucht is betrokken, de wind onbeſtendig, een bewijs dat wij ons weder, in het variabele bevinden: er is echter reden te denken, dat dit niet lang zal duren, omdat wij weldra de westpasſaat hopen te ontmoeten, zoo lang het echter duurt maakt het vooral de nachten zorgelijk en gevaarlijk; een toeſtand, die vooral door het zeilen met Convooi merkelijk erger word, zoo als wij nog eergisteren nacht ondervonden; er ontſtond een hevige rukwind, een der bij ons zeilende ſchepen raakte van den koers, en geen halven voet ſcheelde het, of het zou tegen ons bakboord met een woedend geweld zijn aangevlogen, gelukkig ſchoot het voorbij den voorſteven, zonder ons eenige ſchade toetebrengen: een enkele ſtoot van zulk een veel grooter ſchip zou genoeg geweest zijn, om ons met het onze naar den afgrond te zenden. Bij dit ongemak, uit het zeilen met Convooi voortſpruitende, komt nog, dat er 's nachts zeer ſober op ons ſchip gewaakt word; er is wel geregeld eene wacht doch deze ſlaapt meest gedurende den geheele nacht, ja meermalen heb ik het gevonden dat alles ſliep

wat op het dek was, zelfs de matroos die aan het rad van het roer ſtond. — dit is iets dat mij 's nachts vrij wat ongerustheid veroorzaakt, en het gevaar in zulk veranderlijk weêr merkelijk vermeerdert. —— O hoe zeer hebben wij dus van noode de wakende en behoedende zorg van dien God, voor wien de nacht licht als de dag, en de duisternis is als het licht.

Dezen morgen kregen wij een bezoek van den Kapitein van het oorlogſchip, welk bezoek van eene gunſtige verandering in onze behoeftige omſtandigheden is gevolgd geworden. — Wij hadden namelijk weder groot gebrek aan water. Sedert twaalf dagen ſtonden wij wederom op ſober rantſoen en hadden in al dien tijd geene gekookte ſpijs genuttigd; dit laatſte echter viel ons niet zeer hard, dewijl het beste dat wij aan boord hadden beſtond in witte erwten, nu bijkans twee jaren oud, tweemaal de linie gepaſſeerd, en rijkelijk voorzien van wormen; het vleesch en ſpek, enkel eetbaar door den honger, wierd gekookt in zeewater, en dan, om den walgelijken reuk zoo veel mogelijk wegtenemen, in de pan gebakken. Mijn morgenontbijt beſtond nu bij deze behoefte uit een glas Kaap Madera wijn, en een ſtuk ſcheepsbeſchuit met Leydſche kaas; het middagmaal, uit gemeld gebakken vleesch en ſpek met beſchuit, en het ſoupe was het zelfde: geen verkwikking of ververſching wierd bij iemand aan boord bevonden; en toch bleven allen, behalve de docter en timmerman, zoo gezond,

als

als men wenſchen konde. Op het warmst van den dag, want heet kan ik het niet noemen, vermengde ik mijn rantſoen water met wat wijn, en voor het leſchen van den dorst na het middagmaal; maar mijn Vriend, met welk eene graagte ik deze ſlechte ſpijzen eet, hoe lekker mij zulk een eenvoudig maal ſmaakt, kan ik u onmogelijk beſchrijven: o hoe aangenaam verkwikt in zulk eene toeſtand eene enkele bete broods, hoe ſterk gevoel ik dan, als ik wederom verzadigd ben, de goedheid van den milden Gever alles goeds; hoe wekt het dikwijls mijnen vurigſten dank en gevoelens van verpligting die mij wel eens, wanneer ik mij, na het nuttigen van deze ſpijs, afzondere in de eenzaamheid, de tranen uit de oogen perſen, en verlegen ſtaande over deze zorg van den liefderijken Hemelvader, doen uitroepen: Zie Heer ik ben geringer dan alle deze weldaden, wat zal ik den Heer vergelden voor al zijn goedheid aan mij bewezen.

Het gebrek van water echter, het welk wij nu gedurende deze dagen geleden hadden, was meer een gevolg van een verkeerd overleg en eigenzinnigheid, dan van noodzakelijkheid, of onmogelijkheid, om in onze behoeften te voorzien.

De Engelſchen op de ſchepen zijn, zoo als ik reeds meen u gemeld te hebben, groote liefhebbers van waſchen; zoo was het op de uitreize en zoo ging het nu wederom, doch nu was het gevolg daar van, dat onze watervaten geledigd waren voor den tijd, die daar toe geſteld was. Nu weten zij wel,

st op het oorlogſchip genoeg voorhanden is, doch vreezende misſchien eene berisping van den kapitein over hunne verkeerde directie in dezen, durven zij, althans willen zij onzen nood niet openbaren en noodige vervulling vragen, wij hebben daarom heden van de gelegenheid gebruik gemaakt, en onzen toeſtand aan den vriendelijken kapitein *te kennen gegeven*, die zonder eenige aanmerkingen te maken, aanſtonds orde gaf, ons het benoodigde toetezenden. ——

Niet alleen kregen wij toen binnen eenige weinige oogenblikken een paar vaten goed water, maar ook liet de kapitein dezelve verzeld gaan van eene gans van *Sint Helena* medegenomen, en van een ſtukje verſch verkensvleesch, zoo dat gij denken kunt mijn vriend, dat er eene feestijd voor ons op handen is.

Hoe meer ik het gedrag der Engelſche zeelieden, althans dier genen, die bij ons aan boord zijn, opmerke, hoe zonderlinger ik hetzelve vinde; zoo knap en kundig zij aan den eenen kant in hun vak zijn, zoo dol en onberaden zijn zij aan den anderen. — Van overleg en wijze beſuiniging willen zij niets weten voor en aleer de nood zigtbaar en gevoelig is: bij nacht, zoo als ik u ſtraks meldde laten zij het, ſlapende in hunne mantels ingewikkeld, veelal maar op Gods genade henendrijven: bij ſtorm en onweer zullen zij zelden zeilen minderen voor en aleer de lappen er bijneerhangen, of eenigen weggevlogen zijn; en wat ſchip en lading aangaat,

gaat, in dit opzigt moet ik mij nog wel het meest over hun gedrag verwonderen. Welk eene uitgelatene vreugde had er onder hen plaats, toen zij ons schip genomen hadden, zij berekenden reeds de waarde van de lading, en de som van het prijsgeld die elk hunner ontvangen zoude, —— want het was reeds zeker een prijs in hunne oogen, daar was geen den minsten twijfel aan, hoewel de uitspraak nog door het Admiraliteitshof geschieden moest. Zij onderzochten met de uiterste belangneming en oplettendheid zoo het scheen, in welk een gedeelte der wereld of in welk eene haven de buit gemaakte boel wel het duurst te gelde gemaakt zou kunnen worden? En hoe ging het toen zij schip en alles in hunne magt en onder hun volstrekt Kommando hadden. Zij schenen zich toen om den schatbaren prijs weinig te bekommeren, zij waagden meer dan eenmaal schip en lading op de onbedachtzaamste wijze. —— Zij ontzien niets en verwaarloozen van zeilen, touwwerk enz. alles, en, indien de lading, die meest uit fijne lakens bestaat, bedorven is, door het van tijd tot tijd, in storm, ingespoeld zeewater, hebben zij zulks volstrekt aan hunne eigen onoplettendheid en gebrek aan zorg te wijten. Terwijl zij zeilen, touwen, stengen enz. aan flarden laten waaijen, zijn zij nu dagelijks bezig het schip van buiten opteschilderen, en het de vertooning van een oorlogschip te geven. Schilderende overal waar maar een plekje daartoe geschikt is, eene geschut poort, —— misschien om die leelijke Franschen,

ſchen, zoo zij ons hier eens ontmoeten mogten, door zulk eene ſtrijdbare vertooning een koude ſchrik op het lijf te jagen.

In een woord, in gemelde opzigten vertoonen onze Engelſche meesters de zonderlingſte tegenſtrijdigheid in hunne handelwijze, waar van ik de reden niet kan doorzien, en zoo tegen hun eigenbelang, even als waren zij gedwongen *ons ſchip en lading* in eene of andere haven binnen te brengen, daar zij het nu integendeel als hun geheel eigendom aanmerken.

Dan, ik moet dezen eindigen, *mijn* Vriend, het begint te ſchemeren, maar dat meer is, ik hoor de liefelijke toonen van de dwarsfluit, ik *ga dus in mijn hutje, om in de ſtille* eenzaamheid, door den invloed der hemelſche muzijk, *mij op de vleugelen* der verbeelding, in gewesten van reine onbeſchrijfelijke gelukzaligheid te laten overvoeren.

Vaar wel dus, tot nadere gelegenheid.

DRIE-

DRIE-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

den 30 September 1805.

Het ſlechte ſtormachtige weêr, waar van ik u in mijne vorige melding maakte, en waarmede wij eenige dagen omſukkelden, wierd weldra weder door aangename dagen vervangen; hoe nader wij den westpasſaat kwamen, hoe meer het weêr zich tot bedaren zette. Vooral waren de eerſte dagen der maand bij uitſtek ſchoon en aangenaam. Het genot nu wederom van eenen gunstigen voor de wind hebbende, kort elke dag onze reis aanmerkelijk op en naderen wij de plaats van onze beſtemming, die ons echter tot nog toe niet bij name bekend is. De avonden zijn nu overheerlijk, het weêr mild en zacht, — op zulk eene avond zit ik wel eens een uurtje op het dek, om mij in ſtil gepeins of aangename beſpiegelingen te verlustigen; en wanneer ik dan den prachtigen hemel boven mij zie uitgebreid en zich ſpiegelen in de zachtbewogen golfjes, of de ſtille maan met eene ſombere ſtatigheid hare kwijnende ſtralen op de oppervlakte van het water nedervallen? — wanneer het dan alles hemel rondom mij is, hoe heerlijk word mij dan de ſchepping? hoe groot, hoe aanbiddelijk groot de Schepper? hoe verdwijnen dan alle angſten, zorg en kommer

mer uit het hart? hoe word ik dan wel eens gedrongen alle zorgen voor de toekomst alleen op Hem te werpen, die beſt weet, wat voor mij zijn ſchepſel goed en nuttig is, — maar ook, hoe zeer gevoel ik dan teffens mijne groote, mijne dure verpligting om als een redelijk, maar vooral ook, als zijn zoo zeer beweldadigd ſchepſel dankbaar en gehoorzaam in zijne wegen te wandelen, en in gezindheden en daden te ſtaan naar gelijkvormigheid met den inhoud zijner heilige en niets dan ons waar geluk bedoelende voorſchriften.

O, als ik dan zoo mijne oogen naar den ſchoonen prachtvollen hemel opheffe, of op de glinsterende zee rondom mij vestigen, en ik dan bij een weinig nadenken de zigtbaarſte bewijzen van magt, wijsheid en grenzenlooze goedheid vinde, als ik mij zelven dan als een eenzaam zwerveling beſchouwe nog verre van vaderland en vrienden verwijderd, maar toch, onder het weldadig beſtuur onder de liefderijke beſcherming van dat Wezen aller wezens, dat zijne barmhartigheden uitſtrekt over alle zijne werken, o welk een aangenaam gevoel vervult dan mijne ziel? bemoedigd en vervrolijkt denk ik dan wel eens met zekeren Dichter

Die God, die zoo grootsch in de oneindige ruimte,
De werelden rollen, de zonnen, gevoed
Door ſtralen uit de eeuwige lichtbron, doet gloeijen;
Saturnus verlicht door zijn manen en ring;

Die

Die God, die de ſchreurende donders doet klatten;
De blikſemen vlammen door 't droevige zwerk;
De ſchuimende golven doet brullen en zwijgen,
En hemel en aarde beroert door zijn ſtorm:

Die God is in Christus mijn Vriend en mijn Vader;
Met wijsheid en liefde beſtiert Hij mijn lot;
Mijn vreugde, en mijn ſmerte, is door hem afgemeten;
En 't paadje geteekend waar langs ik moet gaan.

Al loopt ook dit paadje door dorre woestijnen,
Op ſteilrens of rotſen, is 't doornig of ſmal;
Wat zegt dit? Hij leidt mij; en 't eindigt eens zalig;
In 't vaderlijk huis, in het land van mijn rust.

Wat zou ik dan vreezen; weg zuchten en zorgen!
In 't nijpen des noods, is de God van 't heelal
Mijn toevlugt, de ſchepping eerbiedigt zijn wenken.
Treft ook mij een kwaad, — het verbetert mijn hart.

En ſchrei ik, — mijn tranen geweend voor zijn oogen
Hij telt ze, — hij loont ze, met englengeluk;
Ik leef dan blijmoedig, — zou Hij, die een wormpje
Verzadigt, de noodem niet zien van zijn kind.

Daar wij nu zulk ſchoon weêr en heldere friſſche dagen hadden, en men kans zag bij mijne kisten te komen, maakte ik van deze gelegenheid gebruik om mijne goederen eens natezien en te luchten. Maar hoe verbaasd ſtond ik op de ontdekking dat veele dingen doornat, volſtrekt bedorven en niets meer waardig waren dan in zee geworpen te worden, vooral hadden mijne boeken zeer veel geleden. — Zij zaten met geheele pakken aan elkanderen, vast groen en geel beſchimmeld, zoo dat er ſoms de lappen na bleven hangen, wanneer ik ze van elkanderen aftrok. Het bedorvene gooide ik in zee, het geen gedroogd konde worden, droogde ik zoo veel als mogelijk was en pakte de boel vervolgens weder in, doch daar de vochtigheid van zeewater nooit wederom recht droog word, en het in zulk een warm ſchip zoo lang gebroeid heeft en nu wederom vervolgens in dezelfde dompige lucht weggeſloten word, verwacht ik niet dat er veel goeds van mijne geheele bagagie zal overblijven.

Sedert den achtſten dezer ondervinden wij beſtendig den heilzamen en voordeeligen invloed der west paſſaat, op het vorderen onzer reize. Ik kon bij deze gelegenheid niet nalaten, ook in de winden, en vooral in de paſſaat-winden de wijsheid en goedheid van Hem, die den wind uit zijne ſchatkameren voortbrengt, optemerken. Behalve ontelbare andere nuttigheden die deze wind met de veranderlijke winden gemeen heeft, hoe dienstig is dan nog boven dien niet dezelve om ver afgelegene lan-

den

den te bezoeken, daar men nu bijkans met een gehoegzame zekerheid voor af weten en bepalen kan, hoe vele weken of maanden men tot eene reis, bij voorbeeld, naar de *Oost* of de *Westindiën* noodig heeft, iets dat toch onmogelijk op de kleinere binnenlandsche zeeën of wateren met eenige naauwkeurigheid voor af bepaald kan worden. Hoe voordeelig is dit niet voor het proviandéren der schepen voor zulk eene reize, voor het bevrachten derzelven met zulke goederen, die men nu zeker weet, dat zoo vele weken of maanden het bederf, waar aan zij in warmere luchtstreken zijn blootgesteld, weerstaan kunnen. Indien dezelfde veranderlijke winden op den grooten Oceaan waaiden, als op de binnenlandsche zeeën, indien het bevaren van die wateren aan zoo veel ongestadigheid was blootgesteld, als het geval eens was met zekeren schipper, die wel eens eene reis van *Lissabon* naar *Londen* in den tijd van zeven dagen had volbragt, maar ook eens op eene diergelijke van en op dezelfde plaats zevenentwintig weken had moeten besteden, indien er zoo veel onzekerheid op den grooten oceaan plaats had, zou dezelve welligt geheel onbezocht blijven.

Een enkel vaartuig, zulk eene reis, al was het dan maar naar de *Kaap de goede Hoop* doende, zou dan uit eene voorzigtige voorzorg wel door een paar provisie schepen vergezeld mogen zijn, om, in geval van langdurenden tegenwind of stilten, en de volstrekte onmogelijkheid van eenige haven om

de noodige ververſching binnen te loopen, zoo als in de meer binnenlandſche zeeën kan geſchieden, en niet van honger en gebrek omtekomen: aan hoe onnoemelijk vele gevaren, meer dan nu, zouden dan bij die onzekerheid ſchip en ſchepelingen niet zijn blootgeſteld, ja zeker, zonder deze winden, zou de mededeeling van wederzijdſchen overvloed tuſſchen ver van elkanderen afgelegene volken bijna eene onmogelijkheid zijn, en eene gelukkig en met voordeel volbragte reis naar het afgelegen Oosten zou dan onder de hoogst zeldzame verſchijnſelen gerekend moeten worden.

Het is waar, de jammerkreet van zoo vele duizenden en honderdduizenden weggeroofde en tot de ketenen der ſlavernij verwezenen, zoude dan misſchien niet van *Afrika's gezegende* ſtranden ten hemel om wraak zijn opgezonden: *Amerika's* aloude gelukkige bewoners zouden niet zoo vele redenen gehad hebben de Europeeſche rooverbenden, die door vervloekte gierigheid vervoerd, het goud verre boven menſchenbloed waardeerden, in hunne harten eeuwig te vervloeken: er zouden in het Oosten en het Westen niet zoo vele harten hebben gebloed over de ſchandelijkſte de ontregtvaardigſte behandelingen, waarvan de menſchelijkheid alleen op het aandenken met afgrijzen word vervuld: 'er zouden aan de boorden der —— —— —— doch laat ik niet meer denken aan die ontzettende tooneelen eener helſche barbaarſchheid; ſchandvlekken der menſchelijke

ke natuur waren het en zijn het nog, die deze weldadige ſchikkingen, deze liefderijke bedoelingen van den Schepper der natuur ſchandelijk misbruikten en nog misbruiken: —— —— de liefderijke bedoelingen van den Schepper, die zijne barmhartigheden laat gaan over alle zijne werken, die zich aan geene zijner ſchepſelen, op aarde heeft onbetuigd gelaten, maar zijne onderſcheidene gunstbewijzen over den ganſchen aardbodem in de ruimſte mate heeft verſpreid. De bedoelingen van den Schepper en Vader van alle zijne ſchepſelen waren ook in dit opzigt niet dan enkele liefde, om door zulke gunstige inrigtingen en beſchikkingen in de natuur dezelve dienstbaar te maken om de afgelegenſte volken der aarde meer aan elkanderen te verbinden, om zijne overal zoo rijkelijk verſpreide maar onderſcheiden zegeningen, meer algemeen te maken en op alle zijne ſchepſelen te doen nederdalen; — Hoe gelukkig zou het voor het menschdom in het algemeen geweest zijn, zoo men altijd die heilzame bedoelingen in het oog gehouden, en aan dezelve zonder misbruik beantwoord hadde. Ik vond dus, over de menigvuldige voordeelen van deze geregeld waaijende winden nadenkende, daar in eene krachtige en opwekkende drangrede, om mijn hart tot den Heer en Schepper der natuur te verheffen, en zijne wonderbare wijsheid en goedheid ook in deze gunstrijke en heilzame ſchikking doorſtralende, dankbaar te erkennen.

De westpassaat, waarin wij ons tegenwoordig bevinden, heeft dat wel gelijk met andere winden van die soort, dat zij bestendig uit denzelfden hoek waait, doch is in dat opzigt van sommige anderen onderscheiden dat zij wel eens ruw en stormachtig is, en dan is dit gedeelte van den Afrikaanschen oceaan ontzettend. —— —— De ondervinding leerde dit ons weldra, daar wij den 16 door eenen zwaren storm beloopen wierden. —— Wij hadden sedert eenige dagen eene verbazende deining zoo als men het noemt in de zee bespeurd, waar door het schip sterk geschokt en geslingerd wierd, doch, daar zulk eene deining zoo wel plaats heeft na eene storm, als dat zij zulk eenen aankondigt; en het dus zoo wel een goed als kwaad teeken kan zijn, gaf dezelve ons, die buitendien al aan zulke verschijnselen gewoon waren, weinig bekommering. Wij ontdekten echter op den 16den dezer, dat dit voorteeken ten kwade uitgelegd moest worden, daar de hevige wind in eenen woedenden storm veranderde. De zwart bewolkte lucht, het afnemen der maan, die toch ook door de dik op een gepakte wolken niet konde heendringen, en het zeilen in convooi, maakte onzen toestand zorgelijk en hoogstgevaarlijk. Ik heb u reeds in een mijner vorige brie-

brieven eene beſchrijving van eenen ſtorm gegeven, ook van eenen, zoo ik meen in de Spaanſche zee, die ontzettend was, ik zal dus het zelfde hier niet wederom herhalen; maar u liever zeggen, hoe ik thans bij denzelven te moede was. —— ——

De nacht tusſchen den 16 en 17den was vooral zeer zeer zorgelijk, 'er ging eene hemelhooge zee; de woedende golven ſloegen elk oogenblik over het vreesſelijk geſchokt vaartuig heen, en dreigden het zelve te verſlinden. Het razen en gieren van touwen en tuigagie, het kletteren van eenen aanhoudenden regen, de donkerheid van den akeligen nacht, vervulden mij met eene nare droefgeestigheid, zoo als ik nog geene gevoeld had: van het ſterk ſlingeren van het ſchip, en het doorlekken van het water op het dek, konde ik het op mijne kooi niet houden. Ik was dus op den grond gaan leggen, en lag daar ſlapeloos, vol van akelige gedachten, niet voor mij ziende dan afgronden van ramp en hopeloosheid; in een woord, zoo als het akeligheid en nacht rondom mij was, zoo als de bulderende ſtormen rondom mij loeiden, zoo woedde ook eene ontzettende angst in mijne ziel, zoo was het ook nacht en duisternis in mijn binnenſte. —— ——

Ik had ſedert eenigen tijd al bij mij zelven opgemerkt, dat naar mate onze reis opkortte, ook het verlangen naar het einde van dezelve en vooral naar vaderland en vrienden, drifiiger en vuriger bij mij wierd; dit begon nu dagelijks ons onderling geſprek te worden. Wij rekenden gedurig uit, hoe ve-

le graden en mijlen wij nog maar hadden afteleggen en hoe ſchielijk wij die zouden kunnen afleggen, zoo de wind ons ſlechts matig diende. —— Wij vermaakten ons met te discouréren over lekkere vaderlandſche ſpijs, en het aangename van het wederzien van onze naastbeſtaanden, wij verplaatſten ons ſoms alreede in dit gelukkig oogenblik, en waren dan gelukkig bij ons zelve, zonder dan te ſpreken over mogelijke gevaren en onheilen, die ons nog over het hoofd hangen, die ons voorsf nog treffen konden. Door zulke redenen was de verbeelding van tijd tot tijd met genoegelijke denkbeelden van eene aangename toekomst opgewonden, en daar aan ſchrijf ik die akelige en bedwelmende zwaarmoedige geſteldheid van mijn hart toe, ter tijd, toen ik mij door gevaren omringd zag, die dat troostrijk vooruitzigt wel eens geheel verijdelen konden; zoo veel te ſtreelender ik mij het denkbeeld van wederzien in mijne ziel geprent had, zoo veel te pijnlijker was mij nu het tegengeſtelde voor uitzigt; de gedachte aan mijne lievelingen was mij hartverſcheurend, zoo veel te nader wij nu na het doorworstelen van zoo vele moeijelijkheden, rampen en gevaren, het vaderland gekomen waren, zoo veel te vreesſelijker en ontzettender was mij het denkbeeld, nu nog mijn graf in de diepte der wateren te zullen vinden. Dus omringd door gevaren en onheilen, omringd door nacht en donkerheid, riep ik uit de diepte mijner ellende en bekommeringen tot Hem, die magtig is te verloſſen

en

en uitkomsten te geven ook tegen den dood, ik ſmeekte om de bewaring van mijn leven om mijner lievelingen wille: ik vestigde ernſtig mijne gedachten op God en op de eeuwigheid, en vond daarbij eenige gerustſtelling en opbeuring; doch het bleek bij de uitkomst, dat het de wil van den Alregeerder nog niet geweest was ons te doen omkomen, —— het onweer in zijne handen had nog geene magt ons geheel te verderven: na dat de ſtorm twee dagen geduurd had, en wij zware averij gekregen hadden, legden zich de winden neder, en met dezelve ook de angſtige zorgen en bekommeringen van mijn hart: intuſſchen ſchaamde ik mij over dit mijn verkeerd, kleinmoedigen zoo veel ondank voor Gods goedheid, zoo veel onoplettendheid op de wegen eener altijd wijze Voorzienigheid verradend gedrag, en ſmeekte om wijsheid en ſterkte, om mijn volgend lot, hoedanig dat ook zijn mogt, met meer ſterkte en kloekmoedige gelatenheid te dragen. Ik nam een ernſtig beſluit om mij nimmer, door al te ſterk mijne aandacht bij genoegens, die nog in de onzekere toekomst verborgen lagen, te bepalen, mij van mijne tegenwoordige ſtille gerustheid en te vredenheid te laten berooven, en in het toekomstige meer onbepaald mijn vertrouwen op God te vestigen, en de uitkomst van mijn lot en de zorg voor mijne lievelingen geheel en alleen aan Hem overtelaten.

Na het bedaaren van den ſtorm kregen wij volſtrekt het tegenovergeſtelde weer; het wierd nu dood

ſtil, zoo dat die zelfde zee, die, zoo kort geleden, niet dan hemelhooge bergen, en ijsſelijk gapende afgronden liet zien, zich nu vlak en effen als een ſpiegel vertoonde.

Wat nu onze veiligheid betrof, was onze toeſtand zeker merkelijk ten onzen beste veranderd; evenwel, de ſtorm had ons, hoewel met veel gevaar, vooruit gebragt, en nu moesten wij blijven waar wij waren; geen windje deed zich voelen, alle de zeilen hingen ſlap, en al wat wij konden, beſtond enkel in heen en weer te drijven, of meestal op dezelfde plaats te blijven.

Behalve dat zulk eene aanhoudende ſtilte altijd zeer vervelend op zee is en den lastigſten toeſtand des gemoeds veroorzaakt, zoo had dezelve echter voor ons in onze omſtandigheden eene meer dan dubbele onaangenaamheid. Dat wij toch verlangend na zulk eene reize naar eene veilige haven uitzagen en ons eens wenschten te verkwikken en uitterusten van zoo veel uitgeſtane moeite en kommer, was toch op zich zelfs niet misdadig, of vreemd, en dan in zoo vele dagen niets op zijnen weg te kunnen vorderen, o dit valt zoo hard en ſoms zoo onverdragelijk voor de natuur, en ik wil wel bekennen, mijn Vriend, dat ik moeite had over mijn hart en deszelfs begeesten te waken, en mij niet toetegeven in nutteloze bekommeringen, die toch onzen toeſtand niet veranderen konden. — Deze toeſtand was echter verre van de beste te zijn; vele omſtandigheden liepen zamen om dezelve, wat, en

het

het tegenwoordige, en het toekomstige betrof, zich als ten uiterste akelig aan ons voorteſtellen.

Een Engelſche kotter, die ons praaide, bragt ons berigt, dat het vooraan in de Spaanſche zee en op de gronden van Franſche ſchepen krielde, dat zij een uitgaand westindisch convooi genoegzaam geheel genomen hadden, dat wij dus een weinig op onze hoede moesten zijn en het niet te ver naar de Franſche kusten wenden: — dit berigt vermeerderde dus onze vrees, daar ons misſchien nieuwe gevaren en onheilen over het hoofd hingen. Hier kwam verder nog bij dat wij bijkans aan alles gebrek begonnen te hebben, het water, dat wij nog in eene geringe mate hadden, was bijkans ondrinkbaar, onze erwten konden niet meer gaar gekookt worden, en walgden van de menigte wormen; het brood of beſchuit, door ouderdom krachteloos en zonder voedſel, het vleesch ſtinkend en door en door bedorven; en uit dit een en ander beſtond onze geheele voorraad. — De 24ſte was voor mij eene akelige, treurige dag, niet, dat ik morde tegen de Voorzienigheid, of geheel mismoedig en te onvreden was in mijn lot, neen, maar honger en dorst kwelden mij geweldig, ik was zoo flaauw en magteloos, ik gevoelde voor de eerſte maal eenen geweldigen tegenzin tegen dat bedorven vleesch en brood, dat wij zoo vele dagen en weken gebruikt hadden, en waar aan niemand onzer zich meer regt verzadigen konde: — Ik ging dan om deze mijne ongemakken te vergeten of minder te gevoe-

len, *op mijne kooi liggen*, hartelijk tot *God* fmekende om hulp en uitredding: ik had het geluk een weinig inteſluimeren, en, wakker wordende bevond ik mij friſcher en niet zoo flaauw en zwak als ik eenige oogenblikken geleden, geweest was. —— Ik bleef nu liggen natedenken over ongen *weſtand*, en het noodlottige daar van, zoo deze ſtille bleef aanhouden, doch ik was gerust en welgemoed, ik gevoelde met vreugde, dat ik mijn hart thans niets te verwijten hadde; o, dacht ik, die God en Vader, die zijne barmhartigheden aan alle zijne werken bewijſt, die zorg draagt voor de vogelen des hemels, die de bloemen des velds met eene onvergelijkelijke ſchoonheid bekleedt, zonder wiens wil of toelating geen muschje op aarde *of geen haar van ons hoofd valt*, hoe veel te meer zal die God dan voor u zijn *redelijk ſchepſel* zorgen — werp uwe bekommeringen op hem, hij zal het wel maken.

Terwijl ik hier dus in mijne ſtille eenzaamheid bleef nadenken over onderſcheidene voorwerpen, voor al de zoodanige, die tot voeding en inſtandhouding van onze ligchamen verſtrekken, en hoe weinig een menſch daar toe *noodig heeft*, met hoe weinige ſoorten de natuur te vreden zijn kan, en ik dan beſchouwde die tallooze menigte van de verſchillende gaven en ſchepſelen, die de Schepper in alle de deelen dezer aarde in eene zoo ruime mate tot voeding en verkwikking van den menſch, heeft daargeſteld, dan was ik verbaasd over zulk

een

een bewijs van de Goddelijke goedheid en bezorgdheid voor het geluk zijner ſchepſelen; toen ik mij dus bezig hield met denken en de eene gedachte de andere te voorſchijn bragt, kwam mij ook zoo een geſprek te binnen, dat ik eenigen tijd voor mijn vertrek uit het vaderland met u gehouden had, en wel over zeker onderwerp des gebeds. —— Bij zeker iemand ter maaltijd genoodigd zijnde, alwaar wij eene rijk voorziene tafel van eene menigte verſchillende ſoorten van geregten vonden en waar bij de uitgezochtſte dranken niet vergeten waren, wierd bij deze gelegenheid door den gastheer zeer ernstig en bijzonder gebeden, dat het God behagen mogt eenen ſtok en ſtaf, of eene voedende kracht te leggen in die gaven en ſchepſelen, die wij voor ons hadden en genieten zouden. Na den maaltijd eene wandeling met ons beiden doende, bragt gij het geſprek op dat gedeelte des gebeds, en maakte eenige aanmerkingen op het zelve, die, zoo ik mij niet vergis, hier op neer kwamen: —— dat gij het als hoogst onvoegzaam beſchouwde, te bidden, om iets het welk reeds aanwezig is, het geen wij reeds werkelijk bezitten, zoo iets dacht gij was, of een bewijs van onoplettenheid, of van de verregaandſte de onredelijkſte ondankbaarheid, en wat de voedende kracht der gaven, tot onze voeding en verzadiging noodig, betrof dat zoo iemand, zoo iets van den hemel afſmekende, zeker veronderſtellen moest, dat die gaven geheel van zulk eene voedende eigenſchap ont-

ontbloot waren, en 'er op het gebed eerst ingelegd wierden, daar toch de ondervinding ook den niet biddenden, zelfs den ondankbaren ondeugdzamen wel degelijk leert, dat die gaven met de beste, met de heilzaamſte krachten voorzien zijn, — of dus zulk een bidden wel iets anders was, dan God te verzoeken en zijne goedheid te beſpotten: — en indien het zoo was, dat de benoodigde gaven de vereischte krachten niet bezaten, of het dan nog wel betamelijk, dan nog met den ongeveinsden eerbied aan God verſchuldigd, dan nog met den pligt eens Christens beſtaanbaar was, zulk eenen zegen aftebidden over zulk eene groote menigte en verſcheidenheid van ſchepſelen, die wij toch tot onze voeding en inſtandhouding niet behoefden; of het dus, niet was, nutteloos wonderen van God te vragen, en zijne voorkomende goedheid ſchandelijk te miskennen? —— —— ——

Ik weet wel mijn Vriend! dat ik niet veel had intebrengen tegen deze redenen, en dat ik zelfs moest erkennen diergelijke en andere in mijne oogen niet min ongepaste uitdrukkingen, dikwijls met ergernis gehoord te hebben. Het was toch geheel wat anders eenen zegen tot bedoelde einden, tot een matig, dankbaar en vrolijk gebruik over dezelve aftemaken, en vooral, om ſteeds vaardig en bereid te zijn, de door derzelver gebruik verkregene krachten in een godzalig, in een deugdzaam, met onze roeping en beſtemming overeenſtemmend leven

te

te beſteden: dit laatſte toch is vooral de hoofdzakelijke bedoeling, de groote pligt en beſtemming van eenen Christen.

Verſchoon, mijn Vriend; deze uitweiding, deze herinnering aan een voorleden geval: mijne tegenwoordige behoeften, en onze ſpijs, waar uit de voedende kracht door ouderdom en verterende hitte bijkans geheel geweken is, bragt mij op dit onderwerp, waarmede ik mij toen eenige oogenblikken in mijne gedachten niet onaangenaam heb bezig gehouden, zoo als ik nu doe, terwijl ik dezelve voor u op het papier herhale.

Bragt onze tegenwoordige behoeftige toeſtand mij op de voorgemelde gedachte, dezelve doet mij ſomwijlen niet minder verbaasd ſtaan over de aanhoudende gezondheid op onzen bodem: verbeeld u eene reis in zeer verſchillende luchtſtreken: in het begin, zoo als voornamelijk in het kanaal en op de gronden blootgeſteld aan eene vrij gevoelige koude en gedurigen regen, vervolgens aan de brandende ſtralen der zon loodregt op onze hoofden nedervallende, toen eenigen tijd in de verzengde luchtſtreek omgekruist, en vervolgens weder blootgeſteld aan de gure ſtormen, plasregens en onweersbuijen van het zuiden en zoo van gelijke op de terugreize, toen door de gunſtige paſſaat de overgang van een brandende hitte tot eene koude luchtſtreek veel ſchielijker plaats had; verbeeld u dan mijne volſtrekte ongewoonte aan het ſcheepsleven en aan zoodanige veranderingen; dan nog daarbij de onge-

wo-

wone en ſlechte koſt: hoe ſchadelijk word toch op den duur gezouten vleesch geoordeeld? hoe ſcorbutiek en aanſtekend, vooral wanneer het op dien grand van bederf gekomen is, zoo als het onze meest gedurende de geheele reis geweest was, en wij hadden toch nu bijkans in zes maanden niets anders geproefd, uitgenomen de weinige dagen op *Sint Helena*, en eene gans met een ſtukje verſch varken en ſchapenvleesch van het oorlogſchip: — hoe ſchadelijk, hoe onverteerbaar worden ongerezene meelſpijzen gehouden, en echter eene ſtijve zakkoek tot een taai kleiachtig deeg gekneed en in zeewater gekookt, was eene lekkernij en bekwam ons wel; erwten bijkans twee jaren oud en dus aanſtekend, op de terugreis geene andere dan ſterke boter, *en zoo vele dagen ja weken* ſtinkend in zeewater gekookt vleesch en ſpek; *dan gedurig* zulk een gevoelig gebrek aan water, daar bij aan zoo vele ſoms zigtbare gevaren onderhevig, aan zulke kommervolle vooruitzigten bloosgeſtald, waarlijk had men mij zoo iets vooruf gezegd, ik zou het als eene voltrekte onmogelijkheid beſchouwd hebben in zulk eenen toeſtand gezond te hebben kunnen blijven. Ik had gedacht dat men zonder deze en gene ververſchingen vooral van bederf tegenſtaande en verfriſchende als ingemaakte zuren, gelerjen, aalbeſſen, citroenen enz. enz. van welke zaken ik van elk een weinigje had, zoo veel ik voor de uitreize noodig oordeelde te moeten hebben, dat men zonder dat onmogelijk zulk eene reis zou hebben

ben kunnen doen, en evenwel op de geheele terug-reis had ik niets van het geen ik u heb opgenoemd en ik ben tot nu volmaakt gezond gebleven, en niet alleen ik, maar meest alle mijne ſcheepsgenooten, uitgezonderd de timmerman, die reeds een man van jaren is, en aan een ongemak aan het been ſukkelt dat zeker door de ſcherpe ſpijs verergert. De kapitein heeft nu en dan wel eens eene zwakke buil, doch is doorgaans ſchielijk weder herſteld. — als ik deze onze gelukkige toeſtand aandachtig overweeg en eens beſchouwender wijze nadenk welke de nadeelige gevolgen wel van zulk eene levenswijze zouden kunnen zijn, dan ſta ik verbaasd, — ik weet er geene redenen voor uit te denken, — ik ſta verſtomd, en merk het aan als een bewijs van Goddelijke goedheid, dat alle onze dankbaarheid vordert, en dat wij nooit genoeg naar waarde verheffen en erkennen kunnen.

Bij zulk eene beſchouwing van deze onſchatbare groote weldaad, voel ik mij wel eens gedrongen dankbaar en verlegen uitteroepen: Wat zal ik den Heere vergelden voor alle zijne weldaden aan mij bewezen: en dit bewijs van Gods weldadige zorgen troost bemoedigt mij voor de toekomst en ſtrekt mij ten ſterken ſpoorſlag alle mijne zorgen en bekommeringen voor het vervolg onbepaald en kommerloos op dien goeden God te werpen.

De dag van den 25ſten leverde niet veel bijzonders of belangrijks op: het was ſchoon weer, en een zacht koeltje deed ons een weinigje van plaats ver-

veranderen. In den achtermiddag kregen wij een bezoek aan boord van den Kapitein van het oorlogſchip, naar zijne gewone vriendelijkheid ſprak hij tot elk die hem ontmoette: hij ging boven in de officiers hut, kwam ook beneden bij ons, ſprak met ons over *Engeland* en de genoegens die het zelve opleverde in vele opzigten, over de kortheid van den weg, dien wij nu, om daar te komen nog maar hadden afteleggen: — wij klaagden aan hem onze nood van gebrek aan drinkbaar water, waarin hij beloofde nog dien zelfden dag te zullen voorzien, terwijl hij ons beſchuldigde hem zulks niet eerder te kennen gegeven te hebben, en zoo verliet hij ons vrolijk en welgemoed, terwijl hij zoo min als wij dachten dat deze ontmoeting voor hem en ons de laatſte zou geweest zijn, of dat ons nu wederom zulk een nieuw onheil te wachten ſtond, als zich weldra openbaarde.

Waarlijk mijn Vriend, alles ſcheen zamenteloopen, om ons op deze eene enkele reize alles te doen ondervinden, wat ſoms zeelieden in vele reizen en in een aantal jaren zaamgenomen, nog niet ondervonden hebben. Dan, laat ik tot de zaak zelve komen. —

Het was op den morgen van den 26ſten dat wij op eenen verren afſtand van ons eenige ſchepen in het gezigt kregen. Het was ſchoon weêr en zoo veel koelte dat wij pas onze zeilen gebruiken konde: tegen den middag kwamen dezelve ons al nader, doch wij hielden niet af, geen kwaad ver-

moe-

moedende, om dat wij dachten, dat liet Engelſche kruiſers waren, in welk denkbeeld wij te meer geſterkt wierden, om dat wij op ſommige duidelijke de Engelſche vlag meenden te ontdekken. Dan, tegen den achtermiddag wierden wij onze dolingh gewaar, toen een fregat de Franſche vlag lijſchte en met volle zeilen afkwam op het Engelſch oorlogſchip. Het ontvlugten, dat anders uit hoofde van het groot getal Franſche ſchepen, die nog in het gezigt waren, geheel niet ſchandelijk of misdadig geweest zoude zijn, was toen niet meer mogelijk doordien de Franſchen den wind in hun voordeel hadden, en behalve dat, zou dan het convooi geheel of gedeeltelijk waarſchijnlijk in hunne handen zijn gevallen, waar voor het oorlogſchip in *Engeland* teruggekomen zijnde, zou hebben moeten boeten; want juist dat is het oogmerk van het convojéren, om in geval van nood of vijandelijken aanval, de ſchepen die onder het geleide van een oorlogſchip zijn, te verdedigen, en zich zelven daar voor te wagen. Dus was in dit geval ook de pligt van ons oorlogſchip op de plaats te blijven, en ten beste van het convooi alles te wagen en zijn lot aftewachten. —— De beide ſchepen waren nu weldra nabij elkander, in het eerſte uur gebeurde er nog niets, denkelijk om dat men zich in dien tuſſchentijd tot het gevecht gereed maakte! —— doch nu duurde het niet lang, of het Franſch fregat gaf eenige kogels, die wierd verſcheidene malen herhaald, even als of zij daarmede de Engelſchen ter-

tegen en tot het gevecht uitdagen wilden, doch deze hadden nog geen vuur gegeven, waarover wij ons zelfs waarlijk verwonderden, terwijl onze officieren en matrozen, bij elken kogel die zij van den kant der Franschen zagen komen, en die niet beantwoord wierd, van spijt en bittere woede zich op de tanden beten. —— Eindelijk gaven de Franschen eene volle laag, en deze wierd van desgelijken door de Engelschen beantwoord. Het was nu tot een volkomen zeegevecht gekomen, waarin beide schepen woedend vochten. Doch dit duurde zoo niet lang; er kwam nog een grooter Fransch oorlogschip opzetten, plaatste zich ook in orde van batalje, en gaf ook weldra de volle laag, zoo dat het Engelsch schip slechts vierenvijftig stukken voerende tusschen twee grootere ingesloten, en de partij dus zeer ongelijk was. —— Het was nu niet meer waarschijnlijk, ja bijkans onmogelijk, dat het Engelsch schip zich uit dit ongeval zou redden of de zegepraal behalen; het hield het echter uit, met eene kleine tusschenpooziug van weerskanten, tot laat in den avond, toen het de vlag streek en zich overgaf aan de zegevierende Franschen.

Nimmer hadden, zoo als gij weet, mijne oogen zulk een schrikkelijk tooneel aanschouwd. Maar u nu het groetsche en prachtige maar ook het akelig vreesselijke van eenen zeeslag, van zoo nabij gezien, in den donkeren avond, de ijselijke dikke stroomen vuurs uit de monden der bulderende kanonnen, het fluiten der kogels, het kraken, breken en vallen

van

van flengen, raas en masten, het naar gekerm of woest geschreeuw der schepelingen, u het ontzettende van dit tooneel naar behooren te beschrijven, gaat verre boven mijn vermogen, zoo wel als den indruk dien zulk eene vertooning maakt op hem, die dezelve van nabij beschouwt en ligtelijk in denzelfs gevaren deelen kan.

Gedurende het gevecht, kon ik niet malaten mijn in mijne gedachten op het strijdend schip te plaatsen: ik verbeeldde mij de verbazende verandering, waarin zich deszelfs inwendig gedeelte nu aan het oog vertoonen zoude: met elken laag zag ik een aantal jeugdige levens weggevaagd; hier afgeschoten armen en beenen, verbrijzelde rompen, daar met den dood worstelende zich in hun bloed wentelen; ik verbeeldde mij den wanhopigen toestand der passagiers, vooral die der vrouwen, in het benedenste gedeelte des schips opgesloten, eene onzekere uitkomst met schrik en vreeze afwachtende. Ik verbeeldde mij het oogenblik der overgaafi, en de verbazende confusie, die er plaats moet hebben bij de overkomst des vijands, wanneer al, wat nog is overgebleven, word ontwapend. De gedachte aan het geen het oog dan na zulk een gevecht op zulk een overwonnen schip zou ontmoeten, was mij ontzettend, was mij ijselijk.

Ik dacht aan het lot van zoo velen, die nu in een onverwacht oogenblik, en misschien daar toe geheel onvoorbereid, de eeuwigheid waren binnengetreden: zullen wij naar onze werken gezindheden en be-

doelingen geoordeeld en vergolden worden, zullen de beginſelen van zuivere menschlievendheid daar voornamelijk in aanmerking komen, zal hartelijke liefde, welwillendheid: toegenegenheid, en eene zucht om voor elkanders geluk te leven en werkzaam te zijn, en daar door den kring van algemeene gelukzaligheid te bevorderen, een voornaam deel der hemelſche gelukzaligheid uitmaken, en zal hij, die tegenovergeſtelde beginſelen in zijn hart koesterde en opvolgde, voor deszelfs genot onvatbaar en ongeſchikt zijn, wat zal dacht ik dan der zoodanigen lot zijn, die misſchien zonder eenige beginſelen, zelfs niet van vaderlandsliefde, hun leven wagen om hunnen medemensch van het zelve te berooven: *die dikwijls uit geheel andere oorzaken, dan liefde voor hun vaderland, door dwang*, losbandigheid of verleiding tot dien ſtand gekomen zijn, en die nu op het bed van eere ſtervende, roem bij hunne medemenſchen verwerven, na dat zij een grooter of kleiner aantal van hunne natuurgenooten van het leven beroofd hebben. —— Wat zal derzulker lot dan zijn, dacht ik?

Dit zult gij evenwel niet zoo in eenen algemeenen zin opvatten, als of ik de ware held, die alle de genoegens van het leven zelfs waagt en opoffert ter verdediging van zijn vaderland, die uit zuivere edele beginſelen het zwaard aangordt, om voor de regten zijner medemenſchen ten ſtrijd te treden en onregtvaardige vijanden te ſtraffen, van de mogelijkheid om hier namaals een deelgenoot van hoogere

re gelukzaligheid te worden zou willen uitſluiten; integendeel mijn Vriend; —— wij weten ook te weinig, om over de toekomst beſliſſende uitſpraken te doen: Wij zouden ons zulks doende aan ſchandelijke hoogmoed en verwaandheid ſchuldig maken; maar hartelijk wensch ik mijn Vriend, dat wij na den afloop der eeuwen, na dit dal der donkerheid en onvolmaaktheid te hebben doorgewandeld, dat wij dan in die toekomstige eeuwen, uw denkbeeld zullen bewaarheid vinden, dat de omtrek der hemelſche gelukzaligheid en het getal van deszelfs deelgenooten veel uitgebreider veel grooter zijn zal, dan wij ons hier in onzen kortzigtigen bekrompen toeſtand konden voorſtellen, of met Gods wijsheid en regtvaardigheid overeenbrengen.

Ik eerbiedigde, bij het nadenken over den krijgsmansſtand, de wijsheid van den Schepper in de verſchillende neigingen der menſchen zoo zigtbaar doorſtralende, —— doch ik kan niet zeggen, dat ik den ſtand van krijgsman, na deze zee-bataljo gezien te hebben, hoe achtingwaardig ook, zeer aangenaam en aantrekkelijk vond, o neen, —— mij zou zulk eenen ſtand geheel niet voegen; wien zijn beroep, dacht ik ——

Wien zijn beroep naar 't ſlagveld wenkt,
Hij volge dezen baan:
Hij ga, waar zwaard en lancie blinkt
Met koenen moed voorgaan.

Met flikkerend' blikken der trompet
Zij zijne melodij:
De donder en het krijgsgezang
Zijn zoete harmonij:

Hij wankle niet, zij wordt zijn vriend
Of broeder neêrgeveld;
Maar ftap door bloed en lijken heen,
Al ftrijdende als een held:

Hij heet de zegelaauw niet
Gedrenkt in menfchenbloed:
Zijn zeeder hart volgt zachter pligt
Die al zijn wenfch voldoet.

Een plaatje wenfch ik, waar de vree een

Na het eindigen van den flag, waarvan wij flechts kleine aanfchouwers geweest waren, vermeerderde het gevaar voor ons, het had toen ligt onze beurt kunnen worden, en, om de waarheid te zeggen, ik had er niet veel zin aan, om voor de tweedemaal weder genomen te worden, en in de handen der Franfchen te vallen, daar ik nu wist hoe ik het had

had, en eenigelijk wel in mijn tot en met onze bestuurders aan boord te weeden was, doch nu kwam het Fransch fregat thans met het Engelsch oorlogschip niets meer te doen hebbende, op ons jagt maken en op het convooi, dat zeker van nog meer belang en waarde was dan het oorlogschip: doch de wind was guustiger geworden, wij zetteden alle mogelijke zeilen bij en ontsnapten gelukkig. Wij hadden toen geen leidsman meer dien wij volgen of wiens bevelen wij gehoorzamen moesten: het convooi was verstrooid en uit elkanderen geraakt, en elk der schepen zocht zich te redden zoo goed hij konde, en dien koers te volgen, die men geschikt oordeelde. —— Daar en de wind en de donkerheid van den nacht in ons voordeel waren, wonnen wij schielijk zoo veel op het Fransche vaartuig dat wij het zelve uit het gezigt verloren hadden. Wij vervorderden dien nacht met eene matige koelte ongehinderd onze reize, en den volgenden morgen en den geheelen dag zagen wij geene schepen, noch Fransche, noch die tot ons convooi behoord hadden, en daar er onder deze laatste slechte zeilers waren, twijfelden wij geen oogenblik of de Franschen zouden met dezelve eene rijke buit in hunne magt gekregen hebben.

De achtentwintigste was voor mij eene blijde maar ook niet min treurige dag. Terwijl ik 's morgens op mijne kooi lag vol gedachten over onzen tegenwoordigen toestand, over de gevaren die ons omringden, en die nog van tijd tot tijd zich vertoonden

te vermeerderen, daar wij nu angstig vlugtende onzen weg vervorderen moesten, terwijl ik mij liet wegslepen door de gedachten aan gevaren die ons misschien in de toekomst nog te wachten stonden, terwijl deze denkbeelden mij eenen hartelijken zucht naar eene veilige haven en rustplaats deden ontglippen, wierd er door een matroos uit de mast geroepen *Land*, dit nu konde geen ander dan *Engeland* zijn en wij dus ook niet meer verre van hetzelve: De kajuitwachter bragt mij van dit belangrijk berigt kennis, roepende in haast, en met groote vreugde „*wij hebben land in het gezigt.* O mijn Vriend, wat ik op dat oogenblik op die blijde onverwachte boodschap gevoelde, kan ik u met geene pen beschrijven, tranen van dankbaar gevoel en vreugde vloeiden uit mijne oogen, nooit heb ik mij zoo gelukkig gevoeld als op dat oogenblik: en waarlijk mijn Vriend, men moet eerst zoo veele maanden omgezworven, met zoo veele onheilen en bezwaren geworsteld hebben, aan zoo veele geduchte gevaren zijn blootgesteld geweest, en zich dan eindelijk nog in zulk een behoeftigen, naar het vooruitzigt, akeligen en hoogstgevaarlijken toestand bevinden, als waarin wij thans verkeerden, om regt te kunnen beseffen wat dat enkel woordje *land* in heeft, en welk eenen vermogenden en onbeschrijfelijk zaligen indruk hetzelve op de ziel kan maken.

Doch zoo groot, zoo onbeschrijfelijk deze vreugde was, van zoo korten duur was ook dezelve: nie-

niemand der geene, die op deze ontdekking in mast klommen, om van dezelve zeker te zijn, en zoo mogelijk te vernemen, welk een land het was, konde iets van die natuur ontdekken, en tot dus ver heeft het zich nog niet weder opgedaan. Dus is het zeker enkel verbeelding bij den matroos geweest, die geene andere gevolgen had dan ons eene zeer gevoelige, maar helaaas te kortstondige vreugde te verschaffen.

Tegen den middag kregen wij weder verscheiden schepen in het gezigt, naar den kant van *Frankrijk* doch geene van dezelve kwamen naar ons opzeilen zij lieten ons ongehinderd onzen koers vervolgen. Onze officiers hielden ze echter ontwijfelbaar voor Franschen, zij wilden zich dit zelf niet laten uit het hoofd praten, of de mogelijkheid beseffen dat het ook Engelschen konden zijn. Sedert het gevecht en het zien nemen van het oorlogschip waren deze menschen door eene zekere zwaarmoedigheid, en droefgeestigheid overvallen, gedurig vonden wij ze schreijende, zij konden eten noch drinken, en vertoonden eene buitengewone angstige onrust en kwelling bij zich zelven, zij konden met geene mogelijkheid begrijpen dat wij hier hongenaamd geene schepen van hunne natie vonden, zij dachten zelf, zoo vervoerden hun hunne zwaarmoedige gedachten dat BUONAPARTE ook veldmaarschalk meester op deze zee speelen, gelijk hij het reeds op het vaste land zoolang gedaan had.

De dag verliep in eene gestadige vreeze zonder dat ons echter iets aangenaams of onaangenaams bejegende: maar tegen den avond deed zich eene vertooning op, die ik nog als de ergste en gevaarlijkste beschouwde van alle die ons tot dus verre bejegend waren.

Het was tegen het vallen van den avond, toen ons een schip sterk van achteren kwam opzeilen, de donkerheid belette ons den vlag te onderkennen, en omzeilen konden wij het onmogelijk. Men hield het dus voor een Fransch: en daar onze officiers voornemens waren ons schepje tegen elk Fransch vaartuig van hoedanig eene grootte ook, te verdedigen, wierden er bij ons alle toebereidsels tot een gevecht gemaakt: onze acht stukjes kanon zijnde tweeponders, vier *drumbussen en al de geweren* en pistolen wierden geladen: degens, dolken, messen en al wat maar scherp was en snijden konde, wierd op het dek gebragt, terwijl intusschen het op ons aankomend schip ons merkelijk nader kwam. Nu riep de prijsmeester het scheepsvolk bij malkaar en deed eene aanspraak aan het zelve, die hoofdzakelijk hier op neer kwam, dat hij, in geval het op ons aanzeilend schip vijandelijk was en iets tegen ons nou wilden ondernemen, dat hij dan van zijn volk geen minder heldhaftig gedrag verwachtede, dan zij hunne spitsbroeders op de *Castricum*, (de naam van het genomen oorlogschip) hadden zien geven, die het zelve niet dan na een

hard-

handhekkig gevecht, tegen eene groote overmagt ter naauwernood hadden overgegeven: dat zij zich, zoo het er nu met ons toekwam aan dat voorbeeld spiegelen moesten, en dat het zijn onveranderlijk besluit was, een alles te wagen, en schip enz. naar den grond te laten gaan, dan het aan de Franschen overtegeven, waar naar zij dus hunne maatregelen te nemen en zich te gedragen hadden. Het volk hier op een toestemmend antwoord gegeven hebbende, wierden de Kapitein, Stuurman, Doctor en ik verzocht naar beneden te gaan, zoo als wij deden, en waarschijnlijk zonder dat verzoek ook gedaan zouden hebben, blijvende echter de Kapitein op gedaan verzoek boven. Men sloot nu de deur achter ons en liet ons dus aan het toekomstig noodlot over. —— Hoe wij daarbij toen te moede waren, kunt gij u ligtelijk voorstellen; —— en waarlijk, onze tegenwoordige toestand kwam mij nog de hagchelijkste en gevaarlijkste voor van alle, in welke wij tot dus verre geweest waren. — Ik kende reeds te wel het karakter der Engelschen, die wij aan boord hadden, dan dat ik denken zoude, dat zij niet eerder in hunne dolligheid, hun leven wagen of opofferen zouden, dan hunnen prijs aan de Franschen overtegeven, aan de zoo gehaatte Franschen, tegen welke zij sedert het nemen van het oorlogschip met de bitterste haat en woede bezield waren; — het begin sel van eerzucht kwam hier ook niet weinig mee in het spel; welk een glorie was het toch voor hun niet, daan het oorlogschip genomen

was

was, met eenen prijs onder hun kommando in een of andere van de havens van hun land binnen te loopen, welk eene eer voor hunne perſonen, welk eene ſchoone kans op bevordering in hunnen rang, en nu zulk een prijs met alle de ſchoone gevolgen van dien, aan de Franſchen overtegeven, en in plaats van zich tot eenen hoogeren rang verheven, in eenen kerker geworpen te zien, neen, dat denkbeeld was onverdraaglijk: — dan liever te ſterven dan zulk eene vernedering te ondergaan. Sterven of overwinnen, een van tweeën was het dat hun lot beſliſſen moest. Alles was verder tegen ons, wij hadden er altijd bij te verliezen, daar het ſchip dat op ons aankwam verbazend veel grooter was dan het onze: eene overwinning was aan onzen kant niet zeer waarſchijnlijk, dus was het ergſte ons deel: en, ook zonden zulk eene orde van onzen officier aan zijn volk, zou het dat ander ſchip zeer gemakkelijk gevallen zijn, ons in den grond te boren, want, indien wij ons vijandelijk gedroegen en hardnekkig verweerden, had men ook geene zachte behandeling te rug te verwachten.

Ik wil wel bekennen mijn Vriend, dat deze oogenblikken van angſtige onzekerheid voor mij de akeligſte van mijn leven waren, er was geen plaats waar wij ons bergen of eenige veiligheid zoeken konden: wij zaten dus bedrukt, verſlagen bij elkanderen, verwachtende naar zoo vele ſtormen, onheilen en gevaren doorgeſtaan te hebben, het begin van een gevecht, dat wederom ons lot beſliſſen moest.

Mijn

Mijn hart was in biddende aandoeningen tot Hem verheven, die ook bij het naderen van den dood uitkomst geven kan, en smeekte om eene gelukkige uitkomst uit dezen zoo duisteren en akeligen weg.

En zie, welk eene gelukkige ontwikkeling, het schip ons op zij gekomen zijnde bleek eene Engelsche kotter van vierendertig stukken te zijn; hij berigtte ons, alleen met dat oogmerk bij ons gekomen te zijn, om te waarschuwen dat het voor het kanaal van Fransche schepen krielde, dat wij het dus vooral zoo veel mogelijk noordwaarts moesten houden, dat een gedeelte van *Rochefort's* eskader aldaar kruiste, en behalve ons oorlogschip een groot getal van eene uitdeilende Westindische vloot genomen was: dat hij naar *Engeland* zeilde, om van dit een en ander aldaar de tijding te brengen.

Hoe groot onze vreugd op deze ontdekking was laat zich met geen pen beschrijven; wij waren als uit den dood tot het leven teruggekeerd. — voor het tegenwoordige kwamen wij dus met den schrik vrij, hoewel de toekomst zich nog in geen gunstig licht aan ons vertoonde. Voor den nacht zochten wij ons zoo veel mogelijk te beveiligen, door de glasvensters te bedekken, opdat men ons dus op geenen afstand ontdekken zoude, en den volgenden dag moesten wij wederom verwachten wat ons zoude overkomen. Ook dien de nacht zonder eenigen hinder of ongemak voor ons af, hoewel

eene

eene gedurige angst en onrust den slaap van mijne oogen weerde.

De dag van den 28sten was dus voor mij een dag van de grootste blijdschap en treurigheid, waarop de blijdste tijding die mij in mijn geheel leven in de ooren klonk op niets dan te leurstelling uitkwam, en eene doodelijke verwachting met eene blijde verlossing verwisseld wierde, en daarom eene dag, die mij in de geschiedenis van mijn leven een der bijzonderste en merkwaardigste van mijne levensdagen zijn en blijven zal. —

Den 29sten kregen wij geen schepen in het gezigt: er woei eene frissche koelte, doch, het geen ons ongeluk was, juist uit het Oosten, ons dus vlak *tegen*, *makende* het ons onmogelijk het kanaal binnen te komen, *integendeel verloren* wij door afdrijven meer dan wij met laveren winnen. Ik was dezen dag zeer mismoedig: gebrek begon ons aan alle kanten weder aantegrimmen, gevaren omringden ons in meer dan een opzigt, door het gevaar van vijandelijke schepen te ontmoeten en het naderen der kusten, waarbij nog kwam de nieuwe maan en onze onkunde van de regte *streek* waarin wij ons bevonden. O hoe akelig is zulk een omzwerven, hoe brandend verlangde en reikhalsde ik naar eene veilige rustplaats, wij waren nu als gejaagden, die nergens eenige ruste of veiligheid vinden konden; hoe vurig wenschte ik zuchtend en reikhalsend met mijnen dichter HORATIUS:

O rus,

O rus, quando ego te aspiciam; quandoque licebit
Nunc veterum libris, nunc somno et inscitiis horis
Ducere sollicitæ jucunda oblivia vitæ?

Hoe sterk gevoelde ik het schoone en ware van de woorden van KLEIST in welke hij de stille, geruste zaligheid van het landleven aan zijnen vriend RAMLER beschrijft:

O freund! wie selig ist der mann zu preisen,
Dem kein getummel, dem kein schwirrend eisen,
Kein schiff, das beute, mast und bahn verlieret,
Den schlaf entführet.

Der nicht die ruke darf im bergen senken
Der fern von purper, fern von wechselbänken,
Zu eignen füssen, durch den wald gekühlet,
Sein leben fühlet.

Nooit mijn Vriend, heb ik zoo sterk de kracht en invloed des gebeds ondervonden, dan in zulke kommerlijke omstandigheden en bij zulke donkere vooruitzigten als onze tegenwoordige: nooit zoo veel zachten bemoedigenden troost uit mijne stille eenzaame beschouwingen getrokken. Wanneer ik

mij

mij dan zoo in zulke donkere zwaarmoedige oogenblikken in de eenzaamheid afzonder, en niemand heb, aan wien ik mijn hart kan uitstorten, niemand die mij uit de duizende gevaren die mij omringen redden of voor dezelve beveiligen kan, o hoe zalig is mij dan de gedachten aan den Alwetenden en Alomtegenwoordigen: hoe gevoel ik dan als 't ware deszelfs aanwezen? en hoe zeer houdt dan de gedachten, dat die God mijn Vader is, alle de krachten mijner ziel bezig en vervult mij met gevoelens die ik niet uitspreken kan: menigwerf verlies ik mij in dezelve, en smaak daarbij hoe goed die God mijn Vader is, en dat zijne barmhartigheden over mij ook nog geen eind genomen hebben.

En denk ik dan zoo ernstig aan dien oneindig volmaakten en jegens mij zijn schepsel vaderlijk gezinden God, wiens magt en heerlijkheid zoo grootsch zoo wondervol in starren en in waterdruppelen, in menschen en in wormen, in storm en in zonneschijn, in verdwijnende koningrijken en wegstuivende zeedampen, doorstraalt: welk eene eerbied, welk eene bedaarde kalmte verwekt zulk eene gedachte in mijn hart: —

En dring ik dan verder door met mijne beschiegelingen tot God als mijnen Vader, onder wiens alziend oog ik leef, die mij in mijn zwerven op de groote wateren ziet; die alle mijne nooden en behoeften kent en door wien ik besta, van wien ik elk oogenblik mijns levens afhang, o hoe zeer wekt

dan

dan die gedachte, dat levendig gevoel mijner afhankelijkheid van dat alles vermogend Wezen, mijn volkomen vertrouwen op Hem: hoe vast hecht zich dan mijn gansche hart aan Hem! hoe gelaten kan ik mij dan en mijn geheel lot aan Hem overlaten, mij aan Hem vasthouden, al zie ik dan ook op alle mijne paden niets dan nacht en donkerheid: denk ik dan aan Gods wijsheid, almagt en grenzenlooze goedheid, wien het nooit aan magt en middelen ontbreekt, om, wanneer zulks met zijne wijsheid overeenkomt, uit de grootste gevaren te verlossen, in de bitterste nooden te voorzien, die ons op onze ernstige bede goedgunstig wil verhooren en de mate onzer behoeften vervullen met meer dan vaderlijke teederheid, ——— en ik verhef dan mijn hart in gebeden en smeekingen tot Hem, ik stort dan mijne klagten voor Hem uit, die alleen helpen kan en helpen wil, o welk eene verbazende verligting bezorgt zulk eene oefening dan aan mijn beklemd en met angstige zorgen opgevuld hart? ——— mij zoo dan in de stille eenzaamheid aan God als den eenigsten Bestuurder van alle mijne lotgevallen in mijne treurige en droevige oogenblikken overtegeven, alle smart, kommer, angst en zorgen, die mij drukken en bezwaren aan Hem ootmoedig voortedragen, in zijne tegenwoordigheid tranen van ootmoed en van smart te weenen, o met welk eene aangename verligting vind ik altijd deze bezigheid verbonden; dit geeft aan mijn hart eene levendigheid en vrolijkheid, die mij onbeschrijfelijk

is, en mij meer verkwikking geeft, dan ooit in het ruimst genot der goederen dezer wereld gemaakt kunnen worden.

En was dat zoo niet mijn Vriend, ik zou in mijnen druk vergaan en door onafgebroken kwelling en verdriet rondgevoerd worden als de baren der zee. Maar nu, dat weet, dat geloof ik, dat heb ik tot dus ver ondervonden en hoop het verder te ondervinden

De Heer is regt in al zijn weg en werk:
Zijn goedheid kent door 't gansch heelal geen perk.
Hij is nabij de ziel, die tot hem zucht:
Hij troost het hart, dat schreijend tot hem vlugt,
Dat ongeveinsd, in 't midden der ellenden,
Zich naar Gods troon met zijn gebeên blijft wenden:
Hij geeft den wensch aan allen die hem vreezen:
Hun bede heeft Hij nimmer afgewezen.

Zie daar mijn Vriend; met zoodanige oefeningen, overdenkingen en beschouwingen houd ik mij bij elke gepaste gelegenheid bezig, en daarin vind ik gedurig rijkelijk vloeijende bronnen van rijken troost en rein genoegen, en van eene gelatenheid en sterkte, die mij mijne wederwaardigheden, meesttijds met eene bedaarde kloekmoedigheid helpt dragen, en mij wel eens blijdschap en inwendige hartelijke vreugde ook in mijn bitterst lot gevoelen doet.

De

De avond van dien dag, den 29ſten namelijk, leverde wederom bijkans eene diergelijke vertooning op als de voorgaande en liep tot ons geluk ook zoo wederom op dezelfde gemakkelijke en gerustſtellende wijze af.

Er kwam weder een ſchip op ons af, alles werd wederom tot verdedlging gereed gemaakt, tot zelfs lantaarnen en vuur bij de kanonnen, doch al deze moeite bleek weldra geheel vergeefs te zijn, daar wij enkel eene Amerikaanſche kotter praaiden. Ik was ook nog al tamelijk gerust onder al dien toeſtel van het ſchip in ſtaat van verdediging te ſtellen, en dacht tot mijne gerustſtelling, dat daar zulk een tooneel den vorigen avond, zoo gemakkelijk was afgeloopen, wij nu toch even veel kans op eenen goeden uitſlag hadden.

Wij hebben nu den 30ſten. Er vertoonen zich geene ſchepen: eene ſtevige oostenwind die ons dus vlak tegen is, belet ons volſtrekt eenige vorderingen te maken. Doch geduld; ——— wat ons verder in het toekomstige zal bejegenen, zal ik u bij welzijn in eenen volgenden mededeelen.

VIER-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Cawſend bay den 8 October 1805.

In de eerſte dagen van deze maand hield zich de wind onveranderlijk in denzelfden hoek, zoo dat wij, althans niet in den regten ſtreek eenigzins vorderen konden. Op den 1ſten woei het eene halve ſtorm, waardoor wij wederom veel afdreven, vooral naar de Ierſche kusten zoo wij meenden, of eigenlijk gezegd, wij wisten zelfs niet regt waar heen, dewijl wij niet met zekerheid konden zeggen waar wij waren; het was maar geheel mis met het beſtek, zoo als ook duidelijk bleek bij de uitkomst.

Op den 2den was en bleef de wind dezelfde doch niet zoo hevig: ook begon de lucht een weinig te betrekken. Gedurig ga ik op het dek, om de lucht waar te nemen, of ik niet eenige verandering kan ontdekken, of ik niet een enkel wolkje eene andere rigting zie nemen, waar uit ik dus tot eene ſpoedige verandering van wind zou kunnen beſluiten. En inderdaad ontdekte ik tot mijne groote blijdſchap eenige verandering in de lucht: na mij bijkans op lucht en wolken blind te hebben gekeken, zag ik werkelijk eenige wolkjes uit het zuiden drijven, mijne vreugde was hier over, hoewel eene kleinigheid, onbeſchrijfelijk: voor ons toch was het

het geene kleinigheid, daar de wind, zich naar dien hoek begevende, ons gemakkelijk in het kanaal zou kunnen brengen. Doch de zoo hartelijk gewenschte verandering kwam niet zoo ſpoedig; het bleef den derden en vierden nog al gelijk. —— Tegen den avond van den 4den wierd er door eenen matroos uit de mast, *land* geroepen: dit nu konde naar den koers dien wij genomen hadden onmogelijk het vaste land van *Engeland*, noch minder *Frankrijk*, het moesten dus of de *Scilly* eilanden, of de kusten van *Ierland*, of een eiland in het zoogenaamde verkeerde kanaal zijn. De *Sorlings* of *Scilly* eilanden konden het ook niet wel zijn, de diepte van het water en de aard der grond bewezen het tegendeel: naar deze teekenen te oordeelen moesten wij de *Scillys* reeds gepaſſeerd zijn: men beſloot dus, dat het land het welk gezien was, en waar van de donkerheid ons nu belette iets meer te ontdekken, waarſchijnlijk het eiland *Lundy* zou geweest zijn: en dat zoo zijnde; bleek het tevens, dat wij ons maar al te ver in het verkeerd kanaal bevonden, en het hoog tijd was te wenden, en eenen anderen koers te nemen: dit laatſte gebeurde ook oogenblikkelijk, krijgende daar door de wind wat ruimer, zoo dat wij met voordeel zeilen konden bijzetten: onze toeſtand bleef echter voor dien nacht zorgelijk, zoo dat wij ons niet ter rust begeven durfden, gemerkt de menigte klippen en banken, die dit vaarwater zoo onveilig en gevaarlijk maken, en waarlijk is het te verwonderen, dat wij zoo in on-

ze onwetendheid zonder eenig overleg in het werk te ſtellen, zoo verre zonder ongeluk in dit water waren opgezeild, wij hadden dus ons behoud aan onze wijsheid en verſtand niet te danken: hier kwam bij het geen het gevaarlijke van onzen toeſtand zeer vermeerderde, dat wij ons zwaarſte peillood verloren hadden, zoo dat wij ons met een ligter, dat niet eens tot aan den grond konde zinken, behelpen moesten. —— *Het is mij over het geheel* onbegrijpelijk hoe de voornaamſte belanghebbende ons ſchip met zulk eene ſobere uitrusting van het volſtrekt noodige zulk eene verre reis hebben kunnen laten ondernemen.

Om van de mondbehoeften niet wederom te ſpreken, ook niet van de meubelen, die wij dagelijks in de *kajuit noodig hadden*, *zoo* was er bij voorbeeld voor de watervaten ſlechts eene pomp, één roeper of ſpreektrompet, —— geen hout om een gebrek te herſtellen, zelfs zoo veel niet, dat ik eene benoodigde plank in mijne hut konde krijgen, geene ſpijkers, althans niet op de terugreis, zoo ik niet van de mijne, die ik tot eigen gebruik naar de *Kaap*, had medegenomen, aan den timmerman gegeven hadde, geen olij voor de *lampen*, *zoo dat* wij ons met gelmolten vet behelpen moesten, —— geen katoen, en had ik zulks niet gehad, hadden wij lompen moeten gebruiken; de kaarſen waren door ſlechte bezorging kort en klein gebroken, en in dien ſtaat onbruikbaar, doch tot geluk had ik katoen en glazenvormen, *zoo* dat wij dus, met

het

het vet te ſmelten, gemakkelijk dat onheil herſtellen konden.

De noodzakelijkſte dingen echter ontbraken maar al te zeer, en het geen voor zulk eene lange reis ten minſten driedubbeld aan boord had moeten zijn, wierd ſlechts enkel en dan nog in de gemeenſte ſoort gevonden.

Na middernacht paſeerden wij de twee beruchte en voor zoo velen doodelijke rotſen *de Wolf* en *de Zeven Bergen* en kregen niet lang daar na het vuur van een der *Sorlings* eilanden in het oog, het was het eiland *Sint Mary*, waar op ten dienst der reizigers langs deze kusten, een vuurbaak onderhouden word, en wel een, die altijd rond draait, en, door dan eenen donkeren en dan eenen lichten kant te vertoonen, zeer kenbaar is.

Dit was voor ons eene aangename gerustſtelling, waarom ik mij toen op mijne kooi begaf, om het overige van den nacht zonder zorgen doortebrengen, in de hope, dat de volgende morgen ſtof tot nieuwe blijdſchap geven zoude.

En in die hope vond ik mij ook niet te leur geſteld. Op den volgenden morgen zijnde den 5den zagen wij de kusten van het graafſchap *Cornwallis*, en zeilden verder dien ganſchen dag in het gezigt van land. —— O welk een aangenaam, welk een onbeſchrijfelijk verrukkend gezigt was dit; welk een gezigt voor ons, die nu in twee maanden ſedert het dorre rotſige *Ascenſion* geen land gezien, en in dien tusſchentijd, zoo veel ondervonden, zoo

vele *gevaren uitgeſtaan* hadden; voor ons, *die zoo* lang *de noodige* ververſching hadden moeten ontberen, *en die* ſedert meer dan 24 uren geene enkele druppel water over onze lippen gehad hadden, dewijl wij geen druppel op ons geheele ſchip rijk waren. —— Het treffende van zulk een landgezigt konde dus in onze omſtandigheid gevoeld, maar onmogelijk beſchreven worden. —— Nu zag ik dagt mij een eind aan *ons lijden*, een eind aan *ons noodlottig en zoo* vervelend omzwerven, mijn hart was getroffen over deze groote weldaad, die ons nu in onze ellende wederom bewezen was, en eene traan die aan mijn oog ontviel, was het offer mijner erkentenis, daar voor aan den Beſtuurder mijner lotgevallen toegebragt.

Het was een ſchoone dag, de wind was een weinig naar het Zuidoosten geloopen, *en veel gunſtiger* voor ons geworden. —— Dubbel en meer dan dubbel aangenaam was deze dag, alles vereenigde zich om mijn zoo dikwijls beangstigd hart tot de hoogſte hoogte van blijdſchap op te voeren: de zekerheid van onzen koers, —— de nabijheid van het zoo lang gewenschte land, — de mogelijkheid van onze nooden te vervullen, *de meerdere* veiligheid en onwaarſchijnlijkheid, van hier door vijanden aangevallen of nagejaagd te zullen worden, het vooruitzigt van nu eerlang in eene veilige haven het anker te zullen werpen, o mijn Vriend! dit alles zamengenomen maakte op mij den genoegelijkſten indruk, en dan het ſchoon gezigt op de ber-

gen

gen van *Cornwallis*, die zich langzaam van de zee tot eene aanmerkelijke hoogte verhieven; het fraaije groen, waarmede zij overal bekleed waren, en waarop, het oog zoo lang gewoon op ſchuimende golven of eenen glinſterenden waterplas te ſtaren, eene aangename rustplaats vond, de oude Gottiſche kasteelen op de hoogſte bergtoppen, grazende kudden, en eene bevallige verſcheidenheid van land en lusthuizen op geſchikte afſtanden gelegen, terwijl een paar kerktorens, en de opklimmende rook uit eenige boven eenen heuvel uitſtekende ſchoorſteenen, aan het huiſelijk en gezellig leven herinnerden, maakten deze vertooning tot de ſchoonſte ſchilderij, welke ooit mijne oogen aanſchouwd hadden.

O hoe gaarne zou ik hier aan land gegaan zijn; hoe gelukkig mij gerekend hebben, indien ik maar op een dier bergtoppen geſtaan had, zoo ſterk begon het verlangen naar het vaste land op dit gezigt in mij te werken: al was het ook maar op een van de *Sorlings* eilanden geweest, ik zou mij met vermaak aldaar aan land hebben laten zetten. Ik had eenige hoop, dat wij, of een van die eilanden, die wij ook nog in het gezigt hadden, of een geſchikt plekje van de kusten van *Cornwallis* zouden aandoen, om ons van eenig water te voorzien: in zulk een geval zou ik zeker mede naar den wal zijn gegaan, en dan was reeds het onveranderlijk beſluit bij mij genomen om niet weder aan boord te komen, zulk een tegenzin begon ik nu in ſchip en zee te krijgen, al

had ik *dan ook* eene moeijelijke reis door *Engeland* moeten ondernemen; dan, daar wij den wal nergens aandeden, konde ook aan mijnen wensch niet voldaan, en mijn voornemen niet uitgevoerd worden, misschien was dit ook het beste voor mij, ik nam dus geduld en bleef zoo veel mogelijk te vreden in mijn lot, en reisde dezen gehelen dag verder met genoegen; het geen mij het meest tegenstond en mishaagde, was *dit, dat zoo de wind* niet gunstiger liep, wij nog eene zeer onaangename reis door het kanaal konden hebben, want de bedoeling van onzen prijsmeester was de *Theems* binnen te loopen. Dat ik, na zoo veel lijden en wederwaardigheden, in deze stormachtige maand, met duistere maan tegen zulk eene reis opzag, wil ik gaarne erkennen, *en deze was alleen* de reden, die zoo sterk naar gelegenheid deed wenschen, om *den bodem* te kunnen verlaten.

Tegen den avond wierden wij wederom verontrust door een paar schepen, die, zoo als wij ons verbeeldden, het op ons aanhielden; de donkerheid belette ons te ontdekken welke of van wat vlag zij waren, en of het wel eens wezenlijk op ons gemunt was: voorzigtigheids halven *vermeerderden* wij onze zeilen en zettenden het regelregt op de kusten van *Cornwallis*, en ontweken dus een schijnbaar of wezenlijk gevaar dat ons scheen te dreigen.

Tegen den nacht, hernamen wij weder onzen regten koers, en zeilden zonder eenige ontmoeting.

De

De zesde was een zeer schoone zomersche dag: wij zagen geen land meer, dit was in den eersten opslag zeer onaangenaam, doch er waren goede redenen voor, wij hadden gedurende den nacht zuid zuidwest aangelegd, om met den tegenwoordigen wind het kanaal zoo te gemakkelijker te kunnen inzeilen; —— het konde dus niet anders, of wij moesten over dien boeg het land uit het gezigt verliezen.

Dien morgen deed er zich eene heerlijke vertooning aan ons oog op, het was eene uit het kanaal zeilende Westindische vloot van meer dan honderd koopvaardij schepen, geleid door twee oorlogsfregatten, prachtiger, grootscher en schilderachtiger gezigt had ik op het water nooit aanschouwd; het langzaam en statig zeilen der in vele groepen verdeelde schepen was zoo verrukkelijk voor het oog, als derzelver aanzienlijk getal groote denkbeelden van *Engelands* welvaart en bloeijende koophandel aan den geest opleverden. Eene opkomende gedachte aan het geen mijn dierbaar vaderland voormaals geweest was, en nu is, deed mij bij deze beschouwing bedroefde zuchten lozen.

Daar wij vooral gebrek aan water hadden deden wij gedurig seinen, doch deze bleven eenigen tijd onopgemerkt, tot dat eindelijk eene brik bij ons kwam, dezen gaven wij onzen nood te kennen, waarop hij ons een geschenk van ruim een paar emmers waters dede. Zoo weinig! zult gij misschien denken mijn Vriend! Ja, maar op zee van eene on-

onberekenbare waarde, —— wij konden ook niet meer vergen, daar wij binnen kort eene plaats om gendegzamen voorraad konden aandoen, terwijl zij, die het ons mededeelden, zich van het land verwijderden. Wij waren daarom met deze gifte dubbel te vreden, en verkwikten ons aangenaam met dezelve.

Tegen den avond van dien dag kregen wij wederom land in het gezigt, het was *Landsend*, doch de wind zoo krap zijnde, dat wij den hoek niet te boven konden zeilen, waren wij genoodzaakt het wederom over den anderen boeg te wenden, en daarmede verliep ook de zevende, op welken dag wij zoo gelukkig waren kaap *Lezard* in het gezigt te krijgen, en ons zoo hoog bevonden, dat wij dezelve om konden zeilen, zoo dat wij ons nog dien zelfden avond tot onze groote blijdschap in het kanaal bevonden.

Zonder te weten of wij nu eene haven zouden binnen loopen, en welke die zoude zijn, was ik toch vervrolijkt en gerust door het denkbeeld van derzelver nabijheid, en van de mogelijkheid om onze nooden te vervullen, en daar op lag ik mij vermoeid van zorg en kommer gerust op mijne kooi ter neder, en had eenen goeden nacht. Tegen den morgen wekte mij de kajuitwachter, en verraschte mij met de aangenaamste boodschap die mij ooit gebragt konde worden, mij vertellende dat wij reeds bezig waren met *Cawsend Bay* in te zeilen, en zoo het anker werpen zouden.

U dit ontwaken, u mijne vreugde en een overſtelpend gevoel van dankbaarheid voor deze gelukkige uitkomst, te beſchrijven, is mij onmogelijk, ik zou er geene gepaste woorden voor kunnen vinden. Ik was van vreugd bijkans geheel buiten mij zelven; eene traan in mijn oog, en een zucht uit mijnen kloppenden boezem was de eenigſte, maar eene vurige en hartelijke dankofferande dien ik mijnen Goddelijken weldoener en verloſſer uit mijne ellende konde toebrengen. ——

Ik ſtond op en vloog naar boven op het dek, — welk eene mengeling van aandoening kwam in mijne ziel op, op het zien van eene menigte verſchillende nieuwe voorwerpen die zich eensklaps aan mijn gezigt vertoonden. Eene keten hooge bergen, vormende eenen halven cirkel, die eene prachtige baai in zich ſloot, op welke eene groote menigte ſchepen geankerd lagen, zag ik voor mij. —— In het verſchiet vertoonde zich een lief, bevallig dorp aangenaam aan den voet eens bergs gelegen vlak voor het midden van de baai. Op den top eens bergs, naar mijne giſſing meer dan duizend voeten boven de oppervlakte des gronds verheven, eenen eenzamen kerktoren op wiens plat dak eene telegraaph geplaatst was, —— kudden ſchapen op de groene bergen weidende en hier en daar een ſchilderachtig groepje boomen: Doch het geen mij onder alle deze voorwerpen het meest bevreemdde, was het gezigt van eene menigte ſloepen vol van welgekleedde dames in fraaije roode, blaauwe, zwarte of andere

ge-

gekleurde *zijden* mantels en pelzen ingehuld, het welk waarlijk eene prachtige vertooning maakte: ik gaf *aan* iemand naast mij ſtaande mijne verwondering te kennen, zoo in den vroegen morgen zoo vele dames het vermaak te zien nemen van een zeeluchtje te ſcheppen, doch mijne verwondering hield op, toen men mij onderrigte, dat deze fraaije dames geene andere dan meisjes van plaizier waren, die den nacht aan boord van ſommige ſchepen *en wel* voornamelijk van de hier liggende oorlogſchepen hadden doorgebragt, en zich nu naar den wal lieten brengen, om tegen den volgenden nacht weder te rug te komen en het zelfde werk te hervatten: doch, hield mijne verwondering over dit verſchijnſel in den vroegen morgen, op, ik ſtond evenwel *niet minder verbaasd over het groot* aantal van die ſoort van vrouwlieden, daar ik *ten minſten op* eenmaal meer dan tweeduizend gezien had; en dit was nu nog maar in deze eene baai, welk een aantal moeten zich dan niet vertoonen in alle de baaijen met elkanderen, die meer in de nabijheid van *Plymouth* liggen. —— Ik ſtond verbaasd en ergerde mij over de verregaande laagheid en beestachtigheid, waar toe zich de menſchelijke natuur *vernederen kan.*

Na eenige nadere verklaring en opheldering vond ik dit ondertuſſchen eene wijze inrigting. Het is namelijk in *Engeland* gebruikelijk, zoo als men mij onderrigte, in eene der vijf voorname havens aan het ſcheepsvolk hun maand en prijsgeld uittetellen; nu weet men, dat de matroos zelden ſpaarzaam

zaam is, maar integendeel doorgaans zoo dra mogelijk zijn gewonnen geld aan de man zoekt te brengen, en daar voor na eene langdurige van alle zinnelijke vermaken verſtoken reis, zijn hart eens ter degen optehalen: dewijl er nu geene zoogenaamde publieke ſpeelhuizen in dien zin als bij ons, in *Engeland* zijn, en het volk der oorlogſchepen zich 's nachts niet aan den wal mag ophouden, zoo hebben zij daar voor vrijheid een meisje bij zich aan boord te nemen, namelijk, na dat het werk van den dag verrigt is, die ook wederom voor de gewone bezigheden van den morgen vertrekken moeten: dit is zelfs een regt dat aan de matrozen door eene wet is toegekend, —— zoo dat zelfs geen officier, kapitein of admiraal in ſtaat is zijn volk dit genoegen te onthouden. —— Het gevolg hier van nu is, dat er bij nacht geene de minſte wanorde of ongeregeldheid in de ſteden gehoord of vernomen word, niemand word door het zinneloos getier van eene dronkene of uitgelaten menigte, langs de ſtraten zwierende, in zijne rust geſtoord, —— de matroos, die zijn geld wil ſparen kan het doen, en die het toch kwijt wil wezen vindt daar toe nu meer dan genoegzame gelegenheid: — de meisjes brengen, behalven hare perſonen, vele dingen uit de ſtad mede, die zij weten dat het ſcheepsvolk hebben wil, als drank, tabak enz. — dat zij zich rijkelijk alles laten betalen, ſpreekt van zelve, nu, de matroos is dan rijk en ziet ook op geene kleinigheid, het moet er dan toch

maar

maar door, *en op zee* heeft men toch geen geld van noode. De meisjes profitéren dus het meest van den gemaakten buit, brengen dien in de ſtad, betalen hare ſchulden, of verkwisten het doorgaans ook wederom zoo haast als zij het gewonnen hebben. Het aan den matroos uitgetelde geld komt dus onder de menſchen, blijft in het land, en Janmaat vertrekt doorgaans wederom zoo uitgeſchud en kaal, *als hij gekomen is.*

Onder die ſloepen bevonden zich ook eenige met levensmiddelen en waren van allerhande ſoort, er kwam eene bij ons, van welke ik boter, brood melk en water kocht, met oogmerk om eens een heerlijk ontbijt te hebben, want ſedert den zesden, *nadat* wij dat weinigje water van den brik gekregen *en genurtigd hadden*, hadden wij geen drinken geproefd. ——— Wij dronken *dus een lekker* kopje thee, doch in het versch brood en in de melk vond ik weinig ſmaak, althans voldeed het niet aan het geen ik mij daar van voorgeſteld had.

Na dit ontbijt pakte ik eenige goederen bij elkaar die ik aan den wal oordeelde noodig te hebben, werwaarts ik zoo dra mogelijk voornemens was mij te begeven: doch dit was *niet mogelijk voor* en aleer onze prijsmeester, die zich naar boord van het hier liggend admiraalſchip begeven had, van daar te rug gekomen was, dewijl niemand wie hij ook zij, zonder daartoe vrijheid van den admiraal te hebben aan den wal mag gaan.

Hoe verdrietig mij dat wachten viel, hoe reikhalzend

zend ik verlangde om mijne nieuwsgierigheid te voldoen, en die voorwerpen die ik nu op een afſtand zag, van nader bij te beſchouwen, is onbeſchrijfelijk. Intuſſchen verliep een groot gedeelte van den dag hier mede. In den achtermiddag kwam de Pruisſiſche Conſúl bij ons aan boord. Deze van onze zaak onderrigt zijnde, beval aan den Luitenant, die, gedurende de afwezigheid van den prijsmeester bij ons aan boord was gebleven, om zich niet te verſtouten met het ſchip hier wederom van daan te vertrekken (hoe ver zich zijne magt in dezen uitſtrekte is mij onbekend) en zich niet nutteloos aan nieuwe gevaren van zee en vijand bloot te ſtellen, dewijl de zaak in questie, wat ſchip en lading betrof hier zoo goed konde afgedaan en uitgewezen worden als in eenige andere haven. Daar ik nu onze prijsmeester wel eens van *Portsmouth* had hooren ſpreken, welke haven hij, nu het beſtuur toch aan hem ſtond, gaarne zou willen binnenloopen, ſtelde mij deze uitſpraak van den Conſul in dat opzigt eenigzins gerust,

De Conſul vertrok weder. —— onze prijsmeester was nog niet te rug van het admiraalſchip, en het liep reeds tegen den avond. —— Nooit heb ik, geloof ik, verdrietiger en laſtiger dag in mijn leven gehad; — — zoo nabij land te zijn; zoo reikhalzend naar hetzelve te verlangen, en dan in de volſtrekte onmogelijkheid te zijn om zijne redelijke wenſchen te voldoen, dat was niet om uit te houden. Het veroorzaakt den onaangenaamſten toeſtand des gemoeds;

het zien van het land, van landelijke voorwerpen, en dezelve zoo nabij te zijn, maken dan ſlechts dubbel ongelukkig. Ik ſtelde mij echter zoo veel mogelijk te vreden met het vooruitzigt van eenen volgenden dag, beteugelde de begeerte, die niet voldaan konde worden, en troostede mij zelven met die gedachte, dat, hoewel ik nu dan op dezen dag mijn zin niet konde voldoen, dat het dan met dat al toch beter was in eene veilige baai te liggen dan in dit ongunstig jaargetij op de onſtuimige baren omtezwerven.

Het is reeds laat in den avond, ik ga dus ter rust, ik kan van avond toch niets meer gewaar worden, want, als onze Heer prijsmeester te rug komt, zal hij waarſchijnlijk een rijkelijk glaasje portwijn op de behouden binnenkomst van zijnen prijs gedronken, en dus meer lust tot ſlapen dan tot praten hebben. — Ik ga dus op mijne kooi, in de ſtille hoop dat dit de laatſte maal zal zijn, dat ik morgen aan den wal zal kunnen gaan en u uit *Plymouth*, dat van onze tegenwoordige legplaats pas een kwartier uurs af ligt, van mijne volgende wederwaardigheden en lotgevallen berigt kan geven, — O, wanneer ik daar ben, zal ik in de mogelijkheid zijn mijne brieven geregeld naar het vaderland te kunnen zenden, in de mogelijkheid dat aan het brandend verlangen van mijn hart naar brieven van de mijnen zal kunnen worden voldaan.

VIJF-

VIJF-EN-TWINTIGSTE BRIEF.

Plymouth den 10 October 1805.

Schreef ik in mijnen vorigen, dat ik mij met het blijde en aangenaam vooruitzigt van den volgenden dag aan den wal te zullen gaan, ter rust begaf, hoe vreesselijk en ontzettend mijn opwaken was, kan ik u onmogelijk beschrijven. Door eene buitengewone beweging en drukte op het schip wierd ik na eene zoete rust wakker; ik vroeg mijnen goeden GUSTAAF den kajuitwachter wat van dat rumoer de oorzaak was, en deze bragt mij het ontzettend berigt, dat men bezig was het anker te ligten, en dat wij zoo dadelijk van hier vertrekken zouden: ijselijk was mij deze boodschap, als lood zonk dezelve mij op het hart, nooit gevoelde ik zoo het pijnlijke van eene teleurstelling in eene aangename verwachting als in deze oogenblikken, ik kon mijne tranen naauwelijks weerhouden: — Bedrukt en op het hoogst weemoedig stond ik op, ging naar boven, en vond helaas maar al te zeer bevestigd, dat de jongen waarheid had gesproken.

O mijn Vriend! men moet zoo lang in zulke kommervolle omstandigheden omgezworven hebben, en aan zoo vele gevaren blootgesteld geweest zijn, en dan een veilig, vriendelijk, herbergzaam hoekje land hebben gezien, enkel om wederom op nieuw,

zonder eenige verkwikking en verademing van zoo vele uitgeſtane vermoeijenisſen, zich aan nieuwe gevaren te moeten bloot ſtellen, om het akelige het hartverſcheurende van zulk eene teleurſtelling, als ons hier trof, te kunnen gevoelen. —— —— De Kapitein en mijne andere ſcheepsgenooten waren hier over niet minder ontzet, doch wat zouden wij doen; onze redenen vonden geen gehoor, en wij moesten ons dus gewillig of niet aan ons noodlot onderwerpen zoo goed wij konden.

Ik ontdekte nu dan, dat het oogmerk van onze officiers was naar *Portsmouth* te zeilen, daar ons anker te werpen en de zaak van ſchip en lading te onderzoeken. —— Hier voor hadden zij hunne bijzondere redenen. *Portsmouth* was de plaats waar van daar zij met het oorlogſchip op eenen kruistogt waren uitgezeild; nu dus die zelfde haven wederom met eenen prijs binnen te loopen, dit was te veel eer, dan dat zij zich daar over niet bekommeren, of zich daarom niet aan eenige gevaren zouden blootſtellen: hier kwam nog bij, dat zij op die plaats eenige honderd ponden prijsgeld van te voren gemaakten buit, en tevens hun maandgeld ontvangen konden, zoo dat zij zich daar terſtond in hunne heerlijkheid konden vertoonen, en zich ongehinderd aan de bedoelde vermaken overgeven. In *Portsmouth* waren zij bekend, dit zou hun dus het leven aldaar zeer veraangenamen, en, daar zij met veroverden buit binnen kwamen, zou dit hun misſchien dubbele eer en roem in de oogen hunner vrien-

vrienden waardig maken. —— In *Plymouth* integendeel waren zij niet zoo bekend, zoo dat zij daar zeker meer onopgemerkt zouden blijven. —— Deze waren enkel de redenen, die ik weet, dat hen besluiten deden, *Plymouth* te verlaten, en het op *Portsmouth* aan te zetten.

Evenwel, waren deze redenen van veel meer gewigt en aanbelang geweest, elk verstandige zou zulk eene onderneming in onze tegenwoordige omstandigheden afgekeurd hebben. —— Het is wel waar, de bedoelde plaats lag zoo ver niet van onze legplaats, die wij verlieten, om daarom juist zoo tegen die reis op te zien, neen, dat was slechts om een tachtig mijlen zoo ik meen te doen, en zoo iets kan onmogelijk veel in aanmerking komen bij hen, die duizende mijlen afgelegd hebben: maar alle de omstandigheden, waarin wij ons bevonden, waren van dien aard, dat ons vertrek van *Plymouth* de dolste, de roekeloosste en onberadenste onderneming was, die ooit uitgevoerd konde worden.

Het was een volstrekte tegenwind, een halve storm met motregen, de slechtste en guurste herfstdag dien men zich kan voorstellen, —— het was eene stellige onmogelijkheid, om, de wind zoo blijvende, *Portsmouth* in eenige dagen of weken binnen te loopen: en verbeeld u, zonder eene enkele druppel water aan boord te hebben, daar wij reeds sedert den morgen van het geen ik gekocht had, niets geproefd hadden; welk eene dolle, welk eene onvoorzigtige onderneming! De ankers geligt zijnde gin-

gen wij *dan* onder zeil en laveerden met veel moeite uit de baai: ——— wind en regen wierden beiden heviger, en zoo zeer was ons de eerſte tegen, dat wij na verloop van een uur of vier nog geene twee mijlen van land af waren.

O hoe bedrukt zag ik gedurig naar die bergen, naar die boomen, welke ik zoo gaarne eens bezocht en onder welke ik al in mijne verbeelding gewandeld hadde, naar dat vreedzaam ſtille dorp, in het welk ik zoo gaarne onder een veilig dak zou gezeten; en bij eene matige ververſching de uitgeſtane rampen zou vergeten hebben, en waar mede ik mij reeds in mijne gedachten geſtreeld had. Zullen dan mijne ellenden, dacht ik, geen eind hebben, en zeide *een treurig en beangſtigend vaarwel* aan alle deze nieuwe en bevallige *voorwerpen die ik* onbezocht en ongenoten verlaten moesten.

De reeds hevige wind begon nu in eenen ſtorm te veranderen; de zee ſtond hol; de ſchuimende golven ſloegen over het tegen den wind worſtelend vaartuig henen.

Ik ſtond achter op het dek, bevende van koude en bijkans doornat: een koopvaardijſchip, even als wij met de winden worſtelende, keerde te rug, en gaf ons dus een goed voorbeeld, ons in het voorbijzeilen toeroepende dat het geen menſchen weêr was om het in zee te houden, en dat hij het best oordeelde de haven wederom optezoeken, doch noch dat voorbeeld noch die raad vonden ingang bij onze beſtuurderen, en wij bleven hardnekkig onzen koers

koers vervolgen: ik kende ook te wel hunne onverzettelijke ſtijfhoofdigheid en dolle zeemanſchap, dan dat ik verwachten zoude, dat zij van plan en voornemen zoo ſchielijk veranderen zouden.

Wij hadden verſcheidene visſchers pinken in het oog zich allen haastende om het ruwe woeste weer te ontvlugten en t'huis te komen: ik wenkte nu en dan met mijnen zakdoek, hun een ſein gevende om bij ons te komen, in welk geval het mijn vast voornemen was, in hun vaartuig overteſpringen en, zoo als ik hier ſtond mij aan land te laten zetten, doch hevige rukwinden en hooge zeeën beletteden hun het naderen en mij het uitvoeren van mijn voornemen.

Ik ging dan naar beneden, en wierp mij zoo wanhopend en mismoedig ik was, op mijne kooi neder. Nimmer had ik daar nog in zulk een akelige en treurige gemoedsgeſteldheid gelegen. —— Stormen loeiden en gierden rondom mij, maar niet minder was het in mijn binnenſte onrustig; donker en aangrimmend was het gelaat der natuur, even zoo was ook mijne ziel door de akeligſte donkerheid, door eenen zwarten nacht van duisternis betrokken: de ijsſelijkſte beelden zweefden voor mijn zoo ontſtelden geest en ik was voor geene troostgedachten, voor geene troostgevoelens vatbaar: ik ſchilderde mij de toekomst met de akeligſte kleuren na zoo veel lijden ſtelde ik mij nu nog het ergst voor: ik zag ons door den ſtorm als teruggejaagd

buiten het *kanaal* waar zich honger dorst en andere *ellende* in de ontzettendſte gedaanten aan mij *vertoonden*. Zoo gefolterd door de pijnlijkſte denkbeelden, had ik echter ſterkte van geest genoeg, om mijn van angſtige onrust kloppend hart tot mijnen Vader in den hemel te verheffen, die zoo dikwijls geheel onverwachte hulp en uitredding geſchonken had, en Hem vuriglijk te ſmeken, Hem, *die zulks doen konde, wanneer het met zijne* wijsheid overeenkwam, om de harten onzer beſtuurderen tot een bedaard overleg en verſtandige voorzigtigheid te neigen. Hoe duister ook het vooruitzigt was vond ik echter eenige troost en bemoediging in de gedachte, dat Hij, die de harten neigt *als* waterbeken, en zelfs de ſchepper der harten is, *dat zeker konde doen, en in de* belofte van verhooring op een ootmoedig gebed, dat in *angſten* en benaauwdheden, dat uit de diepte der bekommernisſen tot Hem word opgezonden. —— Met deze vertroostende gedachten viel ik in eene zachte ſluimering, die misſchien wel twee uren duurde, toen ik door een kanonſchoot wierd wakker gemaakt. Ik wist niet waar voor dit te houden, of het een noodſchoot was, dan of wij nu *werkelijk* met de Franſchen handgemeen waren, doch deze zouden zich zoo digt niet onder den Engelſchen wal begeven: zoo dacht ik nog half bedwelmd door den waarlijk zoeten ſlaap, dien ik genoten had, toen de kajuitwachter met drift naar mijne hut kwam

loo-

loopen, om mij te wekken en mij de blijde boodſchap te brengen; dat wij te rug zouden keeren, en reeds om eenen loots geſchoten hadden.

Het bleek nu dus, dat wij volſtrekt den hoek niet te boven konden komen, en met al ons arbeiden en laveren ſlechts de rotſen nader kwamen en het gevaarlijke van onzen toeſtand elk oogenblik vermeerderde; zoo zelfs, dat onze beſtuurders, hoe bekend anders ook in deze wateren, het niet wagen durfden zonder loots te rug te keeren.

Het duurde niet lang of er was een loots bij ons: O hoe welkom was mij het gezigt van dezen man; als eenen engel beſchouwde ik hem, die ons uit het dal des doods in de vallei des levens zou overbrengen: welk eene zeldzame afwisſeling van treurige en blijde gewaarwordingen, dacht ik, ondervind mijn hart gedurig! Welk eene overgang was dit nu wederom van het geklag der akeligſte droefheid tot het juichend vreugdegevoel der zuiverſte der hartelijkſte blijdſchap: tranen van dankbaarheid en vreugde vloeiden uit mijne oogen, van dankbaarheid, voor deze zoo wonderbare als weldadige verlosſing.

Tegen den avond hadden wij het geluk veilig binnen te komen en het anker in *Plymouth ſound* te werpen. —— Zoo gelukkig eindigde dan deze akeligſte mijner dagen. —— —— O, hoe genoeglijk was mij deze avond: —— Even als de vermoeide reiziger, op zijn eenzaam pad, tegen den donkeren nacht, van een hevig onweêr overvallen,

nergens eene veilige schuilplaats vindt, en, terwijl het akelig vooruitzigt hem met vrees en angst vervuld, overal angstig rondziet, of hij niet ergens zulk een plekje gewaar word, en dan het flikkerend licht eener hut ontdekt, in welke hij zijne vermoeide natte en van koude en angst verstijfde leden kan uitrusten; zoo gelukkig zich zulk een reiziger dan gevoelt bij een knappend vuur onder een herbergzaam veilig dak, zoo, en nog gelukkiger gevoelde ik mij in eene veilige haven liggende. De bulderende stormwind, de kletterende regen en het vreesselijk geraas eener onstuimige ontroerde zee was mij thans een aangenaam muzijk; ik genoot een onbeschrijfelijk genoegen, dat alleen afgebroken wierd door het denkbeeld, dat misschien velen mijner natuurgenooten, op dit zelfde oogenblik, met zee en storm kampende, niet anders dan eenen zekeren dood voor oogen hadden, en een prooi van dit ruwe woeste weêr zouden worden.

Den geheelen dag niets genoten hebbende, verkwikten wij ons heerlijk met een glaasje Kaapwijn en eene bete broods en de volgende nacht wierd door mij in eene aangename en verfrischende rust doorgebragt.

Den volgenden morgen heel vroeg liet zich onze prijsmeester weder naar het admiraalschip in *Cawsand bay* brengen, en onze kapitein en ik besloten aan den wal te gaan; zoo dra er zich maar gelegenheid toe opdeed, en een schip of boot ons naderde die ons derwaarts konde brengen. Met hier naar

te

te wachten verliepen ten minsten een paar hoogst ongeduldige uren, in welken tusschentijd ik mij bezig hield met eenige van mijne voor mij belangrijkste zaken zaam te pakken om die mede naar de stad te nemen, vast besloten hebbende, om, wanneer ik eenmaal zoo gelukkig was den vasten wal onder mijne voeten te hebben, niet weder aan boord te gaan, of geweld zou er mij hebben moeten heenbrengen.

Dit verrigt zijnde, en eenen kleinen bundel om mede te nemen in gereedheid hebbende, zette ik mij in mijne hut ter neder, om nog eens en zoo ik hoopte voor het laatst, mijne mij in dezelve bejegende lotgevallen te overwegen.

Ik bevind mij dan, in zoo verre ik niet voornemens was noch met ons, noch met eenig ander vaartuig, mij verder langs het kanaal in dezen tijd van het jaar, te begeven, aan het eind van mijne reize; eene reize, op welke ik, onder eenen zonderlingen zamenloop, van geduchte en gevaarlijke omstandigheden, zoo treffend door eenige ondervinding was overtuigd geworden, dat de mensch wel zijnen weg bedenkt, maar dat de uitkomst op verre na niet altijd beantwoord aan zijne verwachtingen of bedoelingen.

Ik zag nog eens rond in mijne nu bijna geheel ledige hut, die nu zoo vele maanden mijne verblijfplaats was geweest en in welke ik zoo vele onderscheidene lotgevallen had doorgestaan, waarin ik dikwijls tranen van kommer en van zorg geweend, maar

maar ook zoo dikwijls in ſtille overdenkingen en beſchouwingen de aangenaamſte opbeuring en bemoediging ondervonden hadde, waar ik gelegenheid had den Schepper van het heelal in zijne wonderbare grootheid en aanbiddelijke majesteit, optemerken: in welke ik wel aan vele buitengewone treffende gevaren ten doel ſtond, maar ook even zoo vele bewijzen van Gods altijd uitreddende, altijd onderſteunende, altijd voor mij zorgende goedheid ondervonden had, waar ik honger en gebrek geleden, maar mij ook wederom met eene ſchrale bete koninklijk verkwikt hadde, waarin ik, omringd door menigvuldige gevaren de onberekenbare waarde van een veilig dak en eene geruste woning had leeren kennen, waarin de waarde van den Godsdienst van een *gevoelig hart zoo* wel als de opbeurende en vertroostende kracht des geloofs *zoo* duidelijk aan mij in verſchillende gevallen gebleken was, die mij de beste leerſchool was geweest van de ſchoonſte deugden, van geduld, vertrouwen op en eene geheele kinderlijke kommerlooze onderwerping aan den wil van mijnen Vader, den Beſtuurder mijner lotgevallen. Vaar wel dan, zeide ik, lieve hut, zoo lang het ſtil verblijf van eenen *zwerveling* op aarde, vaarwel en bezorg aan hem, die na mij hier zijn verblijf zal houden, zonder mijne moeiten en rampen, alle die ſtille en edele genoegen, welke ik zoo dikwijls zoo rijkelijk en zoo zuiver in uwen engen omtrek geſmaakt en ondervonden heb. Vaarwel, ik ga u zoo verlaten, om in een vreemd land

mij-

mijne verdere reize te vervolgen; in een vreemd land, waarin ik niet weet wat mij zal overkomen waar ik geen eenen bekenden heb, waar mijn pad dus eenzaam zijn zal, maar waar ook die zelfde Goddelijke goedheid, die mijn leidsman en helper was op de groote wateren, mij ook niet zal begeven of verlaten.

Nu kwam er eene boot met groentens bij ons, wij vroegen of men ons met dezelve naar de ſtad wilde brengen, het welk met ja beantwoord wierd. De prijsmeester was niet aan boord, aan den luitenant gaven wij ons voornemen te kennen, die daarop antwoordde dat hij ons geene toeſtemming konde geven, —— doch hij hinderde ons ook niet. Ik pakte dus ſchielijk mijn boeltje bij malkaar en weg gingen wij.

Gij kunt wel denken, dat ik nu en dan wel eens omzag naar het ſchip dat ik verliet; ik gevoelde ongewone gewaarwordingen, het hart klopte mij van vreugde en ontſteltenis, het was even eens, als of ik de akeligſte gevangenis ontvloden was. De groene bergen, die ik rondom mij zag, en de ſtad in eene bekoorlijke vallei gelegen, lagchten mij aan, ſtorteden mij een aangenaam gevoel van mijne herkregen vrijheid in —— en voerden mij op tot de zaligſte blijdſchap.

Aan den wal gekomen zijnde, begaven wij ons terſtond naar het huis van den Conſul, dezelfde die bij ons aan boord geweest was, toen wij in de andere baai voor anker lagen, hij beklaagde ons over

het

het onheil *dat* ons was overgekomen, en verzekerde *ons* wel zorg te zullen dragen, dat zulks voor de tweedemaal niet wederom gebeurde. Hij gaf ons een lekker ontbijt, waarmede wij ons na zoo veel onrust en na zoo lang vasten aangenaam verkwikten.

Van hier begaven wij ons naar het huis van den anderen en wel den voornaamſten Conſul; beiden zijn het geboren Engelſchen. Ook dezen vonden wij een zeer geſchikt en vriendelijk man. Bij hem hielden wij een ſmakelijk middagmaal. —— Ik verhaalde hem nu, dat onze officiers ons op den eerſten dag van onze komst in de baai de vrijheid geweigerd hadden van aan land te gaan, zeggende dat zij zulk eene vrijheid niet konden of mogten geven; —— en of ik dus *nu ook* niet aan wal zou kunnen blijven, waarop hij mij verzekerde, dat onze prijsmeester in dat geval niets gezegd of gedaan had dan het geen zijn pligt van hem vorderde, — doch dat ik nu aan wal zijnde, en vele redenen hebbende, waarom ik daar liefst zou willen blijven, zulks konde doen, en dat hij op zich nam over die zaak met den Maire van de ſtad te ſpreken. Dit zeggen verblijdde mij niet weinig, mijn Vriend, ik konde nu met volkomene gerustheid in de ſtad blijven, mij overal vertoonen, had geene beſchuldigingen te vreezen, en konde mij in alle gevallen op den Pruisſiſchen Conſul beroepen.

Na het middagmaal genoten te hebben, na het welk thee en koffij te gelijk wierd opgezet, nam ik af-

affcheid van den vriendelijken Conſul, en ging naar een logement omzien, het welk ik op zijne aanbeveling vond in *Foxhols ſtreet*, alwaar ik dus proviſioneel mijn intrek nam, en van waar ik dezen geſchreven heb. Heden avond kwam ook onze prijsmeester, in dit zelfde logement, met oogmerk om alhier zijn nachtverblijf te houden, — hij was verwonderd mij ook al reeds hier te vinden, doch hem zeggende dat ik daar toe vrijheid van den Conſul had, was het wel. Nu vertelde hij mij verder, dat hij voornemens was met het ſchip hier te blijven, dat hij van den Admiraal vrijheid verzocht en bekomen had om aan den wal te kunnen gaan: dat ik in het bijzonder, als zijnde bloot paſſagier, mij als een volkomen vrij perſoon konde aanmerken, die gaan konde waar ik wilde, en doen en laten, zoo als ik zelfs verkiezen zoude, het zij ik aan boord, het zij ik aan wal wilde blijven.

Wel nu mijn Vriend! ik ben nu dus een geheel vrij mensch, uit mijnen kerker ontſlagen, aan geene zoo zigtbare gevaren onderworpen, kan mij verkwikken en uitrusten van mijne vermoeijenisſen. — o hoe gelukkig gevoel ik mij nu.

Aan het huis des Conſuls ontmoetede ik dezen morgen een Groninger kapitein, wiens ſchip was vrijgegeven; deze vertelde mij, dat hij voornemens was overmorgen, zoo de wind eenigzins gunſtig is, naar *Embden* te vertrekken; op mijne vraag, of hij ook een pakje mede zou kunnen nemen, gaf hij beleefd een toeſtemmend antwoord: ik zal dus

van

van die ſchoone gelegenheid gebruik maken: om deze en alle mijne brieven aftezenden, in hope dat zij u wel geworden, en dat ik ſpoedig aan mijn brandend verlangen naar eenige letteren van u en de mijnen, zal voldaan zien. Hoe lang ik hier zal blijven weet ik niet, doch wees verzekerd, dat ik ook hier zijnde, mijne brieven zal vervolgen, en u berigten het geen mij verder op mijnen levensweg in dit land mijner vreemdelingſchap zal ontmoeten. —— Geloof intusſchen ook, dat ik hier, en over al en altoos ben —— geheel de uwe.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

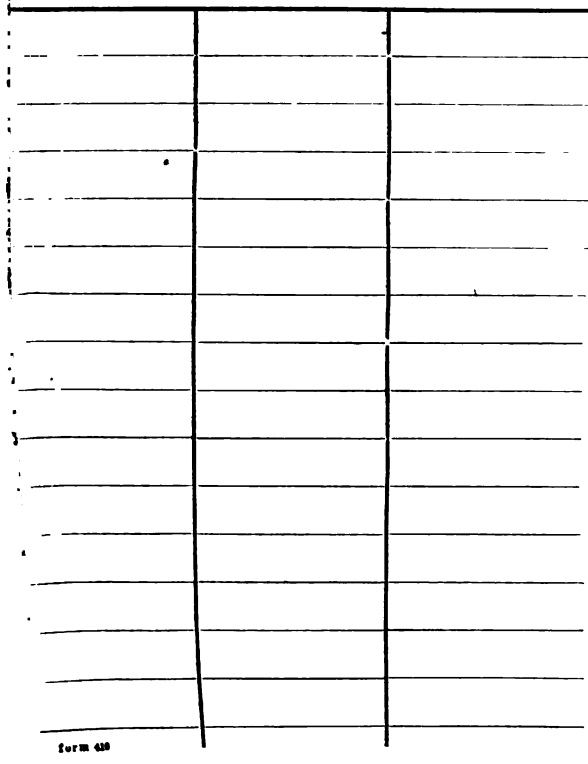
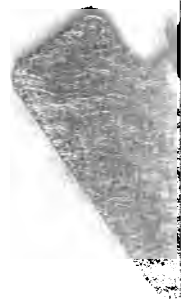
form 418